

V E R S L A G

VAN HET EEN-EN-TWINTIGSTE
CONGRES DER S.D.A.P., GEHOUDEN
OP 4, 5 EN 6 APRIL 1915, TE ARNHEM

V E R S L A G

VAN HET EEN-EN-TWINTIGSTE
CONGRES DER S.D.A.P., GEHOUDEN
OP 4, 5 EN 6 APRIL 1915, TE ARNHEM

INHOUD.

1. Congresverslag.
2. Congresbesluiten.
3. Jaarverslag over 1914—1915 met:
 - Bijlage A. Oproep tot deelname aan de Betooging voor Staatspensionneering.
 - Bijlage B. Manifest van het P.B. inzake Oorlogsleening.
4. Financieel verslag over 1914.
5. Verslag van het Centraal Comité voor de Jeugd-Organisatie.
6. Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwen-Propagandaclubs over 1914.
7. Financieel verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwen-Prop.-clubs.
8. Verslag van de Soc.-Dem. Studieclub.
9. Financieel verslag van de Soc.-Dem. Studieclub.
10. Verslag van de Commissie voor de schriftelijke propaganda.
11. Verslag van de Sociaal-Democratische Kamerfractie over 1914—1915.
12. Verslag van het Int. Soc. Bureau.

VERSLAG VAN HET EEN-EN-TWINTIG- STE CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP 4, 5 EN 6 APRIL 1915, TE ARNHEM.

Eerste dag.

Even over tienenviel de voorzittershamer.

De voorzitter W. H. Vlieggen opent het congres. Voor het eerst, zeide hij, zoolang ik de eer heb de congressen der partij te presideeren, kan ik in de openingsrede geen opwekken toon aanslaan. In het dubbele jubelaar der Internationale, toen het 50 jaar geleden was dat de oude, 25 jaar, dat de nieuwe Internationale werd gesticht, konden deze gewichtige gebeurtenissen niet op jubeltoon worden herdacht, doch moest het voorgenomen internationaal congres van Weenen worden afgezegd, doordat de oorlog de Internationale tijdelijk uiteenjoeg. In den oorlog verdrinkt thans alles, ook dat waarover wij ons thans zouden kunnen verheugen. Eigen leed en strijd kunnen zoowat geen aandacht meer trekken door het overweldigende gebeuren van den verschrikkelijken strijd tusschen de volken.

Het ware anders goed geweest op dit congres. Het ledental der partij was tot Juli groeiende, de arbeidersklasse stond in haren strijd wakker op de bres. Groote stakingen, als die van Zaandam en Almelo, toonden de veerkracht van het proletariaat. Op politiek terrein naderde de grondwetsherziening en op sociaal terrein kwam de belangrijke stuwadoorswet, met succes gemendeerd en verdedigd door onze Kamerfractie, waarvoor hulde toekomt voor het krachtig werken aan Schaper en vooral aan Spiekman. De actie voor Staatspensioen was door ons juist weer ingezet, toen de oorlog een einde maakte aan de plannen tot een verdere groote demonstratie.

In het buitenland ging het eveneens goed. In Frankrijk waren prachtig geslaagde verkiezingen met een geweldigen vooruitgang van 68 op 101 zetels in de Kamer en met een stijging van 1 tot 1½ miljoen stemmen. In België ook vielen de verkiezingen mee en in Zweden stegen wij tot de sterkste partij in het parlement.

Toen kwam de oorlog. De moord op den Oostenrijkschen troonopvolger was de lont in het kruit. Het oorlogsgevaar werd zeer dreigend en in alle landen ijverde onze partij krachtig tegen het uitbreken van den oorlog. Vooral ook in het land, waar de lont in het kruit werd gooid, in Oostenrijk, gaf weinige dagen vóór den oorlog de partij nog een manifest uit, waarin de oorlog ten sterkste werd afgekeurd en gezegd werd dat de geschillen tusschen Oostenrijk en Servië geen oorlog wettigden. Totdat de gebeurtenissen overstelpend snel volgden en de Duitsche regeering, als ware zij bang, dat de gelegenheid voorbij zou gaan, den oorlog onttekende. De soc.-dem. partijen van alle landen werden nu ook meegesleept. Ik zal niet trachten het ontzaglijke leed onder woorden te brengen

dat ons de oorlog gebracht heeft; ik zou er machteloos toe zijn. Ook in ons land moest het Partijbestuur groote maatregelen nemen. Men heeft gezegd, dat wij ons door een paniekstemming hebben laten beheerschen, maar wij zijn in staat in alle opzichten te verantwoorden, wat wij deden. De hoofdlijn was: de partijcentrale en het partij-orgaan moeten tot elken prijs worden in stand gehouden. Doordat ons land buiten den oorlog bleef en sommige bedrijven, vooral de landbouw, weinig leden, is de economische ontreddeering geringer geweest dan verwacht moest worden. Wij hebben de partij als organisatie volkomen intact kunnen houden. Het verlies van een paar honderd leden wordt geheel verklaard door het mobiliseeren van eenige duizenden leden.

Wel geleden heeft de partij echter onder de spoedig opgekomen innerlijke verdeeldheid en in het teeken van dien strijd, niet naar buiten, maar naar binnen, staat dit congres. Daarom kan het niet zijn een uiting van vredeswil, zoolang wij gewenscht hadden. Het congres zal verreweg den meesten tijd moeten besteden aan de oplossing der innerlijke geschillen. Dat is een abnormaal verschijnsel, maar wij moeten er doorheen.

De partij heeft in oorlogstijd haar plicht gedaan overal waar iets te doen viel. Aan de verzoeking van het oorlogsleed heeft zij gedaan wat zij kon. Ten opzichte van de houding der regeering is licht en schaduw aanwezig. Voor haar zorg ten aanzien van de werklozenkassen verdient de regeering dank. De levensmiddelenwet was een zware stap voor een liberale regeering en het was een goede wet, als zij goed was uitgevoerd. De zeeliedenongevalwet en de credietzorg voor de werkverschaffing waren ook goed. Doch de oorlogsleeningwet heeft niet alleen in onze partij, doch zeker in de meerderheid van het volk grooten weerzin gewekt. Onze partij zal er krachtig voor werken, dat bij de definitieve regeling der dekking in 1917 de lasten niet voor een groot deel op de arbeidersklasse worden gelegd. Schrietheid was er bij de regeering inzake de zorg voor noodlijdenden en gemobiliseerden. Ergerlijk was de houding der Kamer-meerderheid tegenover de belangrijke huurwet-Mendels, voor het ontwerpen en verdedigen waarvan Mendels een woord van warmen dank verdient. (A p p l a u s.) Schaduw is ook te constateeren bij het zonderlinge gescharrel met de burgerrechten der gemobiliseerden; de regeering moest zich schamen dat zij niet met een krachtig gebaar aan het erbarmelijke gedoe van het bemoeilijken van „Het Volk” onder de soldaten een einde maakt. (L u i d a p p l a u s.) Voor de verlaging van de levensmiddelenprijzen wacht ons nog hard werk. Bij al deze dingen is de samenwerking tusschen S. D. A. P. en N. V. V. uitstekend ge-

weest en het krachtig optreden van het N. V. V. in al deze zaken heeft getoond, hoe noodig in alle omstandigheden een sterke, goed geleide vakbeweging voor de arbeiders is.

Op internationaal gebied hebben wij er met succes naar gestreefd, dat het Internationaal Bureau, dat volkomen lamgelegd was, weer aan het werk zou gaan. Het werd daartoe, op ons initiatief, naar Den Haag verplaatst. Dit en de conferentie te Kopenhagen zal het begin van het herstel der Internationale kunnen zijn. Ook door onze Vrouwen-organisatie is de vredesbeweging weer ingezet.

Wij hopen op het juiste oogenblik nog veel goed te kunnen doen, maar de voorwaarde daartoe is, dat de Partij aaneengesloten en hecht blijft.

Nog zij het mij vergund enkele belangrijke feiten te herdenken.

Dit jaar heeft de Diamantbewerkersbond twintig jaren bestaan. Het feit is van groote beteekenis voor onze arbeidersbeweging. Henri Polak, die in ons midden is, verdient dank voor al, wat hij hiervoor, en op nog zooveel andere wijze voor de arbeidersklasse gedaan heeft. (A p p l a u s). Deze zoo uitstekend aangevoerde model-organisatie is van onschatbaar belang voor het Nederlandsche proletariaat geweest. De oprichters, ook Looptuit was onder hen, hebben zich ontzaglijk verdienstelijk gemaakt voor de zaak van het proletariaat.

Bij het jubileum-Heijermans — 500ste opvoering van „Op Hoop van Zegen” — heeft onze Partij getuigd, hoezeer zij begreep, welk onvergankelijk werk die partijgenoot heeft verricht voor de arbeidersklasse. (Luid a p p l a u s). Albert Hahn was onlangs 12½ jaar als teekenaar aan onze krant verbonden. Laat ons hem een telegram zenden met den wensch, dat hij nog lange jaren de teekenaar van 't proletariaat moge blijven. (Luid a p p l a u s).

Een feit, welks beteekenis misschien eerst later op haar juiste waarde geschat zal worden, is de stichting der Soc. Dem. Vereeniging in Indië; haar finantieele kwam ons in deze moeilijke tijden reeds ten goede.

Herdacht moet ook worden, hoe vooral door het werken van Wibaut, en ook Wollring moet genoemd, voor eenige dagen dat prachtig stuk hervorming op woninggebied te Amsterdam is tot stand gebracht. (D a v e r e n d a p p l a u s.) Hier is een lijn uitgestippeld, die de partijgenooten ook in andere steden moeten door-trekken.

Er vallen ook dit jaar weer dooden te herdenken. Ik noem onzen ouden partijgenoot Stavenisse de Brauw, mevr. v. d. Weel uit Middelburg, onzen ouden vriend De Swart te Londen.

In het buitenland ontzaglijke verliezen. Op aller lippen komt onmiddellijk de naam van Jaurès. Het vorig jaar hadden wij Bebel af te schrijven, dit jaar Jaurès. Bebel was een ontzaglijk verlies, maar hij was oud en had zijn loopbaan vervuld. Jaurès was nog in de kracht van zijn leven, met een enorme toekomst nog voor zich, met zooveel energie en talent als wellicht ooit in één mensch vereenigd waren. Hij viel als offer van een sluipmoord op het tragisch moment van het begin van den oorlog, alsof ten behoeve van de oorlogsmachten eerst dezen hinderpaal weggeruimd moest worden. Ik voeg daarbij het

sneuvelen van den veelbelovenden Duitschen partijgenoot Frank. Ik verzoek het congres te hunner aller eere een oogenblik op te staan. (H e t c o n g r e s r i j s t o p.)

En thans aan het werk. Laten de congresleden geen oogenblik vergeten, dat naar dit congres met spanning gekeken wordt door de partijgenooten, maar ook door de tegenstanders in Nederland, en ook door de gansche Internationale. Laat ons zorgen de discussies te houden op hoog peil, zoodat blijke, dat de Partij haar verantwoordelijkheid in dit groote oogenblik beseft. Als dat gebeurt kan nog gehoopt worden, dat dit congres voor de arbeidersbeweging een goede uitwerking zal hebben. In die hoop verklaar ik het congres voor geopend. (A p p l a u s.)

Hierna las de voorzitter telegrammen voor van mobilisatie-clubs te Riel, Beverwijk, Naarden; een schrijven van v. Kol met de mededeeling, waarom hij niet aanwezig kon zijn¹⁾;

¹⁾ Het schrijven van v. Kol luidde:

Aan het Congres der S. D. A. P.
Arnhem.

Waarde Partijgenooten,

Weer ben ik verplicht Nederland te verlaten om mijn opdracht — door het oorlogsgevaar voor ons land ontijdig onderbroken — nu zoo snel mogelijk te voltooien. Redenen van velelei aard dwongen mij dit tijdstip voor mijn vertrek te kiezen, waartoe vooral behoorde mijn vurige wensch om gedurende den tijd der vredesonderhandelingen weer in Europa te wezen.

Alsdan toch zal de Internationale een grootsche en schoone rol kunnen vervullen en deze krachtige strooming tot bevordering van een duurzamen vrede zich in zijn volle kracht doen gelden. Aldus maakte ik de partijgeschillen ondergeschikt aan de belangen der Intern. Sociaal-Democratie.

Want eerlijk gezegd, denkt men onder al dat twistgeschrijf in onze partijbladen onwillekeurig aan een storm in een glas water.

In deze geweldige tijden — waarin een groot deel van Europa in vuur en vlammen staat, waarin geheele landstroken zijn verwoest, waarin honderdduizenden zijn gevallen en andere honderdduizenden gewond of verminkt, in een tijd, waarin de Europeesche beschaving tot een hoon is geworden voor de menscheid — maakt al dat gekibbel in een kleine groep der Internationale wel eens den indruk van klein gedoe.

Verlangt men, zij 't uitermate kort, mijn oordeel over deze kwestie? Welnu dat luidt aldus:

de verantwoordelijke leidslieden in de Partij (zoowel Partijbestuur, als Kamerfractie, enz.) konden en mochten niet anders handelen dan zij hebben gedaan en tijdens het oorlogsgevaar moeten blijven doen. Zij mochten en mogen Nederland niet tot willoos voorwerp maken van Imperialistisch-militairistische krijgvoerende regeeringen.

Wat ná dezen ontzettenden krijg gebeuren moet, ligt niet aan een paar duizend Nederlandsche sociaal-democraten om te beslissen, doch moet aan het oordeel der millioenen leden van de Internationale worden overgelaten. De door ons allen vurig verlangde vrede, kan zoowel uitloopen op een versterking als op

een telegram van het Deutsche partijbestuur, luidende:

Voor het werk van het in dezen moeilijken tijd vergaderde congres der S. D. A. P. in Holland wenschen wij tot heil der Nederlandsche arbeidersklasse het beste succes. Wij zenden aan de gedelegeerden der Hollandsche sectie van de socialistische Internationale onzen hartelijksten groet.

Voor het bestuur der Deutsche sociaaldemocratie,
MÜLLER.

(A p p l a u s.)

Allereerst werd de bepaling der congres-orde aan de orde gesteld, luidend als volgt:

Aantal en duur der zittingen.

- Zondag drie zittingen: a. van 10 tot 1 uur;
b. van 2 tot half zes;
c. avondzitting, aanvang 8 uur.
- Maandag drie zittingen: a. van 9 tot 1 uur;
b. van 2 tot half zes;
c. avondzitting, aanvang 8 uur.
- Dinsdag twee zittingen: a. van 9 tot 1 uur;
b. van 2 tot 4 uur.

Volgorde der te behandelen onderwerpen:

- I. Openingsrede van den voorzitter.
- II. Motie van orde (A 1).
- III. Partijleiding (Partijbestuur, Kamerfractie en Redactie). Hierbij komen in behandeling de Jaarverslagen en de Hoofdstukken E. F. G. I en J, bevattende de voorstellen 21 tot en met 75, 77 en 78.
- IV. Benoeming Partijbestuur.
- V. " Redactie „Het Volk” en Weekblad.
- VI. " Commissie van Geschillen.
Door het P. B. is het volgende zestal opge-
maakt: Mr. W. A. Bongers (aftredend), Dr.
Th. van der Waerden (aftredend), P. Hoogland
(aftredend), S. R. de Miranda, Dr. D. A. Sloos,
N. van Hinte. (De aftredenden zijn herkies-
baar.)
- VII. Economische Resolutie (K 79).
- VIII. Oorlogslasten (H 76-76*).
- IX. 1 Meidag (M 81).
- X. Financiële verslagen (hierbij D 7 t/m 20).
- XI. Aanwijzing van de plaats waar het volgende congres zal plaats hebben.
- XII. Overige punten van den Beschrijvingsbrief (B 2; N 82, 83, 84; O 85; P 86, 87 en Q 88).

een afdoende verzwakking van het militarisme, en — in deze laatste richting moet het georganiseerde proletariaat der beide halfronden à l zijn invloed ten goede in de waagschaal werpen, met gebruikmaking — zoo noodig — zelfs van de uiterste middelen...

Om de oplossing dier moeilijke vraagstukken voor te bereiden is een zorgvuldige studie daarvan plicht en konden daarvoor ook in Nederland, enkele partijgenooten worden aange-
wezen.

Wordt in deze richting besloten, dan zal het A r n h e m s c h C o n g r e s geen verzwakking brengen aan onze partij, die juist zoo krachtig aan het groeien was, doch een nieuwe stap worden gedaan tot versterking van de sociaal-democratie. Zoo zij het!

En in die vaste hoop en dat onwrikbare vertrouwen roep ik u allen een hartelijk t o t w e e r z i e n s toe.

(w. g.) H. VAN KOL.

In de huishoudelijke zitting, die gehouden zal worden aan het einde der avondzitting van Maandag, zal door de Commissie van Beheer mededeeling worden gedaan over den stand van „Het Volk”; tevens zullen behandeld worden de punten C 3, 4, 5 en 6.

Deze regeling werd zonder stemming aanvaard.

De Partijleiding.

De VOORZITTER: Wij hebben overwogen, dat het inleiden der discussies wenschelijk was, ten einde de geschilpunten duidelijk te doen stellen en verwarring in de discussies te voorkomen.

Als inleiders hebben wij gevraagd R. Kuyper, die wij beschouwden als den voornaamsten leider der oppositie, en Troelstra voor de partijleiding. Echter heeft R. Kuyper bezwaar gemaakt op grond, dat hij zich niet beschouwde als de juiste vertegenwoordiger der oppositie; hij sloeg Sannes voor. Wij meenden echter, dat Sannes zich zelf niet beschouwde als oppositieleman en dat bleek juist. Intusschen heb ik een voorstel uitgelokt om, los van die vraag, Sannes naast Kuyper als inleider uit te noodigen, waarna dan Troelstra voor het Partijbestuur zal spreken. Daarna begint het vrije debat, waarbij de partijgenooten, die gewoon namens een delegatie spreken, aan een tijd gebonden zullen worden. Er zullen zich wel een honderd sprekers opgeven (g e l a c h), die natuurlijk niet allen kunnen spreken. Sommige sprekers zullen om bepaalde redenen wel iets langer dan bijv. de algemeene tien minuten noodig hebben. Wij hopen dezen middag met de inleidingen klaar te komen, kunnen dan een 25 à 30 sprekers in twee zittingen in het vrije debat laten spreken. Morgenmiddag komen dan de antwoorden der inleiders en morgenavond krijgen wij dan de stemmingen over de moties en daarna de verkiezing van het Partijbestuur, die, zooals dit jaar de zaken staan, moet wachten tot na de beslissing over het groote strijdpunt. De vijf resoluties van het P. B. komen tegelijk in behandeling met al de daarmee samenhangende afdeelvvoorstellen. Daarin is dan tevens inbegrepen de behandeling van Kamerfractie, redactie enz.

Het congres vereenigt zich zonder discussie of stemming met deze orde van zaken.

R. KUYPER voert het eerst het woord. Ik zal met het oog op den beperkten spreektijd aanstonds aanvangen met mijn doel: een aanval op de moties van het Partijbestuur. Eerst echter een enkel woord over mijn standpunt ten aanzien der motie-Dordrecht. Ik heb het absoluut anti-militaristische „geen man en geen cent” verdedigd. Reeds de oppositie-conferentie van December aanvaardde dit echter niet geheel en concentreerde zich op een beperkter program. Ik heb tot zekere hoogte mijn eigen overtuiging ondergeschikt moeten maken aan de meening mijner engere geestverwanten, door toch aan die oppositie deel te nemen. Op de jongste oppositie-conferentie is een eigen motie tegenover die van het P.B. gesteld. Daarin worden de mobilisatie-credieten min of meer gebilijkt. Ik ben het daarmee nog steeds niet eens, al zal ik er als gedelegeerde van Amsterdam IX voor moeten stemmen. In dit debat moet ik vrijen armslag hebben en zal ik dus mijn eigen standpunt zonder meer innemen.

Daaruit volgt reeds waarom ik niet alleen voor de oppositie kan spreken. Een andere reden daarvoor is, dat ik niet weet of de zaak, die ik voor sta in het mondelinge debat aan mij alleen wel toevertrouwd is. Tegenover Troelstra, die natuurlijk met suggestieve apotheoses zal komen, moet vooral spreken niet een penvoerder en studeerkamermensch als ik, maar — om 't zoo eens uit te drukken — een geroutineerd bekvechter.

Wat den spreektijd betreft, ik wil natuurlijk graag zoo lang mogelijk spreken, maar alleen onder voorwaarde, dat ik daarmee niet te kort doe aan den spreektijd van Sannes.

Ik kom nu tot de eerste motie van het P.B. Die houdt in, naast de neutraliteitshandhaving, de nationale verdediging met het wapengeweld der heerschende klasse en wel altijd als de heerschende klasse het bevecht. Het P.B. beroept zich daarbij op het zelfbeschikkingsrecht der naties, zooals dit in internationale resoluties min of meer uitdrukkelijk is erkend. Die resoluties zijn echter in den beginne ingegeven en door de toen vrij algemeen gedeelde, theoretisch hoogst bedenkelijke bedoeling om alle onderworpen naties, geheel afgezien van hun levenskracht en van het belang der maatschappelijke ontwikkeling vrij te maken, en ingegeven door de toenmalige angst voor het half-barbaarsche Rusland. In Stuttgart en Kopenhagen nu is dat zelfbeschikkingsrecht der naties weliswaar zelfs uitdrukkelijk erkend, maar dat behoeft niet te beteekenen een zelfbeschikkingsplicht en evenmin — in plaats met politieke middelen — de verdediging met wapengeweld tegen een aanval onder het militaire systeem der bourgeoisie. Dit laatste is toch zeker zeer moeilijk verenigbaar met het voorschrift der resoluties om in den oorlog het proletariaat tegen de bourgeoisie op te zetten en met het andere voorschrift om in de parlementen alle militaire uitgaven te weigeren.

Zeker, de volksleger-eisch is door de sociaal-democratie gesteld. Maar die eisch kan ook zóó worden opgevat dat wij geenerlei militarisme aanvaarden, zoolang de volksleger-eisch niet ingewilligd is, d. w. z. zoolang de arbeidersklasse niet de heerschende geworden is en wij het wapengeweld dus alleen behoeven te gebruiken ter verdediging van een socialistisch vaderland. De volksleger-eisch kan ook gesteld worden met het oog op de proletarische revolutie. Dat is dan onze opvatting: onder het kapitalisme geen man en geen cent voor militair geweld. Uit Vliegen's uitingen op ons congres van 1898 blijkt dit duidelijk en toen v. Kol in dat jaar het huidige landsverdedigingsstandpunt van het P.B. innam, zei Vliegen: wij aanvaarden de tegenwoordige landsverdediging niet, wij zouden anders de militaire uitgaven moeten goedkeuren; het standpunt van v. Kol is volkomen burgerlijk. (Applaus). En in gelijken geest is door Troelstra, den ontwerper van de volksleger-motie, toen gesproken.

Er bestaat geen congresmotie die ons vastlegt. De nationale en internationale resoluties zwakken min of meer tusschen ontkenning en aanvaarding van de nationale verdediging. En het is ontoelaatbaar dat het P.B. zich aan den letter van een deel dier moties vast klampt en de rest negeert. Men verwijst, ook voor het buitenland, naar redevoeringen van of namens vooraanstaande partijgenooten en partijbesturen. Ik vraag echter: bepalen een klein aan-

tal enkelingen, al zijn 't dan ook vooraanstaande vertrouwensmannen, het standpunt der partij en mag het congres in deze worden uitgeschakeld? Men bedenke hier ook hoe in redevoeringen op int. congressen, bijv. te Basel, de internationale solidariteit voorop is gesteld. Voor ons land beroept men zich op de schipperende houding onzer Kamerfractie, maar geen van Troelstra's redevoeringen bevat de volledige, onomwonden aanvaarding der landsverdediging. Troelstra heeft altijd gezegd: eerst moet het vaderland de verdediging door de arbeiders waard worden. Zoover is het zeker nog niet. (Applaus.) Hij heeft den volksleger-eisch in het parlement als volkomen verenigbaar met absoluut anti-militarisme behandeld, door er op te wijzen, dat als wij dezen eisch kunnen verwerklijken, wij tot meer in staat zijn. Hij heeft ook gesproken van den plicht tot landsverdediging als een ons door de bourgeoisie opgedrongen plicht, waar tegenover dienstweigering en revolutionair verzet voorschands nog niet baat. Zeker, Schaper en Hugenholtz hebben zich anders geuit. Maar met hun uitingen heeft het congres zich nooit verenigd. Men heeft zich op die congressen om zoo te zeggen in het zweet gewerkt om Schaper en Hugenholtz te verontschuldigen, en Troelstra, die daar bij was, is toen niet opgestaan om te zeggen: wij zullen naar de grenzen snellen, de nationale verdediging is „nobel werk”.

Onze dagelijksche propaganda voor de arbeiders is altijd overwegend absoluut-anti-militaristisch geweest. Een paar voorbeelden! Toen Duits eens in Zaandam aangevallen werd door een burgerlijk debater over Schaper's naar-de-grenzen-snellen, antwoordde Duits: ja, wij zullen naar de grenzen snellen, maar niet om te schieten op onze broeders, maar om de geweren weg te werpen en ons met hen te verbroederen. (Luid gelach.)

DUIJS: Dat heeft men je verkeerd overgebracht.

KUYPER: Zóó was de gewone propaganda. Heeft Troelstra niet nog op de vredesmeeting vlak vóór den oorlog gesproken over het militaire apenpakje en de militaire uitgaven weggegozen geld genoemd? Dat doet men toch niet, als men van plan is enkele dagen daarna de nationale verdediging ten volle te aanvaarden. (Applaus).

Wij allen bekijken de quaestie die ons thans bezig houdt van uit het gezichtspunt van het imperialistisch streven der kapitalistische regeeringen. Men spreekt in onze rijen van de mogelijkheid van een kapitalisme zonder oorlog. Maar de evenwichtsverstoring tusschen productieve kracht en koopkrachtige vraag, tusschen kapitaalbeleggingsdrang en beleggingsmogelijkheid, wordt onder het kapitalisme elken dag meer dreigend. Men zegt: een land als Duitschland zit thans nóg niet in de klem; het levert aan economisch hoog ontwikkelde landen en er zijn ook nog genoeg landen, die niet geheel door het kapitalisme verzadigd zijn en waar consumptie-goederen en kapitaal afzet kunnen vinden. Maar niemand ontkent, dat op den duur een groot-kapitalistisch land economisch achterlijke afzetgebieden noodig heeft. En juist door dien afzet in achterlijke landen worden deze mede-concurrenten en daarmee versoehert het conflict zich steeds meer. Bij elk land of bij elke combinatie van landen zal de

wil groeien om zich desnoods ten koste van een oorlog aan het nog veel ergere noodlot van economische verstikking te onttrekken. De kans op een compromis is minimaal, omdat 't hier niet gaat om één bepaalde quaestie tusschen enkele naties als bijv. bij het Bagdad- of het Marokko-vraagstuk, maar om een groot aantal quaesties van economisch levensbelang tusschen een zeer groot aantal landen. Zeker, er zijn ongetwijfeld ook tegen-tendenzen en wel naast de actie van de arbeidersklasse en een zekere internationaliseering van het economisch leven de ontzaglijke kapitaalvraag voor oorlogstoebereidselen en de kapitaalvernietiging, de economische offers door den oorlog. Maar al is niet met zekerheid te zeggen, hoe de resultanten dier tendenzen zullen zijn, wij moeten bij onze tactiek rekening houden met de mogelijkheid en zelfs met de groote waarschijnlijkheid dat wij tegemoet gaan een periode van bloed en ijzer. Zeker zal ook de bourgeoisie van het vloeien van haar eigen bloed gruwen, maar het economisch belang kan sterker zijn dan deze afkeer en er leeft op den bodem van de economische tegenstellingen der naties een nationale ideologie op, die, als elke ideologie, ver over het dadelijke economische belang heen groeit en zelfs tot oorlog drijven kan, ook tegen economische nuttigheidsverwegingen in. In de practijk ziet men dan ook nu nog geen burgerlijk pacifisme van beteekenis, doch integendeel een versterkt streven naar bewapening.

Men wijst er op, dat in den huidige oorlog een machtseverwicht der groepen van mogendheden blijkt en dat hierdoor de bondgenootschappen in de toekomst van oorlogvoeren zullen worden afgehouden. Maar deze bondgenootschappen zijn toch niet eeuwig? Elk der beide groepen zal trachten door aantrekking van anderen dat evenwicht te verbreken.

Zeer zeker is de nationale gedachte niet weg te praten. Er is een groepsinstinct, dat in de economische verhoudingen van het opkomende kapitalisme op den grondslag van het nationaal belang tot nationale ideologie is ontwikkeld. Maar hoe meer het groot-kapitalisme zich ontwikkelt, des te meer treden op grond van grootere productieve krachten en andere klassen-constellaties andere eenheden tegenover de nationale eenheid op. En de vraag is: wat moet voor ons zwaarder wegen, de nationale gedachte of de klasse-gedachte en de internationale gedachte. Zeker, er is gehechtheid aan geboortegrond, aan taal, aan eigen cultuur. Maar loopen dezen in den huidige volkerenstrijd zoo zeer gevaar? En is die gehechtheid zoo sterk, dat men daarvoor goed en bloed zou veil hebben? De ervaring bijv. met Elzas-Lotharingen en de boeren-republieken bewijst, dat, wanneer het economisch belang er niet overwegend mee gemoeid is, zelfs de afhankelijkheid een bevolking niet tot duurzaam verzet brengt. Allerminst zal dit het geval zijn, wanneer het land reeds kapitalistisch ontwikkeld is en het proletariaat in rustige tijden kan werken en wegen, wat zijn werkelijk belang is. Wat in Frankrijk en Duitschland thans zoo sterk werkt, is een instinctieve, collectieve verdedigingsdrang, die thans in de practijk op overwegende schade aan de collectiviteit, althans van de proletariërs neer komt. En het is de groote vraag of na de ervaringen van den huidige

oorlog een dergelijke paniekmatige drang het proletariaat nog zou meesleepen, vooral wanneer de soc-dem. leiding het anti-militairistische voorbeeld geeft en de massa er op vertrouwen kan, dat in alle landen een deel van de bevolking zich tegen den oorlog verzet en hierdoor dus het gevaar voor één land om in 't gedrang te raken niet behoeft te worden ver-groot.

Tot' zekere hoogte is het ook waar, dat de arbeidersklasse door haar nationalen klassenstrijd een nationaal karakter krijgt. Maar daaruit volgt niet, dat men het nationale belang met de wapenen moet verdedigen. Er zijn ook politieke middelen. En men vergete niet, dat het belangrijkste voor ons, de arbeidswetgeving, hoe langer hoe meer internationaal wordt. De motiveering van de nationale gedachte door Troelstra komt in deze hierop neer, dat elk land 't wat arbeidswetgeving betreft 't best heeft.

De bloei van het eigen kapitalisme is ook tot zekere hoogte een economisch belang van het nationale proletariaat. Maar men bedenke, dat het imperialisme vooral kapitaalbelegging in het buitenland beteekent. Men bedenke ook, dat de aanvaarding der nationale gedachte de aanvaarding van het militarisme beteekent en daarmee enorme lasten en gevaren en het uitgeven van gelden die voor de arbeidswetgeving moesten dienen.

Het aanvaarden der nationale gedachte moet consequent leiden tot het stemmen voor de oorlogsbegrotingen. Stemt men in oorlogstijd voor credieten, dan moet men ook in vredetijd stemmen voor militaire uitgaven. De solidariteit met de bourgeoisie moet dan, consequent, ook gelden voor dien tijd van latent oorlogsgevaar. Wie de menschenoffers van 't militarisme in oorlogstijd aanvaardt, zal de consequentie moeten aanvaarden om ook de veel minder ernstige economische offers in vredes- en oorlogstijd te brengen. Er is gezegd, dat 't bij ons stemmen tegen de oorlogsbegrotingen slechts ging om den strijd tegen een van het volksleger verschillend stelsel en niet tegen de nationale verdediging. Maar alweer: als men in tijden van acuut oorlogsgevaar dien strijd opgeeft, dan kan men in vredetijd zeer zeker wel voor een ander militair stelsel werken, doch dan moet men bij de eindstemming in verband met het oorlogsgevaar, dat elk oogenblik acuut kan worden, ook doen uitkomen, dat een volgens de partijmeerderheid alles overheerschend nationaal belang bourgeoisie en proletariaat bindt. De practische grens tusschen latent en acuut oorlogsgevaar valt niet te trekken. Dan kan men militaire uitgaven, ook als men ze niet op de beste wijze besteedt, niet weigeren. Dan moet men mee in den bewapeningswedloop, zoolang een internationaal accoord — niet tusschen de nationale proletariaten maar tusschen de kapitalistische staten — nog niet is getroffen. Dan mogen wij door onze propaganda en onzen politieken invloed de militaire kracht van onze naties niet verzwakken, zooals wij ongetwijfeld vroeger hebben gedaan. Dan moeten wij in ons land thans ook consequent voor algemeenen weerplicht een energieke actie beginnen. Wij kunnen zeker nog wel een dubbelzinnig anti-militairistisch spelletje voortzetten, maar wil men consequent en eerlijk zijn, dan moet men het militarisme en de tegenstelling tot de arbeidswetgeving openlijk aanvaarden en

onze tactiek van grond op wijzigen. En dan bedenke men, wat daaraan vastzit: het uiteenvallen der Internationale en het nationalisme in de sociaal-democratie. Dat is en uit een oogpunt van dadelijk en duurzaam belang in engeren zin, en uit een oogpunt van socialistische ideologie. zoo verschrikkelijk, dat men daarom alleen al moet zeggen: geen man en geen cent! (A p p l a u s).

Het aanvaarden der nationale gedachte maakt de arbeidersklasse tot den speelbal der kapitalistische regeeringen. Zij zullen speculeeren op uw „nationale gedachte” en u in den oorlog drijven, zoodra gij een dreigende macht tegenover hen begint te vormen. Het verlangt ook den eenmaal uitgebroken oorlog, zooals wel blijkt. Er komt ontevredenheid in Duitschland op, maar de partijleiding moet blijven zeggen: volhouden! Er is nu geen centraal punt van waaruit de ontevredenheid leiding en moreelen steun kan ontvangen. Had de Duitse partijleiding zich aanstonds tegen de oorlogscredieten verzet, wellicht was er nu al een begin van revolutionair proletarisch verzet. (A p p l a u s).

Nu de mobilisatiecredieten. Deze hebben stellig tot zekere hoogte de kans voor Nederland om buiten den oorlog te blijven vergroot. Maar dit moet niet overschat worden. Had de Duitse of Engelse staf het noodig geoordeeld, dan was — zeer zeker in 't begin van den oorlog, toen de oorlogvoerende partijen nog niet wisten, dat geen hunner de overmacht heeft — ondanks onze 300.000 soldaten onze grens geschonden. De deskundige Colijn zegt, dat het Belgisch verweer den Duitschen doortocht hoogstens 24 uur heeft tegengehouden. Hiertegenover staat nu — ik behandel de quaestie voorloopig nog maar van kruideniersstandpunt — dat wanneer het werkelijk tot een forceeren onzer grenzen komt, wij in veel erger verwickelingen komen dan een oorlog van anderen op ons gebied. Dan moeten we zelf vechten. En natuurlijk toch zonder resultaat van eenige betekenis. Troelstra acht blijken zijn brochure een schijnverweer voldoende, n.l. dat we ons even laten forceeren om aan den neutraliteitsplicht te hebben voldaan! Maar — om nu alleen den praktischen kant van de quaestie eens te beschouwen — wat helpt het mobilisatie-gedreig ter voorkoming van grensforceering als er niet de wil achter zit om te vechten? Eenmaal gemobiliseerd zijnde, moet men trouwens bij grensforceering wel vechten. Juridisch moge er dan nog geen oorlog zijn, feitelijk komt het er echter toe, en door den drang van de andere oorlogvoerende mogendheden, en door de oorlogs-psychose die er dan ook ten onzent, als de soc.-dem. leiding zich aan de eerste motie van het P.B. houdt, zal ontstaan. Door de mobilisatie speelt gij met den oorlog. Gij staart u blind op de kansverbetering, die ik zooveen noemde en die gij door den toevalligen loop, dien het oorlogsgevaar ten onzent genomen heeft, overschat. Gij ziet niet het g e h e e l e complex van goede en kwade kansen, waardoor gij tot de overtuiging zoudt komen, dat wanneer men de zaak politiek-neutraal, noch als sociaal-democraat, noch als hoera-patriot beschouwt, er minstens evenveel tegen als voor de mobilisatie aan te voeren valt.

Nu de specifiek-socialistische argumenten! Als men de mobilisatiecredieten aanvaardt, be-

teekent dit, dat men er toe mee werkt de bourgeoisie in staat te stellen los te slaan wanneer het haar belieft. Men zegt: onze bourgeoisie is niet oorlogszuchtig. Maar onze koloniën kunnen bedreigd worden en dan zou onze bourgeoisie den oorlog kunnen aanvaarden en zich scharen aan de zijde van een cobinatie, die ons het bezit der koloniën waarborgt. En daarbij: aanvaarden der mobilisatie beteekent, aanvaarding van het militarisme en dus ook later stemmen voor de oorlogsgrootingen. Wij komen zoo, evenals bij de nationale verdediging in den maalstroom van het militarisme, met alle daaraan verbonden nadeelen, die ik reeds schetste. Daarvoor geef ik, mocht het noodig zijn zelfs onze nationale onafhankelijkheid, die ook mij wel ter harte gaat, zonder eenige aarzeling prijs. En als wij om socialistische redenen de mobilisatie weigeren zullen wij bij den vrede kunnen rekenen op onze socialistische kameraden over de grenzen. (A p p l a u s). Zij zullen dan zedelijk gedwongen worden om voor onze natie op te komen, al zijn zij thans nog zoo chauvinistisch. Ziehier mijn meening over de mobilisatiecredieten, voorzoover die tegen het forceeren van onze grenzen zijn bedoeld. De quaestie van het interneeren van legerafdeelingen, die door een vijandelijke macht over onze grenzen worden gedrongen, laat ik kortheidshalve in het midden. En zoo ook de reeds in mijn brochure en „Volk”-artikelen behandelde en ontkenkend beantwoorde vraag of mobilisatie tot nationale verdediging of neutraliteitshandhaving voor ons niet geboden was in verband met ons neutraliteitsverdrag en met het feit dat de internationale socialistische solidariteit door andere landen reeds verbroken is. Ik stip slechts aan, dat ik voor interneering de huidige mobilisatie niet noodig en niet uitsluitend bedoeld acht; dat ik het neutraliteitsverdrag voor de soc.-democratie niet erken, omdat het noch door een congres, noch door onze Kamerfractie uitdrukkelijk is aanvaard; dat ik het gevaar aan niet-mobiliseeren verbonden ook in verband met interneering en met ons neutraliteitsverdrag, niet overwegend acht ten aanzien van alle nadeelige consequenties der mobilisatie; en dat ik de plicht tot consequent anti-militarisme zoo absoluut noodzakelijk acht, dat m. i. de partij zich daaraan desnoods ten koste van ons nationaal belang doch ter wille van het wijder geziene proletarische belang moet houden, ook al zijn thans meerdere soc.-dem. partijen nog in den oorlogsroes bevangen.

Inzake den Godsvrede erken ik, dat, als eenmaal de mobilisatiecredieten en daarmee de samenhoorigheid met de bourgeoisie aanvaard wordt, daaruit tot zekere hoogte een stoppen van den proletarischen klasse-strijd voortvloeit. Dat is echter slechts een nieuw nadeel van de aanvaarding der mobilisatie. Het beteekent, dat in oorlogstijd, als de velden wit zijn om te oogsten, gij uw propaganda stop zet. Maar bovendien: het Partijbestuur is met dien Godsvrede veel verder gegaan dan strikt noodig was. Het onttrekken van alle gelden aan de afdeelingen was niet noodig. Voor „Het Volk” had een leening gesloten kunnen worden. (G e l a c h.) Waarom moesten aanstonds alle openbare vergaderingen stopgezet worden. De bourgeoisie heeft van den Godsvrede schromelijk misbruik gemaakt. De werklozenverzeke-

ring is alleen gegeven omdat de bourgeoisie in de rats zat. (A p p l a u s.)

OUDEGEEST: Voor wie zat ze in de rats? Toch voor ons!

KUYPER: Door den Godsvrede in vollen omvang te aanvaarden, door u mak te houden, wist de bourgeoisie al dadelijk, dat zij geen ontberende proletariërs-massa's op de straat en op haar dak zou krijgen en is er voor het proletariaat veel minder bereikt dan mogelijk ware. De bourgeoisie is zoo brutaal gemaakt, dat zij de wet-Mendels zonder frases verwierp en met de oorlogsleening de geheele sociale wetgeving voor jaren stop zette. (A p p l a u s.) Het Partijbestuur is met openbare propaganda tegen den oorlog pas weer begonnen, toen het door de bourgeoisie zoo op zijn gezicht was geslagen, dat het voor zijn fatsoen haast niet anders kon. En toen was het te laat!

Thans de Anti-Oorlog-Raad. Wibaut heeft in „het Weekblad” uiteengezet, hoe het daarbij gegaan is. Drie vragen doen zich voor. Vooreerst: is er van een deel der bourgeoisie op den duur een krachtige vredesbeweging te wachten, bijv. omdat de oorlog een onrendabel instituut zal worden? Ten tweede: gesteld ook er komt een krachtige burgerlijke vredesbeweging, moet het proletariaat daarmee dan samenwerken? En ten derde: was het dan nog tijdens den oorlog het zielkundig moment om toe te treden, zonder congresbesluit?

Op de eerste vraag geef ik een eenigszins ander antwoord dan mijn afdeling Amsterdam IX. Het staat — zooals ik reeds zei — voor mij theoretisch niet vast, dat geen kapitalisme zonder oorlog mogelijk is, vooral als het proletariaat alle macht in de schaal legt en desnoods tot opstand bereid is. Maar men geeft in onze huidige partij, ook wat betreft het pacifisme der bourgeoisie veel te veel toe aan allerlei optimistische toekomstverwachtingen, omdat men op het probleem van het anti-militarisme, vooral de vraag wat wij in geval van oorlog moeten doen, niet durft in te gaan.

Ook al kwam er een niet-belachelijke burgerlijke vredesbeweging, wat dan nog? Zeker, het program van den A.-O.-R. komt overeen met dat van Kopenhagen. Maar als wij en de bourgeoisie gelijke leuzen aanheffen zitten daar toch geheel andere bedoelingen en gedachten achter. Men zegt: de A. O. R. heeft ons volledige vrijheid van propaganda gelaten. Maar het is daarmee als bij de ministeries: men houdt u er in, zoolang gij u zocht houdt, maar zoodra gij uw anti-kapitalistischen kop opsteekt, gooit men u eruit. Wibaut maant ons aan, niet zoo bang voor samenwerking met bourgeoisie-elementen te zijn, maar gij kunt slechts samenwerken zoolang gij uw socialistische overtuiging verzwijgt. Men kan in het afgetrokkene zeggen: ik ga als vijand met hen samenwerken. Maar daar bedankt de bourgeoisie voor. En als gij met Rutgers en Talma en Kuijper samenwerkt, zegt de gewone arbeider: wat voor kerels zijn die sociaal-democraten. (G e l a c h.)

DUIJS: Kuijper zit er niet in, zoo erg is het nog niet.

WIBAUT: Aan een boom zoo vol geladen...

KUYPER: Samenwerking met zulke lieden maakt u in het oog der arbeiders belachelijk. (A p p l a u s.) Men zegt: wij hebben in zooveel vereenigingen met bourgeoisielementen samen gewerkt. Dat zou nog geen reden zijn waarom

het goed is. Recidive is geen ontlastend element. Men moet bij de quaestie van samenwerking met een lidmaatschap van niet-soc.-dem. vereenigingen in het oog houden of zij propaganda onder het proletariaat bedoelen. Ik zelf zou er geen bezwaar tegen hebben lid van Armenzorg te zijn. (S t e m m e n: Aha!), maar in den A. O. R. gaat het om een zaak die de grondslagen der maatschappij raakt en mede om propaganda. (S t e m m e n: Bij Armenzorg niet?) Ik ben ook lid van de vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek. Maar dat is een studievereeniging, meer niet.

MENDELS: Zij roept de massa niet op.

KUYPER: De Bond voor Staatspensioneering bijv. roept de massa wel op, maar samenwerking daarmee is door het P. B. geweigerd.

De VOORZITTER: Volstrekt niet. De samenwerking is op de voorwaarden afgesprongen.

KUYPER: Het „Vaderland” heeft geschreven, dat de S. D. A. P. er niet over gedacht heeft om den Bond uit te noodigen. De Bond heeft de S. D. A. P. uitgenoodigd een spreker voor hun meeting aan te wijzen en dat is door het P. B. geweigerd.

De VOORZITTER: Daar is allemaal niets van waar. De Bond vroeg sprekers op onze meetings te mogen laten optreden en dat hebben wij goedgevonden, maar de Bond vroeg daarna volledige medezeggenschap in de reeds bijna afgelopen voorbereiding en dat ging niet.

KUYPER: Het was toch heel wat anders dan bij den A. O. R. (g e l a c h). Want in het geval met den Bond voor Staatspensioneering hielden wij toch het heft nog volkomen in handen. Een ander voorbeeld! Wij hebben in den beginne, toen we ons nog zwak voelden, in de kiesrechtbeweging samengewerkt met de vrijz. democraten en deze trokken zich terug zoodra wij op de Utrechtsche meeting een soc.-dem. motie aannamen. Toen is het a.-soc.-dem. kiesrecht-comité gesticht, waarvan de eenige actie is geweest de stichting. De later door de vrijzinnig-democraten gevraagde samenwerking met onze kiesrecht-petitionnements-actie is door het P. B. beslist afgewezen. Hier hebben we een overeenkomstig geval als bij den A. O. R. Laat men eens antwoorden waarom de gezamenlijke petitionnements-actie geweigerd is en niet de samenwerking in zake den oorlog!

Bleef het in den A. O. R. bij studie, de samenwerking zou niet erg zijn. Maar Schaper heeft erkend, dat de A. O. R. ook agitatie bedoelt. Men zegt: er wordt niet veel agitatie gevoerd. Juist daaruit blijkt, dat heel dat burgerlijk pacifisme niet veel waard is, dat hun optreden in deze nu reeds met lamheid geslagen is.

Het oogenblik van samenwerking met de bourgeoisie was ook allerminst gelukkig. In onze rijen was door den oorlog twijfel gerezen aan de soc.-dem. En toen ging het P. B. steunen op de gezworen vijanden van het proletariaat. Waarom niet gezegd: als gij getoond hebt een betekenende kracht tegen den oorlog te zijn, kunnen wij altijd nog met u onderhandelen.

Wat de „Volk”-redactie betreft, heb ik vooral bezwaar tegen de disqualificeerende manier waarop zij tegen ons is opgetreden zonder dat wij ertoe aanleiding gegeven hadden. Het was het systeem van: elken dag een

lepel gif, terwijl op onze argumenten niet werd ingegaan.

Ik kom tot mijn slotbeschouwing. Het gaat hier om uiterst ernstige meningsverschillen, zooals de Partij ze in het verleden nog niet heeft gekend en waartusschen een compromis niet mogelijk is. In vele gevallen stond ik vroeger naast de Partijleiding; en waar ik met de leiding van meening verschilde, vond ik dit in de meeste gevallen geen storm in de partij waard en meende ik — het was misschien een vergissing — dat achter die kleine afwijkingen bij onze voormannen niet de bedoeling lag de partij steeds meer van het zuiver proletarische standpunt te doen afzakken. Ik heb ook altijd vertrouwd op Troelstra die, naar ik meende, in het hart van de partij stond en niet te vereenzelvigen was met de uiterst-rechtsche elementen als Vliegen en Schaper. Op het Zwolsche congres ben ik gaan twifelen en in dezen oorlog is voor mij niet het vreeselijkste geweest het menschenwee, maar de gebleken degeneratie der sociaal-democratie. Door Troelstra's brochure is mijn vertrouwen, dat bij hem het internationale socialisme veilig was, verdwenen. De eerste stelling daarvan is; het blindelings, in elk geval handhaven der nationale zelfstandigheid ook als het tegen het belang van de internationale sociaal-democratie is. Voorts staat er in de brochure, dat wij ons meer-en-meer moeten aanpassen aan de massa. Dat beteekent, dat wij gaan kruipen en buigen voor de massa. Natuurlijk moet onze propaganda niet boven het verstandelijke en zedelijke bevattingvermogen der massa uitgaan. Dit zal men altijd blijven scheiden van hen, die de proletarische beweging beschouwen, zooals bijv. H. R. Holst en daarom houdt mijn betoog ook zooveel overwegingen van dadelijk proletarisch belang in. Maar wij moeten aan de massa alleen tegemoet komen voorzover het socialistisch belang het gedooft. Schaper vindt het zoo mooi, dat, nu wij getoond hebben geen vaderlandsloozen te zijn, wij de onbewuste en kerkelijke elementen zullen kunnen winnen. Het ging zoo mooi! zegt de onder-voorzitter der partij. En dat terwijl wij voor de zedelijke débâcle der sociaal-democratie staan. Zulk een rekenen met de praktische propaganda gaat mij te ver. Troelstra betoogt in zijn brochure ook, dat we niet meer zoo'n steile propaganda moeten voeren en dat de burgerlijke groepen en de soc.-dem. elkander zullen weten te vinden voor de reorganisatie der maatschappij. Ik begin in de laatste jaren een goed verstaander te worden en zie in Troelstra's brochure een voorbereiding van het ministerialisme, waartegen gij u in Zwolle zoo verzet hebt. Terecht, want het ministerialisme is de Godsvrede in permanentie. In Troelstra's beschouwingen past ook geheel verloochening van het historisch materialisme. Dat is officieel door de partij als neutraal terrein verklaard en ik ga er daarom hier slechts noode op in. Maar als Troelstra het een trap geeft, trap ik terug. Hij zegt, dat het historisch materialisme geen opbouwende, de persoonlijkheid vormende en verheffende ideologie levert. Hij zoekt dit in religieuze richting. Welnu, laat mij dan zeggen, dat er onder de beste geesten van de Internationale, onder partijgenooten, wien niets menselijks vreemd is en die het leven in zijn diepste diepten hebben gepeild — ik noem voor ons land slechts H. R. Holst, voor

wie wij allen toch niettegenstaande veel meningsverschil, grooten eerbied hebben — velen zijn die bij het historische materialisme niet alleen zedelijke bevrediging, maar versterking vinden van het beste, dat in hen is. Laat mij dan ook zeggen, dat voor ons de religie het voelen en denken is van menschen, die in verhoudingen leven, waarin de krachten van natuur of maatschappij nog niet worden beheerscht en waarin de bedrukte mensch dikwijls snakt naar een beter hier namaals of althans naar absolute zedelijke waarden boven het veile en vuile aard-sche leven. Wij zien, dat bevestigd door het religieuze hunkeren, dat zich, in dezen tijd van menschenwee en zedelijke ontuchtering, bij zoovelen openbaart die vroeger aan god noch gebod hebben gedacht. Wij Marxisten verklaren zedelijkheid en schoonheid uit het aard-sche leven en vinden daar bevrediging bij omdat wij dit vol socialistische beloften zien. En juist in deze dagen verwachten wij van de soc.-dem. leiders, dat zij ondanks de débâcle der sociaal-democratie en juist door dezen kapitalistischen oorlog, vast in de schoenen zullen blijven staan. Als Troelstra aan het historisch-materialisme dezen trap geeft, dan trapt hij ons socialisme. (A p p l a u s).

Wij ook gevoelen de noodzakelijkheid der nationale proletarische eenheid. Maar de nationale eenheid is niet alles. Daarenboven brengen de moties van het P.B. slechts een schijn-eenheid. Het P.B. zet u het mes op de keel. Gij voelt niets voor de nationale verdediging en gij aanvaardt haar slechts om dit P.B. en vooral de leidende figuren uit de Kamerfractie te behouden en zoo de partij in deze zware dagen voor bepaalde organisatorische moeilijkheden en voor verlies van Kamerzetels te behoeden. Van mijn kant geen bedreigingen. Als de moties van het P.B. worden aangenomen, blijf ik in de Partij (a p p l a u s), totdat in rustiger tijden de definitieve beslissing gevallen is. Ik blijf nog vertrouwen, dat de meerderheid der S. D. A. P. zich niet duurzaam van het m. i. juiste pad zal laten afbrengen. Maar als de Partij zich met Troelstra ontwikkelt in de richting van militarisme en nationalisme, ministerialisme en godsvrede in permanentie, is de band met de Partij voor mij verbroken. Bedenkt in welke moeilijkheden gij de Partij ook bij aanneming van de moties van het P.B. brengt. Wat moeten respectabele propagandisten als Ruge doen en de talrijke leden van het partij-kader, die denken als hij? Wat de twee, misschien vier Kamerleden die de nationale verdediging niet aanvaardden? De moties aanvaardend, bukt gij voor het P.-B. en wordt gij de speelbal van enkele leiders. Gij doet, juist omdat ons absoluut anti-militarisme, ruim beschouwd, het middel bij uitnemendheid tegen het oorlogsgevaar is, niet al het mogelijke voor een duurzamen vrede. Gij maakt de Partij steeds minder opgewassen tegen de geweldige revolutionaire taak, die haar vermoedelijk spoedig wacht. De nationale verdediging aanvaardend, brengt gij een kaakslag toe aan die helden der Internationale, welke in de voor hun land hachelijkste oogenblikken hebben pal gestaan voor de internationale gedachte. Volgt hun voorbeeld! En sluit u bij ons aan onder de leus: hoog de partij-eenheid; maar geen schijn-eenheid met verza-king van de plichten van het internationale

socialisme. (Luid applaus, vooral op de publieke tribunes).

De **VOORZITTER**: Ik heb in mijn openingsrede nog verzuimd onder de gestorvenen te herdenken Walter Crane, den grooten Engelschen teekenaar. Overigens merk ik op, dat nu Kuiper, volgens de bedoeling van het P.B., het geheele oppositieterrain behandeld heeft, Sannes, die overigens volkomen vrijheid heeft, zich kan beperken tot het verschil tusschen mobilisatie en verdediging en het verdere dat hem van Kuiper scheidt.

Middagzitting.

Te ruim 2 uur wordt de middagzitting hervat.

SANNES verkrijgt het woord en zegt: Zooals de voorzitter reeds heeft medegedeeld, voer ik hier niet het woord namens eenige georganiseerde oppositie. Ik heb mij in de laatste maanden aan critiek niet bezondigd, wijl ik noodiger dingen te doen vond. Maar nadat mijn brochure, waarin de motie-Zaandam-Dordt zou passen, was verschenen, heb ik het verzoek gekregen het in deze motie neergelegde standpunt hier te verdedigen en aan dat verzoek heb ik gemeend te moeten voldoen. Alleen: waar Kuiper in zijne straks gehouden rede, waarin verschillende dingen zijn gezegd, waarmee spr. het niet eens is, spr. heeft aangekondigd als den „bekvechter”, wil spr. zeggen, dat het wel zijn bedoeling is, duidelijk en scherp zijne meening te verdedigen, doch niet om als politiek bekkensnijder op te treden.

Daárin geeft spr. Troelstra volkomen gelijk: er moet thans — gezien de partijgeschiedenis der laatste acht maanden — een duidelijke uitspraak komen. Dat is onvermijdelijk. Doch laat ons daarbij den raad, dien de oude Liebknecht in 1870 gaf aan de Deutsche partij: weest verdragzaam!, gedenken. Vooral thans is dit noodig, nu onze meeningen alle onder den invloed staan van de geweldige gebeurtenissen om ons heen en nu ze licht tot caricatuur kunnen worden gemaakt. Wij moeten ervan overtuigd zijn, dat allen gedreven worden door hun liefde voor het socialisme. (A p p l a u s). Vóór alles echter is bij de discussies en bij de beslissing over de vraag, die ons verdeelt, waarheid noodig. Wij moeten weten, wat wij aan elkaar hebben. Aan spr. is het opgevallen dat verschillende afdeelingen ter zake van de stemming op dit congres opdrachten hebben gegeven van gansch anderen aard dan de besluiten die zij namen toen de beschrijvingsbrief werd opgesteld. Dat kan veroorzaakt zijn door een andere samenstelling der ledenvergaderingen, maar het kan ook zijn, dat uit vrees voor conflicten dezelfde vergaderingen en personen anders hebben gestemd dan zij zouden hebben gestemd, wanneer zij zich vrij voelden en hier zullen stemmen tegen hunne overtuiging. Uit verschillende afdeelingen zijn mededeelingen, dat dit laatste is geschied, tot spr. gekomen.

Spr. is overtuigd, dat Troelstra de eerste zal zijn om toe te stemmen, dat het noodlottig zou zijn, om ter wille van hem of van een grooter of kleiner deel van de Partijleiding, tegen eigen inzichten in te stemmen. Men stemme naar zijn geweten en overtuiging.

TROELSTRA: Volkomen juist!

SANNES: Wij moeten den moed hebben, de gevolgen van onze overtuiging te dragen. Intus-

schen moet hierbij ook overwogen worden, in hoeverre de door „Het Volk” verkondigde opvatting, dat de leiding niet tegen eigen overtuiging in een uitspraak der partij kan volgen, juist is. Met andere woorden: waar de grens gelegen is tusschen democratische discipline en karakterloosheid? Het antwoord op die vraag is niet gemakkelijk te geven. Wij zien b.v. in Duitschland een man als Haase de bewilling der oorlogscredieten uitspreken, niet op grond van een besluit der partij, doch enkel op grond van een beslissing der Rijksdagfractie, terwijl hij gezegd wordt, persoonlijk er tegen te zijn geweest. Wordt dit als democratische gedraging geprezen, hoeveel te meer reden zou er dan niet zijn voor de leiding onzer Partij om zich aan een uitspraak der partij te houden. Deze kwestie moet ernstig onder de oogen worden gezien.

Ook nog in ander opzicht dreigt een onzuivere stemming. De eerste resolutie van het P. B. toch maakt tusschen mobilisatie- en oorlogscredieten geen verschil. Maar het is bekend dat een deel der Partij en een deel der Kamerfractie daarin wel verschil ziet. Van den aangevan af is o.m. door Gerhard, (Gerhard: In de Kamer!) en ook in de Kamer, het stemmen voor onze mobilisatie-credieten steeds genoemd: het stemmen voor den v r e d e. Bovendien wordt door velen volkomen juist geacht, wat ook door autoriteiten als generaal Staal e. a. is uitgesproken, dat schennis der neutraliteit, ook wanneer deze gewapenderhand wordt gekeerd, niet oorlog ten gevolge behoeft te hebben. Waar dit zoo is, waar niet-mobilisatie vrij zeker oorlog had beteekend, wordt door velen in de partij — en dit feit valt niet weg te redeneeren, — het stemmen voor de mobilisatie-credieten toelaatbaar geacht, ook al willen zij van oorlogscredieten niet weten. Daarom moet in het belang eener zuivere beslissing over beide zaken afzonderlijk worden gestemd.

Thans de groote kwestie: hoe staat de sociaal-democratie tegenover het vraagstuk der landsverdediging, der nationale onafhankelijkheid?

De internationale resoluties geven hier geen vast richtsnoer. De plicht tot gewapende verdediging der onafhankelijkheid is nooit opgelegd, terwijl voorts herhaaldelijk is uitgesproken, dat in het tegenwoordig, imperialistisch tijdperk, geen rekening gehouden kan worden met de vroeger gemaakte onderscheiding tusschen aanvallenden en verdedigenden oorlog. Spr. is getroffen geworden door de juistheid van de voorspelling van Kautsky op 't congres der Deutsche partij van 1907 te Essen, dat alle regeeringen zouden verklaren zich te verdedigen en dat de arbeiders aller landen alsdan in naam der verdediging elkaar met geestdrift zouden vermoorden, — wat moet worden verhoed. Daarom ook verklaarde Kautsky, dat voor de beantwoording der vraag, of de arbeidersklasse in eenigen oorlog de zijde van het vaderland zou kiezen, het internationaal proletarisch belang den doorslag zou moeten geven. Zelfs na den oorlog schreef Kautsky nog in het eerste gedeelte zijner brochure „Die Internationalität und der Krieg”, dat wie zich laat leiden door den regel: gelijk of ongelijk, ik sta aan de zijde van mijn vaderland, zich daarmee buiten de Internationale stelt. (A p p l a u s). Toch is dit de praktijk van thans en Kautsky zelf zegt in het slot

zijner genoemde brochure, dat het belang dat de bewoners hebben bij het afweren van een inval, de houding der arbeiders bepaalt. Dat is feitelijk het zich plaatsen achter de regeering en daarmee heeft Kautsky een muur opgetrokken tusschen zijn standpunt van vroeger en dat van nu. Ja, Heine, het soc.-dem. Rijksdaglid, spreekt het rondweg uit: ook al zou Duitschland den oorlog hebben uitgelokt, dan nog steun ik de regeering. Dit standpunt nu acht spr. verderfelijk.

Immers het breekt met den plicht voor het proletariaat, om, internationaal, het imperialisme te bestrijden. Gevraagd wordt, of de sociaal-democratie het imperialisme kan bestrijden als zij dit ziet als een noodzakelijken overgang naar het socialisme? Spr. vraagt, of de soc.-dem. dan wel het kapitalisme zou kunnen bestrijden, dat eveneens is een noodzakelijke overgang naar het socialisme?

Integendeel, het is juist de historische taak van het proletariaat dezen vorm der kapitalistische uitbuiting te bestrijden en de beteekenis van dezen strijd is de bevordering der maatschappelijke ontwikkeling naar het socialisme toe. Juist door onzen strijd tegen het imperialisme brengen wij het socialisme nader.

Erkend kan worden — wat Kautsky in 1911 schreef in de „Neue Zeit.” —, dat de voortdurend stijgende bewapening, de imperialistische methode, niet is een levensnoodzakelijkheid voor de kapitalistische ontwikkeling. Maar zelfs wanneer deze ontwikkeling, mede dank zij onzen strijd tegen het imperialisme, zich zou voltrekken op politiek terrein in de richting van Statenbonden, dan is daarmee alle oorlogsgevaar voor het eerstvolgende tijdperk niet verdwenen.

Jaren lang is in onze partij gediscussieerd over de vraag, of een vreedzaam imperialisme mogelijk is? De oorlog van 1914 heeft hen, die zich plaatsten op den bodem der feiten en op grond daarvan een catastrofe voorzagen, in het gelijk gesteld. Maar ook voor de naaste toekomst blijft oorlogsgevaar aan de lucht. De wereld is grootendeels verdeeld; de onderworpen volkeren komen tot eigen nationaal leven, gaan zich vrij vechten; Amerika komt na den oorlog meer dan ooit als concurrent van het Europeesch kapitaal en voor dit kapitaal zal de beleggingsmogelijkheid worden verzwaaard, zóó, dat de kans bestaat dat het noodige beleggingsgebied alleen door „een nieuwe verdeling”, door oorlog, zal worden gewonnen. Onze Oostenrijksche partijgenoot Renner profeteert dan ook: zoo waar op dit oogenblik in alle deelen der wereld de kanonnen donderen, zoo waar staan wij op den drempel van tijden der grootste oorlogsverschrikking.

Zoo komt meer dan ooit naar voren de tegenstelling: imperialisme of socialisme, een tegenstelling die niet zeggen wil, dat de onmiddellijke proletarische revolutie de arbeiders van den druk van het imperialisme zal bevrijden, maar een tegenstelling die den arbeiders zegt: strijdt zoo hard en fel en hardnekkig gij kunt tegen het imperialisme, en het militarisme, dan komt uwe bevrijding het spoedigst. Strijdt tegen het imperialisme, — ook als het het hoogtepunt zijner misdaad bereikt: den oorlog. Want deze oorlog is niet alleen in oorsprong imperialistisch, hij is het ook in zooverre hij is de voortzetting der

imperialistische politiek met de middelen van het geweld.

In vredetijd stellen wij tegenover de militaire politiek der kapitalistische klasse niet alleen onzen strijd maar ook onze positieve methode: de versterking der internationale solidariteit van het proletariaat, ook als methode tot handhaving der nationale onafhankelijkheid. Twee stelsels, twee werelden, staan zoo tegenover elkaar, tusschen welke verzoening niet mogelijk is.

Waarom dan halt gehouden op onzen weg, in geval van oorlog? Dan zien wij alle burgerlijke partijen hun lijn doortrekken, — de soc.-dem. alleen wordt bevreesd voor haar eigen principes, maakt rechtsomkeert, of liever... loopt over naar den tegenstander. (A p p l a u s.)

Met welke consequenties!

Wie eenmaal den vasten bodem verlaat, dat alleen het internationaal proletarisch belang, de stage versterking der internationale solidariteit en kracht, ons richtsnoer is en zich in oorlogstijd vastlegt op de militaire methode der bourgeoisie, die komt consequent voor de noodzakelijkheid — en de logica der feiten zal hem daartoe dwingen — mee te werken aan de voorbereiding tot de verdediging in vredetijd, zich niet te onttrekken aan het stemmen voor oorlogsbegrotingen, enz.

TROELSTRA: Geldt dat dan niet voor de mobilisatie?

SANNES: Dat is een gansch andere zaak. Vast staat echter, dat wanneer wij hetgeen tot deze consequenties leidt, aanvaarden, wij daarmee de doodsteek toebrengen aan onze grootste kracht: de internationaliteit.

Het vasthouden aan onze methode, ook in oorlogstijd, houdt verband met de opvatting van de taak en het verband onzer partij.

Wij hebben te zijn een oppositie-partij.

Natuurlijk niet in dezen zin, dat wij oppositie om de oppositie voeren. Voor positief werk, dat in onze richting gaat, zijn wij steeds te vinden. Maar wanneer het betreft het dragen van verantwoordelijkheid voor, de gemeenschap met datgene wat de grondslagen der klassen-tegenstellingen raakt, dan moeten wij onverzoenlijk zijn. Zóó ten opzichte van de militaristische politiek. De volle verantwoordelijkheid, tot het einde toe, hebben wij te leggen op onze tegenstanders. Doen wij dit niet, dan worden wij afhankelijk van de militaire macht, van de politiek der heerschende klasse, zoodra wij mee op de militaire kaart zetten. En wij maken het der bourgeoisie gemakkelijk den oorlog te gebruiken om de dreigende sociale revolutie af te wenden.

Maar, zegt men, is vasthouden aan de Internationale solidariteit als regelaar van ons optreden, juist thans geen waanzin? Neen, zegt spreker, want niettegenstaande alle verdeeldheid, afschuw, haat zelfs, houden alle soc.-dem. partijen der oorlogvoerende landen vast aan het beginsel der oude internationale: onafhankelijk volksbestaan voor alle naties. En daarmee zullen de regeeringen, die diep voelen hoe noodzakelijk het voor hen is in oorlogstijd en bij de vredesonderhandelingen het volk achter zich te hebben, rekening houden. Daarom dreigt ook de kleine landen, als regel, geen gevaar voor hun onafhankelijkheid. Eerder kan gezegd, dat juist een klein land, dat in den oorlog aan de zijde van een groot land meestrijdt, na den oorlog onder den

invloed, onder den druk van dat groote land zal blijven en zijn militaire en daarmee ook financiële politiek door het groote land zal zien bepaald.

Wilt gij u dan niet verdedigen? Wilt gij alle oorlogsellende hier, wordt gevraagd. Ik antwoord, zegt spr., dat de oorlogsellende niet vermeden wordt maar vergroot wordt, wanneer men zelf meevecht. Maar bovendien, de vraag zelf is onwettelijk. Ik heb niets te willen als oppositie-partij. Ik heb als zoodanig een eigen taak: het kapitalisme bestrijden en verzwaken, de komst van het socialisme bespoedigen. Daarom zet ik tegenover de stelling: gij moet zóó stemmen als gij wilt dat gebeuren zal, de stelling: handel zóó, dat gij bevordert dat uw wil in de toekomst, zoo spoedig mogelijk, geschiedt. Zou het echter eens geschieden dat wij ontwapening konden doorzetten in ons land alleen, welnu, dan zouden wij een volk zijn van zoo hooge cultuur, een aanvurend voorbeeld voor de arbeiders aller landen, dat deze arbeiders voor den aanval op een dergelijk cultuurvolk niet te vinden zouden zijn. (Beweging). Hugenholtz schudt het hoofd.

Ja, Hugenholtz, het moge misschien optimistisch zijn dit te verwachten, maar ook gij hebt u in uwe verwachting van internationale arbitrage en ontwapening bedrogen gezien! (Algemeen gelach.)

Zegt men, zegt spr., dat wij lammelingen zijn, wanneer wij niet willen vechten, dan antwoorden wij: wij zullen toonen dat wij in den klasstijd geen lammelingen zijn. (Algemeen applaus)

En wat de gevoelens van „nationale eer” betreft, zeggen wij: met die gevoelens van eer hebben wij niets te maken.

Kan het echter? Moet men niet door de naties heen naar de internationale maatschappij? Voor den tegenwoordigen tijd gaat deze stelling, zoo ze al iets bewijst, niet op. De nationale zelfstandigheid is geen voorwaarde voor het socialisme. Naar de Internationale gaan wij, en zullen wij meer dan ooit gaan, door internationalen klassenstrijd; internationaal zal de overwinning worden bevochten.

Zal echter, wordt gevraagd, trots welke verstandelijke overwegingen ook, de nationale gedachte, gelijk in 1914 in sommige landen geschiedde, zich toch niet baanbreken? Neen, antwoord ik. Ik erken de kracht van ideeën en ideologiën. En zoo zie ik ook de kracht der nationale gedachte. Maar deze gedachte, die wortelt in het verleden en reeds grootendeels los is van de werkelijkheid van het heden, verdwijnt zoodra een nieuwe ideologie uit het leven en uit onzen strijd opbloeit, in onze harten gaat leven en onze liefde krijgt. En dat is het geval met de internationale gedachte. Spr. verwijst naar hetgeen hij dien-aangaande uitvoerig in zijn brochure heeft ontwikkeld.

Er wordt gezegd, dat de resolutie van het P. B. alleen geldt voor den tegenwoordigen oorlogstoestand. Maar meent men, dat de beslissing van thans niet zal naverken? Bovendien, welk wezenlijk verschil is er tusschen een nu en een over twee jaar te nemen beslissing?

Wibaut zegt: Na den oorlog ben ik je man, dan strijd ik mee tegen het volksleger en vóór ontwapening. Spr. begrijpt dit niet. Want dit beteekent: in 1915 mee voor de nationale onafhankelijkheid, in 1916 — is 't dan vrede — vóór

ontwapening, en dan ook wanneer in 1917 een nieuwe oorlog mocht ontbranden. Is echter onze onafhankelijkheid in 1915 zooveel meer waard dan in 1917?

WIBAUT: Dat is een spotvoorstelling.

SANNES: Volstrekt niet. Ik kan het niet anders zien, want met elk komend conflict krijgt men den toestand van nu. Wat men na den oorlog wil, moet men ook nu willen.

Sommigen zeggen: Nederland kan niet een apart standpunt innemen. Dat is een groot misverstand! Ten eerste zouden wij niets aparts doen, want ook de soc.-dem. in de Servische Skoeptchina en de Russische s.-d. in de Doema, hebben tegen de oorlogscredieten gestemd, de laatste met gevaar voor hun leven. (Toejuiching.) Maar voorts is deze houding niet iets nieuws: het is de toepassing van den ouden regel — die in 1914 in de verdrukking is geraakt — dat het internationaal belang der proletariërs onze houding bepaalt.

Juist thans is het oogeblik daartoe gunstig. Er komt een groot en nieuw feit: de drang naar den vrede. Een drang, niet als stomme bede, maar als vaste wil, door de daad te verwezenlijken. De vrouwen der oorlogvoerende landen willen, internationaal, gaan ageeren tegen den oorlog en vóór den vrede. De mannen, voorzover zij gebonden zijn door hun stem voor de oorlogscredieten, kunnen dit niet. In hun lijn ligt: doorzetten, zooals b.v. Scheidemann en Heine, zowel als de Franschen zich herhaaldelijk hebben geuit. Honderden arbeidersvrouwen te Berlijn kwamen echter spontaan tezamen bij den Rijksdag, riepen Scheidemann toe: „wir wollen nicht durchhalten” en brachten Liebknecht een ovatie. (Luid applaus).

Hoe oneindig sterker echter zou de kracht voor den vrede zijn, wanneer de soc.-dem. van het begin van den oorlog af was begonnen te werken voor den vrede. Maar daartoe zou zij haar zelfstandig karakter tegenover de regering moeten hebben bewaard. Men wil den vrede, — maar men kan er zelf niet voor werken, wellicht eerst als wanhoopsdaad, wanneer te groote uitputting en demoralisatie de volkeren dreigt.

Wij zijn nu door de omstandigheden geroepen een beslissing te nemen voor het front der Internationale. Ons besluit kan de partijen in de oorlogvoerende landen versterken in hun wil, door te vechten. Maar ook kan het zijn een lichtpunt in de donkerte der verdeeldheid en de wekker der internationale solidariteit als de kracht voor den vrede.

Zorg ervoor dat het dit laatste zij! Doe het nu — vóór het te laat is!

Als de gladiatoren in het oude Rome de arena betraden, zeiden zij: Ave Caesar, morituri te salutant, — heil u, keizer, zij die gaan sterven groeten u! Zoo zeggen zij hier ook: Heil u, Congres, zij die gaan sterven groeten u. Wij weten dat wij op dit congres de overwinning niet zullen behalen. Maar wij dragen in ons de zekerheid dat onze idee zal opstaan en zich aan het proletariaat zal opdringen als de juiste. Want de overwinning der arbeiders zal alleen komen door een internationaliteit, die reikt over de slagvelden heen en die in klassenstrijd en niet in volkerenstrijd de eenige oplossing ziet, ook voor de beschutting van nationale zelfstandigheid en nationale ontwikkeling der volkeren.

Alleen in dit teeken zult gij den orlog over-

winnen en den vrede verzekeren! (D a v e r e n d, l a n g d u r i g a p p l a u s.)

TROELSTRA: In de openingsrede van den voorzitter is kort maar klaar de taak van dit congres, en daarmee ook mijn taak, omschreven: Nu de oorlog ons belet, om ons op dit congres te wijden aan den strijd tegen het kapitalisme, en om voort te gaan met den ouden en fellen strijd tegen het stelsel waarvan wij thans de gevolgen in een zee van leed over de wereld zien gaan, nu wij aan dien strijd ons congres niet kunnen wijden, nu kunnen we slechts volstaan met toe te donderen aan de bezittende klasse: dat het 't product is van hun maatschappelijk stelsel, waaraan ze hunne voorrechten en rijkdommen hebben te danken, dat de wereld door deze ramp gegeeseld wordt. (A p p l a u s.)

Voor de arbeidersklasse is het een ontzettend zware strijd. Duizenden onzer medestrijders zijn reeds weggemaaid, verzwakt is de internationale, en twijfel heeft ons aangegrepen bij de beantwoording der groote vraag: hebben wij goed of verkeerd gedaan bij de gebeurtenissen van den laatsten tijd? Vooral voor onze partij, die niet gewend is hare taktiek en handelingen te bepalen naar ideologieën en ideeën, maar naar economische en politieke toestanden en feiten, is het moeilijk, nu de feiten en toestanden nog zoozeer in den oorlogsstorm moeilijk vast te stellen zijn, om met vaste zekerheid onze gedragslijn vast te stellen. Wat dan ook de redevoeringen van de twee voorgaande sprekers, waarin zulke uitnemende momenten en zuivere, waardevolle socialistische klanken u tegemoet komen, betrefl. zoo meent spr. dat deze redevoeringen meer bestemd zijn voor een volgend congres. (Een stem: Juist.) Voor dit congres, voor deze, abnormale, omstandigheden geven deze redevoeringen geen les en geen richtsnoer. Leeren moeten we tegenwoordig, meer dan beweren. We moeten allen leerlingen zijn van dezen tijd. Laat ons dan trachten, uit dezen grooten, wereldbewegenden oorlog, dien het tot op zekere hoogte toch ook een voorrecht is, te beleven, zijn lessen te trekken.

Het eerste, wat als algemeen verschijnsel in den aanvang van den oorlog op den voorgrond trad, was: een algemeene teleurstelling. Zeer begrijpelijk, eenerzijds. En begrijpelijk ook, dat deze teleurstelling voornamelijk zich richtte tegen de Deutsche Partij, die steeds zoo consequent tegen het militarisme en vóór het internationalisme heeft gestreden (a p p l a u s), en thans aan den nationalen oorlog deelneemt.

Men bedenke, hoe sinds jaren in Duitschland de sociaaldemocratie haar buitenlandsche politiek voornamelijk richtte tegen het Czarisme; hoe de diplomatieke bescheiden, bij den aanvang van den oorlog door de Deutsche Regeering openbaar gemaakt, de Russische mobilisatie voorstelden als den dwingenden grond, om den oorlog te verklaren; hoe in die dagen geen berichten uit het buitenland de Deutsche pers konden bereiken en hoe de plicht tot landsverdediging steeds door de sociaaldemocratie is erkend. Laat men dus de houding der Deutsche partij althans trachten te begrijpen. Wij m o g e n er niet aan mee doen, een partij, die tot nu toe de beste is geweest in de Internationale, waaraan de arbeidersklasse alles te danken heeft, wier mannen tot de helderst denkenden en besten be-

hooren, als een troep lafaards of wreedaards te beoordeelen. Wij moeten in deze dagen trachten te begrijpen, en spr. vraagt zich af, waarom Sannes en Kuypers, die ook weer over Duitschland veel hebben gesproken en die zelfs de verdediging van het eigen land tegen een aanval verwerpen, met geen woord over Frankrijk hebben gesproken, en over de Fransche partij. (Stemmen: Zeer juist! A p p l a u s.)

Het mag niet verwonderen, dat de oorlog ook in onze partij nieuwe vraagstukken heeft doen opwerpen. Wij zijn een partij, die staat op den bodem van de werkelijkheid, wier strijd geheel er op gericht is om de werkelijkheid om te smeden in de richting van het socialisme. Een deel onzer aanvaardt dus enkele feiten, die de werkelijkheid van dezen oorlog ons leert en houdt er rekening mee in hun verdere taktiek van den klassenstrijd.

Maar anderen kunnen zich aan die werkelijkheid niet aanpassen. Zij kunnen er niet toe komen, om naar aanleiding van die bittere werkelijkheid een en ander, wat voor het heden illusie blijkt te zijn geweest, als zoodanig te erkennen en vormen zich aanstonds weer nieuwe illusies, om aan den dwang der werkelijkheid te ontkomen.

En onder deze beweging der geesten in de partij komt men voor verrassende dingen. We hooren den laatsten tijd uitingen, die ons als oude bekenden voorkomen, maar oude bekenden in den mond van tegenstanders, thans van de zijde van partijgenooten. Men hoort door partijgenooten spreken over het parlementarisme, volkomen strijdig met de sociaal-democratische opvattingen; we zien dr. Gorter en dr. Pannekoek komen aandragen met een nieuw recept: „de massa-akties”; en we bemerken uit R. Kuypers redevoering, dat er met zoeklicht gespeeld wordt tussehen de geesten, of er wellicht ook zijn die in conflict komen met de overtuiging van mevr. Holst, waarover zulke zondaars allerlei verwijten en qualificaties te hooren krijgen.

Het mag niet overbodig worden geacht, bij dat alles de Partij toe te roepen: Als sociaaldemocraten zijn wij met elkaar in zee gegaan; past er op, dat wij niet teland komen bij het syndicalisme. (Stemmen: Zeer juist!) Wij zijn hier niet gekomen om tot daden te geraken, die ons brengen op wegen, ver van de beproefde, maar om voort te bouwen op den grondslag der organisatie, want zonder stevige organisatie is een strijdende sociaaldemocratie niet mogelijk.

Wat in de laatste maanden is gebeurd, is met elk begrip van organisatie in strijd. Er is een officiële partij-oppositie gesticht, er werd geëischt: medezeggenschap van de oppositie in de partijleiding. Er werd méér gedaan. Er werd getracht, de leiding over te nemen, er werden aparte conferenties gehouden, er werd geëischt: een partij-conferentie bijeen te roepen, waar dan zou worden getracht, de leiding over te brengen in andere handen, en als voornaamste vrucht van deze oppositie werd geboren: het Zutfensche wonderkind, (g e l a c h), de „revolutionaire club”, door mevr. Roland Holst ten doop gehouden en belast met de taak, om de partijleiders te revolutioneeren. Spr. wil niet van deze gelegenheid gebruik maken om deze oppositie een geduchte afstraffing toe te dienen; spr. zou het beneden zijn taak achten, daarán

zijn krachten te wijden. Spr. hoopt echter, dat dit congres niet voorbij zal gaan zonder dat de oppositie zelf zal hebben ingezien, waar hare fouten schuilen.

Spr. vraagt: heeft de leiding werkelijk aanleiding gegeven tot een dergelijke oppositie? Men zegt, dat de Partijleiding geen voldoende aktie heeft gevoerd. Maar er is uit de oppositie niet één woord, één voorstel, één idee geopperd, om iets anders te doen dan wat het P.-B. deed! Spr. vraagt: wat bleef er ongedaan? Spr. wijst er op, dat feitelijk geen enkel feit, geen enkele aktie is genoemd, die de Partijleiding had moeten voeren en niet voerde. Vooral aan spr. wordt verweten, dat hij de Internationale niet heeft hoog gehouden. Welnu, zegt spr. ik durf met wie ook, mij meten waar het geldt, de Internationale te bevorderen. Ik heb in het buitenland mijn vollen plicht gedaan. Gij, menschen van de oppositie, hebt niets gedaan. (Applaus.)

Men smaalt op de Kopenhaagsche conferentie. Mij is gezegd: zelfs gisteren moet op de vrouwen-conferentie over hetgeen de conferentie te Kopenhagen heeft gedaan, nog smalend gesproken zijn.

Mevr. POTHUIS-SMIT: Dat is volkomen onwaar.

TROELSTRA: Des te beter, maar spr. wil dan ook wel verklaren, en hij kan het bewijzen, dat de genoemde Kopenhaagsche conferentie reeds veel goeds voor de nieuwe Internationale samenwerking heeft gedaan. Wij hebben voor de Internationale onzen plicht gedaan, en wij weten stellig en zeker, dat niemand die op onze plaats gezeten ware, méér zou hebben kunnen doen dan de mannen die hier aan deze tafel zitten.

Thans het standpunt omtrent de nationale verdediging. Voorop stelt spr., dat de Kamerfractie steeds heeft gesproken van de verdediging der neutraliteit, en verder behoeft de Kamerfractie niet te gaan. „Het Volk” heeft in de hoofdartikelen steeds gesproken van de neutraliteit en van de nationale zelfstandigheid, en hoewel spr. het met die artikelen in „Het Volk” eens is, heeft de Kamerfractie steeds gesproken van de neutraliteit zonder meer.

Hoe komt nu „Het Volk”, en hoe komen anderen tot het standpunt van de verdediging der nationale zelfstandigheid? Allereerst door het programpunt: vervanging van het staande leger door het volksleger. Dat sommigen daaraan nu weer wat willen verzwakken, aan dien eisch een anderen uitleg willen geven, vindt spr. vrij kinderachtig; de eisch sluit allen twijfel uit, is klaar en duidelijk: het is de eisch, dat er een volksleger zal worden gevormd voor de verdediging, desnoods, van het eigen land.

Nu heeft iemand, die een onzer partijbladen redigeert, de onkieschheid gehad, om spr. van „buiteling” te beschuldigen, omdat spr. in 1889 heeft gezegd: „Wij hebben geen vaderland”. Ja, inderdaad. Maar hoe kwam dat? Wie zich indenkt in dien tijd, toen spr. nog met één één stond in de half-anarchistische beweging, toen hij een ontzagelijke allende rondom zich zag en als verdiger van allerlei onrechtvaardig verordeelde partijgenooten de rechteloosheid der arbeidersklasse ondervond, zal zich die uitdrukking kunnen verklaren. Maar reeds in 1901, toen wij een stuk macht en menigen goe-

den maatregel hadden veroverd, dacht spr. er anders over: reeds toen was er een stuk recht en een stuk lotsverbetering veroverd, waarvoor het waard is, zoo noodig te strijden.

Hier komt men tot de uitdrukking: „nationale gedachte”. Wat is de nationale zelfstandigheid, en de nationale gedachte die daaruit voortvloeit? Dat heeft spr. steeds in het anarchisme zoo tegengestaan, dat het in alles de ontkenning op den voorgrend stelt: het ontkent de nationaliteit, het ontkent den staat. Anders de sociaaldemocratie, die den staat niet ontkent, maar hem wil veroveren en in denzelfden geest zich niet neerlegt bij 't sluiten der arbeidersklasse buiten het kultuur- en rechtsleven der natie, maar ook deze voor zich wil veroveren.

In dezen gedachtengang moet, wanneer de nationale gemeenschap door een gewelddaad van buiten af bedreigd wordt, de sociaaldemocratie mede voor hare handhaving op de bres staan. Wanneer wij in ons land dat thans nog zwakker gevoelen dan elders, dan komt dat, omdat wij zulk een oogenblik nog niet beleefd hebben. Maar dan moeten wij trachten, ons met onze gedachten te begeven in de verhoudingen in de oorlogvoerende landen, waar dit besef van nationale zelfstandigheid wél tot uiting komt. Wie dat niet kan, voelt klein. Hij moet voor de waarheid niet teruggaan, ook al vindt hij ze onaangenaam. Wij hebben dat groote verschijnsel, dat wij thans over de wereld zien, te waardeeren, en we moeten groot en breed genoeg denken om er rekening mee te houden.

Maar dat wij dit erkennen, wil nog niet zeggen, dat wij alles aanvaardden, wat ons, onder deze verhoudingen, in naam van deze saamhoorigheid zal opgelegd worden, veeleer legt het ons den dubbel zwaren plicht op, om naast deze nationale zelfstandigheid, ook voor de internationale samenwerking in den strijd der arbeidersklassen van de verschillende landen te werken, omdat als het toekomstig doel bereikt moet worden: de bevrijding der arbeidersklassen van alle landen.

Men wil de internationale gedachte tegenover de nationale stellen. Internationaal echter staat niet tegenover natie, zooals intercommuniaal wil zeggen de verbinding der aanwezige gemeenten. Het woord „inter” drukt een samenvoeging van zelfstandige deelen uit. (ALBARDA: Behalve interruptie! Gelach) De Internationale is voor ons de organisatie der natiën. Zouden de natiën verdwijnen, de Internationale zou niet meer mogelijk zijn.

Dat deze beide door den oorlog tegenover elkaar komen te staan, is niet de schuld der sociaaldemocratie, die steeds tegen het militarisme streed en het stelsel, dat den oorlog baarde, met alle kracht bekaмпt. De situatie echter, door het uitbreken van den oorlog geschapen, kan zij niet ontkennen; deze dwingt haar, de natie te verdedigen met de middelen, die het burgerlijk régime daarvoor beschikbaar stelt.

Spr. komt er tegen op, dat het wordt voorgesteld, gelijk Sannes het in zijn rede heeft gedaan, alsof socialistische vrouwen zich bereid hebben getoond voor een daad, waar de booze sociaal-democratische mannen voor die daad terugdeinzen. Immers, wanneer op 4 Augustus de Duitsche vrouwen in den Rijksdag aanwezig waren geweest, zouden ze even goed vóór de oorlogscredieten hebben ge-

stemd. Mannen en vrouwen, beide worden in dezen door dezelfde sociale krachten gedreven. Een andere voorstelling strijdt met de socialistische theorie. Op die daad van de Berlijnsche vrouwen te speculeeren, is een ontzierung van Sannes' rede. (Applaus.)

Wij hebben ons rekenschap te geven van het niet te ontkennen feit, dat in den grond der zaak ook de nationale zelfstandigheid is: een behoefte van het volk.

Mevr. Holst heeft het in hare brochure schoon genoeg gezegd, dat als een vreemde macht een land binnenvalt, ook in de arbeidersklasse een gevoel van nationale eenheid en van liefde voor die eigen nationaliteit al het andere overheerscht; maar zij heeft de inconsequentie gehad, er bij de opstelling van haar program geen rekening mee te houden. Die weelde kan mevr. Holst zich veroorloven, die weelde kan onze partij zich niet veroorloven, wil zij blijven wortelen in het leven, de eischen, de gevoelens, de behoeften en de toekomst der Nederlandsche arbeidersklasse. Als men, gelijk mevrouw Holst, op den voorgrond stelt, dat ook deze, als deel der natie, door een inval wordt gebracht tot gewelddadig verzet en verweer, dient een partij, die de pretentie heeft om de levensbelangen der natie te willen behartigen, in deze behoefte te voorzien, door een stelsel van landsverdediging te aanvaarden. Doet zij het niet, dan levert zij de natie bij een inval over aan de gevaarlijkste soort van oorlog, den franc-tireurskrijg.

Spr. heeft in dezen dan ook een diepgevoortelde overtuiging, die hem dwingt, voor de principieele aanvaarding der nationale verdediging pal te staan.

Zeker is spr. het met Sannes eens: de democratie stelt eischen, maar die eischen mogen ten slotte aan de diepste overtuiging geen dwingend geweld aandoen. Het is, zegt spr., mijn diepste overtuiging, dat wij de nationale zelfstandigheid en de nu nog sluimerende, maar tot opvlamming steeds gereed zijnde kracht en wil om op te komen voor het zelfbeschikkingsrecht der natien, niet mogen onderschatten. Die overtuiging is thans de leidraad voor spr.'s daden, en zoolang hij de eer heeft, leider te zijn van de partij, zal hij met deze overtuiging, zoolang hij deze heeft, staan en vallen.

Want het gaat hier om levende, om groote, dingen en wij moeten onze gedragslijn vaststellen. Wij moeten weten, wat wij hebben te doen. Wij hebben van Kuyper noch van iemand anders één woord gehoord van critiek jegens de Belgen, die tegen een overmachtigen vijand hun land verdedigd hebben, en dat is geen wonder. Want wij begrijpen dat, en wij allen, ongetwijfeld, zullen wel staan op dit standpunt, dat België tot het laatste stukje grond toe hersteld zal moeten worden als vóór den oorlog, en wij brengen hulde aan hen die daarvoor hun beste krachten geven. (Luid applaus.)

Maar wanneer men dat voor de Belgen natuurlijk vindt en toejuicht, dan moet men dat toch, als het noodig is, ook minstens willen voor zijn eigen land!

Wanneer de Belgen gaan strijden voor de verdediging van hun land, zal men dat toejuichen. (Geroep: Neen! Neen! Applaus bij anderen!)

SOEP (Den Haag I) nu niet meer! Iemand op de tribune houdt een betoog.

TROELSTRA: Ik herhaal, wat men in België prijst, moet men op z'n eigen land toepassen, en dan kan men tusschen handhaving van de neutraliteit en de verdediging van de nationale zelfstandigheid, onmogelijk een grens trekken. Daarin is Sannes' standpunt zéér zwak: alles wat hij zegt omtrent de gevolgen van de verdediging der zelfstandigheid, is evenzeer van toepassing op de verdediging der neutraliteit. Wil hij sterker staan, als oppositie, dan dient hij minstens te aanvaarden het standpunt van R. Kuyper, die óók tegen de gewapende handhaving der neutraliteit is. Immers, hoe wil Sannes dat verschil volhouden? Een vreemde legermacht aan de grens keeren, dat kan hij goedkeuren, zoolang het valt onder de handhaving van de neutraliteit, maar wanneer datzelfde leger, of een volgend leger, optrekt naar Amsterdam, om Nederland te tuchtigen wegens zijn verzet, en zich meester te maken van den zetel der regeering, dan zou Nederland zich niet verdedigen? Och, partijgenooten, hoe weinig houden dergelijke redeneeringen toch rekening met de werkelijkheid! Een raid van Duitsche vliegers naar ons land, die bommen zouden werpen op onze bevolkte steden, zou u allen de broosheid van die theorie beter doen gevoelen, dan de beste redevoeringen. (Rumor). Hoe het zij, spr. voor zich ziet geen mogelijkheid, om tusschen mobilisatie en verdediging der zelfstandigheid en onafhankelijkheid van het land, een grens te trekken. Thans dient de partij zich wél bewust te zijn van hetgeen zij doet. Elk oogenblik duurt het oorlogsgevaar voort, elk oogenblik kan er oorlog komen, kan de Kamerfractie staan voor de ontzettende zware beslissing van er toe mede te moeten werken, dat met wapengeweld de onafhankelijkheid des lands verdedigd moet worden. Dat is hetgeen spr. in de speech van R. Kuyper heeft gemist: het besef, dat we verkeeren in oorlogsgevaar. Spr. heeft gedurende die rede meermalen gedacht: zou Kuyper niet vergeten, wanneer hij spreekt over de propaganda, dat ook onze partij eenigszins door den oorlog beïnvloed wordt? De partij althans make zich aan deze lichtvaardigheid niet schuldig. Spr. heeft het oorlogsgevaar in wat scherpere woorden uitgedrukt dan misschien noodig was, doch zulks was vereischt, om des te sterker het besef van het gevaar bij te brengen. Spr. beseft dat gevaar wel, en hij zou, straks weer geroepen om nieuwe millioenen toe te staan, niet anders kunnen handelen dan hij heeft gehandeld. De partij weet dus wat zij aan hem heeft. De taak die spr. vervult, is een zeer moeilijke taak, er terwille van hem behoeft niemand tegen zijne overtuiging in te stemmen. Maar spr. acht zich verplicht, om onder oorlogsdruk de regeering te steunen, zoolang hem niets bekend is van een ander streven dan om zoo lang mogelijk den vrede te handhaven. En dat streven is inderdaad bij deze regeering aanwezig.

EEN STEM: De diplomatie!

TROELSTRA: Ook bij de diplomatie is, voor zoover mij bekend, geen enkele neiging, ons land in den oorlog te betrekken.

DUIJS: Voor zoover we weten!

TROELSTRA: Natuurlijk voor zoover we weten. Wat we niet weten, daarover kan ik niets zeggen. Er is sprake geweest van een

oorlog ter wille van Indië. Spr. gelooft, dat, indien de regeering het daarop liet aankomen, wij zoo sterk mogelijk daartegen op zouden komen. Wij zouden ons niet willoos in handen der regeering geven, niet alles maar klakkeloos goedkeuren. Maar het gaat hier om de houding principiëel, en die houding zal moeten zijn: de regeering steunen in de verdediging van de neutraliteit en de onafhankelijkheid des lands. (A p p l a u s.)

Hierna wordt de zitting verdaagd tot des avonds half negen.

Avondzitting.

De VOORZITTER: Onze oude Arnhemse vriend en partijgenoot Van Putten ligt thans ernstig ziek in een gasthuis. Ik spreek stellig uit uw aller naam, als ik u voorstel den ouden strijder een telegram van sympathie te zenden. (A p p l a u s.) Eveneens zwaar ziek is ons Arnhemsch raadslid Borgerdijn. Ook hem zij een telegram gezonden. (A p p l a u s.)

TROELSTRA zet zijn rede voort met een bespreking der Godsvrede. De Godsvrede is door onze partij niet afgekondigd, maar vloeide voort uit de omstandigheden. Als wij niet stonden op het standpunt van de goedkeuring der mobilisatiekredieten, zouden wij die tijdelijke staking der vijandelikheden niet hebben aanvaard. Op een ernstig oogenblik moest een eensgezinde demonstratie van eenheid ten opzichte van de neutraliteit gegeven worden. Het groote bezwaar tegen de aanvaarding van den Godsvrede is de verwijzing naar de Stuttgarter resolutie, die opdraagt tijdens een oorlog den strijd tegen het kapitalisme met dubbele woede te aanvaarden. Ik onken niet dat de woorden dier resolutie tot die redeneering aanleiding kunnen geven, al spreekt zij ook alleen van „De betrokken (dat is: de oorlogvoerende) landen”. Ik meen dat het dan te meer zou gelden van de socialisten der neutrale landen. De zaak komt daarop neer, dat in die woorden bedoeld is de revolutie, die door onze tegenstanders en ook door velen onzer voormannen verwacht is van een oorlog. Als wij hier niet tot het op-touw-zetten eener revolutie zijn overgegaan, komt dit overeen met wat wij in alle landen gezien hebben: een medewerking der socialisten met de regeering om de natie naar buiten te verdedigen en de nooden, door den oorlog ontstaan, zooveel mogelijk te lenigen. Het zou waanzin geweest zijn, als wij hier een revolutie op eigen houtje hadden op touw gezet. De propaganda, het aanvallen van het systeem van het kapitalisme hebben wij in deze moeilijke dagen zeker niet verzuimd. Maar de Stuttgarter motie vergde een revolutie tegen de dragers van dat systeem, dus tegen de regeering van 't eigen land. In elk geval had het een actie moeten zijn op grond van den oorlog tegen de N e d e r l a n d s c h e regeering en heerschende klasse. Daartoe echter lagen de omstandigheden niet. Dat zou alleen zijn geweest, als de Nederlandsche regeering schuldig aan den oorlog was geweest of verzuimd had den oorlog te voorkomen. Op 3 Augustus heb ik gemeend, geen debat te moeten ontketenen over de vraag, welk systeem de schuld aan den oorlog was. Ik heb dat nagelaten, omdat cendracht ten einde buiten den oorlog te blijven noodig was en ik mij op dien grond in de afdeelingen had neergelegd bij een afspraak tussehen de partijen, om geen partijdebatten te houden. Had ik nu het kapitalisme

aangevallen, dan had ik die afspraak ontdoken. Maar een veertien dagen later, toen de groote dreiging wat voorbij was, heb ik dat moedwillig verzuim ingehaald in de Kamer. Ik vind deze zaak van zeer geringe beteekenis, al kan ik mij voorstellen, dat vele partijgenooten, juist toen zeer geschokt in hun socialistische gevoelens, gaarne in de Kamer een woord van propaganda hadden gehoord.

Trouwens, revoluties kunnen niet worden op touw gezet. Revolutie is nog wat anders dan opstand. Revolutie is in ons spraakgebruik een verandering van classesysteem. Wat daarvan worden zal uit dezen oorlog, is moeilijk te zeggen. Als deze oorlog betrekkelijk gauw afloopt, zie ik niet de komst van een revolutie. Ik zie ze niet op grond van de houding der sociaaldemocratie, die dezen oorlog zelf heeft aanvaard. Ook de innerlijke gesteldheid der sociaaldemocratie is er niet naar. Een revolutie eischt groote geslotenheid en innerlijk vertrouwen. Ook in de gesteldheid der heerschende klassen en regeeringen zie ik de voorwaarde tot revolutie niet: waar Kautsky heeft geschreven, dat de oorlog het klassenstrijdleger demobiliseert en de heerschende klasse op militairen voet mobiliseert; dat is niet de aangewezen toestand voor een revolutie. Wel zou een sterke vredesbeweging de aanleiding kunnen zijn tot groote conflicten, mits zij onder de leiding der sociaaldemocratie de volksmassa meeslept en stuit op den onwil om haar tot uiting te doen komen. Maar ook dan nog zal zulk een revolutionaire beweging niet allereerst zijn gericht op verovering der politieke macht, maar op de bereiking van een goeden vrede. Het is echter speculatie om daarop nader in te gaan. In elk geval ware een revolutie in ons land een hersenschim thans.

Zware grieven heb ik gehoord naar aanleiding van den godsvrede. Kuyper heeft zich tot tolk gemaakt van overdeven en overspannen meeningen. Er wordt aan onze fractie ten laste gelegd, dat zij eigenlijk aan de regeering den moed heeft gegeven het leeningsontwerp door te zetten. Met beslistheid verwerp ik die aantijgingen. Het is de vraag wie meer heeft moeten toegeven, wij aan de regeering of de regeering aan ons. De oppositie erkent het zelf. Wat de regeering deed, deed zij omdat zij benauwd was. Voor wie was zij dan benauwd? Toch zeker voor de Nederlandsche arbeidersklasse. Men deed beter billijkerwijs ons hulde te brengen voor ons onvermoeide werken om de arbeidersklasse zelfs zoo mogelijk blijvende vruchten te doen plukken, bijv. de werkloozenverzekering.

Er wordt geredeneerd, alsof in gewone tijden de regeering zoo benauwd is voor de sociaaldemocratie, dat zij maar alles toegeeft. Dacht gij, dat men de wet-Mendels in vredetijd wel had aangenomen? Ik beschouw dat alles als een sprookje, als een redeneering die mij sterk doet denken aan de oude beweging, toen ook altijd de vrees der bourgeoisie voor het opstandige proletariaat als de bron van alle verbetering werd beschouwd. Maken wij dan in gewone tijden wel revolutie voor een of andere hervorming? Zijn onze demonstraties zoo vreesaanjagend? De vrees der bourgeoisie ligt veel meer in het besef, dat zij staat voor een bestendig aangroeiende beweging. En het ontzag voor die beweging neemt veeleer toe, als zij

zich zelve in bepaalde momenten weet te beheerschen.

Propaganda is gemaakt. De brochurecommissie heeft v. d. Waerden aan het werk gezet. Kleerekoper heeft ook een brochure geschreven en ik de mijne, die ook veel propaganda bevat. Onze pers heeft het daaraan ook niet laten ontbreken. Maar er zijn lui geweest, die heel weinig propaganda tegen het kapitalisme hebben gemaakt, maar de partijleiding hebben bestookt en verlamd en tot verweer gedwongen, die hun pijlen hebben gericht op de sociaaldemocratie in plaats van op het kapitalisme; — dat was de oppositie. (Appl.)

In het belang van het congres zij het mij nog vergund den volgende sprekers aan te raden het debat niet te vertroebelen in bijzaken. Ik heb aanleiding daartoe, nu sommigen tegen het congres allerlei nieuwe grieven tegen de partijleiding hebben ontdekt. Ik bedoel de artikelen in „De Voorpost”, wier opgeschroefde verwijten over nevenzaken niet bijdragen tot verheldering van het debat over de groote zaak.

Het Partijbestuur heeft eenige resoluties aan uw oordeel onderworpen en vijf daarvan heb ik te behandelen. De eerste bevat het votum van goedkeuring der partijleiding, de tweede dat een nader onderzoek over de gerezen kwesties eerst na den oorlog kan plaats hebben; deze beide vormen één geheel. De eerste keurt goed wat de partijleiding deed inzake de oorlogscrisis en draagt haar op die gedragslijn gedurende den oorlog voort te zetten. De tweede resolutie toont aan, dat ook het P.-B. van meening is, dat de grondslag waarop die tactiek steunt, na den vrede in het licht der nieuwe internationale verhoudingen nader moet worden beschouwd. De eerste keurt goed de medewerking tot de handhaving der neutraliteit en zoo noodig tot de onafhankelijkheid. Maar, zegt de tweede, dan moet ook na den oorlog de nationale en de militaire kwestie opnieuw onder het oog worden gezien. De Partij wordt dus niet vastgelegd voor de verdere toekomst op de huidige inzichten der partijleiding. Uitspraken voor die toekomst worden van het congres nog niet gevraagd, dat verhindert de oorlogstoestand; maar ook zonder uitspraken moeten de partijvertegenwoordigers verder kunnen handelen en dat kan niet anders dan op grond van de tot dusver gevolgde gedragslijn der Internationale, d.w.z. op den grondslag van het zelfbeschikkingsrecht der natien.

De eerste resolutie vraagt goedkeuring van de fractie voor de neutraliteitscredieten, voor den woordvoerder der fractie voor zijn verdediging daarvan, voor de redactie wijl zij terecht naast de neutraliteit de onafhankelijkheid heeft verdedigd, voor partij en vakbeweging voor haar werk ten behoeve van gemobiliseerden en werkloozen, de huurwet, den strijd tegen de leeningwet, de oorlogskieswet, voor ons opkomen voor de Belgische geïnterneerden, voor onze actie ten behoeve van meer openbaarheid in de buitenlandsche politiek.

Het is mij een behoefte nu deze vraag te stellen aan hen die ons verwijten geen leiding te hebben gegeven, waarop deze bewering steunt. Het P.-B. heeft met vaste hand maatregelen genomen. De concentratie van alle krachten op het centrale punt en op „Het Volk” was een daad van noodzakelijke wijsheid.

Zoodra het echter kan, hebben wij de teugels wat gevierd. Het getuigt zeker niet van gemis aan bestuurskracht als men voorkomt dat den roerganger het stuur uit handen wordt geworpen. (Applaus.)

De eerste resolutie heeft tegenover zich gevonden een tweede, die hinkt. Terecht heeft Kuyper scherpe kritiek op die Dordtsche resolutie gevoerd. Zij maakt een scheiding in de partijleiding, terwijl de resolutie van het P.-B. alle elementen der partijleiding dekt. Ook die Kamerleden die tegen de verdediging der onafhankelijkheid bezwaar hebben, kunnen de eerste resolutie aanvaarden, zij het ook als een grooter crediet dan zij voor zich noodig hebben. Maar zij isoleert geen enkel persoon uit de leiding. De Dordtsche motie echter geeft fiat aan de Kamerfractie, partijbestuur en redactie, maar zet den woordvoerder der fractie apart en stuurt hem de woestijn in. Welnu, als het moet, dan zal die woordvoerder zich die operatie gaarne getroosten. Want ik weet niet waarover ik het meest bezorgd ben, voor een nederlaag of voor een overwinning. Ik heb al gehoord en gelezen dat het mij te doen is om met het gewicht van mijn persoon een votum te krijgen om mijn noodlottige actie weer een jaartje lang te kunnen voortzetten. Men wil van dien kant dat ik een levende fonograaf, een boodschapper zal zijn. Inderdaad echter vrees ik een schijn-overwinning meer dan een nederlaag. Als ik de nederlaag lijd, zal ik buiten de Kamer als een trouw lid der S. D. A. P. de partij blijven dienen. Maar ik kan niet in de Kamer vandaag dit en morgen dat zeggen. Laat niemand voor mijn persoon anders stemmen dan hij meent.

Of ik dan meen, dat alle hier aanwezigen over deze diepgaande kwesties al een bezonken overtuiging hebben? Ook de leiders hebben eerst tastend en zoekend den weg in de moeilijke vraagstukken van nationalisme en militarisme gevonden. Denkt niet, dat wij over dat militarisme al niet vaak hebben gedacht. De commissie tot herziening van het strijdprogramma meende aanstonds dat daarover een aparte subcommissie moest worden benoemd. Als ik dus zeg: volgt uw overtuiging, voeg ik erbij: denkt niet te gauw dat gij een overtuiging hebt. Maak verschil tusschen gevoel en meening en tusschen meening en overtuiging. Ik hoop dat gij mij begrijpt. Maar met die nadere verklaring schaar ik mij naast Sannes en zeg: het treurigste zou zijn als gij ter wille van personen een uitspraak deedt tegen uw eigen wil in. Maar dan vindiceer ik tevens ook voor mij zelf het recht om mij zelf te zijn.

De Dordtsche resolutie wijkt ook hierin van die van het partijbestuur af, dat de laatste alles omvat wat kan voorkomen, terwijl de Dordtsche ons bindt binnen de grens der neutraliteit, waarvan ik u heb aangetoond dat die niet te trekken is. Nog erger maakt zij het door reeds een negatieve uitspraak te geven, in zake landsverdediging, terwijl het P.-B. die beslissing tot na den vrede uitstelt en zich inmiddels houdt aan de tot dusver gangbare resoluties.

Wat de tweede resolutie van het P.-B. betreft: volen wenschen een commissie, en het P.-B. zegt: gij kunt ons vertrouwen dat wij het onderzoek ter hand zullen doen nemen, doch eerst later, en dan wellicht door een commissie. Ik weet dat vele afdelingen, ook homogeën

met de partijleiding, om der eenheidswille maar een commissie willen. Ook ik ben een vriend der eenheid en heb daarop vaak zware offers gebracht, o. a. op het Zwolsche congres, waar ik mij neerlegde bij een nederlaag in een vraagstuk van den eersten rang. Maar de eenheid der partij is voor mij geen doel, maar middel tot daadkracht en wat wij in deze maanden gemist hebben is daadkracht. Het aan-elkaar-koppelen van tegenstrijdige verlangens brengt geen daadkracht, maar verlamming. Meer dan ooit heeft de Partijleiding noodig dat zij stevig kan zijn en een mandaat krijgt, onomwonden en zonder trucs of innerlijke tegenspraken. Waar nu dreigt dat men een aanvaarding der eerste resolutie niet zal beschouwen als een, met groote overtuiging beleden wil der partij, is het te meer noodig dat aan het in de tweede resolutie uitgesproken vertrouwen niets ontbreekt.

De commissie heeft een geschiedenis; zij is geboren uit de partijoppositie. Ik heb geenerlei behoefte om partijgenooten met alle geweld met de kous op den kop naar huis te sturen. Maar de oppositie heeft de commissie noodig gehad als reddingsplank, omdat het haar mangelt aan eenheid, kracht en overtuiging; zij deinst ervoor terug de plaatsen der partijleiding in te nemen. Als Kuyper echter de leiding zoo verderfelijkt vindt als hij zegt, moet hij niet zeggen: ik wil de zaak niet te ver drijven. Men moet, als men zulk een oppositie opzet, ook de plaats van den woordvoerder der Kamerfractie willen innemen. Misschien heeft men begrepen dat steile standpunten zeer schoon zijn in cursusvergaderingen, maar in het parlement onbruikbaar zijn. Maar dan moet men ook niet trachten aan de partijleiding zoo'n steil standpunt op te dringen.

Men wil met een commissie de zaak wat uitstellen en het volgend jaar den grooten slag slaan. Men wil met de commissie tevens de aanhangige zaken tot open kwesties maken en de partijleiding moet dan maar als particulieren zoo lang het standpunt innemen dat zij verkiest. Wij danken echter voor een schijn-goedkeuring, gevolgd door een ondermijning. Wij kunnen in het komende jaar door een oorlog overrompeld worden, een beslissing voor de landsverdediging moeten nemen. Op persoonlijke verantwoordelijkheid mede te werken, om 300.000 menschen den dood tegemoet te sturen, dat kan niemand; dat kan men alleen als de Partij, waarvoor men staat, het wil. Dat zijn te ernstige dingen, dan dat de partij zich aan de beslissing er over kan onttrekken, nu zij bijeen is. Nu mag de schijn zelfs niet bestaan, alsof gij de verantwoordelijkheid niet aandrufft. Het is wel eens goed voor u, dat gij zelf eens een verantwoordelijke beslissing moet nemen. Maar spreekt dan ook eerlijk en onomwonden, zonder achterdeurtjes, geen goedkeuring eenerzijds en een ondermijnende commissie anderzijds. (Luid applaus.)

Aan den anderen kant echter: tegenover de tweede resolutie van het P.-B. is geen commissie noodig. Al wat een commissie kan geven, geeft ook die tweede resolutie. Dat moge niet gelden voor de uiterste oppositie, maar wel voor Wibaut en de zijnen. Er is alle kans dat de resolutie-Wibaut zou worden aangenomen niet alleen door de eenheidsvrienden, maar voornamelijk met behulp der oppositie die daarmee heel wat anders bedoelt dan Wibaut.

De motie-Wibaut bedoelt het zoo niet, maar zal ten slotte door de oppositie worden doorgedreven als een wapen tegen de partijleiding. Het P. B. vraagt de tweede resolutie dus ook als een blijk van vertrouwen.

Die tweede resolutie betreedt het gebied van het militarisme. Er is veel propaganda gemaakt voor: geen man en geen cent, het oude v. d. Zwaagsche standpunt dat weer nieuw is geworden. De ideeën daaromtrent zijn zeer onklaar. Er zijn velen, die als ze van ontwapening hooren, dat internationaal bedoelen zooals ook het P. B. het opvat. Voorts maken velen geen onderscheid tusschen hun afkeer van wapening en de vraag of één land de ontwapening politiek kan doorvoeren tusschen al de omringende militaire landen in. In de praktijk zou ontwapening van Nederland neerkomen op inlijving bij Duitschland.

Er zijn Kamerleden, die het niet geheel met de partijleiding eens zijn, b.v. Mendels. Maar deze zeide in Heerenveen blijkens het „Friesch Volksblad”, dat het volksleger wel, de ontwapening niet mogelijk is binnen het raam dezer maatschappij, omdat ontwapening beteekent internationale opstand en dus niet als politieke eisch in de Kamer gesteld kan worden. Dat is het oordeel van een politicus. Sannes zegt in zijn brochure, dat ontwapening onder het kapitalisme niet zal plaats hebben, dat het meer een strijdkreet dan een politieke eisch is. Dat zijn eerlijke verklaringen, maar zij die praktisch ontwapening willen, willen heel wat anders.

TER LAAN: Dat is met het volksleger net zoo.

TROELSTRA: Geheel onjuist. Immers in Zwitserland bestaat het volksleger en al is dat niet in orde, het is toch veel en veel beter en biedt vooral veel meer gelegenheid tot ontwikkeling in onze richting dan het staande leger.

Sannes wil vooral hierom de ontwapeningsleuze om van de verantwoordelijkheid voor militaire dingen af te zijn en tegen het imperialisme te kunnen strijden. Ter Laan echter is feitelijk tegen een volksleger en wie heeft zich ooit zoo diepgaand met het militarisme bemoeid. De Zweedsche partij is voor ontwapening en deed dat in den eenig mogelijken politieken vorm van geleidelijke ontwapening. Terwijl echter wij met ons volksleger altijd tegen alle militarisme hebben kunnen stemmen, heeft de Zweedsche partij een eigen defensie-program moeten maken dat zuiniger was dan het burgerlijke, maar toch 50 miljoen gulden zou kosten en bijv. duikbooten in plaats van pantserschepen stelde. Maar dan komt S. Z. in de Dordtsche „Volksstem” en zegt dat men best tegen de mobilisatie-credieten hadden kunnen stemmen, omdat de burgerlijke partijen toch wel gezorgd zouden hebben voor neutraliteitsverdediging door mobilisatie. Dat zou echter tot de treurigste politieke demoralisatie leiden en de naaste demagogie zijn.

Deze oorlog heeft geen wapenen tegen het volksleger geleverd. Wij kunnen niet zoo goed als vroeger meer zeggen: Nederland kan zich toch niet verdedigen. Als deel van een der statenbonden kan een klein land met zijn leger groot gewicht in de schaal leggen. Dit is door België bewezen.

De derde resolutie van het P. B. draagt de partij op de actie voor den vrede te voeren

en daarvoor open te laten de samenwerking met elementen uit de burgerij. Over den vorm van samenwerking in den Anti-Oorlog Raad laat de resolutie zich niet uit, maar het beginsel dier samenwerking keurt zij goed. Ik ontraad u ernstig zooveel drukte te maken over den A. O. R. De partijgenooten die daarin een terrein van werk denken te hebben, zijn mans genoeg om hun eigen koers te vinden; zij zijn in het vuur gehard. Als de A. O. R. in de partij een nadeelige werking heeft gehad, komt dat alleen door de overspannen manier waarop in de Partij tegen dat lichaam is te keer gegaan. Waar de sociaal-demokratie alleen te zwak gebleken is om den oorlog te verhinderen, gaal het niet aan, dat zij samenwerking met burgerlijke elementen uitsluit. Het is onmogelijk te beweren, dat de geheele burgerlijke wereld in Nederland imperialistisch is. Er zijn ook intellectueele elementen die niet rechtstreeks onder kapitalistischen invloed staan. De resolutie bedoelt ook niet de actie voor den Wereldvrede in het algemeen, maar voor dezen Vrede in het bijzonder, een actie die in den korte spanne tijds alle elementen die onder dien oorlog lijden of er afschuw van hebben, zal moeten verzamelen. Men bedenke welk een ontuchtering er uit dezen oorlog zal voortkomen. Een groot deel der volkeren zal onder onzen invloed kunnen komen en zich onttrekken aan de kleine groep imperialisten en oorlogsbelang hebben. Niet de sociaaldemocratie, maar die kleine groep moet geïsoleerd worden.

De vierde resolutie heeft betrekking op het Internat. Socialistisch Bureau en vraagt bevestiging van de opdracht der Nederlandsche gedelegeerden in dat bureau om daarin verder voor den vrede en voor het herstel der Internationale te werken.

En opdat wij daarbij zoo sterk mogelijk zullen staan, vraagt de partij een uitspraak ten gunste der meest strikte neutraliteit en een zich-daarnaar-gedragen van alle partijleiders. Een historische toelichting hiervoor is overbodig (gelach), de resolutie dient voor de toekomst.

Er is verband gelegd tusschen de hier besproken kwesties en de verdere algemeene politieke ontwikkeling onzer partij. Kuyper heeft zijn vertrouwen in mij verloren. Ik acht dat jammer, vooral voor Kuyper zelf. Ik zal mij er in moeten schikken. Ik heb gelukkig het vertrouwen in mij zelf niet verloren. Ik sta sterker dan ooit op een wel-overwogen standpunt, al kan ik dit in dezen bewogen tijd nog niet als definitief vaststaand erkennen. Dit beloof ik Kuyper, dat ik onbevungen ook de komende nieuwe verhoudingen zal onder het oog zien. Een vooropgezette reformistische of revolutionaire opvatting heb ik niet, maar daarom sta ik juist onbevungen tegenover wat de nieuwe toekomst ons brengen zal. Kuyper vreest een ontwikkeling van het ministerialisme van het huidige standpunt. Ik betwist dat ik bij mijn partij kiezen in de nationale en militaire kwestie door andere overwegingen word gedreven, dan die tot de zaak zelve behooren; maar ik erken, dat er een verband kan bestaan tusschen landsverdediging en ministerialisme. Het internationaal congres van 1900 te Parijs liet één mogelijkheid van ministerialisme open: als het land in gevaar was. Vandaar dan ook het huidige ministerschap in Frankrijk

en België. Ik heb mij vóór den oorlog een meening gevormd omtrent het ministerialisme, die tot heden door den oorlog niet is geschokt en die ik, mocht het zoo blijven, te zijner tijd goed geargumenteed in de Partij in discussie zal brengen. Er is geen sprake van, dat ik de Partij ergens onderhands zou willen heen leiden, waar zij niet wezen wil. Maar dat weet ik wel, dat geheel afgescheiden van het ministerialisme de aanvaarding der landsverdediging door de sociaaldemocratie noodig is.

Voorts heeft Kuyper met onnoodig opgeblazen verontwaardiging geklaagd dat ik het historisch-materialisme heb aangefast, omdat dit voor mevr. Holst een levensbeginsel is. De tijd is echter voorbij dat ik mevr. Holst aanvaard als leidster op het politiek terrein, waarop zij nooit anders dan onheil heeft aangericht. Overigens heb ik in 1902 reeds hetzelfde over het historisch-materialisme gezegd. In elk geval verzoek ik verschoond te blijven van zulke bestraffende aanvallen. Bovendien zal men dan minder onjuist te werk moeten gaan dan Kuyper. Ik heb het historisch materialisme niet aangerand, maar ben opgekomen tegen het misbruik dat van het historisch materialisme, naar ik bemerk, óók door Kuyper gemaakt wordt. Ik wensch daarover niet te worden gekappitteld. Rustige en wetenschappelijke discussie is mij wel, maar optreden op een manier als van Kuyper was of pure demagogie of wansmaak van de ergste soort. (Applaus.)

Ik meen klaren wijn te hebben geschonken. Aan het prestige der partijleiding is afbreuk gedaan; geef haar weer de kracht van uw steun en vertrouwen, die zij behoeft om het schip der sociaaldemocratie door de woedende oorlogsbaren heen te sturen. Eenheid, goed, — maar die eenheid moet zich groepeeren om een partijleiding, om deze of om een andere. Zonder persoonlijk vertrouwen kan de partijleiding niet met kracht en vuur werken. Vertrouwt gij ons, gaat dan weer met ons in zee, allereerst voor een sterke vredesactie, om in deze grootsche tijden grootschen arbeid te doen, de nieuwe maatschappij tegemoet. (Donderend, langdurig applaus.)

De VOORZITTER: Er is een telegram van Hahn ingekomen met dank voor onzen gelukwensch. Het aantal vertegenwoordigde afdelingen is 285, het aantal afgevaardigden 428.

Tweede dag.

Maandagmorgen te kwart over negen werd door VLIËGEN het congres heropend. Aan de orde is de voortzetting van het debat over de oorlogsresoluties.

De VOORZITTER zegt: We hebben heden een langen dag voor den boeg. De referaten van gisteren hebben méér tijd in beslag genomen dan aanvankelijk was beraamd, zoodat, waar heden het debat over de oorlogsresolutiën moet afloopen, de spreektijd moet worden beperkt. Nog heden in de avondzitting, wanneer de stemming over de resoluties zal hebben plaats gehad, zal de stemming over de resoluties en de verkiezing van het Partijbestuur moeten plaats hebben. Vóór deze werkzaamheden zijn afgelopen, mag niemand het congres verlaten. Spr. stelt dus voor, een sprekerslijst op te maken, en aan elken spreker een tijd toe te staan van 10 minuten. Het is gewenscht, dat combinatiën van gelijkenkende

partijgenooten zich vormen, opdat zoo weinig mogelijk herhalingen plaats vinden. Slechts in een enkel geval, wanneer het er om gaat, namens eene combinatie van afdelingen moties te verdedigen, zal een spreektijd van 20 minuten kunnen worden toegestaan. Alleen voor hen die namens het Partijbestuur en de redactie van „Het Volk” de gemaakte opmerkingen zullen hebben te beantwoorden, zal langere tijd noodig zijn.

Deze regeling wordt zonder verzet door het congres aangenomen.

Er melden zich 52 afgevaardigden, leden der Kamerfractie en leden van het Partijbestuur aan, om het woord te voeren.

De VOORZITTER stelt, met het oog op het feit dat meerdere leden van eenzelfde delegatie het woord hebben gevraagd, aan de orde de vraag of voor één afdeeling méér dan één afgevaardigde het woord kan voeren.

LUB (Amsterdam IX) wijst er op, dat Troelstra in zijn rede de Kerstmisoppositie heeft aangevallen. Hij vraagt, hem in het bijzonder nog, naast Stenhuis, die het standpunt der afdeeling zal verdedigen, tien minuten toe te staan, om het gesprokene inzake de Kerstmisoppositie te beantwoorden.

De VOORZITTER stelt voort, aan dit verzoek te voldoen. Aldus wordt besloten.

Voor het overige zal voor elke afdeeling niet meer dan één persoon het woord krijgen.

Het debat over de moties wordt daarna geopend.

VAN DER GOES (Partijbestuur), van wien oorspronkelijk de motie van het Partijbestuur afkomstig is, verkrijgt allereerst het woord, om de juiste bedoeling van deze motie (no. 21) nog even toe te lichten.

Het is waar, dat gisteren door Troelstra de correcte en loyale verklaring is afgelegd, dat het Partijbestuur evenmin als hij zelf van het congres een algemeene verklaring verlangt omtrent de waarde van de nationaliteit voor de arbeidersklasse. Maar spr. en enkele andere leden stellen er prijs op, dat, waar thans deze motie van Troelstra's toelichting is los te maken, nader te verklaren, wat zij onder deze motie verstaan, met groote stelligheid op den voorgrond stellende, dat wat in deze motie over de nationale zelfstandigheid wordt gezegd, alléén geldt voor den huidige tijd, niet echter steeds voor normalen tijd. Wij wijzen er op, dat in de motie van het Partijbestuur het belang der arbeiders op den voorgrond gesteld en als maatstaf aangelegd wordt. Omdat het arbeidersbelang in Nederland in de hoogste mate eischt, dat de geesel van den oorlog verwijderd blijft, en dit zelfde ook het belang is van de Nederlandsche bourgeoisie, daarom valt, wegens dit oogenblikkelijke levensbelang van beide klassen, het belang van beide klassen samen bij de handhaving der neutraliteit, gelijk het in de motie is uitgedrukt. Het is als de bemanning van een schip, onder welke bemanning in den regel geen éénheid pleegt voor te komen over den koers welke het schip moet inslaan, maar die, wanneer het schip dreigt te komen op een gevaarlijke plek, het onderlinge strijden zoolang opgeven, om het lek te stoppen, waaraan het schip dreigt naar den kelder te gaan. Want ons schip van staat, onze natie, verkeert nog steeds in dat levensgevaar; het gevaar van oorlog hangt nog steeds boven het hoofd, en het belang om gemeenschappelijk met

de bourgeoisie den vijand buiten de grens te houden, is nog steeds aanwezig.

Men behoeft het niet zoo diep op te halen als Troelstra, die sprak over het opbloeien van de liefde voor het vaderland als over een nieuw op den voorgrond tredend verschijnsel. Zóó nieuw en zóó zuiver ideologisch is het niet. Het is de onweerstaanbare behoefte die allen voelen om zich er tegen te beschermen dat men aan den oorlog ten offer valt. Men wil niet vermoord worden, wij willen niet, als in België, als in Polen, als in Galicië, aan verwoesting en diepe ellende worden prijsgegeven. Dat bedoelt de motie, méér niet. Maar, partijgenooten, dat is veel. Want die oorlogsverwoesting is ontzettend, ontzettend ook voor den strijd der arbeiders. Van alles wat Troelstra heeft gezegd en geschreven over het nieuwe verschijnsel der vaderlandsliefde enz., aanvaardt spr. thans niets. Daarvan de waarde op te maken, hiervoor is de tijd nog niet gekomen. Het is er thans alléén maar om te doen, om, in den buitengewonen toestand waarin wij verkeerden, ons land voor den oorlog te bewaren, en zelfs zij, die aan de zelfstandigheid van de natie geen waarde of geen groote waarde hechten, zelfs zij moeten, meent spr., vóór de motie stemmen, want alles wat er thans veranderd mocht worden, zal slechts door oorlogsgeweld veranderd worden, en dat is het wat wij niet willen, wat wij willen keeren. Dat, en niets anders, is sinds 1 Augustus de kwestie.

Men zegt: we hadden ons niet behoeven te wapenen, we hadden ons als weerloos kunnen gedragen. Maar ook dat zou ons land niet buiten den strijd hebben gehouden, want dan zou een der groote mogendheden er een enorm belang in hebben gezien, om ons land, dat tusschen de groote mogendheden een gunstige plaats inneemt, te bezetten. En wanneer Nederland zèlf zijn leger niet gebruikte, zou een andere groote mogendheid allicht de half miljoen weerbare en geoefende manschappen voor haar macht wèl hebben gebruikt. Dan zouden onze mannen die thans aan de grenzen liggen, niet binnen, maar buiten onze grenzen liggen. (A p p l a u s). Dan zouden de mannen, onder wie we grooten aanhang hebben, en onder wie onze aanhang nog vermeerderd is, niet liggen waar ze nu zijn, maar liggen aan de Yzer en liggen aan de Aisne, liggen in Polen, liggen wellicht om nooit meer op te staan. (L u i d a p p l a u s). Dat mede te voorkomen, met de middelen waarover we beschikken, heeft het Partijbestuur leiding gegeven bij zijne handelingen en zijne moties. En hij die gisteren heeft gezegd dat wij bij het stemmen over de oorlogsbegroting zwakker zullen staan, hij vergist zich; wanneer deze oorlog, onder wiens vele gruwelen niet de geringste is, dat wij gedwongen zijn om de nationale gedachte thans te steunen, voorbij is, zullen we sterker dan ooit zijn om den oorlog in de toekomst te voorkomen.

Op deze wijze toegelicht, gelezen zooals ze is geschreven, kan de motie door alle leden van het congres zonder schade voor hun socialistische ziel en internationale gezindheid worden aangenomen.

DE ZEEUW (Rotterdam IVa) begint met een woord van hulde te brengen aan de leiding, gedurende de oorlogscrisis door het Partijbestuur, de Kamerfractie en de redactie van „Het Volk” gegeven. (A p p l a u s). Spr. komt

er tegen op, dat vele afdeelingen, gelijk Sannes gisteren heeft gezegd, niet vrij zouden zijn, om te stemmen gelijk zij uit overtuiging meenen te moeten, met het oog op het Partijbestuur. Maar er is den laatsten tijd veel gebeurd, wel in staat om afdeelingen te bekeeren. Spr. verheugt zich over Kuyper's conclusie, dat hij beslissingen omtrent zijn houding jegens de Partij wil uitstellen tot na het congres; daarmee is alle reden tot het instellen van een commissie vervallen. Men moet dan meegaan met het P.B. dat de zaak na den oorlog grondig onderzoeken wil.

In overeenstemming met hetgeen spr.'s afdeeling in voorstel 62 heeft gezegd, keurt spr. ook mondeling af, dat Vliegen, de partijvoorzitter, gelijk in „Het Volk" van 10 Februari is gepubliceerd, aan den Duitsch-Franschen partijgenoot dr. Weill heeft geschreven, waarmee naar spr. meent, door den voorzitter niet is gehandeld in overeenstemming met het neutraliteitsstandpunt der Partij. Bovendien kan Vliegen's opvatting van de neutraliteit leiden tot een optreden van ons land, zoogenaamd terwille van onze onafhankelijkheid, dat niet strookt met onze inzichten. Lang niet allen zijn het eens met Van der Goes, dat onze legermacht onder geen beding van invloed zou zijn op de verdere ontwikkeling van den oorlog. Daarom is noodig, dat Vliegen zich duidelijk verklaart omtrent het neutraliteitsvoorstel van het P.B. (A p p l a u s.).

SOEP (Den Haag I) zegt: Gisteren heeft Troelstra ongetwijfeld klaren wijn geschonken. Spr. meent, dat het congres moet weten, onder welke toelichting men de motie van het Partijbestuur moet aannemen, onder die van Troelstra, of onder die van Van der Goes. Spr. wil geen verschil maken tusschen de verdediging van de neutraliteit en de onafhankelijkheid. (Stemmen: Juist!) Daar tusschen is geen verschil. Zou men denken, dat ze gaauw slampamperen aan de grenzen? Maar wel wil spr. er tegen opkomen, dat België wordt voorgesteld als een voorbeeld van verdediging van het vaderland. Spr. weet, dat er honderdduizenden arbeiders in België in 't geheel niet weten wat vaderland beteekent. (A p p l a u s.). Wat is het geweest? Spr. herinnert aan de groote bijeenkomst in Brussel vóór den oorlog, waar Scheidemann en Jaurès redevoeringen hielden over de internationale solidariteit en wederzijdsche kameraadschap. Wat is het gebleken? Bluf? (A p p l a u s.). Spr. heeft de vergelijking van Van der Goes over het schip gehoord. Maar het schip is rot. (A p p l a u s.).*)

De VOORZITTER komt er tegen op, dat Soep het optreden van Jaurès te Brussel, vóór den oorlog, bluf heeft genoemd. Zulk een oordeel over Jaurès uit te spreken, is een belediging, de nagedachtenis van dezen grooten voorganger, die, in volle werkzaamheid vóór de verwezenlijking van hetgeen hij in die redevoering beloofde, door een revolvershot is neergeveld, aangedaan. (Luid applaus.)

STENHUIS (Amsterdam IX) keert zich allereerst tegen Troelstra's bewering, dat de oppositie zich ten doel had gesteld, om de leiding weg te dringen en te vervangen. Spr. vraagt elk die in eene organisatie zit: wanneer een aantal leden bespreking vraagt met de leiding, is dat aan een aanval op de leiding? Spr.

meent van niet. Er is verweten: we wilden tegenleiding geven. Onjuist! Er is in het communiqué geen enkele eisch gesteld. Hadden we politieke eischen publiekelijk gelanceerd, dan ware er tegenleiding geweest. We zouden onbezonnen zijn? Niet meer onbezonnen dan Vliegen's artikel: „Holland's positie", niet méér onbezonnen dan Troelstra's optreden, die 31 Juli smaalde op het apenpakje, en aankondigde, dat het nu de tijd was om de bourgeoisie te ontmaskeren, en 3 dagen later het dragen van het apenpakje een groote eer noemde.

ANKERSMIT: Onwaar.

STENHUIS: Onwaar? Wanneer men de verdediging des lands wil, en goed en bloed veil wil hebben, is dan het dragen van een uniform geen eere-kleeding? Spr. constateert, dat de afdeelingen zich hebben laten bekeeren uit vrees voor het aftreden van het Partijbestuur.

VAN DER VALL interrumpeert.

STENHUIS: Ja, Van der Vall interrumpeert, maar v. d. Vall heeft gezegd in de afdeeling, dat hij was tegen vaderlandsverdediging, maar vóór het Partijbestuur, en daarom stemde hij voor. (R u m o e r.) Nog tien zulke overwinningen en de partij gaat zedelijk ten onder. (A p p l a u s.) Spr. protesteert nog tegen het artikel van dr. Van Leeuwen in „Het Volk", naar aanleiding van de herrie onder de Utrechtsche militairen, waarin hulde wordt gebracht aan de regeering voor het overplaatsen der militairen. Spr. constateert, dat deze actie het gevolg is van het optreden der georganiseerden, en in plaats de militairen over te plaatsen, moest de minister van oorlog zijn tactiek van behandeling der militairen maar eens wijzigen, en de officieren op hun plaats zetten. (A p p l a u s.)

LUHRS (Rotterdam I, II, III en Vb), verklaart geheel te staan op het standpunt van het Partijbestuur, en zegt, tegenover Sannes, dat men geheel uit vrije beweging en eigen overwegingen tot dit standpunt is gekomen. Wat de militaire kwestie evenwel aangaat, meenen de afdeelingen, dat een commissie moet worden benoemd, en vereenigen zich met de motie-Wibaut, waarin het benoemen eener commissie is opgenomen. Troelstra heeft gezegd, dat zulk een commissie het werken der Kamerfractie onmogelijk maakt. Maar spr. wijst er op, dat volgens het voorstel-Wibaut de benoeming geschiedt door het Partijbestuur, terwijl in de motie betreffende de „Partijleiding" zoowel voor het verleden als voor de naaste toekomst de leiding volkomen vrijheid van handelen wordt gelaten, zoodat daarmee alle karakter van wantrouwen of op losse schroeven zetten aan zulk een voorstel is ontnomen.

Gisteren heeft Sannes gevraagd, of niet op een gegeven oogenblik het zich onderwerpen aan een congresbesluit zóó kan strijden tegen iemands overtuiging, dat zich onderwerpen, karakterloos zou zijn. Spr. is dat eens, en meent dat in zeer bijzondere omstandigheden als deze, aan partijgenooten de gelegenheid moet bestaan, naar hun geweten te stemmen of zich te gedragen, ook zoo noodig tegen besluiten.

Spr. keurt het in Stenhuis af, dat door Stenhuis, bij de bespreking van de militaire kwestie te Utrecht, openlijk disciplinebreuk wordt aangeraden. Aan Stenhuis is dat niet vreemd. Spr. heeft bijgewoond, hoe in den aanvang der crisis Stenhuis op een vergadering van vakverenigingsbesturen heeft aangeraden, de vak-

*) Dit verslag is door Soep niet als juist erkend.

bladen op te heffen en de contributiën niet meer te innen. Spr. neemt hem dat niet kwalijk, maar waar nu ons Partijbestuur zulke betere en krachtige maatregelen heeft genomen, daar vraagt spr., wanneer nu eens mannen als Stenhuis de leiding onzer partij in handen hadden gehad, och arme, wat zou er dan van onze partij zijn terecht gekomen! (Luid applaus.)

ALBARDA komt allereerst op tegen de voorstelling, alsof zij die in bepaalde omstandigheden de landsverdediging aanvaardden, niet even vurig den vrede en de internationale solidariteit zouden liefhebben, als zij die daartegen zijn. (Stemen: Zeer juist!) Wat ons verdeelt is niet: verschil in socialistische gezindheid, maar verschil in waardeering van de bestaande feitelijke verhoudingen en vooruitzichten. Spr. meent dat de voorstanders van de motie-Dordrecht de juiste waardeering daarvan missen. Spr. brengt gaarne hulde aan de redevoering van Sannes, met welker strekking hij zich voor de toekomst na den oorlog geheel vereenigt. Maar hij meent dat Sannes' redevoering een jaar of eenige maanden te vroeg is gehouden. De aanvaarding van Sannes' standpunt kan slechts internationaal geschieden, en slechts internationaal worden toegepast. En ziedaar wat thans ontbreekt. Het was dus geen toeval dat de rede van Sannes, in haar geheel zoo schoon van bouw en zoo krachtig, het zwakst was daar waar de bruikbaarheid van het standpunt voor ons land in de huidige oorlogsomstandigheden werd betoogd. Daar was de Achilles-hiel der redeneering. Aanvaardden van de motie-Dordrecht zou niets baten om den oorlog voor Nederland te voorkomen. Boers heeft geschreven: wanneer we van Duitschland een ultimatum krijgen, slingeren we het terug. (Gelach). Spr. zou willen vragen: hoe doet men dat? (Gelach.) Ja, als 't antwoord van de Duitschers zou zijn: als gij niet vechten wilt, wordt er niet gevochten! Maar zoo zal het niet gaan. De Duitschers komen in zoo'n geval toch, maar de Engelschen en de Franschen komen dan ook en ons land wordt dan het tooneel van den oorlog met al zijn verschrikkelijke rampen. De vraag is nu: hoe kan men zorgen dat die rampen zoo klein mogelijk blijven? Naar spr. meening zullen in bepaalde omstandigheden de rampen grooter zijn als Nederland zelf niet meevecht, dan als het zich wel verweert. Dan zullen wij noodgedrongen meevechten moeten. Wij doen dit dan niet ter wille van vaderlands-liefde of voor een patriottisch ideaal; maar wij doen het wegens de bittere noodzaak van het lijfsbehoud, waarvan ook Kuyper en Soep hebben gesproken. Spr. betreurt het, dat de motie van 't Partijbestuur het doet voorkomen, alsof wij onder alle omstandigheden de landsverdediging aanvaardden, als de regeering deze noodig acht. Hij zou willen, dat duidelijk uitkwam dat de landsverdediging door ons alleen wordt aanvaard, als zij naar onze eigen meening onvermijdelijk is, 't geen in overeenstemming zou zijn met de toelichting door Troelstra namens 't P.B. gegeven. Spr. weet, dat Schaper deze opvatting halfslachtig vindt.

SCHAPER: Onjuist. Ik heb dat nooit be-
weerd. Hoe kunt ge dat zeggen?

ALBARDA: Des te beter. Dan kunt gij ook

geen bezwaar hebben, het in de resolutie op te nemen.

SCHAPER: Men kan er niet alles in zetten.

ALBARDA: Neen, maar dít wel.

Spr. wenscht de voorstanders der motie-Dordrecht nog op een inkonsekwentie en een konsekwentie te wijzen.

Als de S. D. A. P. het nu openlijk uitspreekt dat zij de landsverdediging onvoorwaardelijk afwijst, maakt zij de mobilisatie als middel tot het voorkomen van oorlog krachteloos. Bovendien kan dan het mobilisatie-crediet niet worden aanvaard, want dit crediet bevat ook uitgaven voor verdedigingsdoeleinden, zooals voor de stelling Amsterdam. Wie de verdediging voorwaardelijk aanvaardt, kan deze uitgaven nu goedkeuren; wie haar voor alle gevallen afwijst, niet.

Wie meent, dat de landsverdediging de oorlogsrampen vergroot, mag zich niet ertoe bepalen de Kamerfractie te laten tegenstemmen. Als door de verdediging de rampen zouden worden vergroot, moeten wij die verdediging verlammen door een actie van het volk op te roepen. Spr. heeft niet vernomen, dat de oppositie deze noodzakelijke konsekwentie aanvaardt.

Er is hier vaak van de partij als van een schip gesproken, een schip dat in stormweer vaart. Spr. meent dat de partijoppositie, toen het schip op de bewogen zee slingerde en stampte, dit ten onrechte aan den kapitein en de bemanning heeft geweten. (Luid applaus.) Spr. erkent dat de partijoppositie ook heilzamen invloed heeft uitgeoefend. Maar dezen noodlottigen invloed heeft zij gehad, dat zij het P.B. veel verder naar rechts heeft gedrongen, dan goed is. Spr. vraagt van het P.B. dat het zich naar de juiste plaats terug zal begeven, en bijv. niet door zijn hardnekkig verzet tegen de instelling van een commissie de eenheid der partij in gevaar zal brengen. Het P.B. make het mogelijk de eenheid der partij in een resolutie tot uitdrukking te doen komen. (Applaus.)

RUGGE (Groningen): Ik ben een van de muiters, maar ik acht mij niet geroepen mij te verontschuldigen over het feit, dat ik socialistische propaganda heb gemaakt. Er zijn hier personen die overtuigd zijn, dat de partij vandaag barst en die dat niet eens ongelukkig vinden en er zijn er bij die de partij mee hebben opgebouwd. Wat de motie van het P. B. betreft, houd ik mij aan Troelstra's toelichting. Geeft het congres op dien grondslag een votum aan de Kamerfractie, dan zijn er een aantal mensen, die er zich onmogelijk meer in kunnen thuis voelen, omdat de Partij zich dan ook voor de toekomst vastlegt op het beginsel der landsverdediging en op het toestaan van alle daarvoor gevraagde weermiddelen. Troelstra vraagt nu onze machtiging om eventueel onze soldaten naar de grenzen te sturen en ik wil de verantwoordelijkheid daarvan niet aanvaardden. Wat moeten zij nu doen, die er zoo voorstaan, Wibaut? Zijn wij dan wellicht in onze propaganda verplicht te bepleiten de verdediging van het vaderland.

VAN DER GOES: Lees de motie dan toch?

RUGGE: Ik kan de motie niet losmaken van de toelichting. (Applaus.)

VAN DER GOES: Troelstra heeft zelf de motie losgemaakt van zijn eigen toelichting.

RUGGE: Troelstra zegt de opposanten moe-

ten zich zelf maar eens afvragen waar het hen aan hapert, komaan, wij weten wel hoe dat is. Er zijn partijbestuurders, die daar pas zitten en die nu ineens een breeden blik hebben. Wij in het Noorden, zegt men, waren er zoo ver af. Staàn wij er daardoor ook wellicht wat nuchterder tegenover? Komt het daardoor misschien, dat wij niet als de redactie van „Het Volk” zich reeds aanstonds vastlegde op het nationalisme? Ik kan mij daarmee niet vereenigen op grond van het beginselprogram, dat mij voorschrijft het klassebelang te stellen boven het groeps- het natie-belang. Het tegendeel acht ik niet socialistisch. Ik gevoel mij moreel buiten staat om dat te verdedigen. Ik protesteer tegen de voorstelling van Van der Goes. Toen de regering vertrouwen vroeg en geen inlichtingen wilde geven, protesteerde „Het Volk”. Maar hier wil men het congres geheimzinnig suggereren dat er direct oorlogsgevaar is. En dan nog aanvaard ik niet den socialistischen plicht voor landsverdediging. Het is onjuist om te zeggen: door ons te verzetten houden wij den oorlog buiten de grens. België toont juist het tegendeel. In elk geval behooren wij nochtans het voorbeeld te geven en niet tegen onze broeders van over de grens te vechten. Ik hoop dat ieder congreslid sterk zijn verantwoordelijkheid gevoelt en dat zij die de landsverdediging willen, zelf ook vrijwillig naar de grenzen zullen gaan. Troelstra stelt het congres voor de keuze tusschen hem en de partij. Welnu, hoezeer ik ook Troelstra altijd bewonderd heb, zeg ik: Kiest dan voor de partij en laat Troelstra vallen.

DE VOORZITTER: Iets van dien aard is door Troelstra nimmer gezegd; hij heeft er juist tegen gewaarschuwd, niet ter wille van hem, eigen overtuiging te verzaken.

MENDELS begint met te verklaren, dat hij zich zoo goed als geheel kan vereenigen met de toelichting, die Sannes heeft gegeven. Spr. stelt op den voorgrond, dat hij even zwaar zijne verantwoordelijkheid tegenover de socialistische beweging en tegenover de arbeidersklasse gevoelt, als zij die aan de andere zijde staan. Het is maar de vraag: hoe ziet men de zaken met het oog op de duurzame belangen van het proletariaat, hier en in het buitenland. Welnu, wij meenen, het duurzame belang der arbeiders anders te kunnen dienen dan Troelstra en anderen. De zaak komt eenvoudig hierop neer: wanneer ons land komt in den oorlog, aanvaardt gij dan, niet als een afgedwongen nood-daad, waartoe men wordt opgecommandeerd, maar als een socialistischen plicht en als een proletarisch belang, met de wapenen de onafhankelijkheid van het land te verdedigen! Kunt gij dan zeggen: dien oorlog aanvaarden wij ook als mede ónze oorlog? Kunt gij dat als sociaal-democraat verantwoorden? Spr. meent van niet. Integendeel, spr. meent, volgens zijn inzicht en wetenschap van het socialisme verplicht te zijn, het niet te doen. Spr. komt op tegen het ijdele spel, — om niet te zeggen: „zwendel”, — dat gespeeld wordt met de internationale resoluties. De resoluties spreken over het politieke zelfbestaan der naties. Maar daaruit mag niet geconcludeerd worden, dat de arbeiders van Nederland den gewapenden strijd voor het land, waarin zij wonen, moeten voeren op grond van eenig socialistisch beginsel, want dan voeren zij strijd tegen zich zelf. Zeker, er wordt gesproken in de

resoluties van Stuttgart en andere congressen, dat wij voor het recht van zelfbeschikking der natien moeten opkomen, zooals wij voor honderd andere dingen moeten opkomen. Maar daarna staat in de resolutie van Stuttgart, niet Troelstra, dat we dan een revolutie moeten gaan maken, maar dat we dan moeten gaan werken om „die Massen der Arbeiter auf zu rütteln”, in beweging te brengen. Dat is iets anders, dan een gebiedend voorschrift om „revolutie te maken”. (A p p l a u s). Stelt men het zóó voor, dan is dit een caricatuur maken.

Steeds is gezegd: als principe zijn wij gekant tegen elke onderdrukking. Tegen elke onderdrukking van de vrije zelfbeschikking van een volk „müssen wir eintreten”, maar dat is geheel iets anders, dan met de wapenen vechten voor de zelfstandigheid.

Het gaat, zegt men, om de nationale onafhankelijkheid. Maar elke daad van oorlog die in Nederland zal geschieden van verdediging of van aanval, zal ten gevolge hebben, dat Nederland vecht voor het imperialisme, (a p p l a u s), hetzij voor het imperialisme van Duitschland, hetzij voor het imperialisme van Engeland. Men wordt, wanneer men vechten gaat, onvermijdelijk opgenomen in een combinatie, hetzij eene in het westen, hetzij eene in het oosten, en dat willen wij niet. (A p p l a u s).

Ja, wanneer wij in het belang der arbeidersklasse zulks moeten doen, dan zou spr. het aanvaarden. Maar zóó ziet spr. het niet.

Troelstra heeft gezegd: „Als er maar eerst eens bommen vallen, zal men eens wat anders zien.” Maar dat is geen redeneeren. Wij moeten onze tactiek opbouwen, niet op den ziels-toestand van een oogenblik als de oorlog komt, maar wanneer er, zooals nu, nog tijd is voor rustige overweging. We mogen niet als richtsnoer nemen, dat, als de oorlog komt, er wellicht een oorlogsroes komt, we mogen niet als doorslaand motief voor onzen plicht laten gelden, dat de massa des volks wellicht niet in staat zal zijn om na te leven wat wij eischen, maar wij moeten principiël onze eischen staande houden. Troelstra aanvaardt en buigt voor het feit. Maar zoo verwacht men feit en norm. De feiten alleen — zonder meer — kunnen niet richtsnoer voor ons socialistisch handelen zijn. Zoo vermoordt men de socialistische ethiek. Wij moeten doen wat wij kunnen, méér zijn we niet verplicht. Wij zijn niet verplicht, wat A l b a r d a zeide: dat wij, als wij tegen de landsverdediging zijn, wij ook moeten propageeren voor dienstweigering. Dat is het individueel-anarchistische standpunt, dat is kleinburgerlijk. (A p p l a u s). Spr. herinnert er aan, dat hij bij de eerste stemming vóór de eerste mobilisatie-credieten, aan Troelstra heeft gezocht, een meer socialistische motiveering te geven. Troelstra meende dat niet te kunnen doen. Doch hoe dan ook, — het stemmen voor de mobilisatiecredieten was uitsluitend een daad van vrede, uitsluitend om te ontkomen aan een onmiddellijken casus belli, een internationaal conflict, maar niet met de bedoeling, om als socialisten ook bij voorbaat de verantwoordelijkheid van een oorlog op ons te nemen.

Spr. verklaart namens de minderheid der fractie, dat wanneer men aan het stemmen vóór de mobilisatie-credieten verbindt, dat wie dáár vóór stemt, óók zich blindelings verbindt

vóór de landsverdediging, het aan deze minderheid onmogelijk zal maken, om nogmaals vóór de mobilisatie-credieten te stemmen. (A p p l a u s.)

VAN DE KIEFT (Bussum) komt er tegen op, evenals Ruggie reeds deed, dat men de motie van het Partijbestuur wil losmaken van de toelichting van het Partijbestuur. Wanneer die motie van de toelichting moet worden losgemaakt, waarom dan zulk een uitvoerige toelichting gegeven? Wie de motie los wil maken van Troelstra's rede, moet ze ook losmaken van de toelichting door het „Volk”, waarin op dezelfde wijze als door Troelstra, als de plicht wordt opgelegd, om, als er eenmaal oorlog is, de regeering te steunen, recht of onrecht. Hoe is dat te rijmen met het standpunt, nog niet lang geleden door partijgenoot Ankersmit, redacteur van „Het Volk” in de pro-en-contrabrochure „Vaderlandsliefde verkondigd tegenover Boissevain, den opperzanger van de vaderlandsliefde, die de spreuk: „Right or wrong, my country”, tot de zijne maakt, welk standpunt Ankersmit beestachtig heeft genoemd, en nu meê aanvaardt het standpunt: als er oorlog komt, vechten we meê.

VAN DER GOËS: Ge moet de motie los maken van Troelstra's toelichting.

VAN DE KIEFT: Dan moet gij een voorstel doen, of een amendement indienen, om dit uit te spreken, dan wordt de stemming zuiver. Spr. haalt aan een uitspraak van „Het Volk” d.d. 8 Aug., dat het lot der arbeiders weinig verschilt van dat der slaven. Welk belang kan dan de verdediging van het vaderland hebben voor de arbeiders? En moeten onze propagandisten, die tot nu toe den arbeiders hebben voorgelaten, dat zij bij de verdediging van het vaderland geen belang hadden, voortaan tegen hun overtuiging in het omgekeerde beweren. Spr. komt ten slotte op voor het recht der oppositie om zich vrij te uiten.

DUIJS (Kamerfractie) wenscht allereerst iets te zeggen over het vraagstuk der landsverdediging, dan over den „Anti-Oorlogsraad”; over de wijze van behandeling die de oppositie heeft ondervonden van de „Volk”-redactie, en de wijze waarop spr. zelf is bejegend, zou spr. nog gaarne iets zeggen, maar daarvoor is thans geen gelegenheid.

Over de landsverdediging allereerst. Albarda's argument: als wij al niet willen vechten, komt, zoolang het standpunt niet internationaal is, de vijand tóch binnen. Maar, Albarda, dan zou ook internationale aanvaarding van het standpunt: „niet vechten”, door de sociaal-democratie, tóch nog niets geven, zoolang de bourgeoisie dat standpunt niet óók aanvaardt, want dan komt het toch. Daarmee is dat argument weerlegd. (A p p l a u s.)

Verder: Albarda zegt: als wij niet vechten voor onze neutraliteit, komt de vijand ons land binnen, en komt de ellende ons land binnen. Maar in België heeft men zich wél verzet, en is daar de ellende dan niet gekomen? Waar blijft dan uw argument?

Ik wensch, zegt spr., de verantwoordelijkheid voor het meevechten niet te dragen. Dat is niet laf, maar dat is moed. Albarda zegt: dan moet gij ook den moed hebben om opstand te prediken. Maar dat aanvaard ik ook, wanneer de partij de mogelijkheid van opstand maar niet ondergraaft! (A p p l a u s.) Spr. gelooft, dat wij op de onaf-

hankelijkheid en zelfstandigheid van ons land geen invloed hebben. De wereld wordt niet geregeerd door recht, maar door belang, en wanneer het belang van Duitschland het meebrengt, een stuk van ons land te nemen, zal men er niets aan kunnen doen.

DE ROODE: En wat moeten wij dan doen?

DUIJS: Het verwondert me, dat een redacteur van „Het Volk” dat vraagt. Dan gaan we naar de proletariërs, en prediken den strijd tegen het kapitalisme, en dan moest de redactie van „Het Volk” met evenveel élan dien strijd steunen, als zij thans de oppositie bestrijdt. Maar we gaan niet vechten voor onze onafhankelijkheid.

TROELSTRA: Maar dan ook niet voor de neutraliteit.

DUIJS: Dat is iets anders. Ik sluit mij aan bij hetgeen daarover Sannes en Albarda hebben geschreven. Wij willen aan bombast als vaderlandsliefde en dergelijke niet meedoen. Troelstra zegt van mevr. Holst, dat zij wél de opkomende vaderlandsliefde ziet en ontleedt, maar niet de middelen wil om dat nieuwe verschijnsel te waardeeren. Maar voelt Troelstra niet, hoe hij zich begeeft op het hellend vlak, en zichzelf geeft in handen van den minister van oorlog? Spr. doet daaraan niet mee.

Ten slotte bestrijdt spr. nog de verregaand-welwillende houding van de partij tegen den oorlogsraad. De paniek wordt systeem. Sommige leiders der partij mogen wél fouten maken, maar andere partijgenooten die zich de vrijheid veroorloven, een afwijkende meening te hebben, wordt beantwoord met een herinnering aan vroegere oranjeliefde.

SCHAPER: Kunt gij geen scherts verdragen?

DUIJS: Dat noemen ze scherts. Kunt gij geen hoonlachen verdragen, Schaper? (Luid applaus.) Spr. komt er tegen op, dat men bij het zakelijk uitspreken eener afwijkende meening op die wijze bejegend wordt.

Ten slotte wekt spr. het congres op, zich zelf te zijn, en zich niet door de vrees dat wie ook zal heen gaan, te laten beïnvloeden. Mocht er een beslissing vallen tegen Troelstra's zienswijze, dan verwacht spr. bij Troelstra de zelfde houding als Jaurès innam in zulk een geval: zich onderwerpen en aanpassen aan de uitspraak der partij. (Luid applaus.)

ED. POLAK (Amsterdam V) brengt allereerst hulde aan de rede van Sannes; niet omdat spr. het daarmee eens is, maar omdat zij zoo gunstig afsteekt in argumentatie, rust en hoogheid bij die we daareven hebben gehoord. Alléén: waar Sannes de onderstelling heeft uitgesproken, dat vele afdelingen thans anders oordeelen dan in den aanvang, daar wil spr. wél zeggen, dat spr.'s afdeling niet door vrees voor afreding van het Partijbestuur, maar na een principieele worsteling van drie avonden uitspraak heeft gedaan. Zóó is het gedaan in Amsterdam V, Amsterdam I, Amsterdam III, zóó is het gegaan in vele andere afdelingen. Wanneer het waar is, dat de oude afdelingen in de groote steden de beste en de zuiverste revolutionaire traditie hoog houden, laat het congres dan dit voorbeeld der groote steden volgen, door de lijn te volgen, door deze afdelingen uitgestippeld. Niet wij, die het standpunt van het Partijbestuur deelen, hebben met het heengaan van het Partijbestuur gedreigd. Dat

heeft wèl de oppositie herhaaldelijk gedaan, er zelfs misbruik van gemaakt, al heeft dit argument: stoort u niet aan de partijleiding geen indruk gemaakt. Wat hebben de leden der oppositie gedaan? Hebben ze behoorlijk en organisatorisch getracht, hun doel te bereiken? Neen, ze hebben zich onttrokken aan het organisatorisch verband en de organisatorische wijze van werken. Ze hadden langs den organisatorischen weg kunnen bereiken wat ze wilden. Het eenige wat ze wilden, was: vrijheid voor propaganda, en dat heeft het Federatiebestuur te Amsterdam verkregen langs den organisatorischen weg. Een optreden tegenover de partijleiding als de oppositie zich heeft veroorlooft, dat mag het Partijbestuur eenvoudig niet dulden, en spr. meent namens zijne afdeeling er op te moeten aandringen, dat het congres aan het Partijbestuur voor zijn krachtig optreden in de moeilijkste omstandigheden, een votum van vertrouwen schenkt. (A p p l a u s).

Middagzitting.

De VOORZITTER: Ik heb nog 30 sprekers en wij moeten vanavond toch een beslissing nemen. Ik stel voor, de sprekerslijst te volgen tot half vijf. Daarna krijgen Wibaut en Schaper, dan het Partijbestuur, de redactie en de inleiders het woord en dan hoop ik om 10 uur tot stemmen te kunnen doen overgaan.

VAN STAVEREN-Den Haag komt er tegen op, dat de grootste helft der sprekers van de lijst wordt afgevoerd, waardoor de congresleden niet tot hun recht komen. Laat ons de heele sprekerslijst afwerken.

De VOORZITTER: Er hebben al elf sprekers het woord gehad, waarbij er dan nog een tiental komt. Werken wij de sprekerslijst af, dan gaat het heele congres ermee weg voor dat beslissingen genomen kunnen worden. Veel nieuwe gezichtspunten zijn trouwens niet te wachten.

BOOMSMA-Utrecht stelt voor, aan elke spreker slechts vijf minuten te geven.

De voorstellen van Van Staveren en Boomsma worden verworpen, dat van den voorzitter aangenomen.

HOF-Assen: Wij moeten bij al onze beslissingen bedenken, dat wij verkeerden in een noodtoestand, niet bestaande in den oorlogstoestand als zoodanig, maar in het feit dat de houding onzer partij min-of-meer bepaald wordt door wat de socialistische partijen in andere landen gedaan hebben. Die partijen nu hebben niet den revolutionairen strijd tegen den oorlog gevoerd. Was het anders geweest, de Nederlandsche bourgeoisie zou niet lang getwijfeld hebben over de houding, door onze partij aan te nemen. Ik bedoel daarmee geen verwijt aan de Deutsche sociaaldemocratie, maar ik doel op het feit, dat wij de laatste jaren wel wat te veel naar de directe hervormingen gekeken hebben en te weinig bedachten dat wij op een vulkaan leefden. Maar hoe dat zij, wij staan thans in Nederland uitsluitend voor de vraag hoe wij hier den oorlog buiten de grenzen moesten houden, waar het toch altijd buiten onze macht heeft gestaan den wereld-oorlog te voorkomen. Had de partijleiding dit standpunt ingenomen, er zou niet zoo'n oppositie gewekt zijn. Wij hadden niet over de nationale gedachte en de vaderlandsliefde moeten spreken, maar alleen over het houden van het oorlogsgeweld buiten het land en dan hadden wij kalm de mobilisatie en zekere mate van Godsvrede kunnen goedkeuren, dan ware de eenheid en de partij minder verzwakt en daardoor reeds de neutraliteit beter gediend. In ons land was

op 3 Augustus geenerlei opleving der nationale gedachte, maar veeleer weezin tegen het opzienbarend rondrossen en heerschergig optreden der hooge sabelsleepers. Hadden wij het geschetste standpunt ingenomen, de klassenstrijd ware ook minder verzwakt en bijv. het verzet tegen de oorlogsleening ware feller geweest. Voor de toekomst zullen wij het internationale boven het nationale moeten stellen en een scherp strijd tegen het imperialisme moeten voeren. In de toekomst zal een overeenkomst tusschen nationalist en internationale socialisten zeer moeilijk te krijgen zijn. Het nationale heeft stellig zeker belang voor de arbeiders, evenals trouwens het imperialisme. Maar dat zijn niet de overheerschende belangen; het groote duurzame belang ligt bij het internationale en daarin is ook het idealisme te vinden, dat nu wel eens zoek is. Voor het heden intusschen zullen wij zoo goed mogelijk moeten trachten de eenheid te bewaren en er voor waken alles na te laten wat ons voor de toekoms ten kwade bindt. Daartoe strekt het beste de motie-Dordrecht.

GERHARD wil zich tot een bespreking van enkele moties bepalen. Lassalle wees als noodzakelijk aan: zeggen wat is. Ik voeg er aan toe: ook te durven zien wat is, n.l. de zeer bijzondere omstandigheden waarin wij verkeerden, die het bestaan aantoonde in alle groepen der bevolking van nationale gevoelens van een kracht en een diepte, welke men zich te voren zelfs niet kon voorstellen. Zien wij hoezeer in deze korte acht maanden reeds een sterke wisseling van gemoedstemmingen en opvattingen waar te nemen is, dan zullen wij verdere ingrijpende veranderingen te wachten zijn, en men kon er zich nog wel eens leelijk in vergissen in de gevoelens ná den oorlog. Er zijn thans drie inzichten vooral. Het standpunt-Kuyper kan buiten beschouwing blijven, wijl 't wel in theorie is verdedigd, doch practisch verlaten, toen Kuyper zich voor de lezing Dordrecht verklaarde. Deze afdeeling zegt: wel mobilisatie, geen verdediging. Dat is een absolute onmogelijkheid. Wie vóór mobilisatie is, kan zich niet volkomen onttrekken aan de verdediging. Wie tegen elken vorm van verdediging is moet eischen de onmiddellijke demobilisatie. (A p p l a u s.) De tweede strooming neemt aan, dat volgens de toelichting-Troelstra (m. i. ten onrechte) in elk geval de verdediging tot het uiterste ter hand genomen moet worden. Daartegenover zegt Albarda: er zijn omstandigheden mogelijk waarin verdediging niet aanvaard mag worden.

TROELSTRA: Mijn toelichting is volkomen onjuist weergegeven. Ik heb uitdrukkelijk gezegd: ik ben geen vechtautomaat.

GERHARD: Goed, dat heb ik al opgemerkt, maar de buitenwereld laat de toelichtingen geheel liggen en zal de motie van het P.B. naar de letter nemen en zeggen: Gij hebt u vastgelegd op de verdediging onder alle omstandigheden, die anderen voor u hebben doen ontstaan. Maar wijl dat en door v. d. Goes en door Troelstra wordt afgewezen. (TROELSTRA: Juist!), laat men het dan ook in de motie duidelijk uitdrukken. Daarom hebben wij een andere motie ontworpen. In de eerste alinea der motie van het P.B., vervallen de woorden „en onafhankelijkheid” en wordt in de plaats van „recht” het „beginsel” der landsverdediging gezet, waarna een nieuwe tweede alinea en een gewijzigde derde alinea wordt gesteld, n.l. aldus: erkennende, dat in dezen toestand de toepassing van dit beginsel in zich sluit de mogelijke verdediging der onafhankelijk-

heid, voor zoover en zoolang het belang der arbeidersklasse dit vordert;

keurt de door de partijleiding gevolgde gedragslijn goed, en vertrouwt ten volle, dat zoolang deze toestand voortduurt, zij haar gedragslijn in overeenstemming met deze beginselen zal blijven bepalen.

Wij geven hiermee aan de partijleiding, wat zij terecht eischt, meer ruimte van beweging, trekken een vaste lijn ook naar de toekomst, plaatsen ons geheel los van de burgerlijke partijen, door de verdediging slechts te aanvaarden, waar wij zelfven die in het belang der arbeidersklasse achten, terwijl bovendien duidelijk is uitgedrukt, dat de heele redeneering slechts geldt zoolang de noodtoestand duurt, precies dus zoals alle door het parlement aangenomen noodwetten. Wie geneigd is om met de partijleiding mee te gaan om vastheid van leiding te behouden, maar wie bang is zich voor goed vast te leggen op het beginsel der landsverdediging, kan ook met deze motie meegaan. De motie is o.a. ondertekend door de afdeeling Zutphen

VAN ZADELHOFF-Dordrecht: Onze motie is door Troelstra aldus voorgesteld, alsof zij van de oppositie was. Onze motie staat echter los van de oppositie; dit moet gezegd, al wil ik de oppositie niet afvallen. Tal van partijgenooten met veel critiek op de partijleiding, tal van oppositie-elementen vereenigen zich toch op onze motie, die de partijleiding uitdrukkelijk goedkeurt. Volgens Troelstra wordt hij door deze motie de woestijn ingestuurd. Dat was echter niet onze bedoeling, maar de goedkeuring der credieten losmakende van Troelstra's toelichting, willen wij bereiken alleen over de zaken te oordeelen en niet over personen. Terecht heeft Troelstra in zijn brochure gezegd, dat zijn toelichting min-of-meer een persoonlijk woord was. Welnu, wij hebben alleen over de partijleiding als zoodanig te oordeelen en niet over uitspraken van bijzondere personen. Voor het votum der Kamerfractie geven wij onze goedkeuring. Ik voel het zoo, dat als ik zelf mee in de Kamer gezeten had, ik ook mee voorgestemd zou hebben. De Kamerfractie kon moeilijk anders handelen, ook omdat ze niet op de Internationale kon steunen, en daarmee is voor ons de zaak beslist. Maar nu zegt Troelstra dat het nu geen tijd is om nieuwe programpunten te maken en hoe juist dat ook is, ik beweer dat het niets nieuws is, als wij zeggen: wij aanvaarden de landsverdediging niet. Ik heb nooit een ander standpunt in de propaganda aangenomen en als dan een debater met Schaper's naar-de-grenzen-gaan aankwam, wees ik dat af als een persoonlijke meening van Schaper, in de vaste overtuiging daarmee te handelen in overeenstemming met de partij. Dat dit de meening der partij was, bleek uit de groote teleurstelling die er in onze partij was, toen de Deutsche partij voor de oorlogscredieten stemde; het bleek ook uit de warme hulde die onzerzijds aan Liebknecht gebracht is. En wat het volksleger betreft! Dit staat op ons program, maar zoolang wij het willen, is het een utopie en zal de heerschende klasse het nooit aanvaarden, en op de wijze, zoolang de bourgeoisie het wellicht aanvaardt, zitten alle militaristische en financiële consequenties er aan vast. Als de Deutsche Rijksdagfractie tegen de credieten gestemd had, hoe anders zou de toestand thans in Duitschland zijn. (A p p l a u s).

SCHAPER: Dat staat toch zeker niet gelijk, in Duitschland en bij ons?

VAN ZADELHOFF: Natuurlijk niet. Als het Partijbestuur het woord „onafhankelijkheid” uit de motie licht, kunnen wij denkelijk wel voorstemmen. Maar wij stemmen tegen alles wat landsverdediging inhoudt. Ten slotte vraag ik aan Troelstra zijn beschuldiging van demagogie tegen ons artikel in „de Volksstem” terug te nemen. Als wij vragen dat de partij zich rein van bloed zal houden, dan doen wij dat in overeenstemming met het congres van Bazel.

VLEMING-Zwolle: Mijn afdeeling heeft wel eens heftig hier gestaan, maar hoopt thans heel nuchter te spreken. Er zijn hier door vooraanstaande partijgenooten zeer opgesmukte en applauswekkende uitdrukkingen geleverd, die niet door den beugel konden. Duijs vroeg of onze onafhankelijkheid wel jaarlijks vijftig millioen waard was, och, als wij die onafhankelijkheid kwijt waren, zou het ons honderd millioen kosten en zouden wij drie jaar in plaats van acht maanden moeten dienen. (A p p l a u s) En Mendels sprak zoo luidruchtig van de revolutie die wij bij oorlog in de hoofden moeten brengen. Maar laat hij dan eens aan onze Belgische partijgenooten vragen, hoeveel revolutie zij na het oorlogsuitbreken in de hoofden hebben kunnen brengen. Zonder mobilisatie hadden wij binnen twee dagen hier den oorlogstoestand. Ieder, die de ligging van het land tusschen Engeland en Duitschland bekijkt, is het daarmee eens. Trouwens, tegenwoordig erkent het ook de partij-oppositie! Wij zitten nu eenmaal in die ellendige schuit en hebben er in te varen. Wij verafschuwen verder evenzeer den oorlog, maar wij hebben de feiten te aanvaarden. Demobilisatie of niet-mobilisatie beteekent voor ons land „oorlogstoestand”, nagenoeg even erg als oorlog, (a p p l a u s), waarmee niet gezegd is, dat door onze mobilisatie den oorlog buiten de grenzen gebleven is. En nu te zeggen: wij stemmen voor mobilisatie, maar als de vijand onze grens schendt, dan gaan wij naar huis, — dat is toch dwaas. (A p p l a u s). Wij hebben hier de uitdrukkelijke verklaring van het P. B.; wij zijn geen door-dik-endunners voor oorlogscredieten. Denkt gij dat de Kamerfractie voor oorlog stemt, als er een schuit met sinaasappelen in den grond geboord wordt? Overigens heeft het P.-B. groot gelijk, als het alles afwijst, wat naar wantrouwen lijkt. Intusschen, het is waar, dat men nog later vast zal houden aan de letter van onze besluiten. Kan het P. B., omdat hij het in hoofdzaak eens is met wat in de motie-Gerhard staat, iets van dien aard in zijn motie zetten? Kan men er dan niet tevens inzetten, dat het P. B. zoo spoedig mogelijk een commissie zal benoemen, die vast het materiaal zal verzamelen voor onze internationale latere uitspraak, onder uitdrukkelijke verklaring dat hierin niet opgesloten ligt eenig votum van wantrouwen. (A p p l a u s).

THOMASSEN-Bussum: Wij hebben een onmenselijk-slechten tijd achter ons, ook voor de partij. De oorlogstoestand heeft ons uit de lijken geslagen, deels door eigen schuld. Redactie en partijleiding hebben de twijfelaars onder ons op een glad verkeerde manier tegemoetgetreden. Het verband tusschen Partijbestuur en Partij was verbroken. Er had hetzelfde moeten gebeuren wat in het N. V. V. is gebeurd.

zoo spoedig mogelijk een conferentie ter bepaling der positie bijeenroepen. De redactie van „Het Volk” heeft ontzettend veel kwaad bloed geuit, ook die van het „Weekblad”. Men doopte zijn pen in gal en gif. (A p p l a u s). Er is onrust in de partij gewekt door den Godsvrede, die aan het proletariaat ontzaglijk veel kostte. Wat bracht die tijd van den Godsvrede ons: de toezegging dat geen honger geleden zou worden, maar voorts enkel slechte dingen, zooals ik in „De Vonk” schreef wat „Het Volk” zonder critiek overnam. Men maakte misbruik van onze aanvaarding van den Godsvrede. Zoo ontstond het gevoel van onbehagen, dat mede de oppositie tot stand bracht. Dat heeft de onaangename, deels vijandigstemming tegenover de leiding veroorzaakt. Wat nu de resolutie van het P.-B. betreft, ik ben overtuigd, dat 90 à 99 pCt. van ons voor de mobilisatiecredieten gestemd zou hebben. Ik erken, dat daaruit handhaving van het volksbestaan zou voorkomen. Ik aanvaard dat niet in hoera-stemming, maar noodgedwongen met den dood in het hart. Als er onder ons zijn, die goed en bloed veil hebben voor het vaderland, dan staat daar tegenover dat de groote massa elke druppel bloed betreurt en alleen dat offer zal brengen als het niet anders kan. Goedkeuring van de Partijleiding wil ik en dat betee-kent onvermijdelijk: ga zoo door als gij tot nu toe gedaan hebt. Daarom sluit ik mij aan bij de motie-Gerhard. De partijleiding echter zorgte voor wederzijdsch vertrouwen en aanvaarde de commissie.

ENKA-Schiedam, met applaus begroet: Namen een steeds groeiend aantal partijgenooten wil ik Troelstra dankzeggen voor enkele uitingen in zijn brochure, waarover hij gisteren een fellen aanval van Kuiper had te verduren. Ik bedoel zijn erkenning dat het proletariaat een de persoonlijkheid sterkende ideologie noodig heeft. (A p p l a u s). Het spijt ons, dat wij naar aanleiding van wat Kuiper gezegd heeft, moeten vragen: wil het dan nog niet tot u doordringen, dat het christendom iets anders is dan een met den hemel paaiend beginsel, dat het ook de kracht is, die het beste, het wijdende, naar hooger strevende in den mensch ontwikkelt? In de partijkwesities echter kom ik tot geheel andere conclusies dan Troelstra. Schiedam wijst ook de motie-Gerhard en de motie-Dordrecht af, ook de mobilisatiecredieten, wijl van iederen oorlog de mobilisatie het voorspel geweest is. Landsverdediging noch mobilisatie willen wij aanvaarden. Het is vreemd, dat zoovelen onder ons, instemmende met het verlangen naar een verheffende ideologie, komen tot een geheel andere praktijk. Wij moeten hebben sterke persoonlijkheden, want onze sociaal-democratische beweging staat voor groote, maar wellicht bange tijden. Die hoog-denkende persoonlijkheden kweeken wij echter niet, als wij alleen uitgaan van het belang. Doen wij niets anders, dan legt de groote meerderheid zich vast op zijn eigen kleine belangetjes. Wij hebben in de imperialistische toekomst noodig persoonlijkheden die offeren kunnen, offeren het nabijliggende aan het verder-af-liggende. De internationale broederschap der arbeiders is het groote, waarvoor het kleine nationale belang moet worden geofferd, en de landsverdediging wijzen wij af ter wille van de socialistische eenheid. Wij hechten waarde aan de

nationale zelfstandigheid, maar ook een verdediging daarvan slaat een breuk in het hoogste: de internationale eenheid. Een Internationale uit nationale socialismen bestaande, herinnert mij aan een kindergeschenk: een chocolade-appel die een eenheid lijkt, maar als men aan een lintje trekt, valt het in chocoladeschijfjes uit elkaar. (G e l a c h). Zoo meenen wij dat een internationaal socialisme uit nationale socialismen bestaande, bij de minste aanraking der bourgeoisie in nationale schijfjes zou uiteenvallen. Laat ook uit ons midden klinken de heldengeest die in de Doema gesproken heeft. (A p p l a u s).

MIRANDA-Amsterdam III: In deze tijden snellen de feiten alle theorie voorbij; in deze tijden hebben wij niets minder noodig dan ideologieën en niets meer dan een nuchter zien van de feiten. En dan vraag ik: is het optreden der Partijleiding van dien aard geweest, dat het zou wettigen uitspraken dat men den indruk zou krijgen, dat de Nederlandsche arbeidersklasse is teleurgesteld in wat zij terecht van onze partij had mogen verlangen; neen, wat Kuiper, Stenhuis en Thomassen zeiden, is volstrekt in strijd met de onder de arbeiders heerschende meening. De gansche houding onzer leiding heeft er ten slotte toe medegewerkt, dat de regering moet hebben begrepen, dat zij zeker niet verder mocht gaan dan hoogst noodzakelijk is. Wij mochten eischen, dat onze partij zou worden aangewend tot behoud van den vrede en dat het proletariaat zou worden behoeft voor totale economische inzinking. Als men niet opgeblazen, maar rustig nagaat, wat onze partijleiding in deze beide opzichten gedaan heeft, dan is er geen sprake van dat de partij-oppositie zou weergeven wat er heerscht in de Nederlandsche arbeidersklasse. Dat de partij door haar volle politieke macht de regering tot hare goede houding beïnvloed heeft, is veel meer waard dan alle moties. Kuiper en Thomassen meenen dat bij een verwerping van den Godsvrede de arbeidersklasse minder zou leiden dan thans. Kijk dan echter eens naar de houding der zusterpartijen in de neutrale landen en kijkt naar de houding der overige arbeidersorganisaties, katholieke, christelijke en syndicalistische in ons land. Als men dat ziet, zal men bespeuren dat onze partij krachtig met de vakbeweging haar plicht gedaan heeft en dat de oppositie niet had mogen worden op touw gezet. Tevergeefs hebben anderen in Amsterdam getracht, de arbeiders mee te krijgen voor een andere tactiek en politiek dan de onze. Daarom moet de partijleiding voortgaan op den ingeslagen weg en niet verzwakt worden; daartoe zijn te groote belangen aan onze handen toevertrouwd. Waar duizenden arbeiders van ons werk afhankelijk zijn, was het hoog spel een oppositie te voeren, die de partij moest verzwakken. Niemand van ons is militaristisch aangelegd en de periode waarin ons vredeswoord grooten invloed zal hebben, komt nog; maar dan moet de kracht onzer partij ook ongerept blijven. Amsterdam III is bereid zijn commissie-nota in te trekken, als de Partijleiding zich bereid verklaart de voorbereiding der internationale uitspraak inzake landsverdediging ook te doen strekken tot voorlichting naar binnen. Troelstra heeft dat verklaard en dus trekken wij onze motie in. Voorts willen wij in de vredes-motie uitsluiten dat de Partij als zoodanig zich bij den Anti-Oorlog-Raad aan-

sluit en de arbeiders voor den wereldvrede tot de partij worden geroepen. Ten slotte: tegenover Stenhuis' uitspraak, dat bij tien meerdere bekeeringen de partij haar moreel gezag zou kwijten zijn, stel ik, dat nog tien opposities à la Stenhuis de partij te gronde zou doen gaan. (Applaus.)

NAGTZAAM-Haarlem deelt mee, hoe het komt dat zijn afdeling haar moties intrekt. In een slecht bezochte vergadering heeft de afdeling onvoorbereid de moties aangenomen, en dan nog met kleine meerderheid. Bij de bespreking der congres-agenda is de zaak echter in druk bezochte vergaderingen grondig besproken en toen heeft de afdeling zich met zeer groote meerderheid voor de partijleiding uitgesproken.

DIJKGRAAF-Schoonhoven: Ik heb tot het laatst behoord tot de weigeraars. In „Het Volk” is mij daarvan een verwijt gemaakt. Ik heb echter nooit een hoogen toon tegen de leiding aangeslagen. Ik heb gedurende den heelen mobilisatietijd gepropageerd tegen het kapitalisme, maar daarbij merkte ik ook groote teleurstelling in de partij. De moeilijkheid is dat men, de mobilisatie aanvaardende, ook de landsverdediging aanvaardt. Ik kan echter ten slotte niet anders zeggen dan dat ik met de motie-Dordt meega, al zit er inconsequentie in die motie. Als de oorlog iets geleerd heeft, dan zeker dat onze strijd tegen het militarisme veel feller zal worden. Men wil de aanvaarding der verdediging alleen gedurende den oorlog doen gelden. Maar hoe dan bij een nieuwen oorlog. Vooral na den oorlog zullen wij sterk staan, als wij kunnen aantonen, ook in den oorlog consequent tegen het militarisme te hebben gestaan. Ik heb het door Troelstra gewraakte woord gezegd, dat er slechts een kapitalistische vrede kan komen. Dat houd ik vol, omdat de sociaal-democratie nu eenmaal nog te zwak gebreken is. Wij moeten dat niet ontkennen, want dan doen wij het socialisme schade. Ik wil zeker niet Gods water over Gods akker laten loopen, maar ik wil de waarheid zien en de partij van de burgerlijke partij zoo scherp mogelijk afscheiden. Daarom bestrijd ik ook den Anti-Oorlog-Raad. Hebben de partijgenooten zich niet geërgerd, toen Van Kol zei dat die A.-O.-R. meer kon doen tegen den oorlog dan de S. D. A. P.?

LUB-Amsterdam IX: De beschuldigingen van onzen federatie-voorzitter, Polak, als zou ik in de Federatie Amsterdam het openen der propaganda hebben aanhangig gemaakt en toen toch dadelijk in de oppositie zou zijn gegaan, raakt kant noch wal. Toen ik voorstelde bij het P.B. de heropening der propaganda na te streven, was het begin October. Ik heb toen geduldig afgewacht, doch na een maand kregen wij afwijzend antwoord. Toen hebben wij nieuwe onderhandelingen met het P.B. doen openen; geen antwoord, alleen bericht van het Federatie-bestuur dat wij nog niet moesten vergaderen. Polak stond toen moederziel alleen in het bestuur tegenover de ontevredenen. Zelfs mijn persoonlijk bezoek aan Van Kuijkhof heeft men mij kwalijk genomen. Drie maanden heeft dat geduurd, zonder dat het P.B. verlof gaf. Op 28 December kwam dan de vrijheid af. Toen maakten wij daarvan gebruik en belegden vergaderingen. Vier daarvan mislukten, zegt men. Ja, dat komt doordat de arbeiders in district IX niet meer luisteren willen naar de sociaal-democratie (protesten), of ten minste, dat er

geen belangstelling was voor die vergaderingen. Kleerekoper zelfs had in VIII maar 60 bezoekers.

KLEEREKOPER: Kletspraat. Voor die vergadering had men de propaganda verzuimd.

LUB: Troelstra zegt nu, dat uit mijn woorden blijkt, hoezeer het P.B. met zijn houding gelijk had. Maar een meeting tegen de oorlogsleening was immers stampvol. (Gelach.)

SCHAPER: Natuurlijk, daarom hebben wij ook tot meetings tegen de leening aangespoord.

LUB: Men heeft eerst de massa aan haar lot overgelaten en zoo het zielkundig oogenblik van de propaganda doen voorbijgaan. Zei Troelstra niet op 1 Augustus te Amsterdam, dat het onze eerste plicht was in dezen tijd het kapitalisme te ontmaskeren en „Het Volk” schreef 3 Augustus: niet de propaganda voor het socialisme gestaakt. Dat is toch zeker geen vastheid van lijn, want dienselfden dag aanvaardde Troelstra den Godsvrede.

Tegen de resolutie in zake den Anti-Oorlog-Raad zijn bezwaren van theoretisch en praktisch aard aangevoerd. Wij zeggen niet, dat het kapitalisme noodzakelijk tot oorlog moet leiden, maar dat oorlogen worden veroorzaakt door het kapitalisme, en dat wij daarom den oorlog moeten bestrijden door bestrijding van het kapitalisme. Daarom keuren wij samenwerking af met de menschen, die den oorlog veroorzaken. Ik heb in de afdeling gestemd tegen het roeyment van hen, die in den A.-O.-R. blijven, maar de ontstemming was in onze afdeling zeer groot. Wij willen de toevoeging intrekken, als de betrokken leden willen wijken voor een enkelen wensch van het congres. Wat beteekent echter de f 25, door het P.B. aan den A.-O.-R. verstrekt. Beteekent dat, dat wij al lid zijn?

VAN KUIJKHOF: Neen!

LUB: Wat beteekent het dan? Een sympathie-betuiging? Maar dat zou niet te verdigen zijn bij de groote ontstemming die in de Partij tegen den A.-O.-R. heerscht. Ten slotte onze motie tot afschaffing van de geheime diplomatie, waar achter wij de kracht der partij willen zetten.

VAN LEEUWEN: Stenhuis heeft mij aangevallen over mijn artikelen over de Utrechtsche relletjes. Hij heeft gedaan, alsof die relletjes hoofdzakelijk van georganiseerde militairen afkomstig waren. Integendeel heeft de Utrechtsche mobilisatieclub al het mogelijke gedaan om de militairen daarvan af te houden en opzettelijk op den avond der relletjes een feest belegd. Daarmee vervalt Stenhuis' heele beschuldiging.

WIBAUT: Op één punt heb ik een vaste overtuiging gekregen, n.l. deze, dat, wanneer na den oorlog de internationale actie der sociaal-democratie zal moeten zijn gericht op het voorkomen van oorlogen, dan ons programpunt van het volksleger niet te handhaven zal zijn, wijl de consequentie van dat programmapunt is de voortzetting der bewapening tot de uiterste grens der bewapeningstechniek en de bestending van het militarisme, zij het democratisch geleid, voerend tot denzelfden graad van finantieele volksuitputting als de staande legers.

Er is voor mij, in het gezicht van wat de oorlog geworden is en bij verdere ontwikkeling der techniek nog worden zal, voor het proletariaat van de geheele menschheid geene andere keuze, dan: ontwapening. De aanvaar-

ding van het volksleger staat bovendien in den weg van de ontwikkeling van de internationale eenheid in het proletariaat, — omdat het volksleger den nationalen wedijver in bewapeningen handhaaft en in zich sluit het gevaar voor versterking van het nationalisme. De actie tegen den oorlog zou weinig kans op succes hebben, als Karl Renner gelijk had en wij een periode van voortdurende oorlogen tegemoet gingen. Ik geloof echter niet, dat het mogelijk is. Ik geloof nog altijd, dat deze oorlog zulk een weerzin zal wekken, dat een geweldig verzet ertegen na den oorlog zal opkomen, een verzet ook in kringen der burgerij. Ik meen, dat het een verouderd dogma is, dat voor de kapitalistische klasse als geheel haar belang gediend zou zijn door den oorlog. Kuyper noemt dat vreedzaam imperialisme. Het etiket kan mij niet veel schelen, mits men er maar bij zegt, dat onder zulk „vreedzaam imperialisme” de versterking van den klassenstrijd zich ongestoord zal ontwikkelen. Maar al heeft het dezen oorlog niet voorkomen, gebleken is wel, hoever het internationaal overleg dezelfde ontwikkelingen kon bereiken, die het gewapend imperialisme nastreeft. Ik ben daarom niet moedeloos, wat ik wel zou zijn, als ik Renners' voorspelling aanvaardde. Wij moeten alle krachten inspannen om de macht tegen den oorlog zoo sterk te maken dat er geen nieuwe oorlog zal komen. Zoo kom ik van zelf tot den A.-O.-R., den kop van Jut. (G e l a c h). Men verbaast zich, dat wij ons niet bij de eerste aanmaning van eenige afdelingen terugtrokken. Meent men, dat wij ons lichtzinnig aansloten? Neen, wij wisten zeer wel wat wij deden. Wij meenen, dat de verschrikkingen van dezen oorlog ook de burgerlijke vredesbeweging tot een andere kunnen maken? Maar waarom meent men toch, dat een onzer van oordeel was dat wij onzen eigen zelfstandigen strijd tegen den oorlog niet meer moeten voeren? (Een stem: Van Kol!) Neen, Van Kol ook niet.

SCHAPER: We hebben die meening uitdrukkelijk tegengesproken.

WIBAUT: Ik heb dat niet eens de moeite waard geacht. Wij meenen, dat niet alleen uit ethische, maar ook uit economische overwegingen onder de burgerlijke kringen het verzet tegen den oorlog sterker moet worden, dat dit verzet een beschavingswerk zal zijn en dat wij er daarom mede de leiding van moeten hebben, zooals wij bij alle beschavingswerk altijd trachten te doen. Het zou een allervreemdste standpunt zijn, als wij versterking onzer vredesbeweging zouden afweren, omdat die komt uit burgerlijke kringen. Zeker zitten Rutgers, Talma en anderen ook in den A.O.R., maar het gaat er om of de grondslagen van het lichaam goed zijn en die grondslagen gelijken als twee druppelen water op de Kopenhagsche. Duijs kan dus gerust zijn; wij hebben niet uit paniek gehandeld. Als volgens Kuyper de gemiddelde arbeider het niet begrijpt, dat wij ons aansluiten, kunnen wij het om deze reden niet nalaten, als wij meenen dat dit in de sociaal-democratische lijn ligt. Voor gemis aan begrip zijn wij nooit teruggedeinsd; maar wij hebben dan altijd net zoolang uitlegging gegeven, totdat de arbeiders het wel begrepen.

Wat de 1e resolutie van 't P.B. betreft, heb ik wel verschil doch op het voor mij beheerschede punt geen tegenstelling gehoord tusschen de toelichtingen van Troelstra en v. d.

Goes. Ook Troelstra geeft aan die resolutie een tijdelijk karakter, wil de partij niet vastleggen op eenig nieuw punt van taktiek. De resolutie wil de partij niet de waarde der nationaliteit, of de „nationale gedachte” doen aanvaarden. Troelstra heeft op dit punt gesproken in overeenstemming met de bewoordingen der resolutie. Ook ik aanvaard niet de scherpe scheiding tusschen mobilisatie- en oorlogscredieten. Ik heb geen bezwaar tegen de resolutie, omdat zij het standpunt, dat de partij na den oorlog ten opzichte van landsverdediging zal innemen in geen opzicht vastlegt. De fout van de resolutie-Dordrecht is juist, dat die dat op dit oogenblik wèl wil doen. De resolutie geeft geen blanco volmacht aan de regeering, laat de Kamerfractie geheel vrij, elken overgang van mobilisatiecrediet tot oorlogscrediet al dan niet uit het standpunt der arbeidersklasse te aanvaarden. Allen die niet thans of — wat minder konsekwent is — bij de aanranding der neutraliteit demobilisatie verlangen, kunnen met de motie meegaan. Hoe men de mobilisatie kan goedkeuren en haar onwerkzaam kan willen maken op het oogenblik, dat zij werken moet, begrijp ik van verstandige partijgenooten niet. Intusschen zou ik mijn mede-bestuurders willen vragen, de motie-Gerhard nog eens te beschouwen om te zien of die niet even aannemelijk is, waar zij niettemin tegemoet komt aan, zij het vermeende, bezwaren van sommigen.

De tweede motie vindt het P. B. absoluut noodig, omdat anders de eerste ontwricht zou worden. Ik ben het daarmee totaal oneens en meen dat mijn resolutie, ingebracht en aangevuld door Den Haag IIIa evengoed is. Troelstra zegt, dat de commissie een oppositie-eisch is geweest en dat de oppositie van de commissie-benoeming misbruik zou maken, door te zeggen, dat het instellen van de commissie de landsverdediging tot een open vraag zou maken. Als wij echter de eerste resolutie aannemen, is de landsverdediging tijdens dezen oorlog geen open vraag meer. Geen enkele oppositie-afdeling heeft ook mijn motie overgenomen. Ik vind dit alles geen argument. Ik vraag alleen: kan thans reeds de voorbereiding der studie van het vraagstuk ter hand worden genomen. Ik antwoord bevestigend. Een vaste partijleiding behoeft het afwijzen der commissie niet in te sluiten. Echter voeg ik er aan toe, dat volgens de resolutie van het P. B. het onderzoek wat later evenzeer door een commissie zou moeten tot stand komen. Ik zie dus geen aanleiding voor een conflict. Ik vraag aan mijn medebestuurders zich nog ernstig te beraden, maar leidt dat niet tot een aanstonds aanvaarden der commissie, dan vraag ik van de commissie-voorstanders in het congres, nog even geduld te hebben en met de resolutie van het P. B. mee te gaan.

Nu vraagt Ruggie mij persoonlijk: Wat moeten wij doen? Ik antwoord: begrijpen dat de oorlogstoestand zijn eigen wetten dicteert. Een dier wetten is, dat tijdens den oorlogstoestand handhaving van neutraliteit en daarmede samenhangende onafhankelijkheid in het belang is van het proletariaat. Daarnaast moeten wij door onze propaganda ijveren voor een nieuwe taktiek der sociaal-democratie, die nieuwe wapening en daardoor nieuwe oorlogen zal voorkomen. Er is niemand die de propaganda voor deze opvattingen, ook indien deze

tegen programpunten ingaat, in de partij wil beletten. Mendels behoeft zich het recht van afwijkende meening niet voor te behouden, hij had zijn houding in het „Weekblad” kunnen uiteenzetten.

MENDELS: Toen ik er in Amsterdam III over gesproken heb, heeft „Het Volk” het verslag in de prullemand gegooid.

ANKERSMIT: Mendels weet de reden ook, n.l. volstrekt gebrek aan plaatsruimte in die dagen.

WIBAUT: In de partij is plaats voor verschillende meeningsuitingen. Is men teleurgesteld door een congresuitspraak, laat dan niemand er aanleiding in vinden uit de partij te treden. Wij kunnen geen enkel lid van de oppositie missen (applaus) en het zou een wandaad zijn tegen de sociaal-democratie de partij thans in dezen grooten tijd te verzwakken. (D a v e r e n d a p p l a u s).

SCHAPER: Men zal zich niet verwonderen, dat ik hier iets zeggen wil over den Anti-Oorlog-Raad. Het is in de partij zoo gegaan, alsof de A.-O.-R. een speciaal zaakje van mij was. Laat ik u dan even verzekeren, dat men eerst bij het echtpaar Wibaut en toen bij Vliegen is geweest en niet bij mij en dat men goede reden had om mij voorbij te gaan — omdat ik een paar jaar geleden een dergelijk verzoek zelfs niet beantwoord had. Dat was niet opzettelijk onbeleefd, maar deze nonchalance pleit toch niet voor groote geestdrift.

Wibaut en Vliegen waren beide wethouder, ik had er nog den meesten tijd voor van ons drieën, en daarom liet ik mij voor ondervoorzitter vinden. Toen ik er eenmaal inzat, heb ik er met liefde aan meegedaan.

Nooit heb ik zulke akelige argumenten gezien als in deze kwestie gebruikt zijn tegen den Anti-Oorlog-Raad. Een paar staaltjes. Ik heb tegengesproken dat Rutgers voor onderzeeërs had gestemd en dat jonker Lohman en Sam. v. Houten lid waren geworden, maar onze weekbladen, die er herrie over gemaakt hadden, hebben van de tegenspraak geen nota genomen. Het heetten allemaal ideologen, die van economische factoren niet wilden weten. Een rede van den heer Otlet, waarvan de voorzitter zich uitdrukkelijk losmaakte, werd geheel op den A.-O.-R. geschoven. Er werd gezegd: allemaal aanbidders van het Vredespaleis, terwijl in het manifest van den A.-O.-R. gezegd is, dat het Vredespaleis zoo'n teleurstelling had gewekt. Treurig is het ook, dat het lid-worden kiezers-vangst is genoemd. Men heeft gesmaald: men kan voor een kwartje lid worden. En als de contributie vijf gulden geweest was, had men gezegd: wat een bourgeois-boel. En men trachtte ons te beltedigen, door het te noemen een Jan Klaassenspel. Wie het zei, zou intusschen juist wel zijn toegetreden, als het een Jan Klaassenspel geweest was!

LOOPUIT: Een Jan Schaper-spel.

SCHAPER: Ach neen, dat is dwaasheid. Zóó is de Anti-Oorlog-Raad bestreden! Het pleit voor het hooge peil van het congres, dat zulke praatjes hier niet gehoord zijn. Maar moeten de partijweekbladen dan ook niet voor een hoog peil zorgen? Nog kan men den A.-O.-R. niet juist beoordeelen. Kuyper spreekt nu nog, alsof hij voor altoos is opgericht, terwijl iedereen nu beter weten kan. Intusschen: Kuyper doet al een groote concessie, als hij het mogelijk acht, dat wij met het kapitalisme na den oorlog

kunnen samenwerken. Ik ga nog niet eens zover, want de A.-O.-R. geldt alleen voor den duur van dezen oorlog. Is die oorlog afgelopen dan zeggen wij: Adju! — en niet eens: tot weerziens, zooals daar geroepen wordt, omdat dit een nieuwen oorlog zou beteekenen. Dat katholieken en anti-revolutionairen er tegen zijn, is te begrijpen. Maar moet de partij daar nu tegen zijn?

Waarom stelt men het voor, alsof de bourgeoisie ons op sleeptouw heeft genomen. Zou het ook kunnen zijn, dat wij de bourgeoisie op sleeptouw namen? Een socialistisch genootschap is het natuurlijk niet, ook niet in zijn uitingen, dat zou slechts concurrentie van ons zijn. Maar men laat ons geheel vrij, en op elke openbare vergadering zeg ik: het kapitalisme is de schuld. Ik roep de Haarlemmers, de Rijswijkers tot getuige, of ik, zooals Kuyper beweert, het kapitalisme niet kan aanvallen zonder uit den A.-O.-Raad te worden gegooid. Wat nu betreft de samenwerking met burgerlijken: neemt de partij een besluit, dat voortaan iedere samenwerking in dier voege is uitgesloten, dan onderwerp ik mij. Maar zonder dat ga ik niet uit den Anti-Oorlog-Raad. Kuyper zelf verklaart lid van „Armenzorg” te zijn. Dat begrijp ik nu niet, dat men voor de filantropie van de slechtste soort samenwerkt. En dan wordt de hoogste critiek nog geoefend door hen, die zelf lid van den Bond voor Staatspensioenningering zijn, zooals Duijs. Kuyper zou er niets tegen hebben, als de A.-O.-R. alleen aan studie deed. Maar toen dat lichaam in het begin alleen aan studie deed, riep men: wat een kerels, zij moeten nog studeeren over den oorlog. Men heeft van die menschen, die alles al weten! Maar als in den A.-O.-R. de oorzaken en de gevolgen van den oorlog worden bestudeerd en Wibaut zit mee in zulk een commissie, zou dat dan niet evengoed kunnen werken? Of denkt men dat Wibaut er bederven zal? Vrouw Holst bepleit de nieuwe socialistische tactiek, met verbrijzeling van de eenheid der sociaaldemocratie, nog wel in een vereeniging van burgerlijke wijsgeeren!

Wat die f 25 moeten, zal ik u eens vertellen. In het begin hadden wij in het P.B. geen flauw besef, dat wij een hals-misdaad deden. Het manifest van den A.-O.-R. is eerst in het P.B. goedgekeurd. Onder de eersten die toetraden, waren Albarda, Besuijen, burgemeester Ter Laan, — wat moet die in Zaandam gehoord hebben? Die menschen hadden geen flauw benul, dat ze kwaad deden. Toen er groot verzet kwam, heeft het P.B. gezegd: laat de Partij zich niet aansluiten. Maar het intreegeld waren wij eerlijk schuldig. Ons zelf maakt men 't juist veel moeilijker er uit te gaan, door de herrie die men maakt. Zoodra er wat slechts gebeurt, ga ik er uit, dat bezweer ik jullie, ik ben er niet aan getrouwd. (G e l a c h.)

Aan de kiesrechtbeweging hebben wij met burgerlijken meegedaan, toen wij nog z w a k waren, zegt Kuyper. Maar laat ons nu nuchter zijn: zijn wij op oorlogsgebied sterk gebleken? Zeker is de sociaal-democratie de grootste kracht tegen den oorlog, maar laten wij toch ophouden met bluf. Wij hebben wel meer lichtvaardig gesproken. Er zijn er die vroeger zeiden: zet maar een bord met „Verboden toegang” aan de grenzen, en die nu voor de mobilisatie-credieten stemden.

In Zwitserland is de Liebknechtiaan Ro-

bert Grimm in een soort van A.-O.-R., in Engeland Macdonald, die tegen de oorlogscredieten stemden. In Denemarken, Afrika en Australië net zoo. Weten wij het beter of zijn wij zooveel zuiverder? In Frankrijk en Duitschland wil men het nog niet, omdat men het daar nog te vroeg voor den vrede vindt. Buiten den A.-O.-R. is er geen streven naar den vrede onder de burgerlijke kringen, zegt Kuypers. Goed, maar er zijn bij den A.-O.-R. 750 organisaties en 15.000 persoonlijke leden aangesloten. Dat is toch wel een beweging die zekeren ernst verraadt.

Door Duis is mij verweten dat ik in mijn brochure op kleineerende manier over de partijsoldaten gesproken heb. Dat was een antwoord op grievende aantijgingen, waarin gezegd werd, dat de leiders wanhopen aan eigen beginsel enz. Men durft echter tot ons alles te zeggen en verwacht niets terug. Wat wil men? Willen de partijgenooten niet behandeld worden als stoute kinderen, die men niet ernstig neemt en waarvan men zegt: laat ze maar praten? Dat verlange men niet! Als men mij slaat, sla ik terug. Men moet niet met tweeërlei maat meten.

Nog een kort woord over de algemeene zaken. In 1902 heb ik gezegd, dat als het land aangevallen wordt, de sociaal-democraten de eersten zullen zijn om het te verdedigen. Beteekent dat, dat ik het vaderland stel boven alles, als de hoogste uiting van het gemeenschapsgevoel? Neen, de Internationale is het grootste goed, maar ik aanvaard de realiteit. Niemand denkt er aan om aan de regeering een onvoorwaardelijke opdracht tot oorlogvoeren te geven. Maar als ons land werkelijk wordt aangevallen, zal iedereen, ook de oppositie, medevoelen voor de verdediging. Wijnkoop schreef zelfs, dat hij het land niet wil laten plattrappen, Van Ravesteijn is een voorstander van een volksleger tot landsverdediging en de Fransche syndicalisten vechten hard mee. Waarom dan die drukte in de partij? Meent men overigens, dat de oorlog geen indruk maakt? Allen hebben wij natuurlijk uit dezen oorlog geleerd en wij zullen er na den oorlog de noodige conclusies uit trekken. Dat beloven wij in onze resolutie en wij zouden schavuiten zijn, als wij die belofte niet hielden. Kan men ons daarom niet vertrouwen. Staakt toch dat wantrouwen in de menschen, die gij zelf gekozen hebt en als gij ons niet vertrouwt, dankt ons dan af.

Als wij nu goed sterk en eendrachtig uiteengaan, wat staan wij dan sterk. De „Telegraaf” en anderen hebben terstond voorspeld, dat wij na den oorlog zouden groeien. In Zweden hebben wij gestemd voor de mobilisatie-credieten en wat hebben wij daar niet gewonnen bij de verkiezing daarna!

Nog een persoonlijk woord. Waar haalt Kuypers het recht vandaan om te zeggen, dat ik de kerkelijke arbeiders bij ons zou willen halen met verraad aan ons beginsel? In mijn „Volk”-artikel is daarvan geen sprake. Juist ons beginsel brengt de verdediging van ons zelfstandig volksbestaan mede en overigens loopt daarover de kwestie. Zulke dingen moet men niet zeggen, en hoe kunt gij, partijgenooten, op zulk een slechte aantijging applaudiseeren? Wij zullen bij de oorlogsbestrijding aan de spits blijven, als gij ons vertrouwt en de eenheid der S.D.A.P. bewaart. (Luid applaus.)

De VOORZITTER: Ingekomen is de verklaring van de bestuurders van het N.V.V., Heykoop, Mol en Drop, dat wat Luhrs omtrent Stenhuis' uiting op de vergadering van het N. V.V. gezegd heeft, totaal onjuist is. Voorts is een telegram met dank van v. Putten ingekomen. (Applaus). Voorts zond J. W. Gerhard een klacht in over de commissie van geschillen. Ik stel voor de klacht voor kennisgeving aan te nemen.

VAN DER WAERDEN: Als men wil, dat ik daarop antwoord, ik heb de stukken bij mij. (Stemmen: Niet noodig!)

Avondzitting.

Te ruim kwart over acht wordt de avondzitting van den tweeden dag geopend, en de discussie voortgezet.

Met het oog op de verklaring van Heijkoop, Mol en Drop, omtrent de houding, die Stenhuis heeft aangenomen op de vergadering van vakverenigingsbesturen te Amsterdam, vraagt en verkrijgt LÜHRS het woord voor een persoonlijk feit. Hij houdt hetgeen hij over Stenhuis' houding heeft gezegd, van a tot z vol, en noemt als getuigen op die vergadering Luremans, Huijbers, Kerkhof en Hiemstra.

Hierna neemt DE ROODE het woord namens de redactie van „Het Volk”. Ik heb dit, zegt spr., met Kuypers gemeen, dat ik niet ben een geroutineerd bekvechter, en ik zal zoo kort mogelijk spreken, maar een zekeren tijd heb ik toch noodig, om de gedachten aan te geven, die de houding van de „Volk”-redactie in den oorlogstijd hebben beheerscht.

Allereerst: het verschil tusschen handhaving der neutraliteit en verdediging der onafhankelijkheid. Spr. weet zeer goed, dat handhaving der neutraliteit en verdediging der onafhankelijkheid niet hetzelfde is. En inderdaad heeft „Het Volk” dat verschil van den aanvang af niet steeds precies in 't oog gevat. Maar wie heeft dat wel? In den aanvang van den oorlog noemden we nu eens de verdediging der onafhankelijkheid, dan weer de handhaving der neutraliteit, maar men bedoelde steeds hetzelfde, en ook later was het niet steeds mogelijk het verschil te handhaven. Maar dit wil spr. thans wel zeggen, dat, waar „Het Volk” zich in den laatsten tijd steeds heeft gesteld op het standpunt van de verdediging der nationale onafhankelijkheid, het daarmee heeft gestaan op het standpunt der Internationale. Het gaat er niet om, aan internationale resoluties gewrongen en willekeurige uitleggingen te geven, maar we moeten nagaan: wat bedoelde de Internationale met het recht op nationale zelfstandigheid? Dat nu heeft niemand minder dan Bebel uitdrukkelijk gezegd op het congres te Stuttgart, waar hij het als een van zelf sprekenden plicht beschouwde om de „nationale zelfstandigheid” te verdedigen, en Vaillant heeft precies hetzelfde gezegd. Dat is de opvatting van de Internationale in de groote landen, en die opvatting heeft „Het Volk” verdedigd. Maar ook in Nederland heeft de partij, waar zij in haren strijd naar buiten sprak, vanaf 1901 steeds hetzelfde gedaan, als bewijs waarvoor spr. nog eens aanhaalt een deel uit een rede van Troelstra, den 20sten December 1907 in de Kamer gehouden, toen hij de verdediging des vaderlands met gematigde onverschilligheid als een plicht erkende.

In ons land had de leuze: „Geen man en

geen cent" steeds groote bekoring. Niet bij de arbeiders alleen. Het is een oude trek van onze Hollandsche bourgeoisie, dat ze voor de verdediging des lands weinig offers wil brengen, of, zooals Kerdijk het zeide: men moet iets doen voor zijn fatsoen. O, zeker, ook ik, zegt spr., voel ontzaglijk veel voor deze leus en als hij kón, zou hij die leuze gaarne onderschrijven.

EEN STEM: „Doe het dan!”

: DE ROODE: „Ja, dat is het. Men zegt: „doe het dan”. Maar wát kenmerkt den sociaal-democraat? Wat moeten wij doen in zulke ernstige tijden? Datgene wat we aardig en sympathiek vinden, of datgene wat we onvermijdelijk moeten doen onder den drang der omstandigheden? (Geroep: Zeer juist. Applaus.) Wie de leuze zijn toegedaan: „geen man en geen cent voor de landsverdediging”, die moeten ook de verantwoordelijkheid aanvaarden van tegen de mobilisatie-credieten te stemmen. (TROELSTRA: Zeer juist! Applaus.)

Er was nog een andere reden voor ons, om van de verdediging der neutraliteit en onafhankelijkheid in ééne adem te spreken. Wij hadden meer te doen dan over Nederland alleen te schrijven. Wij hadden ook te zoeken naar een verklaring van de houding onzer partijgenooten in den vreemde, in het bijzonder van de Duitsche. Wij kunnen ons wel wijs maken, dat onze mobilisatie voor den vrede uitsluitend dient, en dat wij de landsverdediging niet willen. Maar dat kunnen wij alleep, als wij meenen, anders te zijn dan alle anderen, een soort anti-revolutionaire Kuiper-partij, beedeeld met een bijzondere gratie.

Wat moet men verstaan onder de uitdrukking in de Stuttgarter resolutie, die wil dat de massa zullen „auftrüteln”? Wat is „auftrüteln”? Dat is niet de gewone propaganda, maar dat is: in verzet, in opstand brengen. Stel u nu voor, partijgenooten, dat het partijbestuur, in plaats de actie der partij in Augustus te beperken, zulk een actie tot oproer had gevoerd, wat zou het gevolg zijn geweest? Niet anders, dan dat onze gansche actie onmogelijk zou zijn geworden, onze krant zou zijn opgeheven, onze organisatie geschorst. We zouden niets bereikt hebben. Thans hebben we in mobilisatietijd bereikt, dat ons blad bewaard is gebleven, dat we een kampioen zijn geworden voor de arbeiders in oorlogstijd, voor het belang der duizenden werklozen, en voor de duizenden arbeiders onder de wapenen, voor de steunbeweging, en voor de betere uitkeeringen. (Applaus.) Zeker, ons blad had méér moeten doen. Moeten doen! Ons blad had méér moeten voorlichten over het ontstaan van den oorlog, en we zijn er meermalen aan begonnen. Maar wát maakte het ons onmogelijk? Nu niet meer: de oorlog, maar: de oneenigheid in de partij; die zulk een fellen strijd in de kolommen van ons blad deed ontbranden.

„Het Volk” heeft geen oogenblik geschroomd, de consequentiën van de verschillende standpunten te trekken. De leuze: „geen man en geen cent” moest leiden tot demobilisatie, en demobilisatie op haar beurt leidde er toe, dat de omringende landen als het ware uitgenoodigd werden, ons land maar te bezetten. Dat zou het gevolg zijn, en wanneer de partij dwaas genoeg zou zijn, die leuze te volgen,

dan zouden wij de bourgeoisie op onze bloote knieën moeten danken dat zij er anders over dacht. De oppositie had een politiek volkomen onbruikbaar doel, maar zij was organisatorisch van de grootste verderfelijheid. Zij koos de eene stelling na ’n andere. Telkens wanneer zij een stelling niet kon houden, liet zij ze in den steek, niet om haar actie te staken, maar om vanuit een nieuwe stelling opnieuw te beginnen. Daarom moest „Het Volk” zich daartegen zoo scherp mogelijk verzellen. (Applaus.)

Ik begrijp, zegt spr., dat de redacteuren der kleine pers woedend op me zijn. Men zegt „de toon deugt niet”. Vroeger heeft spr. wel eens gemeend, dat het verwijt aan Troelstra en Vliegen, dat de „toon” niet deugde, gerechtvaardigd was. Toen achtereenvolgens deze beiden de redactie verlieten, hebben Ankersmit en spr. tegen elkander gezegd: Laat ons oppassen, dat de toon goed blijft! (Gelach.) Maar nu heeft spr. ondervonden, dat de schuld, dat de „toon” van „Het Volk” aangevochten wordt niet ligt bij de redactie. (Gelach.) Spr. biedt verontschuldiging aan. (Gelach.) Ik durf zeggen, dat op onzen toon een redelijke aanmerking niet is te maken. Ik ben langzamerhand 25 jaar journalist (spontaan gejuich! Er wordt een plant op tafel gezet. Nieuw gejuich.) Welnu, ik ben bereid, mijn polemieek voor een raad van vakgenooten te brengen, en ik ben overtuigd, dat ik gelijk krijg. Spr. neemt aan geen der partijgenooten-redacteuren van de kleine pers kwalijk dat ze boos op hem zijn. Er is hem verweten, dat hij zoo schoolmeesterde. Spr. heeft niet veel aanleg voor schoolmeester; maar hij moest tegenover een aantal redacteuren van de kleine pers optreden ter handhaving der partijtactiek. Met één hunner heeft hij een appeltje te schillen, en dat is met Duijs. Duijs heeft gestemd vóór de mobilisatie-credieten, Duijs heeft maanden gezwegen. Toen er oppositie kwam, veranderde Duijs.

SCHAPER: Omdat er oppositie kwam.

DE ROODE: Duijs nam de eene week op een artikel van De Vries, waarin verwerkt was het manifest van Rugege, dat tegenleiding gaf, en de andere week een artikel van Schlosser waarin het standpunt van het partijbestuur werd verdedigd. Duijs zelf schreef over de kwestie niets, niets. Tot eensklaps het artikel over de „buitelingen” kwam, zonder dat Duijs de geringste moeite had gedaan, om de Zaanse partijgenooten vóór te lichten. Dat optreden van Duijs, zonder dat er ook maar de geringste verklaring aan voorafging, heeft ergernis gewekt, en daartegen heeft spr. scherp partij gekozen in „Het Volk”, want dat is een misbruik. En spr. heeft het succes dan ook gehad, dat Duijs er niet mee is doorgegaan.

Het karakteristieke van de oppositie is, dat zij alles wat de leiding doet, afkeurt. Terwijl zij tot leus heeft „geen man en cent” waarmee Mendels en Sannes zelf verklaren, in het Parlement niets te kunnen doen, verklaart zij al wat de leiding doet voor den vrede, voor utopie. Invloed oefenen op de vredesvoorwaarden, — utopie. Een vreedzaam kapitalisme, — utopie! Alles wordt verwacht van „de nieuwe Internationale.” Alsof die zoo maar uit den grond te stampen is. Laat men toch eerst eens afwachten, of er een goede vrede komt. Laat ons toch eerst eens zien, wat wij kun-

nen doen, om de oude „Internationale” opnieuw te doen bloeien, en op welke wijze wij, door versterking van den volksinvloed, kunnen zorgen, dat een herhaling van den oorlog onmogelijk zal zijn. Al kan Holland weinig invloed oefenen, laat ons zorgen dat dat weinige tot zijn recht komt. En laat men tevens bedenken, dat al wat totnogtoe in dezen oorlog van socialistische zijde voor het verkrijgen van een duurzamen vrede is verricht, uitging van het beginsel van het recht van alle volken, om zelfstandig te beschikken over hun eigen lot! (Applaus.)

VLIEGEN, namens het Partijbestuur sprekende, zegt, dat hij twee dagen op den loer heeft gelegen om uit de redevoeringen der oppositioenele partijgenooten op te visschen het zakelijke wat zij eigenlijk hebben tegen de partijleiding. Maar de vangst is zéér schraal geweest, en spr. moet zich wel verbazen, dat serieuze partijgenooten maanden lang zijn bezig geweest om met zoo weinig grond zooveel drukte te maken. Zij herinneren aan een handigen barbier, die uit een heel klein stukje zeep een groote hoeveelheid schuim weet te kloppen.

Allereerst eenige opmerkingen over de groote kwestie. Kuiper heeft van spr. aangehaald een citaat uit 1898, dus zeventien jaar geleden. Kuiper, die anders steeds wetenschappelijk analyseert, heeft geen de geringste moeite gedaan, om den oorsprong van zulk een uiting, en de algemeene omstandigheden waaraan zij ontspruit, op te sporen. Hoe komt het, dat, wanneer Kuiper twee jaar later was begonnen te wroeten in spr.'s geschriften, niet één uiting meer te vinden is van dezen aard? Niet om theoretische veranderingen. Menschen als spr. komen niet met afgedachte theoriën in de partij, maar leeren uit de feiten en bouwen er hunne theoriën op. En wat is er terstond na 1898 gebeurd? Dat was de Boeren-oorlog. Die leerde mij wat het beteekende, wanneer het imperialisme een volk met eigen gevormde nationaliteit onder den voet loopt, en sedert dien hebben velen van ons geleerd, dat wij over het verdedigen van nationale zelfstandigheid ernstiger moeten denken. En wie is het, die ons het best op het ernstige van dit vraagstuk heeft gewezen? Dat was Jaurès, die in zijn „l'Armée Nouvelle” ons zegt, hoe de nationaliteit een kracht is, die, latent in vredestijd, tot ongekende opvlamming komt wanneer die nationale zelfstandigheid met vernietiging wordt bedreigd, en hoe de nationale zelfstandigheid het fundament is ook voor den opbouw eener practisch werkende sociaaldemocratie, en wie dat thans niet erkent en ziet, die ziet en begrijpt ook niet de voorwaarden eener gezonde sociaaldemocratische politiek.

Nu spreekt men van nationalisme. Maar wat wordt daaronder verstaan? Welke is de oorsprong? Het woord is ontstaan in den tijd van het boulangisme, en aangeduid is er mee de conservatieve kliek die onder de leuze: „Voor het vaderland”, een ware hetze tegen alles wat republikeinsch en socialistisch is, heeft gevoerd. Nationalisme is: de slechtst mogelijke toepassing van de afhankelijkheid aan eigen land, door het eigen land als superieur boven alle andere voor te stellen. Dat willen wij niet. Wij willen gelijkwaardigheid van elk land, ook van 't onze, méér niet, maar ook niet minder. Niets minder dan bewaring en erkenning van het recht op zelfstandigheid

van elk volk. We willen in onze koloniale politiek zelfstandigheid voor Indië. Ik heb, onder algemeene goedkeuring van de partij, de zelfbeschikking, het zelfstandig volksbestaan, van Indië, als doel van onze socialistische koloniale politiek, gesteld. Maar willen we dan geen zelfstandigheid voor ons eigen land? Wijnkoop wil de onafhankelijkheid voor Egypte, maar niet voor eigen land. Welk een standpunt! De nationaliteit is nu eenmaal de zelfstandigheid, en dat is genoeg waard om er, als een voorwaarde ook voor onze politieke strijd, voor te vechten.

Nog een woord over onze neutraliteit. Velen schijnen het niet te beseffen, hoe militaire maatregelen somtijds wel degelijk van de grootste waarde zijn voor het behouden van den vrede. Dit staat toch wel vast, dat, wanneer onze prachtige haventoegeangen niet waren verdedigd, beide oorlogvoerende burens er onmiddellijk bij geweest zouden zijn om elkander te beletten, er bezit van te nemen, en het allereerste gevolg zou zijn geweest: oorlog in ons land. Daaruit blijkt wel, hoe lichtvaardig veler critiek geweest is.

Nu de daden van het Partijbestuur. Thomassen heeft gezegd, dat er in den aanvang geen contact bestond tusschen partij en partijbestuur. Dit te hooren, verbaast spr., en hij vraagt: waar zat Thomassen dan? De waarheid is, dat het Partijbestuur onmiddellijk na de crisis al zijn leden zond over het land, en in mondeling overleg trad met de afdeelingen. Er was dus juist contact, beter dan ooit, en het Partijbestuur kende den toestand beter dan wie ook!

Het Partijbestuur moest strenge maatregelen nemen. Maar is dat te verwonderen? De Partijsecretaris, wiens inkomsten in overeenstemmende weken plus minus f 300 bedragen, zag nu zijn inkomsten in de week van 2—9 Augustus gereduceerd tot ruim f 3. „Het Volk” miste alle advertentiën, en moest f 1000 per week hebben, om op de been te blijven. Daarvoor hebben we een brutale greep gedaan en beslag gelegd op de kassen der afdeelingen. Maar konden we anders? We hebben succes gehad: ons blad bleef in stand, en het centraal punt der organisatie bleef intact. Dat was het doel, en dat is volkomen bereikt.

We hebben openbare vergaderingen verboden, en slechts vergaderingen van partijgenooten toegelaten. Zeker. Want over deze nieuwe plotseling voor ons staande dingen moesten de partijgenooten zich toch eerst beraden. Dat is goed gebleken.

Nu zegt men: Troelstra heeft in een openbare vergadering te Leeuwarden gesproken. Dat is juist. Troelstra had de uitnoodiging voor die vergadering aangenomen vóór de circulaire van het P.-B. was verzonden, maar juist het debat op die vergadering heeft Troelstra doen zeggen: wij moeten dit debat voortzetten op een huishoudelijke vergadering, een openbare vergadering bleek daarvoor niet geschikt. Dat was de proef op de som, dat onze maatregelen goed waren.

Wij zelf hebben daarna de afdeelingen in de groote steden aangeschreven om over het ontwerp-Mendels openbare vergaderingen te houden. Toen is het leenings-ontwerp verschenen en geen dag en geen uur is daarna verloren gegaan voor onze propaganda.

Er is door Lub gezegd, dat de Godsvrede ons

heeft afgehouden van optreden waar we hadden moeten optreden. Onjuist! Wijst ons toch feiten aan, als ge kunt. De Godsvrede heeft ons niet belet, om op hetgeen de bourgeoisie misdeed, den vinger te leggen, en steeds is onze partij diligent geweest in den strijd.

Dat is nu alles wat men weet. Ja, er is nog iets: Men wilde den Partijraad bijeengeroepen zien. Och, wanneer wij uit eigen beweging den Partijraad hadden bijeengeroepen, bestaande voornamelijk uit Partijbestuur, Kamerfractie, enz., men zou eens hebben hooren smalen op den partijraad, die uit „vriendjes” bestaat, enz.

Dat is nu alles. Zakelijk is er niets, persoonlijk is er wél iets. Kuyper heeft het gezegd: hij vertrouwt Vliegen en Schaper allang niet, maar nu ook Troelstra niet meer. Daarop draaide zijn critiek uit. Stenhuis zou de grieven beter uiteenzetten, hij heeft het niet gedaan. Lub zou het doen, en hij heeft het niet verder kunnen brengen dan wat peuteren over openbare vergaderingen. Kuyper wilde een leening. (Gela.ch.) Ja, mooie raad. Wist Kuyper in die dagen adressen? Wist Kuyper dekking voor de leening? Allemaal praatjes! We mogen watorsch gegrepen hebben, door onze maatregelen is „Het Volk” in stand gebleven, door onze maatregelen is de partij in staat gebleven om morgen aan den dag den strijd tegen de bourgeoisie weer te aanvaarden! (Luid applaus.) Wij vertrouwen, dat, nu gij door het partijbestuur zijt ingelicht, gij ook wel gevoelen zult dat het gevaarlijk zou zijn, onze partij in handen te geven van hen die in de oppositie staan. Wij hebben de laatste 4 maanden zwaren arbeid verricht, en zware zorgen doorgemaakt. We hebben ons, onder de vele verwijten, wel eens onlekker gevoeld. Maar we willen met u verder gaan, wanneer gij ons opnieuw uw vertrouwen schenkt. (Luid applaus.)

Aan Rotterdam IVa zegt Vliegen nog persoonlijk, dat zijn briefkaart aan Weill een louter persoonlijke daad was, een vriendschapsdaad, niet voor publiciteit bedoeld. Spr. geeft aan deze afdeling in overweging, ook om de zaak niet opnieuw op te zien geblazen in de buitenlandsche bladen, de motie in te trekken.

WIBAUT deelt mede, dat er tusschen het Partijbestuur en de voorstellers van de nieuwe alinea, door Gerhard en Albarda voorgesteld, overleg gepleegd is en dit overleg tot resultaat heeft gehad, dat in de resolutie van het Partijbestuur de volgende alinea wordt ingevoegd:

„Vertrouwende, dat de Partijleiding zich ook verder bij de toepassing dezer beginselen zal laten leiden door haar eigen opvatting van het wijzenlijk belang des volks.”

De bedoeling is, dat hierdoor wordt uitgedrukt, dat de partij niet willoos elke medewerkeng tot landsverdediging onder het devies: in het belang van 't vaderland, mede voor hare rekening zal nemen, doch dat, wanneer de noodzakelijkheid voor de beslissing zich voordoet, de partijleiding deze in elk voorkomend geval zal laten beheerschen door haar eigen motieven ontleend aan het belang van het proletariaat. Het is een verduidelijking, waarmee aan de bezwaren van velen wordt tegemoet gekomen. Spr. beveelt de aldus gemendeerde motie bij het congres aan.

De motie luidt dan als volgt:

Het Congres,
overwegende dat in den toestand door het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog geschapen, het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse, samenvallende met dat van de geheele natie, de handhaving van de onzijdigheid en onafhankelijkheid des lands met alle beschikbare middelen gebod, overeenkomstig het door de Socialistische Internationale steeds geëischte recht van zelfbeschikking voor alle volken;

vertrouwende, dat de Partijleiding zich ook verder bij de toepassing dezer beginselen zal laten leiden door haar eigen opvatting van het wezenlijk belang des volks;

keurt de door haar gevolgde gedragslijn goed en verklaart, dat zoolang deze toestand duurt, dezelfde gedragslijn moet worden gevolgd.

Replieken.

KUYPER verkrijgt allereerst het woord, en zegt het Partijbestuur dank voor den ruimen spreektijd, dien aan de woordvoerders der oppositie is gegeven om hun standpunt uiteen te zetten. Hij zal zich thans met het oog op het late avond-uur tot enkele opmerkingen, naar aanleiding van de gevoerde debatten, beperken.

Allereerst iets over den Anti-Oorlog-Raad, waaromtrent spr. nog eens zegt, dat dáárom zooveel gerechtvaardigd verzet en weerzin tegen den Anti-Oorlog-Raad is ontstaan, omdat het tegen de borst stuit, dat men samen werkt met personen, wier arbeid zoo vijandig mogelijk tegen de arbeidersklasse is. Nu heeft Wibaut gezegd dat wij niet voor gemis aan begrip bij de arbeiders moeten terugdeinzen. Maar is het gemis aan begrip dat men samenwerking weigert met een A.-O.-R., waar voor zelfs een spreker in Den Haag is opgetreden, die zeide: er moet een leger blijven, om in het binnenland de rust te bewaren? Is het argument dat men zoo onze verhouding tot de bourgeoisie minder doorzichtig maakt, van geen beteekenis? Spr. heeft trouwens nog andere argumenten genoemd, o.a. dat de A.-O.-R. zich niet tot studie beperkt, maar massale propaganda althans heeft willen voeren en dat wij ons bij zoo'n gezamenlijke propaganda tegenover de bourgeoisie zullen moeten matigen. Verder dat onze partij bijv. in het overeenkomstige geval van de petitionnements-aktie samenwerking met een deel van de bourgeoisie geweigerd heeft. Over deze argumenten is in het debat zelfs niet gerept. Spr. geeft in overweging, in een motie uit te spreken, dat wij ook op dit terrein een zelfstandige actie moeten voeren en dat wij, ook hier, door de, ten deele, andere motieven, de andere middelen en de veel verdere strekking onzer actie van de bourgeoisie gescheiden zijn.

Dan: de „Volk”-redactie. Spr. houdt vol, dat de oppositie op de meest onkameraadschappelijke wijze is behandeld. Spr. tart, uit zijn brochure één woord aan te halen van onkameraadschappelijkheid.

DE ROODE: Op 13 November hebt gij Troelstra reeds voor demagoog uitgemaakt.

KUYPER: Dat was in elk geval na de publicatie van mijn brochure. Maar waarop sloeg dat? Op het artikel van Troelstra, onder den titel: „Het geval-Kuyper”, waarin spr. werd behandeld als iemand, die door den oorlog buiten westen was geraakt. Een dergelijke manier van polemiseeren was demagogisch en

ver beneden de waardigheid van een politiek leider der sociaaldemocratie. Ik heb het woord demagogie ook gebruikt naar aanleiding van het misbruik dat er door Troelstra is gemaakt van de mededeeling, in mijn brochure, dat ik vóór den oorlog geen speciale studie van de militaire kwestie heb gemaakt en mij eerst tijdens den oorlog een meer onderlegde overtuiging heb kunnen vormen. Ik schreef dat wijl ik mij verplicht voelde tegen de leiding te schrijven maar tevens te wijzen op de betrekkelijke waarde van wat ik toen schreef en op de mogelijkheid, dat ik mijn meening bij verdere argumentatie door de leiding zou moeten herroepen of wijzigen. Is het dan geen treurige demagogie, dat mijn tegenstanders de partij tegen mij ophitsen met de bewering, dat ik er, zonder behoorlijke studie, maar op los schrijf? Zelfs onze tegenstander, ds. Van der Heide, heeft de behandeling, die de oppositie heeft ondervonden, weinig nobel genoemd.

Vervolgens: de studie-commissie inzake het militarisme. Zooals reeds door Wibaut is gezegd: wanneer het eerste voorstel van het P.-B. wordt aangenomen, is zij geen studie-commissie à la Kuiper, maar een waartegen ook het Partijbestuur geen bezwaar kan hebben. Immers het P.-B. verzet zich niet tegen het in studie nemen van de militaire kwestie maar wil alleen de kwestie van de landsverdediging voor het huidige oorlogstijdperk onaangetast laten. Welnu, dit wordt bij aanneming van de eerste motie van het P.-B. bereikt en dan doet 't er ook niets toe, of de commissie nu of later wordt benoemd, mits haar rapport eerst na den oorlog verschijne. Dadelijke benoeming van de commissie is noodig om nu, reeds met den voor-arbeid, (o.a. het verzamelen van materiaal) te kunnen beginnen en het rapport zoo spoedig mogelijk na den oorlog te kunnen publiceren.

TROELSTRA: Dat is nu het eenige en het laatste wat er van de oppositie over blijft.

KUYPER: Als de oppositie het verliest tegen de eerste motie van het P.-B., die de kwestie van de landsverdediging voor het huidige oorlogstijdperk uitmaakt, dan verliest zij het daarmee tevens wat betreft haar oorspronkelijke bedoeling om door de benoeming van de studie-commissie de quaestie van de landsverdediging, ook voor den huidige oorlog door het congres onbeslist te laten. En de oppositie zal het vermoedelijk verliezen, niet alleen door het stellen van de kabinetskwestie door het P.-B., maar ook omdat de leiding de aanvaarding van de nationale verdediging niet principieel, ook voor na den oorlog, heeft durven eischen.

Een enkel woord nog over de oppositie. Polak heeft gezegd, dat zij georganiseerd is voor niemandal. Ik wijs er, om te beginnen, op, dat toen wij 't eerst samenkwamen, niet wisten dat het P.-B. zoo spoedig de afdelingen, wat betreft haar financiën en de openbare propaganda tegen den oorlog, weer vrij zou laten. Bovendien vergete men niet dat wij ook nog andere punten op ons program hadden. Ons optreden was niet onorganisatorisch. Eerst toen het Partijbestuur alle moties, van de Haagsche afdelingen en andere, naast zich neerlegde, eerst toen wij in conferentie bijeen gekomen, en hebben we een onderhoud gevraagd. Troelstra zei: het P. B. heeft gewerkt en de oppositie stond niet eens klaar om de leiding over te nemen.

Ik vraag: konden wij het werk doen, waarvoor alleen het P. B. over de middelen beschikt? Wij hebben bovendien de leiding niet willen overnemen, omdat in den beginne menschen als v. d. Waerden, Sannes en Mendels niet tegen de leiding partij hadden gekozen. Hierdoor o.a. kwamen wij tot ons bescheiden optreden. Daarom bepaalden wij ons tot het aanvragen van een conferentie met het P. B. Maar men heeft ons met regentengebaar op de mat laten staan. Beter ware het geweest, ons met vaderlijke wijsheid te behandelen.

Troelstra heeft gezegd, dat spr. niet het recht heeft, hem te kapitelen. In het algemeen is 'dit waar. Maar mijn aanval geldt niet Troelstra's karakter en bovendien blijf ik trots alle meeningsverschil, waardeering houden, niet alleen voor wat Troelstra in de donkerste tijden van het Nederlandsche socialisme voor ons proletariaat heeft gedaan, maar ook voor de bekwaamheid, die Troelstra, als politiek leider bij zijn strategische zetten meermalen aan den dag heeft gelegd. (Applaus.) Maar waar Troelstra heeft gezegd, dat het historisch materialisme niet geeft een de persoonlijkheid vormende en verheffende ideologie, worden spr. en anderen gestempeld tot zedelijk minderwaardigen, die zich bij zoo'n opvatting kunnen neerleggen en dáártegen komt spr., als aanhanger van het historisch materialisme, in verzet.

STEMMEN: Dat is onjuist.

TROELSTRA: Ik kom met kracht op tegen deze uitlegging. Ik heb niemand in zijn zedelijke waarde aangetast.

KUYPER: Ik blijf bij mijn meening. Wie van de partijen ook te kort moge geschoten zijn, beiden, ook Troelstra, hebben in elk geval hun straf al gehad: de Paasch-preek van Enka!

Spr. zal de mobilisatie-credieten nu niet verder behandelen. Voor zoover ze in de congresdebatten ter sprake zijn gekomen is hij nog versterkt in zijn meening, dat ook deze hadden moeten worden verworpen onder de leuze: geen man en geen cent in alle omstandigheden! Troelstra zegt wel, dat deze leuze niet bruikbaar is; dat men haar wel als einddoel stellen kan, maar er in de politiek niet mee werken kan. Doch het stellen van die leuze sluit toch niet uit, dat wij bijv. voor verminderingen van militaire lasten of wijzigingen in de richting van het volksleger, als het minste kwaad, stemmen.

Intusschen, het gaat thans toch tusschen de eerste motie van het P.-B. en de motie Dordrecht. Spreker beveelt van deze beiden de laatste motie aan, omdat zij tenminste de verwerping van de nationale verdediging inhoudt en door de oppositie zoo wordt opgevat, dat de mobilisatie-credieten alleen mogen worden gebruikt voor interneering van vreemde troepen en voor wat verder strikt noodig is ter nakoming van de z.g. verplichtingen van ons neutraliteitsverdrag.

Een enkel woord nu nog over de nationale verdediging: Spr. heeft niets gehoord ter weerlegging van zijn argumenten: dat aanvaarding van de nationale verdediging leidt tot stemming ook voor de oorlogs-begrooitingen en tot een totale verandering van onze vroegere, op de tegenselling tusschen arbeids-wetgeving en militaire uitgaven gebaseerde praktische propaganda; dat de sociaal-democratie zoo wordt meegeleurd in den maalstroom van het militair-

risme en een speelbal wordt van oorlogszuchtige regeeringen; dat een krachtige Internationale, die wij, vooral op den duur, even noodig hebben als krachtige nationale partijen, er onmogelijk door wordt; dat zoodoende het oorlogsgevaar niet met alle mogelijke kracht wordt gekeerd en eenmaal uitgebroken oorlogen niet ten spoedigste zullen worden beëindigd; en dat de kans op revolutionair verzet door een oorlog er minimaal door wordt gemaakt. De debatten hebben niet geloopt over Troelstra's als zelfdoel opgevatte nationale gedachte — het congres bleek er zoo koud voor als een straatkei — maar ze stonden in het teken van „het redden van de huid”. Spr. blijft betwisten dat men door aanvaarding van de nationale verdediging ook in dit opzicht, gegeven het geheele samenstel van gunstige en ongunstige kansen, het best handelt. Maar hoe dit ook zij; wij hebben ook de specifiek socialistische argumenten te overwegen, waarover op dit congres zoo bitter weinig is gezegd. Men moet nu eenmaal bij de beoordeeling van een moreele gedragslijn niet alleen het oogenblikkelijke, bijzondere, maar ook het duurzame, algemeene in het oog houden. Zoo zeggen wij tot een onderkruiper die zijn persoonlijke of zijn gezins-belangen op den voorgrond stelt: zie naar het duurzame belang van uw klasse, dat als regel ook met uw enger belang overeenkomt. En zoo moeten wij thans niet alleen het tijdelijke belang van onze natie zien, maar ook en vóór alles het socialistische belang van het internationale proletariaat. Wanneer wij thans voor ons nationale belang de landsverdediging aanvaarden, worden wij de onderkruipers van de Internationale. Gij zult zeggen dat de Internationale toch reeds uiteen is gevallen en dat daarom wij geen stand kunnen houden. Maar nogmaals: bedenkt dat in Servië, in Rusland, in Engeland, in Duitschland tal van sociaaldemocraten pal zijn blijven staan voor de internationale gedachte. Bedenkt welk een beteekenis, als zedelijk voorbeeld, het voor den opbouw van de Internationale zal hebben, wanneer wij thans hun spoor volgen. Wij moeten dit doen, ook al zou 't ons offers aan nationaal belang kosten en al zou 't onze populariteit in den lande tijdelijk schaden. Maar nogmaals: die nadelen bestaan niet, want door verwerping van de nationale verdediging komen wij, ook van kruideniersstandpunt beschouwd, er niet slechter voor te staan en van een nationale gedachte, die ons zou dwingen het konsekwente anti-militairisme prijs te geven, is zelfs in de huidige omstandigheden bij ons proletariaat niets te bespeuren.

Spr. wijst er nogmaals op, dat de stemming die straks gehouden wordt, onzuiver en onprincipeel zal zijn, omdat de partijleiding door het stellen van de kabinetkwestie en dus door dreigen met desorganisatie en mandatenverlies een druk heeft uitgeoefend op de partij en omdat de leiding, door in 't vooruitzicht te stellen, dat na den oorlog de huidige congresbeslissing herroepen kan worden, vele stemmen voor zich wint. Kon er hier een zuivere, principieele stemming gehouden worden, aanvaarding van de nationale verdediging ware uitgesloten. Gij voelt wel, dat gij voor ons nationale belang, waarvan ook wij de beteekenis niet ontkennen, niet moet opkomen met het militaire systeem der bourgeoisie in de verhoudingen van het kapitalisme. Gij voelt wel, dat gij dit niet behoort te doen, omdat gij niet alleen kunt

schieten op een ons land bedreigende bourgeoisie, maar tevens de wapenen moet richten op uw proletarische makkers, wier hulp en sympathie gij noodig hebt zoowel voor uw dadelijke lotsverbetering als bij den strijd voor het socialisme. Spr. richt nogmaals tot het congres den oproep: „Bukt niet voor de partijleiding en blijft trouw aan de internationale socialistische solidariteit. (Applaus.)

SANNES: Slechts een paar punten kunnen op dit late uur nog eenige bespreking erlangen. In de debatten is iets geweest dat troosteloos stemt. We hebben jaren gewerkt in de Internationale, tegen den oorlog; de knapste koppen hebben ertoe medegewerkt, een soc.-dem. standpunt aan te geven. En wat is nu het resultaat daarvan? Dat ons standpunt wordt belichaamd in de leuze: „vrees voor eigen huis en haard”. Dat is een mager resultaat. Dat hadden wij vroeger ook kunnen weten. Of liever: we hebben het geweten, maar wij wisten ook, dat wij als soc.-dem., als revolutionaire partij, een hoogere taak hadden dan ons hierbij neer te leggen en dat wij een eigen standpunt ten opzichte van den oorlog hadden in te nemen. Albarda heeft tegen spr.'s standpunt gestreden, en dat heeft indruk gemaakt. Maar in het wezen van de zaak was Albarda's betoog zwak. Albarda zegt: niet voor elken oorlog zal ik te vinden zijn. Alleen voor een onvermijdelijken. Maar waartoe leidt dat? Afgescheiden hiervan, dat de steen voor het toetsen der onvermijdelijkheid doorgaans niet zal worden gevonden, leidt het tot omverwerpen van zijn eigen standpunt. Worden in een niet-onvermijdelijken oorlog huis en haard soms niet bedreigd? Geschiedt dit niet, zelfs wanneer men internationaal, in vredetijd, spr.'s taktiek zou aanvaarden?

Zoo ziet men: de zaak is niet zoo eenvoudig. Anders hadden wij soc.-dem. ook niet naar een eigen standpunt behoeven te zoeken.

Men heeft tot spr. gezegd: uw standpunt is oud, is het oude anarchistische. Daartegen komt spr. op. Spr. heeft wel degelijk de zaak anders gesteld en zijn gansche rede is een bewijs ervan geweest, dat hij zich juist baseert op het karakter van het tegenwoordige imperialistische tijdperk en rekening houdt met de eischen die dit ons stelt.

De bewering, dat uit spr.'s standpunt voortvloeit, dat spr. dan ook moet optreden voor dienstweigering, is volkomen onjuist, overdreven! Zouden wij, omdat wij stemden tegen Treub's leeningontwerp, dan ook moeten werken voor belastingweigering? Zulk een consequentie aanvaardt spr. niet. Zij is in strijd met onze soc.-dem. taktiek.

Van der Goes heeft gezegd, dat wanneer wij niet bereid zijn, voor de zelfstandigheid van ons land te vechten, onze mannen zullen liggen aan den Yzer en de Aisne. Dat is onjuist! Het oorlogsrecht brengt niet mee, dat men de mannen in een overwonnen land inlijft in het leger.

VAN DER GOES: Niet als men voor zijn eigen land vecht, wèl als men weigert er voor te vechten.

SANNES: Onjuist. Ook dan verbiedt het oorlogrecht — en het eigenbelang! —, de mannen in te lijven. En daartegenover staat, dat, wanneer we wèl vechten, het volk stellig in den krijg betrokken en vernietigd wordt. Daartegenover stelt spr. als de plicht van de sociaal-

democratie: consequent te werken tegen het militarisme, zooals wij dat nu kennen en nu zien woeden, en trouw te blijven aan de tactiek van de sociaaldemocratie: de stelselmatige versterking der internationale solidariteit, in vrede en in oorlogstijd, omdat wij dan het snelst zullen bereiken ons schoone doel: het socialisme. (Luid applaus.)

De VOORZITTER: Troelstra ziet wegens den toestand van zijn keel van het woord af. Namens het P.-B. heb ik nog een enkel woord te zeggen over de tweede resolutie en de daarmede in verband staande commissie. Alle twijfel daaromtrent is weggenomen door de laatste rede van Kuiper, die gezegd heeft, dat de commissie zou beteekenen het in studie nemen van het vraagstuk en de zaak dus los zou komen te staan.

KUYPER: Niet waar, ik heb gezegd, dat de commissie niet meer is een commissie-Kuiper.

De VOORZITTER: Het P.-B. vraagt u eenstemmig de resolutie van het P.-B. in zake het onderzoek van het militaire vraagstuk aan te nemen. Het P.-B. kan niet aanvaarden, dat door een commissie ook maar de schijn wordt gewekt, dat aan de juistheid van de huidige houding der partijleiding getornd wordt. Dat geschiedt door te dier zake thans reeds de mogelijkheid van wijziging te stellen. Kuiper zegt zelf: tijdens den oorlog kan dit terrein niet worden overzien. De commissie heeft dus tijdens den oorlog niets te doen. Materiaal wordt verzameld door ons allen, door de Studieclub, de redactie, het Internationaal Bureau. Materiaal verzamelen mag niet het voorwendsel worden voor het op losse schroeven zetten van de houding der Partijleiding. Het P.-B. zal waarschijnlijk een commissie benoemen, zoodra het den tijd daarvoor gekomen acht. Maar het kan het ook beter vinden zelf het onderzoek ter hand te nemen. Waardoor heeft het P.-B. wantrouwen in deze zaak verdiend? Het heeft altijd alle studiecommissies ingesteld en nooit daaromtrent critiek van het congres vernomen. Gij moet voelen welk verschil er is tusschen het ons opdringen van een commissie en het opdragen van de afwikkeling der zaak aan het P.-B.

Nog één onjuistheid van Kuiper die voor het P.-B. als organisatorische leiding van betekenis is. Kuiper zegt: op 25 December wisten wij niet dat de propaganda vrijgegeven was. Ik heb hier een brief van 2 November van het P.-B. aan de Federatie Amsterdam, waarin staat, dat zij over de wet-Mendels een vergadering kan beleggen en verder staat er: „Mocht gij verder nog propaganda noodig achten, dan zullen wij dat gaarne van u vernemen”.

LUB: Dat ging over de wet-Mendels alleen.

VLIEGEN: Daarenboven had het P.-B. 17 November de partij opgewekt meetings over het leeningsontwerp te beleggen. En dan durft men zeggen, dat het P.-B. de propaganda niet vóór de oppositie-conferentie heeft vrij gegeven.

Hierna gaat men over tot stemming.

VLIEGEN geeft in overweging, te pogen de stemming bij handen-opsteken te doen plaats hebben.

LUB (Amsterdam IX) komt er tegen op, omdat vele afdeelingen meerdere stemmen hebben, en men ook wel eens de gezindheid der afdeelingen mag hooren. (Applaus.)

De VOORZITTER: Nu er tegenstand tegen

mijn voorstel komt, zal ik per afdeeling laten stemmen.

De stemming gaat tusschen de beide moties: Partijbestuur en Dordrecht.

De afd. Schiedam staat er op, dat haar motie, bevattende uiting van teleurstelling over de houding van het Partijbestuur, in stemming komt. Deze motie wordt bij handen-opsteken met 12 stemmen vóór verworpen.

Vóór de motie-Dordt stemmen de afdeelingen Aalsmeer, Aalten, Aartswoud, Alkmaar, Amsterdam IV, Amsterdam IX, St. Anna-Parochie, Assen, Buiksloot, Bussum, Dordt, Emmen, Enkhuizen, Gielhoorn, Goes, Gorinchem, Groningen, Grootchermer, Den Haag I, II en III, Hardegarijp, Heerlerheide, Heiligerlee, Hillegom, Hoogeveen, Hoogezand, IJpendam, Knijpe, Landsmeer, Leerdam, Leiden, Limmen, St. Maartensdijk, Marssum, Menaldum, Nieuwenhoorn, Noordgouwe, Noordwijk, Norg, Oldeouwer, Oostvoorne, Oldeberkoop, Oude Pekela, Poortugaal, Purmerend, Roordahuizum, Rokanje, Rotterdam Vb, Scheveningen, Schoonhoven, Schoonoord, Schoten, Stadskanaal II, Steenwijk, Texel, Trijnwalden, Twisk, Tijnje, Ureterp, Voorburg-Leidschendam, Wageningen, Wildervank, Winkel, Winschoten, Wormer, Wormermerveer, Wijnaldum, Zaandam, en Zwaagwesteinde.

Vóór de motie van het Partijbestuur stemmen de afdeelingen:

Abbebroek, Achtkarspelen, Aengwirden, Akkerwoude, Akkrum, Almelo, Alfen a.d. Rijn, Amersfoort, Ammerstol, Amsterdam I, II, III, V, VI, VII en VIII, Anna Paulowna, Apeldoorn, Appingedam, Arnhem, Assendelft, Baarderdeel, Baarn, Balk, Barneveld, Bautsch, Beerta, Beetgum, Bellingwolde, Bergum, Beverwijk, Berlikum, De Bilt, Blijham, Bolsward, Borculo, Bourtange, Brantgum, Breda, Brummen, Coevorden, Culemborg, Deinum, Delft, Delfzijl, Deventer, Dirksland, Dodewaard, Doesburg, Doetinchem, Drachten, Dronrijp, Dubbeldam, Echten, Edam, Eibergen, Eindhoven, Engelum, Enschede, Foxham, Franeker, Franekeradeel, Gasselternijveen, Geldermalsen, Giessendam, Goor, Gorredijk, Gouda, 's Gravezande, Grootebroek, Grouw, Grijskerk, Haarlem, Halfweg, Harderwijk, Harlingen, Hattem, Haulerwijk, Heerenveen, Heerjansdam, Heerlen, Helder, Hengelo, 's Hertogenbosch, Hilversum, Hoek van Holland, Holwerd, Hoogkerk, Hoorn, Houtigehage, Huizen, Huizum, Den IJ, Jelsum, Joure, Jubbega, Julianadorp, Kaalheide, Kampen, Kloosterburen, Kollum, Koog-Zaandijk, Koudum, Knollendam, Kralingsche Veer, Krimpen a.d. Lek, Krommenie, Langendijk, Langweer, Laren, Leeuwarden, Lekkerkerk, Lekkum, Lemmer, Lochem, Lonneker I, II, III, IV, V en VI, Maassluis, Maastricht, Marum, Meppel, Midwolda, Neede, Nieuw-Amsterdam, Nieuw-Buinen (W.), Nieuw-Vennep, Nieuwebrug, Noordgouwe, Noordwolde, Nijmegen, Olst, Oosterbeek, Oosterwolde, Oostzaan, Oudendoorn, Oude-Tonge, Overdinkel, Overschie, Rauwerd, Roermond, Rolde, Roswinkel, Rotterdam I, II, III, IVa, IVb en Va, Ruinerwolde, Rijswijk, Santpoort-Mecrenberg, Sappemeer, Scheemda, Scheidingwoude, Sneek, Stadskanaal I, Stiens, Suameer, Surhuisterveen, Terzool, Tiel, Tilburg, Uitgeest, Uithuizen, Ulrum, Utrecht A, B, C en D, Veendam, Veenendaal, Velp, Velsen-Wijkerroog, Velscoord, Vlissingen, Vlieland, Vriezeveen, 't Waar, Waddingsveen, Warga, Watergraafsmeer, Weesp, Wieringen, Wierin-

gerwaard, Winterswijk, Wirdum, Wolvega, Woudenberg, Wijhe, Wijnbritseradeel, IJmuiden, Zaltbommel, Zandvoort, Zeist, Zuidhorn, Zutphen, Zwartmeer, Zwolle en Zwijndrecht.

De uitslag van de stemming is, dat zijn uitgebracht op de motie van het Partijbestuur 551, op de motie-Dordt 250 en in blanco 10 stemmen, zoodat de eerste resolutie, gewijzigd als bovengenoemd, met overgrootte meerderheid is aangenomen.

De resolutie 21 van het partijbestuur, betreffende het onderzoek naar het vraagstuk van het militarisme, wordt bij handenopsteken met overgrootte meerderheid aangenomen.

Daarna komt in stemming het amendement van Amsterdam III op de resolutie betreffende den A.-O.-R. (punt 63) waarin wordt uitgesproken dat de leden der S. D. A. P. de vrijheid hebben, met anderen samen te werken in lichamen als den A.-O.-R., maar de partij samenwerking met anderen voor dit doel wil ontzeggen; het amendement wordt ingetrokken, nadat Schaper de motie nader heeft toegelicht en de voorzitter heeft verklaard dat het Partijbestuur aansluiting van de partij als zoodanig niet zal bewerkstelligen, vóór de Partij zal zijn geconsulteerd. De resolutie inzake den Anti-Oorlog-Raad wordt daarna met groote meerderheid aangenomen. De resolutie omtrent de neutraliteit wordt bij acclamatie aangenomen, waarna het congres 's nachts half een, tot den volgenden morgen wordt verdaagd.

Derde dag.

De zitting wordt om 10¹/₂ uur heropend.

De VOORZITTER VLIEGEN: Wij hebben nog te behandelen resolutie 78, betreffende het Int. Soc. Bureau waartegen zeker niemand bezwaar heeft.

De resolutie wordt aangenomen.

DE ZEEUW-Rotterdam IVa vraagt nog het woord over de gisteren aangenomen neutraliteits-resolutie.

De VOORZITTER: Die resolutie is aangenomen en daarover kan het woord niet meer worden gevoerd.

DE ZEEUW vraagt dan wat des voorzitters meening is over die resolutie.

De VOORZITTER: Die resolutie heeft geen enkele persoonlijke strekking. Wie deze schoen past, moge hem aantrekken.

DE ZEEUW is tevreden als Vliegen verklaart, dat hij zich deze schoen heeft aan te trekken.

De VOORZITTER: Dan zal Rotterdam IVa maar ontevreden moeten blijven, want dusdanige verklaring geef ik niet.

Hierna wordt de verkiezing van het Partijbestuur aan de orde gesteld.

De VOORZITTER: Men kan ook op zijn biljet eenvoudig zetten: „de aftredenden.” Echter moet men liever niet op zijn biljet zetten: de aftredenden behalve die of die, want dat geeft te veel moeite voor het stembureau.

TAS-Amsterdam IV: Wat in den afgelopen tijd is gebeurd, heeft omtrent verschillende personen wijziging van meening doen ontstaan. Daarom is het beter per stembiljet te stemmen.

De VOORZITTER: De bedoeling van die opmerking begrijp ik niet. Mijn mededeeling had alleen ten doel technisch de stem-opname te vergemakkelijken. Ieder blijft natuurlijk volkomen vrij te stemmen, zooals hij wil. Overigens wordt mij verzocht mede te deelen, dat de candidaturen van Enka en Lindeijer worden ingetrokken.

Terwijl de stemming plaats heeft, stelt de

VOORZITTER aan de orde de benoeming van de redactie van „Het Volk” en van het „Weekblad”.

Bij handenopsteken worden de beide redacties met op 4 na algemeene stemmen herkozen.

De VOORZITTER: Ik meen dat ik de tolk der partij ben, als ik der redactie dank zeg voor de krachtige leiding, die zij in het afgelopen jaar aan de partij gegeven heeft. (A p p l a u s).

De leden der aftredende commissie voor geschillen tusschen redactie en inzenders (Bonger, Van der Waerden en Hoogland) worden bij acclamatie herbenoemd.

De economische resolutie

is aan de orde.

WIBAUT zegt ter toelichting: Ik ga u nu spreken over een ander oorlogsgevolg, over de noodzakelijkheid om met alle macht te keeren het oorlogsgevolg, dat anders leiden zou tot lichamelijken en in verband daarmee geestelijken en zedelijken achteruitgang van een groot deel der Nederlandsche arbeidersklasse. De resolutie zou op zich zelf niet veel toelichting eischen, want het leven uwer kameraden in veler omgeving heeft u tot gemakkelijk begrijpen dezer resolutie voorbereid. Toch is het goed dat van de verschillende onderdeelen der resolutie de beteekenis wordt uiteengezet.

Wat deed de regeering voor de vele werklooze arbeiders, in de groote steden vooral een ontzaglijk deel der arbeidersklasse, met tienduizenden te tellen? Het was maar een gedeeltelijke voorziening. Voor de leden van vakverenigings-werkloozenkassen kwam al spoedig de noodregeling. Het groote beginsel daarvan heeft onze goedkeuring, n.l. dat als de bondskassen der vakverenigingen zouden zijn gedaald tot een kwart van haar inhoud op 1 Augustus, verder gemeente en Rijk de uitkeering voor haar rekening zouden nemen. Daarmee werd opgeheven de onzinnigheid van de werkloosheidsverzekering in gewone tijden, dat als de werkloosheid het grootst was, de uitkeering ophield, omdat de kas der vereniging leeg was. De uitkeering blijft werken gedurende den oorlog en doet de fondsen niet tot uitputting komen, houdt ze in stand, om ze in staat te stellen, na den oorlog terstond opnieuw hun werking te beginnen, ook de werking om te zijn een element in den loonstrijd.

Wanneer deze lof is gebracht aan de noodregeling, moet daarnaast onmiddellijk gezet worden deze blaam, dat de uitkeering onvoldoende was, immers even hoog als in vreedstijd en daarom te laag, wijl een uitkeering die voldoende is om de arbeiders op gang te houden bij eenige weken werkloosheid, onvoldoende is en steeds meer onvoldoende wordt, als de werkloosheid maand op maand voortduurt. Zoo moest er aanvulling komen uit de uitkeering der steuncomité's, die geheel te zorgen hadden voor de ongeorganiseerden en ook voor de georganiseerden zonder vakverenigingskas.

De fout was, dat de uitkeeringen voor vele arbeiders in hoofdzaak bepaald werden door partikuliere steuncomitees, d. w. z. door de beschikbare gelden uit partikuliere giften aangevuld ten deele, soms belangrijk, door het Nationaal Steuncomité of de gemeentekas. Maar de vaststelling der uitkeering gaat buiten de rechtstreeksche regeling van een verantwoordelijke overheid. Hierin ligt een stukje zelfverwijt. Het is een feit, dat wij in het begin van den oorlog de steuncomitees hebben aanvaard. Niet aanstonds hebben wij den eisch gesteld, dat ook dit oorlogsgevolg, de voorziening in de gevolgen van de werkloosheid en in

den nood der arbeidersklasse, evenals de mobilisatiekosten, gedragen moet worden door de geheele natie. De oorlog had ons in de groote steden vooral zoo plotseling voor de noodzaak van allerspoedigste hulp gesteld, dat ons de tijd ontbrak voor lange gevechten over het beginsel der steunregeling. Zoo kwam het, dat wij er ons toe bepaalden te trachten aan de vakverenigingen zekere medewerking te verzekeren en de uitkeeringen der steuncomitees te verhoogen. Ook het N. V. V. moest zich daartoe bepalen en het deed zijn werk met succes. Wanneer er veel ontbrak aan het stelsel, aan den ijver en de volharding om van het gebrekkige stelsel te maken wat er van te maken was, daaraan heeft het niet ontbroken. (Appl.)

Het andere oorlogsgevolg, waarvan de resolutie spreekt, is de prijsstijging der levensmiddelen, niet enkel voor de werklozen, maar ook voor de werkenden en voor de leden van den kleinen middenstand, voor ambtenaren en beambten, wier inkomsten in vreedstijd even toereiken voor het levensonderhoud, doch in oorlogstoestand zeer te kort schieten. Op dit gebied van prijsopdriving heb ik van godsvrede niets gemerkt. (Gelach). Ik heb van godsvrede gisteren verstandige dingen hooren zeggen, ook wel onverstandige dingen, o. a. dit, dat wij dien godsvrede zouden hebben ingesteld. Er is echter geen godsvrede die de handelaars, fabrikanten en boeren heeft weerhouden, om hun tienduizenden extra winst te halen uit den honger der arbeiders. (Applaus).

De resolutie verklaart, dat de plicht tot voorziening in deze gevolgen van den oorlog, evengoed door de natie moet worden aanvaard als die der mobilisatie. Wij hebben gisteren goedgekeurd de aanvaarding door de partijleiding van mobilisatiekredieten. Deze resolutie vraagt, aan de regeering den eisch te stellen, dat zij zal aanvaarden de konsekwentie, dat de instandhouding der levenskracht van de arbeidersklasse even goed behartigd moet worden door de natie, als de instandhouding der neutraliteit en der onafhankelijkheid. (Appl.)

Men zal vragen: geeft de natie al niet genoeg uit voor de oorlogslasten? Het is niet zeker, dat niet een deel daarvan zal worden afgewenteld op de arbeidersklasse. Is dat echter een reden om het oorlogsgevolg voor het minst draagkrachtige deel der natie, niet door de natie te doen bekostigen? In de actie met onzen bondgenoot het N. V. V. zult gij krachtig staan, als gij dien logischen, dien onafwijsbaren eisch sterk naar voren zult brengen.

De omvang der prijsstijging is u uit „Het Volk“ bekend uit de voortreffelijke artikelen van den bekenden B.-medewerker, door zijn gezondheidstoestand verhinderd hier aanwezig te zijn, maar die den dank van de arbeiders verdient voor zijn uitnemende voorlichting. De Nederlandsche prijsstatistiek komt gewoonlijk pas, als zij nog maar geleerden en nazoekers interesseert. De Engelsche prijsstatistiek komt heel wat vroeger en leert dat tijdens den oorlog de prijsstijging van het arbeiderslevensonderhoud sedert Juli 1914 tot dusver 20 à 25 pCt. bedroeg, of de voorjaarsduurte der groenten er af gerekend, 19 pCt. voor de groote en 16 pCt. voor de kleine steden. Voor de werklozen in ons land is het prijsverschil stellig veel grooter, omdat zij gewoonlijk vijf dagen leven op brood en slappe thee en een of twee dagen een goedkoop warmen maaltijd hebben. De broodprijsstijging nu is sinds begin Augustus minstens $\frac{1}{3}$ en in sommige plaatsen nog erger. Als voor een gulden begin Augustus $8\frac{1}{2}$ brood kon worden gekocht, kan men er nu nauwelijks zes voor koopen. Daardoor doet

de ontoereikendheid der uitkeeringen zich van maand tot maand scherper gevoelen.

De resolutie overdrijft dan ook niet, wanneer zij zegt dat het voor de arbeidersklasse en de daarmee gelijk staanden, onmogelijk is, zich de vereischte levensmiddelen te verschaffen.

In begin Augustus heeft de Levensmiddelenwet, met prijszwaardigen spoed tot stand gebracht, voortreffelijk werk gedaan. Zij heeft voorkomen, dat de prijsopdriving van het meel enz. toen nog gansch andere verhoudingen aangenomen heeft. Maar de uitvoering der wet heeft niet aan de verwachtingen beantwoord. De maximumprijs voor tarwe werd terstond te hoog gesteld en later nog ingetrokken, zoodat de graanboeren enorme winsten maken. Zeker wordt met de levensmiddelenwet een en ander gedaan, o. a. voor boter, een artikel echter dat in arbeidersgezinnen, vooral thans, veel minder voorkomt dan margarine. Voorbereid wordt, als ik mij niet vergis, een prijsregeling voor varkensvleesch, spek en aardappelen.

Maar ook bij de beste uitvoering van de Levensmiddelenwet zou de sterke prijsstijging niet zijn voorkomen, omdat zij alleen de binnenlandsche productie kon raken. Van tarwe en tarwemeel echter moet vijf zesde uit het buitenland komen. De regeering moest dan ook den handel in tarwe en meel in handen nemen. Zij moest deze artikelen koopen in Amerika en ook daar heerscht geen Godsvrede op dit gebied; er moeten vele extra millioenen winst aan de tarwe- en meelkoningen betaald worden. Enkelende dezer heeren hebben eenige millioenen naar België gezonden; dat was heel braaf, maar het kon er wel af. (Gelach.)

Met uitvoerverboden en vooral met uitvoerregeling ware, dat heeft B. in „Het Volk“ terecht betoogt, veel meer prijsstijging te voorkomen geweest, b. v. wat de groenten betreft. Maar uitvoerverbod heeft men natuurlijk te houden binnen de grenzen van de in-stand-houding van 't economisch leven. De natie bestaat niet alleen uit verbruikers, maar ook uit voortbrengers, en niet alleen het verbruikersbelang heeft de regeering te dienen, maar zij heeft ook het bedrijfsleven in stand te houden. De regeering had dan ook een hoogst moeilijke taak, ook omdat zij rekening moest houden met de wenschen van onze vriendelijke bureu Duitschland en Engeland, om een deel van onzen regelmatigen uitvoer te ontvangen.

Maar hoe dan ook, zonder of met schuld van de regeering, de prijsstijging is een werkelijkheid geworden en zal dat voor de eerstkomende maanden blijven, en de regeering zal met die werkelijkheid veel meer rekening moeten houden dan zij dat tot dusver deed. Onze resolutie doet nu aan de regeering een bij uitnemendheid doeltreffend middel aan de hand. Het is niet om niet, dat de sociaal-democraten den naam hebben, bijzonder praktische lieden te zijn, zoo practisch, dat volgens sommigen zij zelfs hun idealen al verloren hebben. Wij vragen dat de regeering den broodprijs stelle op dien van begin Augustus, niet eens dus op dien van Juli die lager was. De regeering is de eenige meelhandelaar thans en ook de eenige graanmaaijer. De regeering kan dus den meelprijs bepalen zooals zij wil. Stelt zij den prijs op dien van begin Augustus, dan kan ieder voor zijn gulden weer $8\frac{1}{2}$ brood koopen in plaats van nauwelijks zes. Dat is een maatregel, waarvoor geen organisatie noodig is, die morgen aan den dag kan worden ingevoerd.

De maatregel zal iets kosten, naar mijn beschroomde schatting hoogstens 4 millioen per maand, dus in zes maanden 25 millioen, dat is nog maar de helft van het eerste mobilisatiekrediet.

De resolutie stelt verder eischen inzake de huur-regeling. Hier-en-daar is de huurregeling beter geworden, in Amsterdam bijv. o.a. door het werken van Miranda en Pothuis. Maar een algemeene doeltreffende regeling van regeeringswege in den zin van het ontwerp-Mendels is mogelijk.

De regeering zal verder zelve ter hand moeten nemen de steunbeweging, met name de vaststelling der steunbedragen.

En eindelijk is noodig een krachtiger uitvoering der Levensmiddelenwet; zij is te bereiken ook binnen de grenzen, die ik reeds trok.

Men zou kunnen vragen, of onze resolutie eigenlijk nog wel noodig is. De minister van Landbouw heeft immers kort geleden een circulaire aan de burgemeesters gezonden, waarin hij goedkoope levensmiddelen voor on- en minvermogens beschikbaar stelt. Treedt deze circulaire soms in de plaats van onze resolutie? Aan het slot der tot de burgemeesters gerichte circulaire staat niet: als gij bevestigend antwoordt, kunt gij morgen de zending verwachten, maar er staat: wees zoo goed een distributieplan in te zenden. Ik heb zoo'n vermoeden, dat de circulaire veel meer dan 25 miljoen zou kunnen kosten en misschien weet onze voorzitter, die kamerlid is, of de Kamer die som misschien al gevoteerd heeft. Vliegen schudt van neen, en daarom zal eenige ruggesteun uit de kringen der arbeidersklasse, aan onze Kamerfractie wel welkom zijn. Men zou kunnen vragen, of het praktisch is, in deze tijden, waarin de gemeenten al zoo zwaar en vooral zoo ongelijk belast zijn, deze met de helft der kosten te belasten. Maar deze vraag behoeft ons hier niet lang bezig te houden. Denk niet dat ik de gemeenten ervan zou willen ontheffen, om ook in dezen zoo krachtig mogelijk mee te werken. Maar de groote beteekenis der circulaire is voor mij, dat zij de erkenning van den minister bevat, dat de conclusie van het economisch debat in de Kamer deze is: er moet wat gebeuren. De circulaire evenwel, met hare verdeling van de kosten tusschen Rijk en Gemeente, herinnert mij aan den koopman, die iemand op zijn verjaardag mee uit eten vroeg, maar hem zijn eigen diner liet betalen. (Gelach.) De hoofdzaak is echter, dat de arbeidersklasse haar schouders onder het werk zet, en, hoe dan ook, zorgt dat er in ieder geval iets heel stevigs gebeurt. Wanneer er ooit een ontzaglijk belang voor de arbeidersklasse is geweest, dan ligt het hier voor u. Het gaat om het behoud van de levenskracht der arbeidersklasse. (Luid applaus.)

De VOORZITTER: Wij hebben het N. V. V. gevraagd deze actie te steunen en een begin daarvan zal gemaakt worden, doordat ik Oudegeest thans het woord geef.

OUDEGEEST: Na Wibaut's rede heb ik over de zaak niet veel meer te zeggen. Maar eenige punten hebben wij nog onder de oogen te zien, willen wij zorgen, dat deze belangrijke actie nu sterk en snel wordt ingezet, maar ook sterk wordt doorgezet en doeltreffend uitgevoerd. Er komt allengs een voorjaarsstemming: het is niet zoo erg meer. De steuncomité's doen weer net als bij de schoolvoeding in het voorjaar, zoodra de kachel weggaat, is het zoo erg niet meer. De regeering zei in de Tweede Kamer tot de sociaal-democraten: gij overdrijft. De ministers zeiden: wij hebben groote voorraden aanwezig, maar de steuncomité's nemen ze niet. Deze uitingen doen zien, dat de ministers niets van den toestand begrijpen en dat wij krachtig aan het werk zullen moeten gaan.

Wat de steuncomité's doen, is pure liefdadigheid en de regeering heeft afgewezen den eisch, dat de regeering dat werk zal overnemen. Zeker hebben de steuncomité's gebrek aan geld, maar de regeering heeft verklaard, dat de steuncomité's geld krijgen konden. De schuld ligt bij de opvatting der heeren en dames van de steuncomité's, die den heelen steun als een soort van begenadiging beschouwen. In Amsterdam waar de steun lang niet de slechtste is, brengen de arbeiders het gemiddeld tot 6 á 6½ gulden behalve den huurbon en dat is, zooals ieder weet, te veel om te sterven, doch te weinig om te leven.

Daarenboven betracht de landsregeering ook een akelige schrielheid ten aanzien van de militairen. Ik wensch hier een woord te spreken ten opzichte van onze volksjongens. In tal van plaatsen zijn de vergoedingen minimaal, in weinig plaatsen bereiken zij het toch al niet hooge maximum. Aan onze socialistische Kamerleden wensch ik het N. V. V. over te laten, op welke wijze daarin verbetering moet worden gebracht. Zooals thans kan het niet blijven. De minister zegt: ik wil wel, maar hij verwijst de menschen naar de burgemeesters, en tal van burgemeesters passen de uiterste schrielheid toe.

Bij de uitvoering van de levensmiddelen-circulaire wordt ook weer door de regeering alles aan de burgemeesters overgelaten. Waren alle burgemeesters, als die van Zaandam, het zou best gaan. (Applaus). Maar bij tal van burgemeesters moet de schrielheid er uitgebezemd worden. Aan het voortdrijven van gemeentebesturen en steuncomité's heeft het N. V. V. duizenden guldens besteed, maar het heeft er ook honderdduizenden —guldens uitgeslagen. Maar sommige onzer socialistische raadsleden en sommige partijafdeelingen konden krachtiger optreden. Niet klagen, maar werken, dat zij de leus.

De meening bestaat in het land, dat de arbeiders, die nog werken, in een zeer gebenedijde positie staan. De werkloosheid vermindert, doch slechts heel langzaam, langzamer dan anders in het voorjaar; juist in de laatste maanden is de vermindering gering en in het algemeen is zij slechts van 22.1 tot 16.4 pCt. gedaald. Van de werkenden zijn de loonen veelal gedaald, soms tot driekwart of de helft. Aan loonsverhoging is in dezen tijd natuurlijk heelemaal niet te denken. In het beste geval zijn de loonen gelijk gebleven, terwijl de levenskosten met 1/5 à 1/4 gestegen zijn. Voor de werkloozen heeft een massa-verarming plaats gehad. Het aantal werkloozen is naar schatting sinds Augustus gedaald van 80.000 tot 60.000. Ik wil royaal zijn en schat het totale aantal werkloozen slechts op 60.000, hun gemiddeld loon op 10 gulden, het aantal werklooze weken op 35; dan is het loonverlies 21 miljoen, zeer laag berekend. Daartegenover staat hoogstens een steunbedrag van 6 á 6½ miljoen. Daarvan is voor de Nederlandsche arbeiders in voeding-en kleeding een tekort van 15 á 16 miljoen ontstaan en dat tekort zal toenemen, naar mate de levensmid-delprijzen stijgen.

Wij hebben ook naar de toekomst te kijken. Deze oorlog is nog niet uit en het ziet er niet naar uit, alsof hij spoedig uit zal zijn. Als de regeering niet spoedig zeer krachtig ingrijpt, zijn de inzinkingsgevolgen niet te overzien.

In onze gemeenten moeten onze sprekers en schrijvers aan het werk, ook de mannen der vakbeweging. Er moet georganiseerd worden overall, er moet naar andere plaatsen zoo noodig kracht worden overgebracht. De eerste daad, zou ik zeggen, moest zijn, dat over deze resolutie nu eens niet werd geredeneerd, maar dat zij moest worden aangenomen bij acclamatie. (Luid applaus).

WIBAUT: Het amendement van Amsterdam VI om de actie te zamen met het N. V. V. te voeren, ligt in de lijn van mijn betoog en wordt, hoewel overvloedig, overgenomen.

DINKELAAR-Schiedam betreurt, dat ook deze zaak weer vastgekoppeld is aan het nationalisme. (Gelach). Niet de natie, maar het kapitalisme moet dit betalen, want als de natie het betaalt, betalen de arbeiders mee. (Gelach).

GROENENDIJK-Watergraafsmeer zou in de resolutie bij amendement de actie tot de vergoedingen voor de gemobiliseerden willen uitstreken.

OUDEGEEST: Het staat in de resolutie van het N. V. V. en het komt dus toch wel terecht.

GROENENDIJK: Voorts wenschen wij vooral de vrouwenclubs in deze actie, die daartoe zeer geëigend is, te betrekken.

REIJERSE-Den Haag I: Wij hebben opdracht om voor de resolutie te stemmen, maar even met het P. B. te spreken over de actie. Zullen wij weer niet teleurstelling krijgen door te slappe actie? (Stemmen: Dan zou dat jullie eigen schuld zijn!) In zake de Leeningwet-Treub hebben wij in November al over deze actie geschreven aan het P. B. en geen antwoord gekregen. En toen wij met den Bestuurdersbond een straatbetooging hielden voor verhoogde uitkeering, hebben wij daarvoor op ons kop gekregen van het P. B., terwijl de Bestuurdersbond niets van het N. V. V. hoorde. Laat men niet, als wij nu ook in deze actie eens een beetje sterk optreden, ons daarin tegenwerken.

DROP-Vlaardingen: Wij moeten de economische resolutie zonder debat aannemen. Den Haag moet niet de waarde van dit besluit verzwakken door te spreken over de uitvoering. Ik behoor tot de „jeugdige onbezonnenen” der oppositie. Maar laten ministerieelen en oppositie hierin krachtig samenwerken. De uitvoering hebben wij zelf in de hand. Het P.B. heeft daarin geen raad te geven, dat zullen wij plaatselijk moeten doen op de beste wijze en op een wijze dat het land davert. (Applaus.)

WIBAUT: Den Haag I heeft een gisteren niet gehouden rede vandaag weten te houden. (Gelach.) Wat hij zei is echter onjuist. Niet voor de welgeslaagde straatedemonstratie heeft Den Haag op zijn kop gekregen, maar omdat die demonstratie was gevoerd, zonder dat de raadsfractie, die de eischen had uit te voeren, er iets van wist. Hoeyenbos moest 's avonds in den Raad van den burgemeester vernemen dat er een straatedemonstratie was. Wij hebben er toen op aangedrongen dat er voortaan meer organisatorisch verband moest zijn. (Applaus.) Aan de Vrouwenclub zouden wij onrecht aandoen, als wij haar afzonderlijk noemen; zij staat niet buiten, maar in de partij en dat de vrouwen den nood het scherpste voelen, bleek wel uit de prachtige Amsterdamsche vrouwendemonstratie van verleden Donderdag.

Ook zonder dat het afzonderlijk gevraagd wordt, zullen de vrouwenclubs uit alle kracht meewerken. (Applaus.)

DE VOORZITTER: Den Haag I vraagt nog eens het woord. Het had hierover gisteren het woord moeten voeren. In ieder geval weigeren wij dit debat te laten bederven door zulk klein gemier.

DREES-Den Haag III: Ik betreur, dat Den Haag I deze zaak thans ter sprake brengt. Wij hebben deze zaak voldoende met het P.B. besproken. Maar nu Wibaut op de zaak inging, moet ik opmerken, dat wij de raadsfractie als zoodanig niet in de zaak gekend hebben, omdat de actie gericht was tot het Steuncomité en de gemeenteraad daarmee slechts zeer indirect te maken had. De vertegenwoordiger van den Bestuurdersbond in het Steuncomité wist ervan. Bij het P.B. ging het echter ook nog om andere dingen.

TROELSTRA: Als voorzitter van de Kamerfractie meen ik bij het op-touw-zetten van deze belangrijke beweging, belangrijk voor den ganschen strijd tegen het kapitalisme, te moeten verklaren, dat wij met groote belangstelling hebben kennis genomen van de plannen der regeering in de broodquaestie. Wij zien hierin mede een voldoen aan den aandrang der fractie en zullen deze actie met alle kracht ondersteunen. De mogelijkheid bestaat, dat de regeering niets liever wil, dan dat hare plannen ook worden uitgevoerd in den meest volledigen zin. Hopelijk heeft de regeering zich van de kolossale geldelijke gevolgen rekenschap gegeven en hebben wij hier te maken met een serieus werk van de regeering ter uitvoering van haar woord, dat er geen honger mocht worden geleden. Mocht dit zoo zijn, dan zullen wij de regeering tegenover onwillige elementen steunen. Mocht echter deze maatregel der regeering niet zoo ernstig bedoeld zijn en de regeering een plan gelanceerd hebben met het vermoeden dat de uitvoering toch op groote bezwaren zou mislukken, dan zou dit een treurige manoeuvre zijn, waarvan wij de consequenties zouden trekken. Wij zijn zeer doordrongen van de groote betekenis dezer actie die wij nu beginnen, van de groote politieke betekenis ervan ook voor de opleving der arbeidersklasse en wij zijn er ons van bewust, dat wij al onze kracht moeten geven aan dezen strijd tegen den honger. (Daverend applaus).

De resolutie wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De verkiezing voor het Partijbestuur

De VOORZITTER deelt den uitslag der stemming mede.

Uitgebracht zijn 757 geldige stemmen. De meerderheid is dus 379.

Voor het Dagelijksch Bestuur hebben stemmen verkregen: Wibaut 734, Van der Goes 671, Vliegen 571, Looptuit 496, Kleerekker 441. Alle aftredenden zijn dus herkozen.

Verder hebben verkregen Van der Waerden 328, Kuyper 257, Heleen Ankersmit 196 stemmen.

Voor de 6 leden buiten Amsterdam zijn 753 stemmen uitgebracht; de meerderheid is dus 377. Hiervan verkregen Troelstra 663, Suze Groeneweg 566, Bergmeijer 560, Schaper 486, Hermans 423, Hoeyenbos 401 stemmen, zoodat deze allen zijn herkozen.

Verder zijn uitgebracht op Albarda 200,

Rugge 151, Gerhard 175, Sannes 312 en Heijkoop 111 stemmen. Verder verkregen nog eenige anderen minder dan 100 stemmen.

Als voorzitter wordt als enig candidaat Vliegen bij acclamatie herkozen.

DE VOORZITTER: Wij moeten nu plaatsvervangende bestuurders kiezen, allereerst voor het Dagelijksch Bestuur. Genoemd worden Van der Waerden, De Miranda, Kuypers, Ed. Polak, Oudegeest, Ankersmit en Heleen Ankersmit.

Verder voor het P. B. buiten Amsterdam: Rugge, Sannes, De Zeeuw, Henri Polak, Albarda, Gerhard, Thomassen.

Teruggetrokken heeft zich Kuypers, die mededeelt bij vergissing verzuimd te hebben de mededeeling, dat hij zich ook terugtrok voor de gewone verkiezing.

De stemming hierover heeft plaats en dan vangt de pauze aan.

Namiddagzitting.

Nadat er van 2 tot 3 uur een huishoudelijke zitting van het congres is gehouden, wordt de openbare zitting voortgezet.

De uitslag van de stemming voor de plaatsvervangende leden van het Partijbestuur is, dat zijn gekozen: voor de leden in Amsterdam: Van der Waerden en Oudegeest, voor de leden buiten Amsterdam: Sannes en Albarda.

Aan de orde is thans het voorstel 76 van het Partijbestuur, betrekking hebbende op het voeren eener actie in zake een billijke verdeling der oorlogslasten.

Het voorstel wordt bij acclamatie aangenomen.

Verder wordt zonder debat aangenomen voorstel 81, om den 1 Meidag dit jaar te maken tot een demonstratie voor den Vrede. De voorzitter wekt op, dit jaar den Meidag schitterend te doen slagen.

Aan de orde zijn daarna de financieele verlagen.

VAN STAVEREN (Den Haag II) neemt allereerst de gelegenheid waar om, naar aanleiding van eenige opmerkingen die op dit congres zijn gemaakt over Hermans, te zeggen dat de gansche partij Hermans beschouwt en eert als een slug en trouw werker, op wiens arbeid de gansche partij grooten prijs stelt. (Applaus.) Verder spreekt spr. den wensch uit, dat functionarissen der Partij die Kamerlid zijn, niet méér functies aannemen, dan zij redelijk kunnen waarnemen. Spr. wijst er op, dat bij de stemmingen over de wet-Mendels en de derde herhalingsoefeningen vele Kamerleden ontbraken. Dat mag toch niet weer voorkomen.

DREES (Den Haag III) brengt een woord van waardering aan de partij-functionarissen, die in den aanvang van de crisis 10 pCt. van hun inkomen in de Partijkas hebben teruggestort. (Applaus.) Toch meent spr.'s afdeeling, dat de Partij eigenlijk niet gerechtigd is, dat offer aan te nemen, wanneer niet aan alle partijgenooten hetzelfde offer gevraagd wordt. In het vervolg zal, hoe men ook het gebeurde waardeert, een dergelijke speciale belasting niet meer behooren te worden gevraagd.

ED. POLAK (Amsterdam V): In onze partij bestaat de regel, dat werkloozen geen contributie betalen aan de afdeeling, maar de afdelingen wél voor de werkloozen moeten betalen aan de Partijkas. Dat is in gewone omstandig-

heden geen bezwaar, maar in een buitengewonen tijd als nu, is dat onhoudbaar. De Federatie Amsterdam moet nu óók aan de Partijkas betalen voor 2000 werkloozen, die zelf niet betalen. Daaronder gaat de partij te Amsterdam zeer gedrukt. Spr. acht het billijk, dat deze lasten gedragen worden door de partij in het gansche land, en dringt er bij het Partijbestuur op aan, daartoe maatregelen in overweging te willen nemen.

JANSEN (Wijhe) klaagt er over dat de plattelandsafdeelingen zoo moeilijk sprekers kunnen krijgen. De afdeeling Wijhe heeft in één jaar acht gulden moeten uitgeven voor brieven en telegrammen aan sprekers. Spr. hoopt dat het Partijbestuur daarin zal voorzien.

VAN DIJKEN (Heerlen) dringt er op aan, dat het Partijbestuur maatregelen zal nemen om meer sprekers te verkrijgen voor het platteland. Het is, zegt spr., inderdaad zeer tijdrovend, een reis naar het zuiden te maken, maar het betreft hier een belangrijke industriestreek, waar een sterke socialistische beweging kán bestaan en waar zij toch niet mag lijden onder zulk een erg gemis aan krachten. Men mag geen onredelijke eischen stellen. Een spreker te Amsterdam eischte eerst inlichtingen of er uitzicht was, dat de vergadering slagen zou, dat kán men natuurlijk niet vooruit zeggen. De sprekers moeten zich beschikbaar stellen, dan wordt het voor de Limburgsche afdeelingen minder moeilijk, propaganda te voeren. (Applaus.) Verder dringt spr. er op aan, een schriftelijke propagandistencursus te beginnen, opdat op het platteland nieuwe krachten worden gevormd.

MASEREEUW (Directeur drukkerij „Vooruitgang“) zegt: onlangs heeft een schrijver van ingezonden stukken o.m. ook een aanval gedaan op den brochurenhandel. Spr. heeft dit toen genoemd een ongare aanval, en licht dit nu nader toe. Het betreft de uitgave van de brochure „Geen man en geen cent“. De commissie voor den brochurenhandel weigerde de brochure uit te geven, en toen heeft spr. zonder eenige reserve het gedaan als directeur van „Vooruitgang“, en was spoedig het eerste 2000-tal uitverkocht. Er moest een herdruk zijn, maar de correctie was zóó omvangrijk, dat het een heele nieuwe brochure was, het ging heel moeilijk, dit een „tweeden druk“ te noemen, en evenmin te zeggen, dat het een heele nieuwe brochure was. Er was een derde druk noodig, maar spr. heeft ondervonden, dat Kuypers niet een al te prettig persoon is om zaken mee te doen. (Kuypers protesteert.) Breng me niet van m'n appropos. Ik wil niet dat men zal kunnen zeggen, dat ik als directeur partijdig handel. Er was dus een derde druk noodig, het liep best. Maar toen moest er een nieuwe brochure verschijnen, en wel van Kleerekoper. Mondeling had ik met Kuypers afgesproken de niet verkochte exemplaren van „Geen man en geen cent“ op deze circulaire, zooals dit meer gebeurt, op te vragen, terwijl Kuypers het in zijn ingezonden stuk laat voorkomen alsof hij daar niets vanaf wist. Daar kom ik tegen op.

VAN DER GOES: Ik kom er tegen op, dat het laatste kwartier van het congres wordt in beslag genomen door zulke kleinigheden.

DE VOORZITTER acht de zaken inderdaad voldoende toegelicht...

KUYPER: Ik ben in het gelijk gesteld.

DE VOORZITTER: Maar ook tegen Mase-reeuw waren, afgezien misschien van den toon van een enkelen brief, geen redelijke grieven. Wij hebben de zaak voldoende behandeld.

De zaak wordt hiermee als afgedaan beschouwd.

VAN KUIJKHOF beantwoordt eenige opmerkingen. Spr. wijst er op, dat men uit de gepubliceerde cijfers omtrent de inkomsten niet den indruk moet krijgen dat het, al vloeien thans de inkomsten redelijk, thans met de gemiddelen zoo gunstig gesteld zou zijn. Integendeel zijn de toestanden der financiën nog zéér zorgwekkend, en wij kunnen de afdracht der afdelingen, ook voor de werklooze leden niet missen. Voor de afdelingen beteekent het een opoffering van 1 à 1½ cent per week en per lid, voor de partijkas zou het in de duizenden loopen. We stemmen toe, dat het voor Amsterdam zéér moeilijk is, hare huishouding op de been te houden, maar wanneer zij f 390 per kwartaal uit particuliere middelen bijeen weet te brengen, dan dekt zij hetgeen voor de werklooze leden moet worden afgedragen. De toestand der financiën der partij te Amsterdam moet eens bekeken worden, vooral, of er niet bezuinigd kan worden; dat is voor de toekomst onvermijdelijk.

De f 1000 die op de begroting zijn gebracht voor den Brochurenhandel dienen om een aanvang te maken om het ongedekte verlies over tal van jaren te dekken.

De klachten van de plattelandsafdelingen zijn niet nieuw. Hoe kunnen we daarin voorzien? We hebben geen voorraad sprekers op zolder. Van ons secretariaat te eischen, dat wij daarin zullen voorzien, is onredelijk. Het zal door de gewesten moeten geschieden, en door onderlinge samenwerking der sprekers zelf zal wellicht nog veel goeds bereikt kunnen worden.

De VOORZITTER beantwoordt de opmerking, door Den Haag II gemaakt, dat vele partijgenooten te veel functies hebben. De klacht betreft spr. zelf, en ook anderen, maar er is bitter weinig tegen te doen. Laten de afdelingen vooral bij het stellen van personen voor functiën daarmee rekening houden. Bij de stemming over het amendement-Van Hamel op de wet-Mendels in de Kamer, waren 5 leden absent, maar het absentisme van ons was lang niet zoo erg als bij andere fractiën. (Geroep: Dat is geen verantwoording.) Ik stem echter toe, dat het niet voor moest komen, en het Partijbestuur en de Kamerfractie onderschrijven de klacht volkomen.

Wat het storten van bijdragen der partijfunctionarissen in de partijkas betreft, deze bijdrage werd niet als een plicht opgelegd. Het initiatief er toe kwam uit den kring dier functionarissen zelf, en was vrijwillig.

De moeilijkheden met de sprekers, en de klacht over het gebrek aan sprekers, komen ieder jaar. Maar de oorzaak er van is niet alleen, dat vele sprekers niet meer kunnen doen dan ze doen, dat spreekt van zelf, maar het kwaad zit ook hierin, dat op het sprekerslijstje dozijnen sprekers staan, die nooit een uitnodiging krijgen. Wanneer men van de hebbelijkheid om bepaalde personen steeds weer uit te noodigen, afzag, en ook anderen eens uitnoodigde, zou daarin voorzien zijn. Ten slotte

raadt spr. aan, spreekbeurten te combineeren, en de zaak in den Partijraad te brengen.

De VOORZITTER geeft in overweging, alle voorstellen, op de reglementswijziging betrekking hebbende, uit te stellen. Aangenomen.

Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten het volgende congres te houden te Utrecht. (Applaus.)

De VOORZITTER dringt aan op aanneming van het voorstel van het Partijbestuur, betrekking hebbende op de jeugdorganisatie.

Bij acclamatie besloten.

De VOORZITTER: Hiermee zijn we gekomen aan het einde van dit congres. Nimmer heeft een van onze congressen zulke donkere schaduwen vooruit geworpen als dit. Maar nu wij op de debatten terugzien, kunnen we zeggen dat het debat op hoog peil is gevoerd, en we mogen ook verwachten, dat de genomen beslissingen van dien aard zijn, dat het samen verder strijden in onze partij voor allen mogelijk zal wezen. Dat is noodig, want we zullen moeilijke tijden tegemoet gaan, waarin wij elkander zeer noodig hebben. Mocht er bij de bourgeoisie hoop geleefd hebben dat er diepe wonden zouden geslagen worden in de S. D. A. P., zij is opnieuw teleurgesteld, wij zijn en blijven de partij die voor de verdrukten en onderdrukten in de maatschappij den grooten strijd blijft voeren, den grooten strijd, die ten doel heeft, om de groote massa die thans de lasten draagt, ook mee te doen deelen in hetgeen door hunnen arbeid mede is voortgebracht. Daartoe moeten wij bijeen blijven, onder de vaan der sociaaldemocratie, in onze S. D. A. P., in onze oude, opnieuw bijeen te brengen Internationale. En ik sluit mede met den vurigen wensch: Dat de vrede spoedig kome! (Luid, langdurig applaus.)

Onder het zingen der „Internationale”, staande aangeheven, gaat het congres uiteen.

Vertegenwoordigd op het congres waren 293 afdelingen (72 pCt.) van de 405, die te zamen 23.843 leden (92,5 pCt. van het totaal) tellen.

Niet vertegenwoordigd waren 112 afdelingen met te zamen 1852 leden.

Van deze 112 afdelingen hadden 31 minder dan 10 leden, 63 van 11 tot 25 leden, 14 van 26 tot 50 leden en 1 meer dan 50 leden.

De 24 afdelingen, die deel uitmaken van een Stedelijke Federatie waren alle vertegenwoordigd.

Niet vertegenwoordigd waren uit de Gewesten: Limburg van de 13 afdelingen 7; Noord-Brabant 8 afd. 4; Zeeland 14 afd. 7; Groningen 46 afd. 21; Noord-Holland-Noord 31 afd. 13; Drente 27 afd. 11; Zuid-Holland-Oost 24 afd. 7; Friesland 89 afd. 25; Overijssel 25 afd. 5; Zuid-Holland-West 24 afd. 4; Midden-gewest 14 afd. 2; Gelderland 32 afd. 3; Noord-Holland-Zuid 35 afd. 3.

Van de 293 vertegenwoordigde afdelingen werd door 275 met 23.447 leden aan de stemming over de congres-resoluties deelgenomen; afwezig waren bij de stemming de afgevaardigden van 18 afdelingen met 396 leden.

Voor het voorstel-Partijbestuur stemden 203 afdelingen met 15.475 leden, die 551 stemmen uitbrachten.

Voor het voorstel-Dordrecht stemden 69 afdelingen met 7680 leden en 250 stemmen.

Blanco werd gestemd door 3 afdelingen met 292 leden en 10 stemmen.

CONGRESBESLUITEN.

Aangenomen zijn de volgende resoluties:

A. Partijleiding.

Het Congres, overwegende dat in den toestand door het uitbreken van den tegenwoordigen oorlog geschapen, het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse samenvallende met dat van de geheele natie, de handhaving van de onzijdigheid en onafhankelijkheid des lands met alle beschikbare middelen gebod, overeenkomstig 't door de Socialistische Internationale steeds geëischte recht van zelfbeschikking voor alle volken,

vertrouwende, dat de partijleiding zich ook verder bij de toepassing dezer beginselen zal laten leiden door haar eigen opvatting van het wezenlijk belang des volks,

keurt de door de partijleiding gevolgde gedragslijn goed en verklaart dat zoo lang deze toestand voortduurt, dezelfde gedragslijn moet worden gevolgd.

B. Militarisme.

Het Congres, van oordeel, dat het standpunt van de sociaal-democratie inzake militarisme, volksleger of ontwapening voor de naaste toekomst in hoofdzaak slechts internationaal kan worden vastgesteld,

en dat de vraag welke houding in het bijzonder de kleine staten van Europa nopens deze vraagstukken zullen hebben aan te nemen, eerst zal kunnen worden onder de oogen gezien als na den vrede die kleine staten zekerheid zullen hebben gekregen omtrent hun internationale positie;

wijst iedere poging om vóór dien tijd deze belangrijke kwesties in een commissie te doen onderzoeken, als voorbarig van de hand,

en spreekt het vertrouwen uit, dat, zoodra het oogenblik daartoe zal zijn gekomen, het Partijbestuur een internationale behandeling dezer vraagstukken tijdig en breed zal doen voorbereiden.

C. Actie voor den vrede.

Het Congres verklaart, tot bevordering der internationale ontwapening en ter voorkoming van nieuwe oorlogen, de actie voor den vrede in overeenstemming met de andere partijen der Internationale, met alle energie te zullen voeren en aanvaardt voor die actie het standpunt, dat de Partij de mogelijkheid van samenwerking met andere naar den wereldvrede strevende krachten in het volk moet openlaten.

D. Neutraliteit.

Het Congres spreekt zich uit ten gunste der meest strikte neutraliteit en eischt van allen, die een verantwoordelijke positie in de Partij bekleeden, zich daarnaar te gedragen.

E. Int. Soc. Bureau.

Het Congres bevestigt de opdracht, gegeven aan de delegatie der Partij in het Int. Soc. Bureau om daarin het standpunt der neutrale landen te vertegenwoordigen en de geschiktheid van het Bureau als bemiddelaar tusschen de socialistische partijen der oorlogvoerende landen te versterken.

F. Economische resolutie.

Het Congres, overwegende, dat als gevolg van den oorlog een deel der arbeidersklasse getroffen is door werkloosheid, de geheele arbeidersklasse en de economisch met haar gelijkstaanden getroffen worden door de scherpe stijging van den prijs der levensmiddelen,

verklaart, dat de plicht tot voorziening in deze economische gevolgen van den oorlog even goed door de natie moet worden aanvaard als de kosten der mobilisatie en wat daarmede in verband staat,

stelt vast, dat wat den steun der werkloozen betreft, de uitkeeringen op den voet van de noodregeling voor de georganiseerden, verhoogd met de toeslagen van plaatselijke en Nationale Steuncomitees, en de uitkeeringen der niet in de noodregeling betrokkenen, door deze comitees, onvoldoende zijn,

stelt daarnaast vast, dat de voortdurende prijsstijging der levensmiddelen de ontoereikendheid dezer uitkeeringen telkens verscherpt en dat de prijsstijging ook de niet werklooze arbeiders en economisch met hen gelijkstaanden, belet zich de vereischte levensmiddelen te verschaffen,

overwegende, dat de maatregelen door de regering genomen op den voet van de Levensmiddelenwet, de prijsstijging van de levensmiddelen van binnenlandsche productie slechts in geringe mate hebben tegen gegaan,

overwegende, dat met het oog op den eisch van de instandhouding van het economische leven en eveneens met het oog op de internationale verhouding niet aannemelijk kan worden geacht, dat door uitvoerverbod de prijsstijging in voldoende mate kan worden tegen gegaan,

overwegende, dat echter de regering, waar zij den aanvoer en de levering van tarwe en meel heeft ter hand genomen, niet het stelsel heeft gevolgd om de leveringsprijzen aldus te bepalen, dat althans de prijs van het tarwebrood gelijk bleef aan die van begin Augustus 1914, dat daarentegen, als gevolg van de prijspolitiek der regering, de prijs van tarwebrood sedert Augustus met ongeveer een derde is verhoogd,

overwegende, dat de slechts plaatselijk getroffen huurregeling de werklooze arbeiders niet ontheft van de verplichting om een deel in de huishuur te betalen

stelt aan de regeering den eisch, dat zij onverwijld den steun van alle werklooze arbeiders organiseere op den grondslag dat in huishuur en voldoende levensonderhoud worde voorzien,

dat zij daarnaast voor de levering van tarwe en meel hare prijspolitië aldus wijzige, dat de broodprijs worde teruggebracht op het peil van begin Augustus,

dat zij daarnaast aan de Levensmiddelenwet krachtiger uitvoering geve dan tot heden, opdat, met instandhouding van de binnenslandsche productie, de prijsstijging van in het binnenland geproduceerde levensmiddelen worde tegengegaan,

en besluit in samenwerking met het N. V. V. voor bovengenoemde eischen een krachtige actie in het leven te roepen.

G. **Oorlogslasten.**

Het Congres besluit, zoodra de partijleiding den tijd daartoe gekomen acht, een krachtige agitatie te beginnen, ten einde de dekking van de lasten uit den oorlog voortvloeiende te verkrijgen door eene heffing van het kapitaal, zooals die reeds, namens de Partij, in de Kamer is verdedigd.

H. **1-Mei-dag.**

Het Congres besluit, indien de omstandigheden het meebrengen, de 1-Mei-dag dienstbaar te maken aan een demonstratie voor den vrede.

I. **Jeugd-Organisatie.**

Het Congres enz., den nadruk leggende op het hooge belang, dat voor de toekomst der arbeidersbeweging

gelegen is in de organisatie en scholing van het opgroeiende arbeidersgeslacht in onzen geest,

de bevordering der jeugdorganisaties — zooals ze hij besluit van het Utrechtsche congres in 1911 door de S. D. A. P. zijn ingesteld — beschouwende als een noodzakelijk onderdeel van de taak der algemeene arbeidersbeweging, konstateerende, dat tot dusverre aan dit onderdeel door de beweging niet voldoende aandacht is geschonken, wekt de Nederlandsche arbeiders op, hun kinderen, zoodra ze den vereischten leeftijd hebben bereikt, aan te sporen tot aansluiting bij de jeugdorganisatie, verlangt van de partijgenooten om overal waar dit mogelijk is, de jeugdbeweging daadwerkelijk te steunen en herinnert de afdelingen en federaties aan haar plicht om zoo mogelijk in samenwerking met de vakbeweging de agitatie voor oprichting, uitbreiding en innerlijke versterking der jeugdafdeelingen krachtig te voeren.

J. De redactie van „Het Volk” en „Het Weekblad” werden herkozen.

K. Eveneens werden alle leden van het Partijbestuur herkozen; terwijl tot plaatsvervangende leden werden gekozen: a. voor het Dag. Bestuur: Van der Waerden en Oudegeest; b. voor het gedeelte buiten Amsterdam: Sannes en Albarda.

L. De Commissie voor Geschillen werd in haar geheel herkozen.

M. Het volgende Congres zal te Utrecht worden gehouden.

VAN KUIJKHOF,
Amsterdam, 12 April '15. secretaris.

JAARVERSLAG VAN DEN PARTIJSECRETARIS OVER 1914—1915.

Toestand der Partij.

Aantal afdelingen en leden.

Het aantal afdelingen der partij bedroeg op 31 December 1913 389; op 31 December 1914 waren er 406. In den loop van 1914 vermeerde derhalve het aantal afdelingen met 17. Het aantal leden der afdelingen, dat op 31 Dec. 1913 25.651 bedroeg, bleek op 31 Dec. 1914 eenigszins te zijn gedaald, n.l. tot 25.609. Volgens den kwartaalstaat was de loop van het ledental der afdelingen in 1914 als volgt:

31 Dec. 1913 . . **25651**, 31 Maart 1914 . . **26449**
 30 Juni 1914 . . **26805**, 30 Sept. 1914 . . **26047**
 31 Dec. 1914 . . **25609**,

In den loop van 1914 werden de volgende 15 afdelingen opgeheven: Arum, Brielle, Donkerbroek, Drieborg, Eigelshoven, 2de Exloërmond, Ferwerd, St. Jac. Parochie, Kostverloren (vereenigd met Groningen), Makkinga, Oranjedorp, Pingjum, Ruinen, Sluis, 't Zandt. Deze afdelingen telden totaal 154 leden, waardoor het ledental daalde tot 25.554.

Opgericht werden de volgende 34 afdelingen: Abbekerk, de Bilt, Borculo, Boxtel, Brantgum, Brunsum, Buinen, Dirkshorn, Ede, Engelbert, Gieten, 's Gravesande, Grootebroek, Haulerwijk, Heerlerheide, Helmond, Hym, Kolham, Lekkkerk, Maassluis, Muntendam, Nieuwerkerk, Norg, Oudendijk, Peize, Roswinkel, Rheden, Roermond, Rosendaal, Schildwolde, Ternaard, Wijhe, Zuidwolde en Zwartemeer. Deze afdelingen telden op 31 December l.l. in totaal 605 leden.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg, voor zoover daarvan opgave is gedaan, 3898, of ruim 15 pCt., verdeeld over 249 afdelingen. Het vorige jaar was dit 3011, of ruim 12 pCt., verdeeld over 188 afdelingen.

In de vier grootste plaatsen, n.l. Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht bedraagt het aantal vrouwelijke leden respectievelijk 17.5, 17.1, 20.4 en 12.6 pCt. van het totaal aantal leden.

De indeeling der afdelingen volgens haar ledental was de laatste vier jaren als volgt:

		31 Dec. 1911	31 Dec. 1912	31 Dec. 1913	31 Dec. 1914
A.	met hoogstens 25 leden	146,	156,	188,	209
B.	" 26 tot en met 50 "	50,	61,	96,	92
C.	" 51 " " " 100 "	34,	30,	39,	47
D.	" 101 " " " 200 "	11,	21,	40,	33
E.	" 201 " " " 300 "	8,	11,	9,	9
F.	" 301 " " " 400 "	—,	1,	7,	8
	" 401 " " " 500 "	—,	—,	4,	3
	" 501 " " " 600 "	2,	—,	2,	1
G.	" 601 " " " 700 "	1,	1,	—,	—
	" 701 " " " 800 "	—,	1,	1,	1
	" 801 " " " 900 "	—,	1,	1,	1
H.	" 901 " " " 1000 "	1,	—,	—,	—
I.	" 1001 " " " 1500 "	—,	1,	1,	1
J.	" meer dan " 1500 "	—,	—,	1,	1

De onderstaande tabel toont aan welk percentage van het totaal ledental op 31 Dec. 1913 en 31 Dec. 1914 door verschillende groepen gevormd werd:

		31 Dec. 1913	31 Dec. '14
met hoogstens . . .	25 leden	12.2 pCt.	11.8 pCt.
" 26 tot en met 50 "	50 "	12.9 "	12.8 "
" 51 " " " 100 "	100 "	10.7 "	12.6 "
" 101 " " " 200 "	200 "	17.2 "	17.8 "
" 201 " " " 300 "	300 "	9.4 "	8.5 "
" 301 " " " 600 "	600 "	18.6 "	18.9 "
" 601 " " " 1000 "	1000 "	5.6 "	6.3 "
" meer dan . . .	1000 "	13.4 "	11.3 "

De verdeeling der afdelingen over de provincies was de laatste vier jaren als volgt:

	31 Dec. 1911	31 Dec. 1912	31 Dec. 1913	31 Dec. 1914
Groningen . . .	26,	37,	51,	48
Friesland . . .	71,	74,	90,	89
Drenthe . . .	8,	11,	21,	27
Overijsel . . .	23,	22,	23,	25
Gelderland . . .	22,	25,	30,	33
Utrecht . . .	7,	7,	8,	7
Noord-Holland .	38,	53,	79,	81
Zuid-Holland . .	34,	39,	61,	60
Zeeland . . .	7,	5,	12,	15
Noord-Brabant .	7,	5,	5,	7
Limburg . . .	10,	6,	9,	14

PARTIJGEWESTEN.	Aantal leden			Verloop vierde kwartaal 1914.								Aantal leden 31-12 1914	
				Toegetreden.			Afgeschreven.						
	31-12 1913	30-6 1914	30-9 1914	Nieuw ingeschreven.	Overgeschreven uit andere afd.	Totaal toege- treten.	Wegens verhuizing.	Wegens bedanken.	Wegens contributieschuld.	Wegens roeyment.	Wegens overlijden en onbekende orzaken.		Totaal afgeschreven.
1. Groningen	1722	1795	1725	47	16	63	13	28	16	—	20	77	1711
2. Friesland	3102	3425	3332	107	10	117	24	59	10	1	42	136	3313
3. Drente	758	946	901	85	4	89	7	38	26	5	1	77	913
4. Overijsel	1557	1672	1658	49	11	60	17	45	10	—	15	87	1631
5. Gelderland	1585	1767	1741	34	10	44	27	32	8	7	38	112	1673
6. Middengewest	851	964	908	34	7	41	18	9	2	—	—	29	920
7. Amsterdam	5439	5246	5034	54	80	134	87	107	15	—	3	212	4956
8. Utrecht	561	534	521	9	3	12	8	15	3	—	15	26	507
9. 's-Gravenhage	1626	1711	1668	43	33	76	44	35	18	1	3	113	1631
10. Rotterdam	1763	1665	1646	40	23	63	63	55	4	—	14	125	1584
11. Noord-Holland (Noord)	1371	1407	1377	38	1	39	20	95	8	—	22	137	1279
12. Noord-Holland (Zuid)	2071	2173	2169	50	22	72	29	51	4	1	7	107	2134
13. Zuid-Holland (Oost)	970	1097	1061	74	5	79	11	15	7	5	—	45	1095
14. Zuid-Holland (West)	1318	1307	1284	31	7	38	7	9	6	1	13	36	1286
15. Zeeland	386	418	424	9	2	11	1	17	15	—	1	34	401
16. Noord-Brabant	245	278	278	12	4	16	3	7	7	1	10	28	266
17. Limburg	326	400	320	23	—	23	14	6	11	1	2	34	309
Totaal	25651*)	26805	26047	739	238	977	393	623	170	23	206**)	1415	25609***)

*) In ons vorig jaarverslag wordt als aantal leden op 31-12-1913 opgegeven 25.708; voor het ledental der afdelingen, die vóór het samenstellen van dat jaarverslag nog geen kwartaalstaat 4de kwartaal 1913 hadden ingezonden, werd dat van het derde kwartaal genoteerd. Uit de later ontvangen opgaven bleek dat daardoor in totaal 57 leden teveel geteld waren.

**) Doordat in zeer vele afdelingen onvoldoende aantekening gehouden wordt van af- en bijschrijvingen van leden, verschilt het eindcijfer in de staten over het derde kwartaal (aantal leden 30-9-'14) vaak van het begincijfer in dat over het vierde kwartaal. Vandaar het groot aantal afschrijvingen om onbekende redenen.

***) Van de volgende afdelingen is geen opgave van ledental op 31-12-'14 ontvangen en dat van de laatste opgave, over 't derde of tweede kwartaal genoteerd: **Groningen**: Haren, Nieuweschans. **Zuidbroek**; **Friesland**: Franekeradeel, Kimswerd, Beetsterzwaag, Duurswoude, Kollumerzwaag; **Zeeland**: Ierseke; **Limburg**: Kloosterbosch.

Samenstelling van het Partijbestuur.

Overeenkomstig het bepaalde bij Statuten en Reglement der Partij waren door de afdelingen kandidaten gesteld voor lid van het Partijbestuur.

Van de gestelde kandidaten verklaarden eene benoeming aan te nemen:

a. voor lid van het Dagelijksch Bestuur: A. B. Kleerekoper, J. Loopuit, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut;

b. voor lid van het Partijbestuur, buiten Amsterdam: J. W. Albarda, J. A. Bergmeijer, J. van Eizenga, Suze Groeneweg, L. M. Hermans, A. W. Heijkoop, L. Hoejenbos, W. C. de Jonge, H. W. Krop, A. Ladenius, K. Prins, E. Rugge, H. J. Schaper, H. Spiekman, C. Thomassen, P. J. Troelstra, A. B. de Zeeuw.

De uitslag van de stemming over deze kandidaten was de volgende:

a. Dagelijksch Bestuur.

Uitgebracht werden 9388 geldige stemmen; volstreckte meerderheid 4695.

Uitgebracht werden op A. B. Kleerekoper 6562, op J. Loopuit 4204, op W. H. Vliegen 8726 en op F. M. Wibaut 7941 stemmen.

Gekozen waren dus tot leden van het Dagelijksch Bestuur: A. B. Kleerekoper, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut.

Van de gestelde kandidaten voor het D. B. verklaarde alleen Vliegen de functie van voorzitter te aanvaarden, zoodat deze dus levens herkozen was als voorzitter der partij.

b. Overig gedeelte van het Partijbestuur.

Uitgebracht werden op J. W. Albarda 4436, op J. A. Bergmeijer 5656, op J. van Eizenga 668, op S. Groeneweg 2500, op A. W. Heijkoop 2717, op L. M. Hermans 6070, op L. Hoejenbos 5522, op W. C. de Jonge 442, op H. W. Krop 817, op A. Ladenius 901, op K. Prins 746, op E. Rugge 897, op J. H. Schaper 7653, op H. Spiekman 4436, op C. Thomassen 1183, op P. J. Troelstra 8781 en op A. B. de Zeeuw 1317.

Gekozen waren dus J. A. Bergmeijer, L. M. Hermans, L. Hoejenbos, J. H. Schaper en P. J. Troelstra.

* * *

Deze verkiezing was echter uitgeschreven onder de bepalingen van de oude statuten en het oude huishoudelijke reglement; aan de afdelingen waren derhalve kandidaten gevraagd

voor 3 plaatsen in het Dag. Bestuur en 6 plaatsen in het overige gedeelte van het Partijbestuur. Volgens de toen geldende bepalingen konden slechts 3 leden van het P.-B. Kamerlid zijn en moest bij verkiezing dat Kamerlid aftreden, dat de minste stemmen op zich vereenigd had. Volgens deze voorschriften moest dus Kleerekoper aftreden; waren Albarda en Spiekman, die in herstemming waren, niet verkiesbaar.

Volgens deze opvatting was er dus één vacature in het Dag. Bestuur en ééne in het overige gedeelte van het P.-B.

Voor deze vacatures dienden derhalve opnieuw kandidaten gesteld te worden.

Intusschen was het nieuwe reglement van kracht geworden en moest het aantal leden van het Dag. Bestuur worden gebracht op 5. Hierdoor werd het aantal vacatures in het Dag. Bestuur 3. Er dienden derhalve kandidaten te worden opgegeven voor drie plaatsen in het Dag. Bestuur en één plaats in het overige gedeelte van het P.-B.

Tevens trad toen in werking de bepaling dat vier leden van het P.-B. lid van de Kamer konden zijn; zoodat onder de gekozenen nog één Kamerlid kon wezen.

In overeenstemming met het bovenstaande werden door de afdelingen kandidaten opgegeven voor de nog te bezetten vacatures in het Partijbestuur.

De uitslag van de stemming over de kandidaten, die verklaard hadden een benoeming aan te nemen, was de volgende:

a. Verkiezing van 3 leden van het Dag. Bestuur. Uitgebracht waren 8541 geldige stemmen; volstreekte meerderheid 4271.

Uitgebracht waren op Heleen Ankersmit 3845, op Van der Goes 4821, op Kleerekoper 6109, op Loopuit 3943, op De Roode 2167, op Van der Waerden 3831 stemmen.

Gekozen waren dus Van der Goes en Kleerekoper; terwijl herstemming moest plaats hebben tusschen Heleen Ankersmit en Loopuit.

b. Verkiezing van een lid voor het overige gedeelte van het P.-B.

Uitgebracht waren 8350 geldige stemmen; volstreekte meerderheid 4176.

Uitgebracht waren: op Albarda 1500, op Van Eizenga 158, op Suze Groeneweg 1127, op Heijkoop 622, op De Jonge 218, op Lindeijer 84, op Rugge 446, op Sannes 939, op Spiekman 2645, op Thomassen 338 en op De Zeeuw 245 stemmen.

Er moest dus een herstemming plaats hebben tusschen Albarda en Spiekman.

Daar er nu reeds vier leden van de Kamer lid waren van het Partijbestuur, en dit het door de nieuwe statuten bepaalde maximum was, zou echter degene, die gekozen werd, toch onmiddellijk weer moeten bedanken.

Het Partijbestuur besloot daarom deze herstemming niet te doen plaats hebben, doch een nieuwe stemming te doen houden over de overige kandidaten. Van deze kandidaten moest echter Sannes worden afgevoerd, daar deze bij eventueele verkiezing toch onmiddellijk zou moeten aftreden.

De overblijvende kandidaten waren: Van Eizenga, S. Groeneweg, Heijkoop, De Jonge, Lindeijer, Rugge, Thomassen en De Zeeuw.

De uitslag van de gehouden stemming in de afdelingen was de volgende:

Voor de herstemming voor een lid van het Dagelijksch Bestuur der Partij werden uitgebracht 5925 geldige stemmen. Hiervan ver-

kregen Heleen Ankersmit 2560 en Jos. Loopuit 3362, zoodat Jos. Loopuit gekozen was.

Voor de verkiezing van een lid van het Partijbestuur buiten Amsterdam werden uitgebracht 5988 geldige stemmen.

Hiervan kregen Van Eizenga 379, Suze Groeneweg 1806, A. W. Heijkoop 1260, De Jonge 263, Lindeijer 149, Rugge 728, Thomassen 743 en De Zeeuw 654 stemmen. Er moest dus nogmaals een herstemming plaats hebben en wel tusschen Suze Groeneweg en A. W. Heijkoop.

Deze herstemming heeft echter niet plaats gehad; want toen de herstemming moest worden uitgeschreven, was de oorlogstoestand ingetreden en het Partijbestuur besloot toen te trachten deze herstemming te ontgaan.

Onder de toenmalige omstandigheden was het zeer moeilijk de stemming regelmatig te doen verlopen en bovendien kon het geld, dat er mee gemoeid zou gaan, zoowel door het Partijbestuur als door de afdelingen beter gebruikt worden.

Aan Heijkoop, die minder stemmen op zich verenigde dan Suze Groeneweg werd verzocht zich terug te trekken; terwijl Suze Groeneweg verklaarde over haar bezwaren tegen een noodverkiezing te willen heenstappen. Het Partijbestuur verklaarde nu op grond van het bovenstaande Suze Groeneweg als verkozen tot lid van het Partijbestuur.

Hiermede was dan eindelijk het Partijbestuur volledig samengesteld (26 September).

* * *

Overzicht van de voornaamste besluiten van het Partijbestuur.

In de eerste vergadering van het Partijbestuur, gehouden na het referendum, werden de maatregelen vastgesteld ter uitvoering van de genomen Congresbesluiten¹⁾. Echter kon van de verdere uitvoering niet veel komen, doordat de spoedig daarop uitgebarsten wereldoorlog de partij plaatste voor geheel andere toestanden en verhoudingen en alle verdere besluiten daardoor beheerscht werden. Toch kon één besluit, genomen vóór den oorlogstoestand, worden uitgevoerd, zij het dan ook slechts gedeeltelijk. Het Partijbestuur toch had besloten den 13den September een groote betooging te Amsterdam te houden vóór het Staatspensioen. Ter voorbereiding van deze betooging zouden den 26sten Juli op een twintigtal plaatsen meetings gehouden worden ter voorbereiding van de groote demonstratie te Amsterdam.

Een manifest werd door het Partijbestuur publiceerd (zie bijlage A) en den 26sten Juli hadden er 20 plaatselijke betoogingen plaats, die, hoewel zij hier en daar wat te lijden hadden van het ongunstige weer, uitstekend slaagden.

Een paar dagen daarna was de oorlog verklaard tusschen Oostenrijk en Servië; bestond de hoop nog, dat deze strijd beperkt zou blijven tot deze twee landen, spoedig bleek deze verwachting ijdel en binnen eenige dagen stond zoo goed als geheel Europa in vuur

¹⁾ Deze Congresbesluiten zijn gepubliceerd in „Het Volk” van 27 April 1914 (Derde Blad) en zijn bovendien opgenomen bij het Verslag van het Congres van 1914. (Uitgegeven door den Brochurenhandel.)

en vlam. Den 30sten Juli, den dag waarop het mobilisatiebevel werd afgekondigd, werd te Amsterdam een meeting tegen den oorlog gehouden, uitgaande van het Partijbestuur. Deze meeting, die bezocht was door een 15.000 bezoekers, werd gevolgd door een uitstekend geslaagde straatdemonstratie. Een paar dagen daarna, den 3den Augustus, had in de Kamer de stemming plaats over de mobilisatie-credieten; onze fractie stemde, zooals te verwachten was, voor de aanvraag. Onmiddellijk daarop verscheen, in „Het Volk” van 4 Augustus, een manifest van het Partijbestuur.

Op dit manifest wordt in het bijzonder de aandacht gevestigd, omdat het den grondslag aangaf, waarop de houding der partij gedurende den oorlogstoestand diende te rusten.

Het manifest luidde als volgt:

Aan de Nederlandsche Arbeidersklasse.

Kameraden!

De toenemende bewapening der groote mogendheden — hun onderlinge najiver en de zucht, om voor de kapitalistische belangen steeds weer nieuwe deelen der wereld onder hun invloed te brengen — hebben Europa thans gestort in een oorlog, waarvan de omvang en de verschrikkingen in de geschiedenis der wereld hun wedergade niet vinden.

Het kapitalisme heeft thans aan de wereld zijne onhoudbaarheid getoond en daarmee den strijd van het internationale proletariaat, waarvan zijn eerste voorvechter Jaurès als eerste offer is gevallen, zoo duidelijk mogelijk gerechtvaardigd.

Thans staat het Nederlandsche volk, staan ook wij, kameraden, voor de onverbidelijke gevolgen van den oorlog.

De mobilisatie van leger en vloot door de regeering is het eerste gevolg. Daar deze moet dienen, om te toonen, dat ons volk alles wil doen, om niet in den strijd der groote mogendheden te worden betrokken, heeft de soc.-dem. Kamerfractie daarvoor haar steun verleend.

Zij heeft verder aan de Regeering den eisch gesteld, de reeds genomen maatregelen ter voorziening in den te verwachten economischen nood zoodanig uit te breiden dat gedurende den oorlogstoestand niemand uit gebrek honger behoeft te lijden of van woning wordt beroofd. En zij heeft de verwachting uitgesproken, dat van de uitvoering van maatregelen, om de arbeidersklasse voor gebrek te behoeden, de organisaties van het strijdende proletariaat, dus ook die van vakbeweging en coöperatie, hunne medewerking zullen verleenen. Ten slotte heeft zij aangedrongen op uitstel van betaling en op het zenden van werklozen naar streken, waar de oogst moet worden binnengehaald.

Het Partijbestuur der S. D. A. P. verklaarde zich met dit optreden solidair en vertrouwt, dat het ook onder u met instemming zal worden begroet.

De tijden, die ons thans wachten, zijn voor de geregelde werking onzer strijdorganisatie niet gunstig. De organisatie moest vele van hare beste krachten afstaan aan de mobilisatie; de storing in het geldwezen zal misschien ook eenige instellingen der arbeidersbeweging tijdelijk verhinderen aan hare verplichtingen te voldoen — in één woord: de crisis die het gansche bedrijfsleven treft, zal vooral ook door ons worden gevoeld.

Bovendien is de aandacht des volks thans geheel ingenomen door de internationale gebeurtenissen, die elkander in verbijsterende snelheid opvolgen, en eischt de voorziening in de nooden van het oogenblik bovenal onze zorg en medewerking.

In deze omstandigheden drukken wij u met diepen ernst op het hart, trouw te blijven aan uwe organisatie, het eenig wapen, dat het proletariaat in den strijd om zijne verheffing ten dienste staat.

Wat uit den chaos, die thans in Europa heerscht, zal voortkomen, is nu nog niet te zeggen. Het kan zijn, dat de ellende, die het kapitalisme thans over de menschheid brengt, miljoenen die tot heden tegenover ons zijne zijde kozen, de oogen zal openen voor zijne onhoudbaarheid en dat daardoor de kansen der proletarische beweging enorm zullen worden versterkt.

Dit echter zal alleen kunnen gebeuren, als tijdens deze crisis die beweging hare machts- en strijdmiddelen intact weet te houden. En, kameraden, het is uwe taak, hierop boven alles uw streven te richten.

Zoekt dus uwe kracht vooral daarin en doet onderwijl al datgene, wat de oorlogstoestand, dien niet de Nederlandsche Regeering, doch de buitenlandsche groote mogendheden hebben veroorzaakt, nu eenmaal van ons eischt.

Kunt gij de wapenen tegen het kapitalisme in dezen tijd van désorganisatie niet hantceeren, bewaart ze en beschermt ze, opdat, zoodra de crisis wijkt en de tijd voor ons gekomen is om daaruit voor de verheffing onzer klasse de noodige konsekwenties te trekken, zij ons ten dienste zullen staan.

Vereenigt u met ons in den oproep:

Trouw aan de Roode Vaan.

HET PARTIJBESTUUR.

Door dit manifest was de positie der partij aangegeven: de partij, dus al haar organen, hadden tot taak de regeering te steunen in haar pogen de neutraliteit te handhaven en derhalve alles na te laten wat deze houding zou kunnen verzwakken of in gevaar brengen.

In zijn vergadering van 6 Augustus verklaarde het Partijbestuur zich nogmaals uitdrukkelijk vóór de handhaving van Nederland's strikte neutraliteit. Deze verklaring werd noodig geacht naar aanleiding van een artikel in „Het Volk” van 7 Augustus, getiteld „Holland's Positie”. Het communiqué, dat door het Partijbestuur van deze vergadering in „Het Volk” van 7 Augustus werd gepubliceerd, luidde als volgt:

„Het Partijbestuur vergaderde gisteravond met de redactie van „Het Volk” ter beraadslaging over den internationalen toestand. Uitvoerige besprekingen werden gehouden, mede naar aanleiding van het artikel „Holland's Positie” in „Het Volk” van Woensdagavond. Hoewel waardeerend de wijze, waarop overigens in deze buitengewoon moeilijke omstandigheden ons partijorgaan werd geredigeerd, verklaarde, in aansluiting met de verklaring gisteren door Troelstra namens de Kamerfractie gegeven, het Partijbestuur zich zoo goed als eenstemmig tegen de slotbeschouwing van bedoeld artikel en vóór de handhaving, zonder meer, van Nederland's strikte neutraliteit, om den door het internationaal kapitalisme aangestichten oorlog buiten onze grenzen te houden. Het

bleek trouwens, dat ook een belangrijk deel van de redactie het niet met het artikel eens was, terwijl de schrijver zelf verklaarde, dat zijn beschouwing volstrekt niet de strekking had om aan te sporen het standpunt van de neutraliteit te verlaten."

Den 8en Augustus kwam het Partijbestuur bijeen ter bespreking van den toestand der partij en van de maatregelen, welke getroffen dienden te worden ten einde te maken, dat de partij en hare afdelingen zoo krachtig mogelijk zouden blijven en bovenal te zorgen, dat de centrale leiding, hierbij „Het Volk" inbegrepen, zou kunnen blijven functioneeren.

Het Partijbestuur stelde zich op het standpunt, dat in de eerste plaats moest worden bereikt, dat de centrale leiding zou kunnen blijven bestaan en dat „Het Volk" kon blijven verschijnen.

Per week was er noodig voor het Partijbestuur zelf pl.m. f 150 tot dekking van de noodzakelijke uitgaven; in kas was een kleine f 800, en het was te verwachten, dat, als er geen buitengewone maatregelen werden getroffen, het beschikbare geld spoedig zou zijn opgebruikt. Uit tal van afdelingen hadden het Partijbestuur berichten bereikt, dat door de mobilisatie van bestuurders de afdelingen moeite zouden hebben te blijven functioneeren. Sterke daling van contributie was te verwachten, in aanmerking nemende dat in de week van 1 Aug.—7 Aug. 1913 aan contributies was ontvangen f 307.88, tegen f 34.34 in dezelfde week van 1914.

Uit de besprekingen met den directeur van „Het Volk" bleek, dat een sterke daling van abonnees, maar vooral van advertentie-opbrengst zeer stellig te verwachten was; de beschikbare middelen waren gering; prijsstijging van papier was te verwachten, bovendien zou alles contant moeten worden gekocht, dat alles bracht mede, dat den eersten tijd althans „Het Volk" aanzienlijke offers zou vragen.

Bezuinigingen, indien eenigszins mogelijk, zouden worden aangebracht; doch deze waren niet zoo groot, dat zij ook maar in de verte konden dienen om de extra uitgaven te dekken.

Buitengewone maatregelen waren dus noodig. Welke deze maatregelen waren, werd per circulaire d.d. 10 Augustus aan de besturen der afdelingen en federaties medegedeeld. In deze circulaire wordt het volgende gezegd:

„Het Partijbestuur besloot in zijn vergadering van Zaterdag 8 Augustus j.l. den afdelingen en federaties en de door of namens haar beheerde instellingen op te dragen:

„Zich te ontdoen van alle niet absoluut onontbeerlijke uitgaven: huur en andere onkosten voor kantoren; vergoedingen aan afdelings- en federatie-functionarissen, redacties en administraties van weekbladen, voor zoover deze niet geheel in dienst der Partij staan en dus van het salaris moeten leven; drukwerk voor administratieve doeleinden, advertenties e. d.;

„alle acties, die geld kosten, stop te zetten;

„alle kasgelden, beschikbare en opvorderbare fondsen van welke aard ook onverwijld en ten volle aan het Partijsecretariaat op te zenden en voor 't vervolg tot nader order alle inkomsten op het volstrekt onmisbare voor eigen huishouding na maandelijks het Partijsecretariaat te doen toekomen.

„De voornaamste afdelingen en federaties ontvangen 11 Augustus een schrijven op welken datum een vertegenwoordiger van het P.-B. namens dit college met haar wenscht te confereren; deze vergaderingen moeten op den daarvoor bepaalden avond doorgaan.

„Partijorganisaties, die geen aanschrijving ontvangen, doch een conferentie wenschelijk achten, kunnen daarvan kennis geven aan het Partijsecretariaat, dat dan zal meedeelen op welken datum een samenspreking kan plaats vinden.

„In de conferenties, waartoe het Partijbestuur besloot, zal een beslissing moeten vallen over het tijdelijk staken der uitgave van weekbladen, die met tekort werken of in de komende weken een vermoedelijk tekort zullen opleveren.

„Het Partijbestuur verwacht, dat de bestuurders door persoonlijk bezoek aan de leden zullen bereiken, dat allen, wien dit maar eenigszins mogelijk is, hun contributie blijven bijdragen, geregeld hun abonnementsgeld voor „Het Volk" voldoen en van min of meer vermogende partijgenooten en geestverwanten, ook van rijks- en gemeente-ambtenaren en anderen, wier vaste inkomsten verzekerd zijn, extra bijdragen voor het Partijfonds zullen innen.

„Geen actie, waaraan eenige financiële of persoonlijke risico verbonden is, worde ondernomen zonder goedkeuring van het Partijbestuur.

„De toelichting tot deze besluiten vindt men in het hoofdarikel, dat „Het Volk" van Dinsdag 11 Augustus bevat."

Het artikel waarnaar verwezen werd in bovengenoemde circulaire kwam voor in „Het Volk" van 11 Augustus en was getiteld: „Behoudt de Partij".

We halen er nog de volgende zinsnede uit aan:

„Partijgenooten, het Partijbestuur nam deze ingrijpende maatregelen, omdat het moest. Het vertrouwt op de stipte opvolging door u allen, leden en bestuurders, omdat het moet terwille van het behoud, terwille van de onverwijld weer in-werking-stelling der partij, onmiddellijk zoodra daarvoor het oogenblik gekomen is."

Het artikel eindigde met een aansporing aan de partijgenooten om plaats te nemen in steuncomité's en zich met alle kracht te wijden aan alle vredeswerk, dat in oorlogstijd geschieden moet en kan.

Zooals uit circulaire en artikel blijkt werd door het Partijbestuur dus stelling genomen a ten opzichte van de materiele voorzorgen die genomen moesten worden om de centrale leiding te doen behouden blijven; b ten opzichte van de te voeren propaganda door de afdelingen en c ten opzichte van het werk, dat door de partij en haar leden diende gedaan te worden.

Ten einde tot de uitvoering van het onder a genoemde te kunnen overgaan werden eerst op tal van plaatsen bijeenkomsten gehouden met bestuurders van afdelingen, federaties en gewesten. Als resultaat van deze besprekingen werd d.d. 28 Augustus nogmaals een schrijven aan de afdelingen en federaties gezonden, waarin op strikte naleving der door het Partijbestuur genomen maatregelen werd aangedrongen, gewezen werd op de ernst van den toestand en mededeeling werd gedaan van het bedrag, dat

per week gestort diende te worden ten behoeve van „Het Volk”.

Daarna werd naar aanleiding van door de afdeelingen verstrekte gegevens maand voor maand bepaald wat door iedere afdeeling moest worden afgedragen ten einde de uitgaven te dekken; er werden dus heffingen uitgeschreven en wel over September, October en November; het percentage van deze heffingen werd steeds lager gesteld, zoodat hetgeen de afdeelingen overhielden ter bekostiging van eigen uitgaven, tot delging van schulden enz. steeds grooter werd.

Hieronder volgt:

1o Staat A aangevende den toestand der afdeelingen in Augustus 1914.

Uit dezen staat blijkt duidelijk, dat de klacht, die gehoord werd, dat de afdeelingen totaal werden uitgeput, onjuist is.

2o Staat B — aangevende het resultaat van de getroffen maatregelen.

Uit dezen staat blijkt dus, dat, had de partijkas in normale tijden over het tweede halfjaar aan contributie en verdere vorderingen een bedrag te ontvangen van 10½ duizend gulden, dit bedrag steeg tot bijna f 19.000.

3o Staat C geeft aan wat voor den oorlogstoestand reeds ontvangen was aan contributie en wat na het verzenden der circulaires in Augustus en September werd ontvangen, hoe groot de aanslagen waren over de verschillende maanden en wat ontvangen werd.

A

Overzicht van den financieelen toestand der Partij-afdeelingen in Augustus 1914.

PARTIJGEWESTEN	Aantal leden op 30 September 1914.	Aantal leden der afdeelingen, die een finantieel rapport inzonden.	Bezit op 1 September.	Schuld op 1 September.	Inkomsten in Augustus.	Uitgaven der afdeelingen in Augustus.		
						Huishoudelijke uitgaven.	Afdracht Partijkas in Aug.	Totaal der uitgaven in Aug. met saldo op 1 September.
1. Groningen	1.725	1.535	f 300.46	f 333.69	f 308.13	f 42.88	f 263.07	f 658.65
2. Friesland	3.332	3.057	„ 339.01	„ 765.44	„ 808.97	„ 107.60	„ 630.39	„ 1369.09
3. Drente	901	806	„ 102.14	„ 268.47	„ 200.01	„ 7.71	„ 71.87	„ 258.40
4. Overijssel	1.658	1.371	„ 237.42	„ 1207.63	„ 260.30	„ 31.00	„ 246.26	„ 539.22
5. Gelderland	1.741	1.650	„ 884.27	„ 747.81	„ 448.18	„ 64.03	„ 545.75	„ 1321.09
6. Middengewest	908	797	„ 127.55	„ 240.12	„ 255.36	„ 72.14	„ 169.79	„ 454.90
7. Amsterdam	5.034	5.034	„ 834.61	„ 6109.96	„ 2646.50	„ 509.87	„ 1000.—	„ 3000.84
8. Utrecht	521	521	„ 74.75	„ 240.—	„ 144.53	„ 52.91	„ 220.—	„ 497.46
9. 's-Gravenhage	1.668	1.668	„ 35.97	„ 945.25	„ 616.59	„ 267.41	„ 477.14	„ 980.52
10. Rotterdam	1.646	1.618	„ 437.04	„ 2321.59	„ 585.37	„ 44.08	„ 258.64	„ 1030.57
11. N.-Holland (Noord)	1.377	1.160	„ 239.00	„ 598.07	„ 223.11	„ 31.71	„ 88.49	„ 573.66
12. N.-Holland (Zuid)	2.169	2.004	„ 310.24	„ 1549.14	„ 448.55	„ 115.79	„ 131.09	„ 881.10
13. Z.-Holland (Oost)	1.061	909	„ 277.05	„ 321.83	„ 269.30	„ 73.92	„ 300.78	„ 785.62
14. Z.-Holland (West)	1.284	1.102	„ 949.61	„ 440.86	„ 395.24	„ 100.56	„ 529.57	„ 1838.84
15. Zeeland	424	271	„ 65.58	„ 119.41	„ 126.36	„ 4.89	„ 12.60	„ 116.17
16. Noord-Brabant	278	278	„ 96.06	„ 269.66	„ 57.60	„ 16.48	„ 24.39	„ 136.74
17. Limburg	320	251	„ 68.05	„ 135.67	„ 33.50	„ 14.50	„ —.—	„ 108.40
	26.047	24.032	f 5378.81	f 16614.50	f 7827.60	f 1560.48	f 4969.83	f 14551.27

B

	In normale omstandigheden door de afdeelingen aan de Partijkas te betalen aan contributie 3e en 4e kwartaal en achterstallige afdrachten:	Betaald moest worden aan contributie derde kwartaal en aanslag voor de maanden September, October en November:	Afgedragen van 31 Juli tot 31 December:	Gemiddelde afdracht per lid:
1. Groningen	f 652.43	f 813.55 ⁵	f 1.094.01	f 0.63
2. Friesland	" 1.116.19	" 1.403.79 ⁵	" 2.441.13	" 0.73
3. Drente	" 380.02	" 414.63	" 420.99	" 0.46
4. Overijssel	" 669.63	" 786.32	" 901.51	" 0.54
5. Gelderland	" 711.06	" 810.28	" 1.416.92	" 0.81
6. Middengewest	" 330.31	" 473.12	" 972.36	" 1.07
7. Amsterdam	" 2.074.56	" 2.858.62	" 3.519.67	" 0.69
8. Utrecht	" 243.92	" 282.63	" 479.75	" 0.92
9. 's Gravenhage	" 665.02	" 1.007.64 ⁵	" 1.147.14	" 0.68
10. Rotterdam	" 960.73	" 900.84 ⁵	" 1.322.95	" 0.80
11. Noord-Holland (Noord)	" 513.52	" 623.63	" 667.81	" 0.48
12. Noord-Holland (Zuid)	" 857.18	" 1.053.38	" 1.378.97	" 0.63
13. Zuid-Holland (Oost)	" 482.14	" 528.10	" 1.012.47	" 0.95
14. Zuid-Holland (West)	" 441.95	" 545.03 ⁵	" 1.457.69	" 1.13
15. Zeeland	" 135.43	" 223.05	" 280.64	" 0.66
16. Noord-Brabant	" 93.89	" 124.77	" 204.24	" 0.73
17. Limburg	" 195.86	" 137.82	" 157.87	" 0.49
Totaal	f 10.558.34	f 12.987.22⁵*)	f 18.876.12	f 0.72

Bovendien werd in Augustus en September ontvangen uit de kassen der Gewestelijke- en Districtsfederaties f 1284.11.

*) Ter verklaring, dat dit bedrag minder is dan het bedrag van kolom 3, vestig ik er de aandacht op, dat in de 2de kolom niet is opgenomen het bedrag in Augustus ontvangen aan saldo's der afdelingen.

C

Totaalbedrag aan contributie in het 3e kwartaal door de Partijkas te ontvangen	f 4.141.52	
Ontvangen van de afdelingen in Juli en Augustus	f 5.674.56	
Ontvangen in September (afdeulingsinkomst. over Augustus)	" 4.959.58	
Totaal der aanslagen over September	" 3.880.95	
Hiervan ontvangen in Oct.	" 3.336.10	
Totaal der aanslagen over October	" 3.122.—	
Hiervan ontvangen in Nov.	" 2.906.76	
Totaal der aanslagen over November	" 1.842.75	
Hiervan ontvangen in Dec. (met achterstallige afdracht)	" 1.999.12	
Totaal	f 12.987.22	f 18.876.12

Opmerking: Door een aantal afdelingen werd in den loop van het 1e kwartaal 1915 nog afgedragen het nog verschuldigde van afdrachten over Sept., Oct. en November.

* * *

Zooals werd opgemerkt werd in het tweede half jaar 1914 ruim f 8000 door de afdelingen meer afgedragen dan het bedrag, dat in deze twee kwartalen door de afdelingen aan contributie had moeten worden gestort en indien tevens alle achterstallige contributie en verdere schulden van de afdelingen aan de partijkas waren betaald geworden.

Hierteenover staat, dat in dit tweede half jaar aan „Het Volk” werd afgedragen f 9000; voor steun aan federaties en gewesten werd uitgekeerd f 1150 en bovendien op de schulden der afdelingen in de eerste plaats werd afgeschreven hetgeen aan afdracht werd gestort. In totaal werd daarvoor een bedrag geboekt van f 1833.83^{1/2}, wat dus zeggen wil, dat op 31 Dec. 1914 de partij dit bedrag minder had aan vorderingen.

Werd derhalve door deze buitengewone heffingen ruim f 8000 meer ontvangen, de extra-uitgaven bedroegen ruim f 12000.

Dat dit mogelijk was, is te danken aan het feit, dat in dit half jaar ongeveer f 1250 aan vrijwillige bijdragen werd ontvangen en door partijfunctionarissen gedurende 2 maanden 10 pCt. van hun inkomen werd gestort, wat een bedrag opleverde van ruim f 1137.

Door al deze maatregelen was het dan ook mogelijk, dat in December het besluit genomen kon worden, althans voor het eerste kwartaal 1915 de gewone contributie-afdracht weder in te voeren. Tegen het einde van dit kwartaal zal dan opnieuw worden nagegaan, of deze wijze kan worden voortgezet of dat weder extra-maatregelen dienen te worden genomen.

* * *

Het tweede punt ten opzichte waarvan door het Partijbestuur stelling was genomen bij het uitbreken van den oorlog: was de vrijheid der afdelingen ten opzichte van de te voeren propaganda.

In de circulaire van 10 Augustus stond: geen aktie, waaraan eenige financiële of persoonlijke risico verbonden is, worde ondernomen zonder goedkeuring van het Partijbestuur.”

Deze bepaling was noodig om te zorgen, dat het Partijbestuur in deze buitengewone omstandigheden de propaganda, voor zoover die gevoerd kon worden, in handen had en ook ten einde te zorgen dat geen onjuiste of minder gewenschten vorm van actie zou worden gekozen.

Toen de wet-Mendels behandeld zou worden en later het Leeningsontwerp was ingediend, ging van het Partijbestuur de drang uit, dat de afdelingen naar aanleiding van deze ontwerpen vergaderingen zouden beleggen of vergaderingen te houden over het onderwerp: „De economische nood van de arbeidersklasse”.

Naar aanleiding van het Leeningsontwerp werd door het Partijbestuur een manifest gepubliceerd. (Zie bijlage B.)

Uit het optreden der partij en van de fractie in de Kamer is ten duidelijkste gebleken, dat de bewering, dat de partij een absoluut berustende houding had aangenomen, onwaar is.

In de vergadering van 19 December nam het Partijbestuur het besluit, dat voor het 1ste kwartaal 1915 weder de gewone contributie-afdracht zou worden ingevoerd en tevens werd de vraag besproken of de tijd al gekomen was, dat de afdelingen weder haar gewone werk zouden kunnen hervatten.

Het resultaat der besprekingen en de overwegingen die tot dit resultaat hadden geleid werd de afdelingen meegedeeld bij circulaire d.d. 28 December.

Deze circulaire luidt voor zoover althans het gedeelte betreft, dat handelt over de propaganda:

„Het Partijbestuur heeft in zijn jongste vergadering de vraag besproken of, niettegenstaande het voortduren van den oorlog, de tijd al gekomen was, dat de partij-afdelingen haar gewone werk weer zouden kunnen hervatten, waaraan natuurlijk zou vastzitten, dat het Partijbestuur afstand zou moeten doen van de extra-bijdragen, die sinds het uitbreken van den oorlog van de afdelingen zijn gevraagd.

„Over een en ander wenscht het P.-B. een kort woord tot de afdelingen te richten, om daarna zijn conclusie mede te deelen.

„Toen de oorlog uitbrak en de economische toestand in hooge mate ontredderd bleek, stond het Partijbestuur voor de keuze van de middelen om te zorgen, dat de partij niet medegesleept werd in die ontreddering.

„De zaken op den gewonnen voet voort te willen zetten, ware dwaasheid geweest. De politieke en economische vraagstukken, die in gewone tijden den inhoud van onze politiek vormen, werden onverbiddelijk op den achtergrond gedrongen, de oorlog beheerschte alles. Die oorlog was voorshands het eenige onderwerp, waarover iedereen denken en spreken kon.

„Wanneer er echter één onderwerp was, waarover niet zóó maar iedereen namens de partij in het publiek spreken mocht, dan was het wel de oorlog.

„De oorlogstoestand en de houding van de sociaaldemocratische partijen in de oorlogvoerende landen had een plotseling einde gemaakt aan de internationale verbindingen van het georganiseerde proletariaat en daardoor was de internationale politiek en daarmee de buitenlandsche politiek van iedere soc.-dem. partij in totaal andere verhoudingen gekomen.

„Natuurlijk waren er in de partij personen, die over de houding der soc.-dem. partijen in de

oorlogvoerende landen dadelijk een critisch oordeel klaar hadden en ook al dadelijk den tijd gekomen achtten dat oordeel als het oordeel van de sociaaldemocratie naar buiten te dragen.

„Het Partijbestuur mocht dat niet toestaan. te meer niet waar de oordeelvingen sterk tegen elkander ingingen en optreden naar buiten daardoor niets anders teweeg zou hebben kunnen brengen dan tentoonspreiding van groote verdeeldheid, waardoor de verwarring in de hoofden der arbeiders zeker nog zou zijn vergroot.

„Vóór de partij naar buiten sprak, moesten de partijgenooten zelf eerst in staat worden gesteld zich een oordeel te vormen. Vandaar het advies van het P.-B. om in huishoudelijke vergaderingen het eenige punt van de politieke dagorde te behandelen.

„Het verloop die vergaderingen bewees in vele gevallen, hoe juist het was niet zonder meer in het openbaar te komen met de veelal nog onrijpe meeningen, vooral die over de buitenlandsche partijen, maar ook die over de houding van onze eigen organen. Kamerfractie, „Volk”, enz.

„Een verder bezwaar tegen het houden van openbare vergaderingen was dat de daar sprekende of debatterende partijgenooten zich allicht zouden hebben uit te spreken gehad over de houding van bepaalde oorlogvoerende landen, wat met het oog op de wenschelijkheid om de neutraliteit te eerbiedigen, gevaarlijk kon zijn, waardoor de regeering of plaatselijke autoriteiten in de positie zouden komen tegen zulke vergaderingen een houding aan te nemen die tot hevigen strijd tusschen onze partij en de regeering zou hebben kunnen leiden, iets wat in zake den oorlog, hoogst ongewenscht is. Een regeering die haar best doet het land buiten den oorlog te houden, dient daarbij door onze partij niet te worden bemoeilijkt, maar gesteund.

„Een bijkomstige, maar toch gewichtige zaak, was deze, dat het P.-B., wilde het de partij-centrale met het dagblad in stand houden, zich verplicht zag, alle beschikbare financiële middelen van de afdelingen op te eischen. Zooals de toestand zich in Augustus en September liet aanzien, was het zelfs twijfelachtig of dit op die wijze lukken zou.

„Dank aan de buitengewone opofferingen, die vele partijgenooten zich hebben getroost, is dit laatste bezwaar thans vrijwel vervallen.

„Wat de beide eerste bezwaren betreft, acht het P.-B. thans het oordeel van de massa der partijgenooten voldoende bezonken, om het hek van den dam te durven nemen. Echter met dien verstande, dat de beide punten hun volle kracht behouden. Het P.-B. vertrouwt en verwacht, dat de in het publiek optredende partijgenooten zelf beseffen zullen, dat openbare vergaderingen en de propagandapers niet de geschikte plaatsen zijn om tegen de binnen- of buitenlandsche soc.-dem. partijen stelling te nemen, doch plaatsen zijn waar voor de sociaaldemocratie propaganda moet worden gemaakt, alsmede plaatsen, waar de politiek der regeering om ons land buiten den oorlog te houden, niet dient te worden bemoeilijkt.

„Het P.-B. heeft zelf reeds het sein gegeven om openbare vergaderingen te houden over onderwerpen, den economischen nood der arbeidersklasse rakende, wet-Mendels, leeningsontwerp, enz.; het geeft thans ook voor andere onderwerpen de gelegenheid om vergaderingen

te houden, in het vertrouwen dat het verantwoordelijkheidsbesef bij alle partijgenooten voldoende is om te bewerken dat de stem, die naar buiten klinken zal, geen wanclanken voorl zal brengen, doch gedragen zal worden door het besef, dat na den oorlog een sterke, eendrachtige sociaaldemocratie in het belang van het proletariaat nog veel noodiger is dan ooit te voren.

„Op ons eerstvolgend congres zal de gelegenheid dáár zijn om de inwendige partijverhoudingen te bespreken. Schriftelijke gedachtenwisseling, die rekening houdt met de omstandigheden van de krant en van de partij, is te voren gewenscht. Maar bij dat alles dient de bedoeling te zijn naar voren te brengen wat vereenigt, en dient men te beseffen, dat zeker de tijd nog niet gekomen is om over het verleden vonnissen te vellen en voor de toekomst definitieve gedragslijnen te bepalen.”

Het derde punt, zooals boven werd vermeld, was de hulp, te verleen en aan hen, die tengevolge van den oorlog, getroffen werden. Door den voorzitter der Kamerfractie was reeds bij het debat over de oorlogscredieten er op gewezen, dat de vakbeweging zeker daarbij gewichtige diensten zou kunnen bewijzen; ook de partij en de coöperaties.

Toen dan ook het Nationaal Steuncomité werd opgericht was de voorzitter van het Vakverbond één zijner leden, en één der secretarissen was ons Kamerlid Albarda. In tal van gemeenten maakten partijgenooten deel uit van plaatselijke steuncomité's.

Meermalen kwam bij het Partijbestuur het verzoek in om een algemeene actie voor steun in te zetten. Na een zeer uitvoerige bespreking van dit onderwerp, waaraan behalve door het Partijbestuur werd deelgenomen door Oudegeest, Jan v. Zutphen en Spiekman kwam men tot de conclusie, dat het niet mogelijk was deze actie op die wijze te voeren; deze actie moest plaatselijk gevoerd worden. Het was echter noodig, dat het Partijbestuur volkomen op de hoogte was van den toestand der steunbeweging in de verschillende plaatsen, ten einde de plaatselijke actie te kunnen helpen en steunen. Als gevolg hiervan werd d.d. 26 October een circulaire aan de Besturen der Afdelingen en Stedelijke Federaties gezonden waarin o.a. het volgende werd gezegd:

„Door verschillende omstandigheden, voortvloeiende uit de oorlogscrisis, zal het den meesten afdelingen niet mogelijk zijn de gewone propaganda zoo te voeren als in normale tijden. Een der voornaamste oorzaken hiervan is, dat men in de plaatsen waar groote groepen arbeiders werkloos geworden zijn of waar de seizoen-werkloosheid van ernstiger aard is dan in andere jaren, minder ontvankelijk is voor die propaganda. Het komt het Partijbestuur gewenscht voor, dat in deze plaatsen de Partij haar organisatie en de partijgenooten hun krachten in dienst stellen van een beweging, die in den nood der door de oorlogscrisis getroffen en tracht te voorzien of betere voorziening tracht te verkrijgen dan zonder den door ons uit te oefenen druk mogelijk is.

„Vóór de afdelingen er toe over kunnen gaan om middelen te beramen, die aan dit streven bevorderlijk zijn, is het noodig dat zij een goed overzicht hebben van den toestand

en van hetgeen in de plaats, waar de afdeling gevestigd is, gedaan wordt om de ellende te lenigen.

„Het Partijbestuur is voornemens de afdelingen, die er voor in aanmerking komen, de partijgenooten-raadsleden, de partijgenooten-leden van steuncomité's bij hun pogingen tot het verschaffen of verbeteren van den steun krachtig ter zijde te slaan. Daarvoor is noodig, dat ook wij een algemeen overzicht hebben van den toestand. Wat en de afdelingen en wij weten moeten vóór tot het voeren van een plaatselijke en algemeene actie kan worden overgegaan, blijkt uit bijgaande vragenlijsten. De beantwoording van de daarin gestelde vragen zal een uitgebreid onderzoek vorderen, dat toch naar wij hopen binnen weinige weken afgevoerd kan zijn.

„Voor inlichtingen omtrent den omvang der werkloosheid en de maatregelen tot leniging van den nood getroffen, zullen de besturen zich dienen te wenden tot het gemeentebestuur, het plaatselijk steuncomité, de besturen van vakvereenigingen, misschien tot ambesturen e.a. Dat allen juiste cijfers omtrent den omvang der werkloosheid zullen verstrekken, verwachten wij niet; wien dit niet mogelijk is, geve zoo dicht mogelijk benaderde schattingscijfers.

„Na door de antwoorden op de vragenlijsten op de hoogte gebracht te zijn zal door het P.-B. aan allen, die in de actie betrokken worden, worden meegedeeld, wat in het algemeen en wat in de bijzondere ter onzer kennis gebracht gevallen gedaan kan worden. Materiaal zal worden toegezonden: modelregelingen, zooals wij die wenschen en die in sommige plaatsen gelden; maatregelen door de meest actieve en democratische gemeenteraden getroffen; concept-adressen aan Gemeenteraden en Steuncomité's, enz. Hierdoor wordt dan tevens bereikt, dat er eenheid komt in het optreden onzer vertegenwoordigers in Gemeenteraden en Steuncomité's.

„De overige vragen dienen ter voorbereiding van een actie tegen woningontuiming en tot het verkrijgen van een betere regeling der tegemoetkomingen aan gezinnen van onder de wapenen geroepen verleend.

„De steuncomité's verkeerden thans in een overgangstijperk. De middelen door particulieren bijeengebracht raken uitgeput; om voort te gaan met ondersteuning zijn velen weldra aangewezen op de hulp van de Gemeente en het Nationaal Comité. Het oogenblik, waarop wij door krachtig optreden een vertegenwoordiging in de comité's kunnen verkrijgen is voor de meeste plaatsen spoedig aangebroken. Vooral nu de winter nadert is het voor de ondersteunden van het grootste belang, dat wij onzen invloed zoo gauw mogelijk ten hunnen gunste kunnen aanwenden.

„Daarom rekent het P.-B. er op, dat alle afdelingen zich zullen beijveren om uiterlijk op den bepaalden termijn de vragenlijsten ingevuld aan het Partijsecretariaat toe te zetten.”

* * *

Naar aanleiding van de ingekomen antwoorden konden vanwege het partijsecretariaat voor tal van plaatsen de noodige wenken en raadgevingen worden gegeven.

Een andere actie, doch liggende in dezelfde lijn, was die, uitgaande van het Partijbestuur,

tot het verkrijgen van verhoogde vergoedingen voor gezinnen van onder de wapenen geroepenen. Ook daarvoor werden de afdeelingen de noodige aanwijzingen gegeven en middelen voor het aanvragen van vergoeding of verhooging van vergoeding beschikbaar gesteld.

Ten slotte wordt er nog de aandacht op gevestigd, dat toen minister Treub op het voorstel van den Werkloosheidsraad was ingegaan om de bestaande werkloosheidskassen door steun van Rijk en Gemeente in staat te stellen gedurende den crisis al haar werklooze leden uitkeering te geven, werd de aandacht van de soc.-dem. raadsleden hierop gevestigd, ten einde aan de plannen van den minister in den noodigen steun te verleen, wanneer deze zaak in de gemeenteraden aan de orde kwam.

* * *

Het behoeft niet gezegd te worden, dat het redigeeren van „Het Volk”, vooral in het begin van de crisis, met zeer veel beleid moest gevoerd worden. De oorlogstoestand had ons overvallen; we stonden voor nieuwe verhoudingen, tal van vraagstukken moesten onder de oogen gezien worden en het ging niet aan, dat door middel van ingezonden stukken allerlei tegenstrijdige meeningen werden geuit; in de eerste plaats was het de taak der redactie door het schrijven van artikelen de verschillende vraagstukken, die zich voordeden, te behandelen.

Herhaaldelijk hadden dan ook besprekingen plaats tusschen het Partijbestuur en de Redactie over verschillende onderwerpen en later toen de voorzitter van het Partijbestuur geen deel meer uitmaakte van de Redactie, werden de vergaderingen van het Partijbestuur bijgewoond door den redacteur De Roode.

De hoog noodige eenheid in leiding tusschen Redactie, Kamerfractie en Partijbestuur was hierdoor gewaarborgd.

Van de kleine pers had terecht mogen verwacht worden, dat ook zij in deze dagen begrepen had, dat in de eerste plaats haar taak was de leiding te steunen.

Ten einde haar nadrukkelijk op deze plicht te wijzen, werd in het begin van de crisis een bijeenkomst gehouden van het Partijbestuur met de redacteuren van de kleine pers.

* * *

In een der eerste vergaderingen na het uitbreken van den oorlog werd de vraag gesteld, of het niet gewenscht zou zijn den Partijraad bijeen te roepen. Die vraag werd echter ontkennend beantwoord. Dit antwoord werd niet alleen gegeven, omdat de partijraad nog georganiseerd moest worden, doch ook, omdat het karakter van den partijraad niet hierin bestaat, dat hij zich dient uit te spreken over de gevoerde leiding. Alleen wanneer er belangrijke politieke beslissingen zijn te nemen, kan het Partijbestuur het initiatief nemen tot bijeenroeping van dezen Raad. In dit geval maakt dan ook de Kamerfractie in haar geheel deel uit van den Raad. De Partijraad, die in September bijeen moet worden geroepen heeft tot taak maatregelen te bespreken van propaganda en organisatie, vooral met het oog op den dan naderenden wintertijd.

Zooals reeds gezegd, de Partijraad was nog niet georganiseerd; met de voorbereiding was men bezig. Een werk, dat voor iemand, die niet bekend is met dergelijk organisatiewerk, schijnbaar van geringen omvang is, doch dit inderdaad niet is. Aan de samenstelling van den Partijraad moest voorafgaan de vorming van de gewesten. Deze arbeid moest,

althans in het begin van den oorlogstijd, gestaakt worden. Later, toen de toestanden van het verkeer althans weer wat normaler waren geworden, werd met den noodigen spoed het werk voortgezet en in begin van 1915 was deze zaak geregeld.

Aan het daarna nog ingekomen verzoek om den Partijraad bijeen te roepen, meende het Partijbestuur niet te moeten voldoen. De Partijraad is geen lichaam dat ingesteld is om critiek te oefenen op genoemde leiding; daarvoor dient het Congres. Het Partijbestuur dat met de leiding belast is van Congres tot Congres, kan de verantwoordelijkheid voor die leiding niet overdoen aan een college, dat te dien opzichte geenerlei verantwoordelijkheid heeft.

* * *

Wat in de partij heel wat stof heeft opgejaagd is de aansluiting van eenige vooraanstaande partijgenooten bij den Anti-Oorlog-Raad.

De omstandigheid, dat deze partijgenooten in overleg met het Partijbestuur zitting hebben genomen in dezen Raad, maakt het noodig er hier enkele woorden over te zeggen.

Het Partijbestuur heeft in het toetreden tot dezen Raad niets kunnen zien, wat in strijd zou zijn met onze beginselen of met het partijbelang.

Afkeuring er over uit te spreken, zooals sommige partijgenooten blijkbaar gewenscht hebben, of nog erger, het lidmaatschap van den Raad, onvereinigbaar verklaren met het lidmaatschap der Partij, het Partijbestuur heeft er niet aan gedacht.

Internationaal Congres en Int. Soc. Bureau.

In het laatst van Augustus zou te Weenen weder een Int. Soc. Congres worden gehouden.

Tegelijk met de verkiezing van de leden van het Partijbestuur had in de afdeelingen een stemming plaats over de candidaten, die gesteld waren voor afgevaardigden der S. D. A. P. op dit Congres.

Bij deze stemming werden uitgebracht 9294 geldige stemmen; de volstrekte meerderheid was dus 4648.

H. Ankersmit verkreeg 1528, J. W. Albarda 1705, J. A. Bergmeijer 1013, J. E. W. Duijs 5175, A. H. Gerhard 1660, F. van der Goes 1825, L. M. Hermans 980, L. Hoejenbos 579, W. C. de Jonge 165, K. ter Laan 4534, J. van Leeuwen 954, Jos. Loopuit 628, M. Mendels 3995, G. Middelburg 274, G. W. Sannes 1220, J. H. Schaper 2565, H. Spiekman 1446, P. J. Troeistra 7719, W. H. Vliegen 4051, Th. van der Waerden 1111 en F. M. Wibaut 2679 stemmen.

Gekozen waren derhalve P. J. Troelstra en J. E. W. Duijs.

Herstemming voor de overige 3 plaatsen moest dus plaats hebben tusschen F. v. d. Goes, K. ter Laan, M. Mendels, J. H. Schaper, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut.

Voor deze herstemming werden 8506 geldige stemmen uitgebracht.

Uitgebracht werden: op Van der Goes 2502, op K. ter Laan 5337, op Mendels 4609, op Schaper 4249, op Vliegen 5022, op Wibaut 3079; gekozen waren dus: K. ter Laan, Mendels en Vliegen.

De delegatie der partij bestond derhalve uit Duijs, K. ter Laan, Mendels, Vliegen en Troelstra.

Deze delegatie werd later door het Partijbestuur aangevuld met Wibaut en Schaper, buiten bezwaar van de partijkas.

Tengevolge van den oorlog kon het Internationaal Socialistisch Congres niet gehouden worden. Reeds waren alle voorbereidende maatregelen getroffen; zoo hadden de verschillende landen hun rapporten over het tijdvak 1910—1914 reeds toegezonden aan het Int. Soc. Bureau, ook onze

partij, en bovendien was door Vliegen, daartoe aangewezen door het Partijbestuur, een rapport ingezonden over één der onderwerpen, die op de dagorde stonden, n.l. over „De Socialistische Internationale en de Arbitrage”; al deze arbeid was voorbarig geweest en moest tot nader worden uitgesteld.

Door den oorlogstoestand was ook de feitelijke werkzaamheid in het Int. Soc. Bureau, opgeheven; gevestigd in een door den vijand bezet land was alle verkeer zoowel persoonlijk als schriftelijk onmogelijk. Zoodra echter de toestanden het even mogelijk maakten werd door persoonlijk bezoek getracht zich op de hoogte te stellen van den stand van zaken en getracht te weten te komen, hoe de leden van het Uitvoerend Comité van het Int. Soc. Bureau dachten over de tijdelijke verplaatsing van het Bureau naar een neutraal land.

Die verplaatsing toch was noodig om het Bureau, indien de tijd gekomen was om op te treden tot herstel der Internationale, het noodige vertrouwen te schenken om te kunnen optreden als onbevooroordeeld lichaam.

Als gevolg van de besprekingen met het D. B. van het Int. Soc. Bureau werd door dit Bestuur verzocht de volgende circulaire toe te zenden aan de verschillende partijen:

„De S. D. A. P. in Nederland heeft ons het voorstel doen toekomen om binnenkort een conferentie van gedelegeerden van alle aangesloten partijen bijeen te roepen, die ten doel zou hebben den toestand te onderzoeken, door de laatste gebeurtenissen geschapen. Naar de opvatting der voorstellers zou deze eerste conferentie overgaan tot een wisseling van inzichten en eventueel de bijeenroeping van een nieuwe conferentie, van volmachten voorzien, voorbereiden.

„De voor-conferentie zou plaats hebben te Amsterdam tusschen 20 Oktober en 1 November 1914 en zou gepresideerd worden door de delegatie van een der partijen wier land niet door den oorlog is getroffen.

„Wil zeer spoedig aan Troelstra, afgevaardigde te Scheveningen, Holland, die wel onze bemiddelaar heeft willen zijn, een brief of telegram doen toekomen, meldende of gij deze voor-conferentie nuttig en noodig acht, en of gij eventueel een of meer gedelegeerden erheen zoudt zenden.”

Het Partijbestuur meende echter terecht, dat de tijd voor een conferentie nog niet gekomen was en besloot, alvorens tot verzending van genoemde circulaire over te gaan, de socialistische partijen de vraag voor te leggen, of het niet gewenscht was, dat het bureau tijdelijk zou worden overgebracht naar een neutraal land.

Nadat uit de ingekomen antwoorden bleek, dat met het denkbeeld tot tijdelijke verplaatsing van het Bureau naar een neutraal land, vrijwel algemeen instemming werd betuigd, had er den 29en een bijeenkomst plaats van het Dag. Bestuur onzer partij met den Internationalen secretaris en Bertrand, lid van het Uitvoerend Comité.

Van deze samenkomst werd het volgende medegedeeld in „Het Volk”:

„Het Internationaal Bureau.

„Als gemachtigden van het Uitvoerend Comité van het Internationaal Socialistisch Bureau

waren heden te Amsterdam L. Bertrand en C. Huysmans, om met het Dagelijksch Bestuur onzer partij overleg te plegen omtrent de vraag, wat diende te worden gedaan ten aanzien van het Int. Soc. Bureau, als gevolg van de raadpleging der aangesloten partijen, door het Partijbestuur der Hollandsche partij, over de verplaatsing gedurende den oorlog van het Bureau naar Nederland.

„Op initiatief van het Uitvoerend Comité van het I. S. B. werd besloten, dat tijdelijk het bureau zal worden gevestigd te 's Gravenhage, dat de internationale secretaris Huysmans eenmaal per week naar Den Haag zal komen, dat een deel van het personeel en van het archief tijdelijk naar Den Haag zal worden verplaatst. Het Uitvoerend Comité heeft zich toegevoegd als delegatie van de neutrale landen de drie gedelegeerden van de Hollandsche partij in het I. S. B.

„Dit besluit is in overeenstemming met den gebleken wensch van verschillende partijen, bij het I. S. B. aangesloten.”

Conferentie te Kopenhagen.

Van de socialistische partijen ontving het Partijbestuur het verzoek deel te nemen aan een conferentie te Kopenhagen van vertegenwoordigers van neutrale landen.

Het doel van de conferentie was te overwegen, wat er door de neutrale landen reeds nu gedaan zou kunnen worden in het belang van den vrede. Deze conferentie, die eerst begin December zou worden gehouden, had eindelijk plaats den 17en en 18en Januari.

Als vertegenwoordigers van de partij waren er aanwezig: Van Kol en Troelstra, leden van het Int. Soc. Bureau, benevens de leden van het Partijbestuur Vliegen en Wibaut. Verder waren er vertegenwoordigers van de Deensche, de Zweedsche en de Noorsche partij.

Door de conferentie werd de volgende resolutie aangenomen:

„De sociaal-demokratische conferentie te Kopenhagen, waarop vertegenwoordigers uit Nederland, Zweden, Noorwegen en Denemarken aanwezig zijn, heeft evenals reeds vroeger de sociaal-democratie van Zwitserland en Italië zich genoopt gevoeld bijeen te komen om over den heerschenden toestand te beraadslagen, aan de stemming die in de arbeidsklassen der verschillende landen heerscht, uiting te geven en de internationale solidariteit tijdens de tegenwoordige crisis te onderhouden.

„De conferentie constateert dat het kapitalisme in zijn imperialistischen vorm, de daarmee samengaande, ononderbroken, aangroeiende militaire voorbereidselen en de ongebreidelde expansie-politiek, naast de geheime en onkontroleerbare diplomatie der groote mogendheden, de wereld thans tot de catastrofe heeft gebracht, welke de sociaal-democratie voorspeld en waarvoor zij steeds gewaarschuwd heeft.

„In het oogenblik, dat de geheele menschheid met afschuw is vervuld van de gruwelen en verwoestingen, die de oorlog over de wereld heeft gebracht, geeft de conferentie uitdrukking aan de vaste en krachtige wil tot den vrede, die in de bevolking van de op de conferentie vertegenwoordigende landen leeft.

„De conferentie beschouwt het als een harer voornaamste opdrachten den volkswil, welke in alle landen het beëindigen van den oorlog

eischt op zulk een wijze, dat een duurzame vrede verzekerd is, te verzamelen en sterker te maken. Zij wendt zich daarom tot de sociaal-democratische arbeiders der oorlogvoerende landen onder verwijzing naar de beginselen van internationale solidariteit en proletarisch rechtsbewustzijn, welke op alle internationale congressen vastgelegd zijn. Het congres van 1910, te Kopenhagen gehouden, vatte deze beginselen op deze wijze samen, dat het de socialistische parlementsleden verplichtte:

„a. voor de oprichting van verplichte internationale scheidsgerichten te werken;

„b. beperking van de bewapening met als eind-doel de algemeene ontwapening te eischen;

„c. afschaffing van de geheime diplomatie en openbaarmaking van alle bestaande verdragen en overeenkomsten tusschen de regeeringen te verlangen; en

„d. op te treden voor het recht aller volkeren om over eigen lot te beslissen en dit recht tegen militaire aanslagen en gewelddadige onderdrukking te verdedigen.

„De conferentie acht het derhalve als de plicht aller socialistische partijen in den zin van eenen spoedigden vrede werkzaam te zijn en daarbij haar geheele kracht aan te wenden voor het tot stand komen van vredesvoorwaarden, welke niet de kiem van nieuwe oorlogen in zich sluiten, maar den grondslag vormen voor internationale ontwapening en voor de democratisering der buitenlandsche politiek.

„De conferentie protesteert tegen den inbreuk op het volkenrecht, tegenover België begaan en spreekt de verwachting uit, dat de sociaal-democratie van alle oorlogvoerende landen zich tegen iedere schending van het zelfbeschikingsrecht der volkeren door gewelddadige annexatie ten scherpste zal keeren.

„Terwijl de conferentie dus de oude vredesbeginselen der internationale herhaalt, verzoekt zij het Internationaal Socialistisch Bureau zoo spoedig de verhoudingen dat veroorloven, in elk geval bij het begin der vredesonderhandelingen de sociaaldemocratische partijen ter raadslaging over gemeenschappelijke eischen met betrekking tot het sluiten van den vrede bijeen te brengen. Zij beschouwt dit als een ~~nooizakelijke~~ voorwaarde om de vredesvoorwaarden niet zonder medewerking der arbeidende klassen of tegen haar wil te doen vaststellen en roept daarom de arbeiders van alle landen op, hun geheele energie op het naderbij brengen van een spoedigden en duurzamen wereldvrede te concentreren.

„De wereld-oorlog met al zijn gruwelen is slechts mogelijk geworden, doordat de kapitalistenklassen in de verschillende landen nog altijd de macht in handen hebben. De conferentie roept daarom de arbeidersklassen op met nog meer kracht en toewijding dan voorheen den strijd voor de verovering van de politieke macht te voeren, opdat het imperialisme neergeslagen en de internationale sociaal-democratie hare volkeren bevrijdende taak vervullen kan.

„Verder besloot de conferentie: De sociaal-democratie in de neutrale landen wordt opgedragen door middel van de parlementen of op een andere daartoe geëigende wijze, zich tot hare respectievelijke regeeringen te wenden met het verzoek, in overweging te willen nemen, in hoeverre deze alleen of in verbinding met andere regeeringen van neutrale staten met kans op succes aan de oorlog-

voerende machten hare bemiddeling tot het verkrijgen van een spoedige en duurzame vrede zal kunnen aanbieden.”

Voorts nam de conferentie het volgende protest aan tegen de arrestatie van de vijf Russische Doemaleden:

„De sociaaldemocratische conferentie te Kopenhagen verneemt dat vijf leden der Russische Doema, welke tesamengekomen waren om een rapport aan deze conferentie samen te stellen, op grond van dit feit gevangen genomen zijn. De conferentie spreekt hare sympathie met deze vijf partijgenooten uit en protesteert ten scherpste tegen zulke handelingen, wettelijke vertegenwoordigers der arbeidersklasse aangedaan.”

Het voorstel betreffende het bijeenroepen van een internationaal congres en een grootere conferentie werden verwezen naar het Internationaal Socialistisch Bureau.

Redactie „Volk” en „Weekblad”.

In de redactie van „Het Volk” kwam dit jaar alleen deze verandering, dat partijgenoot Vliegen tegen 1 October zijn ontslag nam als redacteur van „Het Volk”. Vliegen legde deze functie neer tengevolge van zijne verkiezing tot wethouder in de gemeente Amsterdam.

Op een andere plaats in dit verslag is reeds gesproken over het voortdurende overleg dat plaats heeft gehad tusschen redactie en partijbestuur; een overleg, dat ook in gewone tijden noodig is om de gewenschte eenheid in leiding te verkrijgen, doch vooral in dezen zeer moeilijken tijd dringend noodzakelijk was.

Is het aantal ingezonden-stukken-schrijvers gewoonlijk al groot; het behoeft niet te verbazen, dat, vooral in het begin van den oorlog, dit aantal in bijzondere mate was toegenomen. Een stevig optreden van de redactie daartegen was meer dan noodig, wilde de krant niet een staalkaart worden van allerlei, elkander dikwijls tegensprekende, meeningen.

Een aantal schrijvers van ingezonden stukken, wier stukken niet geplaatst werden, gingen natuurlijk bij de Commissie voor Geschillen in beroep; enkelen zagen tegenvolge van dit beroep hun stuk geplaatst; voor velen had dit beroep geen succes.

In het verslag van de Commissie voor Geschillen, dat aan de afdelingen zal worden toegezonden, vindt men nadere bijzonderheden over het werken van deze commissie in het afgelopen jaar.

Propagandisten en provinciale bladen.

In de vorige jaren werden aan dit verslag toegevoegd de verslagen van de propagandisten, en wel van Hermans in Gelderland en Lindeijer in Zeeland. Werd deze wijze van doen ook nu weder gevolgd, dan zou er aan moeten worden toegevoegd een verslag van Hof, die in Drenthe, van Schlosser, die in het gewest Zuid-Holland (West) en van Dijkgraaf, die in het gewest Zuid-Holland (Oost) werkzaam is.

Materieel zou het daardoor al bijna onmogelijk worden, daar de omvang van het verslag inderdaad te groote afmetingen zou aannemen; doch er is nog een andere reden. Naarmate de organisatie beter wordt, de vorming van gewesten meer haar beslag krijgt, werken de propagandisten voornamelijk voor en in overleg

en samenwerking met het bestuur van het gewest en brengen dus in de allereerste plaats verslag uit van hun werkzaamheid aan het bestuur van het gewest.

Op grond van deze motieven worden bedoelde verslagen dus niet meer aan dit verslag toegevoegd.

Toen begin Augustus aan de afdelingen werd voorgeschreven de grootst mogelijke zuinigheid te betrachten, was het te begrijpen, dat eenige bladen, waarvan de uitgave te zware lasten legde op de afdelingen, zouden worden opgeheven.

Opgeheven werden: „De Nieuwe Tijd” (Twenthe), „De Sociaal-Democraat” (Leiden), „De Strijd” (Den Haag), „De Strijd” (Breda), „De Toorts” (Hilversum) en „De Volksstem” (Haarlem).

Opgericht werd „De Voorwaarts”, voor de districten Hoorn en Enkhuizen.

De overige bladen bleven bestaan.

Jeugd-Organisatie.

Omtrent dit onderwerp kan verwezen naar het verslag van de Centrale Commissie voor de Jeugdorganisatie, dat aan dit verslag is toegevoegd.

Bond van Soc.-Dem. Vrouwen-Propaganda-clubs.

Ook ten opzichte van den toestand en het werken van dezen Bond wordt verwezen naar het verslag door den Bond bij het Partijbestuur ingezonden.

Brochurenverkoop.

Met den brochurenverkoop is het nog niet in orde; er zijn tal van afdelingen, waar niet voldoende aandacht wordt geschonken aan het belangrijke werk, dat voor de propaganda gedaan wordt door den brochurenverkoop krachtig ter hand te nemen. Die brochurenver-

koop moet niet zoo nu en dan eens door de afdeling gedaan worden, dat moet de afdeling niet over laten aan den een of ander die er toevallig wat aan wil doen, neen deze tak van propaganda moet door de afdelingen zelf onstlig worden georganiseerd.

Onderstaanden staat geeft een overzicht hoe het met den brochurenverkoop gesteld is in de verschillende deelen van het land.

Slot.

Heeft de oorlogstoestand de leiding geplaatst voor een moeilijke taak, was veel beleid en voorzichtigheid noodig om de partij door dezen ernstigen tijd heen te voeren, het bleek al spoedig, dat vele partijgenooten niet alleen op verschillende punten andere inzichten hadden, doch enkelen hunner gingen zoo ver, dat zij meenden gezamenlijk te moeten optreden ten einde de leiding tegen te gaan.

Op een verzoek namens deze georganiseerde oppositie gedaan om haar te hooren en met haar in overleg te treden, heeft het Partijbestuur geweigerd in te gaan, terecht het standpunt innemende, dat op het Congres door de afgevaardigden, namens hunne afdelingen critiek kan worden uitgeoefend en de leiding alleen daar ten aanhoore van iedereen in staat is zich te verdedigen.

* * *

De oorlogstoestand is ook de oorzaak geweest, dat tal van onderwerpen, die in behandeling waren, besluiten, waarvan de uitvoering reeds was voorbereid, moesten blijven liggen of niet verder konden worden uitgevoerd. Wij wijzen hiervoor o. a. op het besluit inzake de uitgave van een Maandschrift, op het besluit betreffende het ontwerpen van een reglement voor de verhouding van den Bond en Vrouwenclubs en de Partij.

Toch is niettegenstaande de vele moeilijkheden nog een groot stuk organisatorisch werk

Overzicht van den verkoop van colportage-brochures in 1914 :

PARTIJGEWESTEN	Door de afdelingen en colporteurs besteld in 1914	Aant. leden op 31-12-'14 *)	Omzet per lid	Aantal soc.-dem. kiezers	Omzet per soc.-dem. kiezer
1. Groningen	f 405.84	1.727	f 0.23	13.917	f 0.029
2. Friesland	„ 589.54	3.365	„ 0.17	17.094	„ 0.034
3. Drente	„ 205.91	907	„ 0.22	3.753	„ 0.054
4. Overijsel	„ 274.27	1.626	„ 0.16	9.579	„ 0.028
5. Gelderland	„ 447.11	1.701	„ 0.26	10.778	„ 0.041
6. Middengewest	„ 159.10	920	„ 0.17	2.219	„ 0.071
7. Amsterdam	„ 525.43	4.956	„ 0.10	26.518	„ 0.019
8. Utrecht	„ 87.03	507	„ 0.17	4.216	„ 0.020
9. 's-Gravenhage	„ 358.62	1.631	„ 0.22	8.950	„ 0.023
10. Rotterdam	„ 287.74	1.584	„ 0.17	14.118	„ 0.040
11. Noord-Holland (Noord)	„ 296.51	1.279	„ 0.23	5.422	„ 0.054
12. Noord-Holland (Zuid)	„ 443.02	2.134	„ 0.20	10.491	„ 0.042
13. Zuid-Holland (Oost)	„ 351.64	1.095	„ 0.32	4.592	„ 0.076
14. Zuid-Holland (West)	„ 267.99	1.279	„ 0.20	5.251	„ 0.051
15. Zeeland	„ 143.15	392	„ 0.36	2.355	„ 0.060
16. Noord-Brabant	„ 90.72	266	„ 0.34	2.711	„ 0.033
17. Limburg	„ 58.36	319	„ 0.18	2.285	„ 0.025
Totaal	f 4991.98	25.688	f 0.19	144.249	f 0.034

*) Van een aantal afdelingen, die niet tijdig haar kwartaalstaat inzonden, is het aantal leden genomen op 30-9-'14.

verricht; de gewesten en tal van districts-federaties zijn gevormd; aan de inwendige organisatie van de afdelingen is krachtig gewerkt.

Voor het Partijbestuur,

VAN KUIJKHOF,

Secretaris.

Amsterdam, Maart 1915.

Bijlage A.

Aan de Arbeidersklasse.

Bij de verkiezingen van 1913 heeft de Nederlandsche arbeidersklasse, voor zoover zij het kiesrecht had, vonnis geveld over de pogingen door de vorige Regeering aangewend om, in plaats van het door de politiek en economisch georganiseerde arbeidersklasse geëischte staatspensioen zonder premiebetaling, een verplichte verzekering te stellen, die op de arbeidsloonen een belasting van 8 à 9 millioen premie per jaar zou hebben gelegd.

De uitslag van de stembus bewees dat het bewuste deel van het Nederlandsche proletariaat van de verzekeringswetgeving van minister Talma niets wilde weten, en dat het zijn eisch van het reeds zoo lang en zoo vurig begeerde Staatspensioen onverzwakt bleef handhaven.

De val van het kerkelijke ministerie maakte de baan voor de verwezenlijking van dien eisch vrij en de verkiezingsprogramma's van de bij de stembus zegevierende partijen legden deze de verplichting op voor die verwezenlijking zorg te dragen.

Het was onmogelijk, dat een Regeering die met de nieuwe Kamer regeeren moest, dien eisch negeerde.

Zoo heeft dan ook het staatspensioen een plaats gekregen op het Regeeringsprogramma en reeds is een wetsontwerp tot verleenng van ouderdomsrenten aan behoeftigen bij de Staten-Generaal ingediend.

Was de inhoud van dit wetsontwerp al een teleurstelling, doordien de onderteekenende minister zich op het standpunt heeft gesteld dat het staatspensioen — waarvan hij geen aanhanger is — tot een minimum beperkt moet worden, zoowel wat betreft de grootte van de rente als het getal personen aan wie ze worden toegekend, toch is zelfs nog tegen dit teleurstellende ontwerp een felle strijd aangekondigd door de aanhangers der vorige Regeering, die daarbij steunen op de meerderheid in de Eerste Kamer.

Het wetsontwerp tot „verleenng van ouderdomsrenten” van minister Treub is teleurstellend o. a. wijl het:

de uitkeering beperkt tot f 2 per week voor alleenstaande personen en tot f 3 per week voor gehuwde paren;

die uitkeeringen alleen wil toekennen aan behoeftigen, blijkbaar in den zin van volkomen armoede, bedoeld;

van die uitkeeringen uitsluit degenen die na hun 65e levensjaar bedceeling hebben genoten; het bedrag der uitkeeringen verhaald kan worden op onderhoudsplichtigen.

De Nederlandsche arbeidersklasse heeft bij het stellen en propageeren van haren eisch een andere, ruimere voorstelling van het staatspensioen gehad en zij kan niet zwijgend dulden dat een van hare vurigst begeerde hervor-

mingen op zóó bekrompen wijze haar wordt voorgezet.

En nóg minder kan zij dulden, dat, blijkens het voorloopig verslag van de behandeling van het wetsontwerp in de afdelingen der Kamer, de in de volksvertegenwoordiging in de minderheid gebrachte tegenstanders van het staatspensioen, die met behulp van een reactionair lichaam als de Eerste Kamer, weer van de baan zou worden geworpen, waarop jarenlange agitatie en strijd het hadden gebracht.

Waar de zaak, die bij de stembus gewonnen was, door deze omstandigheden gevaar dreigt te loopen, daar heeft het Partijbestuur der S. D. A. P. gemeend de arbeidersklasse in 't geweer te moeten roepen, om door een massaal en machtig kond doen van den op dit stuk zoo beslist volkswil, op te treden tot aansporing van te slappe voorstanders, tot afweer van den tegenstand.

Daartoe zal op 13 September a.s. een groote demonstratie worden georganiseerd te Amsterdam, waartoe opgeroepen zullen worden allen, die onder het vaandel van de S. D. A. P. en van het N. V. V. bereid zijn, mede te strijden voor de eindelijke verovering van het Staatspensioen.

Doch alvorens u op te roepen naar Amsterdam, wenschen wij door heel het land te toonen aan allen, die ooren hebben om te hooren en oogen om te zien, hoe de eisch van 't Staatspensioen leeft in hoofden en harten van duizenden. Daarom schreven wij voor 26 Juli a.s. negentien provinciale meetings uit, te houden in:

Groningen, Leeuwarden, Assen, Hengelo (O.), Zwolle, Zutten, Arnhem, Tiel, Utrecht, Zaandam, Hoorn, Haarlem, Den Helder, 's Gravenhage, Rotterdam, Middelburg, Breda en Maastrecht, ter voorbereiding van de groote September-demonstratie.

Wij roepen allen, die met ons meenen dat elke poging om tegen de verwezenlijking van dezen eisch tegenstand te bieden, met alle kracht dient te worden weerstaan, op met ons te demonstreeren en allereerst te zorgen dat de Juli-meetings indrukwekkende volksbetogingen zullen zijn, die den heerschers zullen bewijzen, dat hier niet te schipperen en niet te aarzelen valt, doch krachtige daden worden verlangd, die een einde maken aan den misstand van den onverzorgden ouden dag van den proletariër, een misstand, die een hoen is voor de beschaving, een schande voor den Staat, een aanklacht tegen wie hem ook maar een dag langer wil doen voortduren.

Wij roepen vooral de partijgenooten op zich met hart en ziel te wijden aan het schitterend wetslagen van deze meetings, waarvoor niets onbeproefd mag blijven.

Op dus, gij allen die met ons dezen eisch deeft hooren!

Aan den arbeid! Voor 't Staatspensioen!

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:

W. H. VLIEGEN, voorzitter.

J. G. VAN KUIJKHOF, secretaris.

Amsterdam, Juni 1914.

Bijlage B.

Aan het Nederlandsche Volk.

Arbeiders, Medeburgers:

Reeds bijna vier maanden verkeert Gij, wegens de noodlottige politieke omstandigheden in Europa, in een voortdurenden toestand van buitengewone zorg en van ellende. Velen uwer zijn werkloos en hangen af van de schrale bijdragen, die door particuliere comité's, gesteund door de Regeering, worden afgestaan om den nood te lenigen. Ofschoon minister Treub cenmaal verklaarde, dat in Nederland geen hongersnood zal worden geleden, verkeeren ontelbaar velen uwer in een toestand, die bijna noodzaak, naar den bedelstaf te grijpen. Van de karige ondersteuning moet dikwijls nog de huur geheel of gedeeltelijk worden betaald en menigeen hangt de ramp van uitzetting uit de woning voortdurend boven het hoofd. Het wetsvoorstel Mendels, waardoor eenigszins ingrijpend aan het laatstbedoelde bezwaar zou worden tegemoet gekomen, werd in de Tweede Kamer door de heeren slecht ontvangen en de totstandkoming is zeer onzeker.

Wij beseffen, dat het grootste deel van het Nederlandsche volk inziet, dat de toestand, veroorzaakt door de grootmachten van Europa, als gevolg van het kapitalistische stelsel, met zijn militarisme en imperialisme, onvermijdelijk zekere offers eischt en dat het onmogelijke door U niet wordt verlangd. Maar meer afdoende hulp moet tegen den winter worden verleend.

Evenwel hangt thans allen arbeiders, kleine beambten, neringdoenden en dergelijke personen uit de volksklasse nog een ander gevaar boven het hoofd:

Binnenkort moet de vraag worden beantwoord, hoe de middelen moeten worden gevonden om in de enorme kosten van de mobilisatie en de leniging van den nood te voorzien.

Het spreekt geheel vanzelf, dat deze kosten, thans reeds 250 à 300 miljoen gulden, zullen moeten worden gedragen door de vermogenden en voorts door hen, die door den oorlogstoestand flinke sommen hebben verdiend. Wie hebben er het meeste belang bij, dat de neutraliteit van Nederland wordt ontzien, en het dus vrede blijft binnen onze landpalen? Natuurlijk de rijken!

Zeker beteekent ook voor de arbeiders de verwoesting door den oorlog groote ellende. Ongetwijfeld wordt daarentegen ook de goeode opgeroepen om zijn land te verdedigen. Maar de rijke heeft het meest te verliezen, voor hem is vernietiging zijner goederen de grootste ramp! Want al kan ook de arbeidersklasse hechten aan het behoud van het onafhankelijk volksbestaan, voor de goeoden is de oorlog op zich zelf in financieel opzicht in het algemeen het meest ruineus.

Men had dan ook van de Regeering mogen verwachten, dat zij zou hebben voorgesteld, door een oorlogsheffing van de groote vermogens en de groote inkomens, het tekort te dekken. Zelfs in het minder democratisch geregeerde en meer militaristische Duitschland heeft men de jongste groote uitbreiding van het leger bekostigd door een waarbelasting, geheven van de vermogens.

Wat wil echter onze regeering?

Zij heeft het plan een leening te sluiten tegen een mooie rente, en de kosten door alle

klassen der bevolking te doen betalen. 20 opcenten op alle direkte belastingen, zonder onderscheid, en voorts, behalve een extra-belasting op successierecht, een verhooging van de wijn- en suikeraccijns en van de hypotheekrechten, 10 opcenten op de invoerrechten, op de vleeschappijns en het gedistilleerd. Derhalve zullen de personeele zoowel als de bedrijfbeatling aanmerkelijk worden verhoogd, gedurende 15 jaren of langer, en zullen zelfs levensbehoeften worden belast.

Arbeiders en neringdoenden!

Gij, die tot werkloosheid wordt gedoemd en nog lang de naweën van deze tijden op economisch gebied zult gevoelen; gij die in militairen dienst zijt en uwe zaken ziet verlopen; weet gij wat dit zeggen wil? Dat wil zeggen, dat de rijken naar evenredigheid het minst zullen bijdragen en dat de zware lasten op de schouders van heel het volk zullen worden gelegd.

En dat waarom?

Terstond toen de vraag zich opdrong zijn er krachtige stemmen opgegaan voor het voor de hand liggende denkbeeld dat de kosten van den oorlogstoestand moesten worden gelegd op het kapitaal. Dat is niet alleen uit belasting oogpunt, maar ook uit sociaal-ekonomisch oogpunt geboden. Maar al dadelijk lieten zich toen reaktionaire stemmen hooren, die dekreteerden, dat onder den huidige „gods-vrede” van alle partijen en klassen, geen verandering in de belastingheffing mag worden gebracht en dat op den voet van het bestaande stelsel iedereen in de nieuwe lasten moet bijdragen.

Doeh, gij gevoelt het, deze z.g. „gods-vrede” komt op deze manier ten koste van het werkende volk! Aan kapitalistenbegunstiging worden het proletariaat en het overige deel der nijvere volksklasse opgeofferd, zoodat zij de dupe worden van deze zonderlinge „vrede-lievendheid”.

Wat zal van deze wijze van doen het gevolg wezen?

In financieel opzicht wordt de Staat voor den tijd van deze opcentenheffing machteloos gemaakt. Voor rente en aflossing zal, in het plan der regeering, gedurende 15 jaar, een bedrag van 26½ miljoen per jaar noodig zijn. Daardoor zal het vrijwel onmogelijk zijn aan de hervormingsaktie van het proletariaat die resultaten te bezorgen die in het belang van dat proletariaat en van de geheele maatschappij noodzakelijk zijn. De oorlog verergert de positie der niet-bezitters in elk opzicht, een krachtiger staatshulp zal noodig zijn om in de grootere sociale nooden te voorzien, de financieele onmacht van den Staat zal zulks verhinderen en de oorzaak zijn dat die verergering veel langer zal duren dan anders het geval zal zijn.

De eisch is, dat, als deze leening noodig is om de buitengewone uitgaven van dezen tijd te kunnen betalen, de dekking er van niet geschiedt op een wijze, dat die lasten op de niet-bezitters terecht komen, en niet geschiedt op een wijze, dat de sociale vooruitgang in de eerstvolgende reeks van jaren een dergelijk blok aan het been krijgt.

De eenige wijze, waarop deze zaak met een minimum van kwade gevolgen kan worden geregeld, is dat de kosten van de oorlogsvoorzeningen worden betaald van het bezit, van het „Nationaal vermogen”, dat wel het allereerst beschermd is door de mobilisatie, door de hand-

having der neutraliteit en der onafhankelijkheid van het land.

Wat beteekent die som van 275 millioen gulden op het bekende Nationaal vermogen?

Dit vermogen bedroeg volgens de aanslagen in de vermogensbelasting:

In het boekjaar 1910/11	7.142 millioen
" " " " 1912/13	7.478 " "
Vermeerdering in 2 jaar tijds	336 millioen

Gesteld dus al dat het vermogen gedurende den oorlogstijd eenige vermindering zou hebben ondergaan — waartegenover evenwel ook buitengewone winsten staan — dan zou de geheele zaak hierop neerkomen dat het bezit zou worden teruggebracht tot ongeveer het bedrag dat het twee jaar geleden was.

Dat offer aan de bourgeoisie op te leggen, daarvoor schrikt de Regeering terug. Doch om het geheele werkende volk gedurende 15 jaar veel zwaarder belasting op te leggen met al den aanleve van dien, daarvoor schrikt ze niet terug.

De Regeering heeft, als concessie aan degenen die om de door ons bedoelde oorlogsheffing vroegen, bepaald dat de weg open blijft om te beginnen in 1918, de zaak toch door een zulke heffing te regelen.

Na drie jaar echter, als intusschen weer alles in normale banen is gekomen, zal de bourgeoisie ons daarmee aan zien komen. Thans is ze nog onder den indruk van de dringende

oorlogsnoodzakelijkheid, dan niet meer. Ook in deze zaak geldt het: nu of nooit.

Daarom protesteeren wij met alle kracht tegen de voornemens der regeering en roepen u op om u, met ons, daartegen krachtig te verzetten.

De afdeelingen der S. D. A. P. zullen tegen die voornemens protest-meetings beleggen.

Onze eisch moet zijn: een oorlogsheffing van het kapitaal. Milliarden zijn in de laatste 10 à 20 jaren „gespaard”. Ons nationaal vermogen alleen bedraagt thans zeven en half milliard, tegen $5\frac{3}{4}$ milliard in 1901 en tegen $6\frac{1}{2}$ milliard in 1907. Bovendien is daarbij in elk geval de waarde der onroerende landbouwgoederen veel te laag geschat. Zeer goed kunnen de gegoede klassen deze kosten dragen, ook al neemt men in aanmerking, dat een aantal bezitters eenig kapitaal door den oorlog verloren.

Volk van Nederland: Tracht door een krachtig en indrukwekkend protest de Regeering te verplichten een regeling te ontwerpen, waardoor de lasten van den oorlogstoestand worden gelegd op de schouders, die gemakkelijk in staat zijn deze te dragen!

Op naar de meetings:

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:

W. H. VLIEGEN, voorzitter.

J. G. VAN KUIJKHOF, secretaris.

Amsterdam, Nov. 1914.

FINANCIËEL VERSLAG OVER HET JAAR 1914.

FINANCIËELE TOESTAND OP 1 JANUARI 1915.

a. Kassa	f	389.77	n. Congreskosten	f	227.—
b. Contributie en afdracht afd.	"	1129.49	o. N. V. Drukkerij „Vooruitgang”	"	2484.66½
c. Contributie verspreide leden	"	152.05	p. Diverse Crediteuren	"	74.83½
d. Diverse drukwerken	"	238.28½	q. Huur en onderhoud	"	100.—
e. Congreskosten	"	26.61	r. Contributies en subsidies	"	100.—
f. Interest	"	146.48	s. Jeugdorganisatie	"	212.04
g. Voorschotten	"	1017.23½	t. Saldo-overschot	"	5934.45½
h. Verkiezingsfonds	"	571.13½			
i. Kantoormeubilair	"	150.—			
j. Effekten	"	1156.—			
k. Kapitaalrekening	"	1125.94			
l. Bureaukosten	"	30.—			
m. Ontvang- en Betaalkas	"	3000.—			
Totaal	f	9132.99½	Totaal	f	9132.99½

JAARREKENING OVER 1914.

a. Diverse drukwerken	f	1026.90	q. Contributie en afdracht afd.	f	26015.05
b. Congreskosten	"	2351.42	r. Contributie verspreide leden	"	191.22½
c. Kantoormeubilair	"	20.—	s. Diverse kosten en baten	"	36.98
d. Huur en onderhoud	"	592.12½	t. Interest	"	132.03
e. Bureaukosten	"	1420.44½	u. Partijfonds	"	2316.94
f. Salarissen	"	5742.77	v. Bijzondere bijdragen	"	3223.26
g. Vergaderingen en reisk. P. B.	"	1634.48			
h. Archief	"	69.84			
i. Contributies en subsidies	"	711.—			
j. Jeugdorganisatie	"	293.01			
k. Steun voor propaganda	"	2619.09			
l. Partij commissies	"	50.—			
m. Internationaal congres	"	513.40			
n. Steun van „Het Volk”	"	8600.—			
o. Organisatie	"	336.55			
p. Saldo-overschot	"	5934.45½			
Totaal	f	31915.48½	Totaal	f	31915.48½

In bovenstaande verantwoordingen zijn niet begrepen de partij-instellingen: Dagblad „Het Volk” en de Rochurenhandel.

De Commissie van Contrôle:

B. KORENSTA.
J. W. SLEEF.
H. J. WEGERIF.

De Partij-penningmeester:

J. G. VAN KUIJKHOF.

Toelichting bij het Financieel Verslag.

A TOESTAND OP 1 JANUARI 1915. (BALANS.)

a. Te vorderen was f 881.08 aan afdrachten over de maanden September, October en November en f 248.41 aan contributie van de afdelingen.

d. Diverse drukwerken.

Vordering diplomaboekjes en zegels	f	122.39½
„ manifesten	"	21.—
Voorraad diplomaboekjes	"	118.65
„ zegels	"	16.54
„ manifesten	"	0.50
	f	279.08½
Af vooruitbetaalde huish. reglementen	"	40.80
	f	238.28½

g. Voorschotten.

Voorschot aan stichting-Tak	f	882.33½
Voorschot aan afdelingen	"	65.—
„ op salaris	"	69.90
	f	1017.23½

h. Verkiezingsfonds.

Balans 1 Januari 1914	"	378.54½
Uitgave in 1914	"	335.—
	"	713.54½
Ontvangen in 1914	f	57.09½
Saldo kiesrechtactie	"	85.31½
	"	142.41
	f	571.13½

o. N. V. Drukkerij „Vooruitgang“.

Rekening over 1914:		
Drukwerken ten behoeve		
v. congres en referendum	f 754.07	
Dipl., zegels, huishoude-		
lijke reglementen enz.	„ 132.75	
organisatie	„ 336.55	
internationaal congres. .	„ 232.35	
manifesten	„ 771.97	
pensioen- en kiesr. bet.	„ 118.22½	
jeugdorganisatie	„ 19.25	
bureaunkosten	„ 119.50	
		„ 2484.66½

B JAARREKENING. (WINST EN VERLIES.)

a. Diverse drukwerken.

Balans 1913	f 1032.02½	
Betaald en nog te betalen	„ 1414.22	
		f 2446.24½

Ontvangen aan:

Dipl.-boekjes en -zegels	f 664.45	
Manifesten	„ 260.98½	
Aanplakbiljetten	„ 126.67½	
Huishoudel. reglementen	„ 128.95	
Balans 1914	„ 238.28½	
		„ 1419.34½
		f 1026.90

b. Congreskosten.

Subs. aan 170 afdelingen	f 510.—	
Zaalhuur	„ 345.05	
Onkosten Congrescomm.	„ 118.49	
Reis- en verblijfkosten		
leden P. B., Kamerfractie		
en verdere uitgaven v.		
telegrammen enz.	„ 323.10	
Drukwerken*)	„ 754.07	
Balans 1914	„ 227.—	
Overgeschr. v. afdrachten	„ 100.32	
		„ 2378.03
Nog te ontvangen	„ 26.61	
		f 2351.42

f. Salarissen.

Deze post is in vergelijking met het vorige jaar gedaald. Deze daling is veroorzaakt doordat op 1914 niet drukten de toelagen aan de propagandisten Spiekman en Van Leeuwen, wat voor 3 kwartalen in 1913 wel het geval was.

g. Vergaderingen Partijbestuur.

Kosten gewone vergaderingen van het P. B.	f 772.55
Kosten vergaderingen van het P. B. met andere colleges, reiskosten leden P. B. voor vergaderingen, behalve de gewone vergaderingen	„ 329.71
Reis- en verblijfkosten M.	„ 532.22
	f 1634.48

*) In dit bedrag zijn ook begrepen de uitgaven voor referendumbrieven, stembiljetten enz.

i. Contributies en subsidies.

Studieclub	f 200.—	(Hierin begrepen f 100 over 1913. Zie Balans 1913.)
Ver. van S.-D. Gem. Leden „	100.—	(Over 1913. Zie Bal. 1913.)
Bond van S.-D. Vr. Pr. Clubs „	200.—	
Int. Soc. Bureau	„ 200.—	
Amst. Ptableaugroep	„ 50.—	
Centr. Bur. v. Soc. Adv.	„ 20.—	
A. O. R.	„ 25.—	
Studieclub	„ 100.—	(Nog uit te keeren over 1914.)
Congres voor K. B.	„ 16.—	
		f 911.—
Af	„ 200.—	Rekening '13
		f 711.—

j. Jeugdorganisatie.

Van dit bedrag komt f 143.30 ten laste van „Het Jonge Volk“; het overige zijn uitgaven van de Centrale Commissie.

k. Steun voor propaganda.

Dit bedrag is gestegen van f 816.61½ in 1913 tot f 2619.09 in 1914.

n. Steun aan „Het Volk“.

Behalve deze bijdrage aan Het Volk, werd in 1914 ook het bedrag afbetaald, dat nog te betalen stond van indertijd geheven extra-contributie ten behoeve van Het Volk. Met dit bedrag mee, werd er dus ruim f 9000 afgedragen.

q. Contributie en afdracht afdelingen.

De inkomsten aan contributie waren berekend op f 15000, hierbij inbegrepen de contributie-verhooging, die 1 Juli zou ingaan. Dat dit bedrag zoo aanzienlijk werd overschreden, is het gevolg van de buitengewone maatregelen, die bij het uitbreken van den oorlog getroffen werden. In het jaarverslag is uitvoerig ingegaan, welke maatregelen dit waren, waarvoor zij getroffen werden, welke resultaten zij hadden en waartoe het meerdere geld is gebruikt, zoodat daarnaar hier verwezen wordt.

u. Partijfonds.

Niettegenstaande dit fonds bij het uitbreken van den oorlog sterk daalde, is de opbrengst over 1914 toch nog iets meer dan over 1913.

v. Bijzondere bijdragen.

Deze post is, in vergelijking met 1913, gestegen met f 1727.33½. Dit meedere bedrag bestaat uit f 1137.26½ aan bijdragen van partijfunctionarissen en f 590.07 van diverse personen.

VERGELIJKING JAARREKENING 1913 MET JAARREKENING 1914.

LASTEN.

BATEN.

	1913	1914	Meer.	Minder.	1913	1914	Meer.	Minder.
Diverse drukwerken	f 826.52	f 1026.90	f 200.38					
Congreskosten	" 2366.21 ¹ / ₂	" 2351.42		f 14.79 ¹ / ₂				
Kiesrechtactie	" 819.34			" 819.34				
Diverse kosten en lasten	" 530.29			" 530.29	f 36.98	f 36.98		
Kantoormeubilair	" 30.—	" 20.—		" 10.—				
Huur en onderhoud	" 656.39 ¹ / ₂	" 592.12 ¹ / ₂		" 64.27				
Bureaustkosten	" 1483.76	" 1420.44 ¹ / ₂		" 63.31 ¹ / ₂				
Salarissen	" 6402.77	" 5742.77		" 660.—				
Vergoeding en reiskosten P. B.	" 1183.84	" 1634.48	" 450.64					
Archief	" 93.47	" 769.84		" 23.63				
Contributies en subsidies	" 930.—	" 711.—		" 219.—				
Jeugdorganisatie	" 83.44	" 293.01	" 209.57					
Steun voor propaganda	" 816.61 ¹ / ₂	" 2619.09	" 1802.47 ¹ / ₂					
Partijcommissies		" 50.—	" 50.—					
Internationaal congres		" 513.40	" 513.40					
Steun aan „Het Volk”		" 8600.—	" 8600.—					
Organisatie		" 336.55	" 336.55					
Saldo overschot 1914		" 5934.45 ¹ / ₂	" 5934.45 ¹ / ₂					
Contributie en afdracht afdeelingen					f 9424.16 ¹ / ₂	" 26015.05	" 16590.88 ¹ / ₂	
Contributie verspreide leden					" 388.31 ¹ / ₂	" 191.22 ¹ / ₂		f 197.09
Interest					" 165.36	" 132.03		" 33.33
Partijfonds					" 2304.37 ¹ / ₂	" 2316.94	" 12.56 ¹ / ₂	
Bijzondere bijdragen					" 1495.92 ¹ / ₂	" 3223.26	" 1727.33 ¹ / ₂	
Saldo te kort 1913					" 2444.51 ¹ / ₂			" 2444.51 ¹ / ₂
Totaal	f 16222.65¹/₂	f 31915.48¹/₂	f 18097.47	f 2404.64	f 16222.65¹/₂	f 31915.41¹/₂	f 18367.76¹/₂	f 2674.23¹/₂
	Meer f 15692.83		f 15692.83		f 15692.83		f 15692.83	

Amsterdam, Maart 1915.

J. G. VAN KUIJKHOF.

VERSLAG OMTRENT DE WERKZAAMHEDEN VAN HET CENTRAAL-COMITÉ VOOR JEUGD-ORGANISATIE.

Het aantal Jeugdorganisaties bedraagt 20 n.l.:

Almelo	met	42 leden.
Amsterdam	"	492 "
Arnhem	"	40 "
Assen	"	25 "
Delft	"	44 "
Dordrecht	"	34 "
Enschede	"	64 "
Glanerbrug	"	21 "
Gouda	"	19 "
's-Gravenhage	"	84 "
Groningen	"	44 "
Haarlem	"	67 "
Leiden	"	17 "
Maastricht	"	16 "
Rotterdam	"	92 "
Watergraafsmeer	"	38 "
Winkel	"	14 "
Zaandam	"	101 "
Zutfen	"	67 "
Zwolle	"	52 "

Op 5 andere plaatsen n.l. Alblasterdam, Amersfoort, Meppel, Utrecht en Wieringen is moeite gedaan om tot een organisatie te komen, de voorbereidende maatregelen daar hebben evenwel nog tot geen resultaat geleid.

Het C. C. tracht steeds daar, waar een J.-O. zal worden opgericht, samenwerking tot stand te brengen tusschen partij-afdeeling en plaatselijke vakbeweging, overtuigd als wij zijn, dat alleen gemeenschappelijk werken van partijgenooten en modern-georganiseerde vakarbeiders een stevige Jeugdorganisatie kan doen ontstaan.

Door het C. C. werd een leidraad opgesteld, voor de afdeelingen, die tot het oprichten van een J.-O. willen overgaan. Deze leidraad werd toegezonden aan alle afdeelingen der partij en aan alle bestuurdersbonden. 't Weinige resultaat, dat dit heeft opgeleverd, heeft het Comité zeer teleurgesteld.

Een huishoudelijk reglement werd samengesteld en aan de J. O.'s ter kennismaking toegezonden. Verscheiden afdeelingen namen het over, terwijl deze ook de uniforme administratie door het Comité opgesteld invoerden. Voor de eenheid van de Nederlandsche Jeugdbeweging is eenvormigheid een eerste vereischte. Alle drukwerk noodig voor de administratie eener J. O. is bij het C. C. in voorraad en wordt bij oprichting gratis verstrekt, ook verdere oprichtingskosten worden door het C. C. gedragen.

Sedert November worden maandelijks aan de J. O.'s vragenlijsten gezonden, waardoor het Comité voortdurend op de hoogte blijft omtrent ledental, colportage, finantieën, werkzaamheden enz. der afdeelingen.

Er werd in Juli een Commissie samengesteld, die een onderzoek zou instellen naar alles wat op 't gebied van Jeugdorganisatie in Nederland is gedaan. Deze commissie bestaat uit I. G. Keesing, P. Voogd, en W. v. Dijk.

Zij werd in haar werken zeer belemmerd door de mobilisatie. Zij heeft dan ook nog niet met een rapport kunnen komen.

Een manifest door het Comité samengesteld en gericht aan de ouders, wordt in voorraad gehouden om ter verspreiding gebruikt te worden daar, waar een J. O. zal worden opgericht.

De uitgave van „Het Jonge Volk”, het groote werk van het C. C., is tot nu toe een succes geweest. Na een jaar werken is het blad er in. We hebben een vasten abonnenatenkring van 7 à 800 en een oplaag van pl.m. 5000 exemplaren. Natuurlijk kan en moet dit nog zeer veel uitgebreid worden, maar een degelijke grondslag is voor ons blad gelegd, waarop we kunnen voortgaan.

Ondanks bovenstaande heeft het werken van het C. C. nog niet die resultaten bereikt, die redelijkerwijs mochten verwacht worden.

Nu we aan 't eind staan van ons eerste werkjaar, is het tijd om eens terug te zien op den afgelegden weg en ons de vraag te stellen: wat zijn de oorzaken van de weinige vruchten en wat kunnen wij doen om die oorzaken zooveel mogelijk te neutraliseeren?

In de eerste en voornaamste plaats dan is het duidelijk, dat de mobilisatie, die in 't algemeen veel krachten aan het organisatiewerk heeft onttrokken, ook een nadeeligen invloed op het werken voor en door de arbeidende jeugd heeft gehad. Zoo werd ons door Amersfoort, Alblasterdam, Meppel en Hilversum bericht, dat men daar door de mobilisatie het aangevangen werk heeft moeten stop zetten, terwijl enkele bestaande J.-O.'s tijdelijk hare werkzaamheden staakten. Het C. C. heeft toen aan de bovenstaande J.-O.'s, zowel aan Bestuur als aan C. v. T., een rondschriften gericht, ten einde ze op te wekken, de door de mobilisatie opgevalen plaatsen zoo spoedig mogelijk weer te doen bezetten en krachtig voort te werken. Vooral in dezen oorlogstijd is het zeer noodzakelijk, de jongelui, die we hebben, vast te houden en zooveel mogelijk andere jonge arbeiders in ons werk te betrekken en ze niet over te laten aan de burgerlijken, die meer dan ooit trachten ze militairistisch te maken.

In de tweede plaats is nog maar een klein deel der modern-georganiseerde arbeiders van de noodzakelijkheid van het organiseren van het opgroeiend proletariaat doordrongen. Zij zien niet in, dat de jongelieden van nu de strijders van morgen moeten worden, en dat, willen zij goede strijders worden, waarop de beweging zal kunnen steunen, zij al vroeg moeten worden opgevoed in solidariteit, en dat wij hun geest niet ter bevruchting mogen overlaten aan kerk of bioscoop.

Deze onverschilligheid ook onder de partijgenooten te overwinnen, is voor het C. C. een moeilijke taak, doch wij hebben hoop, dat binnen niet al te langen tijd de heele partij en vakbeweging voor het mooie werk, het organiseren der arbeidende jeugd, te hebben gewonnen.

Voor de C. C. voor Jeugdorganisaties:

W. WEGERIF-WEGERIF,

Secretaresse.

ZEVENDE JAARVERSLAG VAN DEN BOND VAN SOC.-DEM. VROUWEN-PROPAGANDA CLUBS OVER 1914.

Het aantal aangesloten clubs bedraagt 34 met een kleine 1500 leden. Nieuwe clubs sloten zich aan, waaronder Rotterdam, Den Haag en Utrecht, zoodat nu in alle groote steden clubs zijn. Meer clubs zouden worden opgericht, indien de Bond niet steeds adviseerde geen club op te richten, als de leidende vrouwelijke krachten er niet zijn. Men beginne dan met propaganda commissies. Onderfusschen tracht de bond overal krachten mobiel te maken.

Op het jaarcongres der partij werden Bond en clubs tot partij-organisaties verheven en daarmee werd het werk, van den Bond, de vrouwen tot gelijkwaardige medestrijdsters voor het socialisme te maken, wat de Bond meent te bereiken door de propaganda onder de vrouwen door de vrouwen zelf te laten voeren en door zelfopvoeding en ontwikkeling der vrouwen te bevorderen, als partijwerk erkend.

De Bond kreeg het recht, ieder jaar een verslag uit te brengen van haar werkzaamheden, welk verslag opgenomen wordt bij het verslag van den Partij-secretaris.

De vertegenwoordigers van den Bond op het congres hebben recht van discussie over dit verslag. Tevens het recht 2 vertegenwoordigers voor den Partijraad aan te wijzen.

De internationale vrouwendag werd dit jaar reeds vóór de jaarvergadering gehouden. Ze slaagde schitterend. Ruim 70 vergaderingen hadden plaats, die allen uitstekend slaagden. 24 spreeksters naast verscheidene sprekers voerden het woord. De „Proletarische Vrouw” had een oplaag van 20.000 ex. Op de jaarvergadering waren haast alle clubs aanwezig. Behalve over de verhouding van den Bond tot de partij, werd een referaat gehouden over kiesrecht, moederschapsverzekeringen, gezinsarbeid in hun maatschappelijk verband, vraagstukken op de internationale vrouwenconferentie aan de orde komend. Door de referaten van deze conferentie te volgen, krijgen de clubs prachtig materiaal tot ontwikkeling. Verder werd er een referaat en discussie gehouden over 't vrouwenkiesrecht. Het petitionnement voor vrouwenkiesrecht der burgerlijke vrouwen was aanleiding hiertoe. De jaarvergadering sprak den wensch uit, zelfstandig den soc.-dem. vrouwenkiesrechtstrijd te voeren en zoo mogelijk den internationalen vrouwendag tot culminatie onzer eischen te maken bij de grondwetsherziening. De vrouwen dachten hierbij aan een demonstratie.

Besloten werd in den zomer de propaganda voor het kiesrecht krachtig voort te zetten. De Bond gaf een manifest uit, dat de clubs op wandeltochten verspreidden. Dan kwam de oorlog.

Het eerste werk was, de clubs bijeen te houden. De vrouwen moeten meelevend; de clubs werd aangeraden geregeld samen te komen en de oorlog en zijn gevolgen te bespreken.

Tot nu toe werd maandelijks aan de clubs materiaal gezonden, meest uit „Het Volk” genomen. Over politieke en economische vraagstukken van den dag, met de bedoeling, dit

op de clubvergadering te behandelen, zoodat de clubleden op de hoogte blijven van het politiek gebeuren en ook de huishoudelijke vergaderingen ontwikkelingsavonden voor de leden worden. Ook nu werd het materiaal gestuurd en betrof dit natuurlijk vooral den oorlog. Ook de „Pr. Vrouw” en brochures leveren stof tot deze bespreking.

De meeste clubs gaven gehoor aan ons verzoek en bespraken in huishoudelijke vergadering, cursus en wijkvergadering of leesclub, den oorlog en zijn gevolgen. Behandeld werd o. a.: De vrouw en de oorlog; de economische maatregelen; de oorlogsbelastingen; de opvoeding; crisis en werkloosheid; de internationale. Verder werden dit jaar vergaderingen gehouden over: kiesrecht; vrouwenarbeid; gezinsarbeid; gemeentepolitiek; 't onderwijs onzer kinderen; coöperatie; de Almelosche en Zaandamsche staking e. a. (In Zaandam brachten de vrouwen ruim f1000 bijeen voor de staking.)

Slechts 21 clubs gaven een overzicht. Deze 21 clubs hielden samen 153 huishoudelijke vergaderingen, 48 cursusvergaderingen en 25 groote openbare vergaderingen. De huishoudelijke vergaderingen zijn vaak gedeeltelijk cursusvergadering.

Over 't algemeen was 't vergaderbezoek bevredigend, vooral na het uitbreken van den oorlog goed. Dit is verheugend. De clubleden zijn overwegend gehuwde vrouwen, voor wie het meestal onmogelijk is op andere wijze zich op de hoogte te stellen van 't partijleven en mede te leven. Bewonderen moet men, hoeveel leden tijd maken om zich te geven voor propagandawerk.

Naast vergadering (meestal met kaartverkoop), het verspreiden van manifesten, de colportage op vergaderingen en meetings, is huisbezoek met „de Proletarische Vrouw” een der voornaamste propagandamiddelen. Het overwegend aantal abonnees en lezeressen der „Proletarische Vrouw” vindt men in de plaatsen waar clubs zijn, een bewijs van het nut der clubs, en den ijver der leden. In dezen oorlogstijd is het echter moeilijker werken, ofschoon het blad met graagte gelezen wordt. De clubs verspreidden een manifest voor den vrede, door den Bond uitgegeven, in 50.000 ex. Ook de perscommissie bleef doorgaan met werken, al waren er door opheffing en verkleining minder vak- en partijbladen die de artikels konden plaatsen. 22 vakbladen en 16 partijbladen namen dit jaar 287 artikelen voor de vrouwen op. Vóór den oorlog werden gemiddeld 13 artikelen in pl. m. 38 bladen om de 14 dagen geplaatst, waarvan 8 in partij en 5 in vakbladen. Tijdens den oorlog 9 art. in 27 bladen waarvan 5 in partij- en 4 in vakbladen.

Nog zijn er altijd maar enkele clubs die kinderclubs hebben en kinderbibliotheken. De meeste clubs bepalen zich nog tot St. Nicolaas- of 1 Mei-feestjes. Toch zijn zulke kinderclubs, die een aanvulling moeten wezen voor de opvoeding in het gezin meer dan ooit nodig, nu het chauvinisme hoogtij viert. Alle clubs

namen deel aan de meetings der partij voor staatspensioen, kiesrecht en 1 Mei-viering.

Bij de vereeniging van soc.-dem. gemeenteraadsleden werd weder aangedrongen te wijzen op het belang van gemeentelijke crèches enz. De vereeniging schreef ons, dat zij haar aandacht aan den gemeentelijken zorg voor het kind geven wilde. Toen kwam den oorlog.

Met de internationale vrouwenbeweging werd geregeld voeling gehouden, ook direct na den oorlog.

De „Pr. Vrouw” publiceerde de manifesten die de vrouwen der oorlogvoerende landen aan elkander richtten.

Wij konden als tusschenpersoon de voeling vergemakkelijken tusschen de vrouwen der oorlogvoerende landen en de Bond deed in dezen wat in zijn macht was. Wij hopen dit te blijven doen. Er aan mede te werken, de vrouwen internationaal te revolutioneeren tegen den oorlog, is voor 't oogenblik voor alles de taak van den Bond.

M. WIBAUT, voorzitster.
H. ANKERSMIT, secretares.

„De Proletarische Vrouw”.

Nog nooit heeft de krant zulk een moeilijk jaar meegemaakt als haar negende jaargang (Nov. 1913—1 Nov. 1914). Wij begonnen vol goeden moed, de krant werd vergroot en uitgebreid van 24 op 26 nummers per jaar. Van de 2 eerste nummers ontvingen alle „Volk”-lezers een exemplaar gratis, waardoor de oplaag steeg tot 30.000. Eenige honderden abonnees werden gewonnen, zoodat de oplaag bleef 8500. Toen kwam de oorlog. De oplaag daalde tot 7200. Dit was nog nooit gebeurd. Langzaam maar zeker ging het anders steeds voorwaarts. De moeilijkheden werden nog vergroot door dat honderden abonnementen onbetaald bleven, zoodat we, dit jaar, ondanks de ingekomen steun voor een tekort van bijna f800 staan. Toch gaat het nu weer voorwaarts. Het aantal abonnees is weer op 't oude peil, pl.m. 6000, waarvan 2500 per nummer betalen. De oplaag is thans 7800. De groei zit er weer in.

L. DANZ-BOMMEL,
Administratie.

Jaarverslag van de Penningmeesteres van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwen-Propagandaclubs.

INKOMSTEN:		UITGAVEN:	
Kassaldo 1 Januari 1914	f 59.49.	Kosten Hoofdbestuursvergadering	f 26.80
Contributie Clubs	„ 94.35	„ Jaarvergadering	„ 29.70
Steun van de Partij	„ 100.—	„ Afgev. Club Jaarvergadering	„ 44.54
Steun Vrouwendag	„ 100.—	Zaalhuur	„ 6.50
Vrijwillige bijdragen	„ 19.50	Onkosten Perscommissie	„ 37.53
Aan Bondsreglementen en zegels	„ 4.50	Manifesten	„ 126.46
Aan manifesten	„ 11.55	Feestnummer „Proletarische Vrouw”	„ 76.90
Aan vergoeding vak- en weekbladen van de Perscommissie	„ 32.45	Vertegenwoordiging Congres	„ 28.—
Voor prentbriefkaarten en Betere Tijden	„ 26.60	Drukwerk Masereeuw	„ 18.42
Aan steun afgev. Jaarvergadering	„ 44.54	Bijdrage Kiesrechtbetoging 1914	„ 4.83
Aan roode linten Algemeen Vrouwenkiesrecht	„ 2.80	Reis- en verblijfkosten voor vergadering en vertegenwoordiging	„ 10.20
Totaal	f 495.78	Bureaunkosten	„ 34.06
		Kassaldo	„ 51.84
		Totaal	f 495.78
NOG TE VORDEREN:		NOG TE BETALEN:	
Aan manifesten Rooden Maandag 1913	f 33.—	Aan manifesten 1913	f 50.70
Aan manifesten	„ 29.22	Aan zegels	„ 2.—
Aan contributie	„ 7.29	Aan manifesten 1914	„ 86.57 ⁵
Aan kassaldo	„ 51.84	Aan roode linten	„ 13.50
Nadeelig saldo	„ 96.29 ⁵	Aan brochures Naar B. T.	„ 21.50
		Aan prentbriefkaarten	„ 20.74
Totaal	f 217.64⁵	Aan drukwerk (Jaarversl. overdrukken)	„ 22.63
		Totaal	f 217.64⁵

N. B. Dat de bureaunkosten zoo gering zijn ieder jaar, wordt veroorzaakt, doordat de secretaresse van den Bond en van de Perscommissie geen kosten hiervoor in rekening brengen.

L. J. VAN KUIJKHOF—KOEDIJK,
Penn. Bond van Soc. Dem. Vr. Prop. Clubs.

SOCIAALDEMOCRATISCHE STUDIECLUB.

De Soc.-Dem. Studieclub stelt zich ten doel, de belangen der arbeidersklasse te bevorderen, door het verrichten van werkzaamheden op sociaal gebied, ten dienste der soc.-dem. beweging, der vakbeweging enz. Zij verstrekt op aanvraag gegevens aan arbeidersorganisaties en aan voor deze werkzame personen. Wij laten hier een uittreksel uit het laatste jaarverslag volgen.

Aan de Partij en vakorganisaties, en aan de leden der club werd het jaarverslag gezonden; er werd tevens op gewezen, dat door den uitbouw van partij- en vakorganisaties, verschillende werkzaamheden, waartoe vroeger de studieclub was aangewezen, op nieuwe organen over zijn gegaan; nieuw terrein wordt daarentegen betreden, waarop men van de krachten der studieclub gebruik zal kunnen maken.

Omstreeks een 40 aanvragen kwamen dit jaar in behandeling, waaronder eenige van de vorige werkljst, die nu voltooid werden. De aanvragen werden gedaan door bestuurdersbonden, vakorganisaties, partijsekretariaat, Kamerleden, raadsleden, propagandisten enz.

Over de volgende onderwerpen werden o. a. dit jaar inlichtingen verstrekt:

Het standpunt der soc.-dem. partijen in het buitenland inzake het landbouwvraagstuk. Hierover is een rapportje samengesteld. Het reaktionair karakter der Eerste Kamer in binnen- en buitenland werd in een rapport verwerkt. Kinderbewaarplaatsen en tehuizen voor schoolgaande kinderen in Nederland. Al het materiaal dienaangaande werd verzameld en overzichtelijk samengesteld. Gegevens over den Engelschen Zaterdagmiddag in het transportbedrijf in 't buitenland. De programmeischen der soc.-dem. partijen ten opzichte der neutrale school. Concept voor een verzekeringskas. Gemeentelijke keuring bij beroepskeuze. De houding der internationale soc.-dem. tegenover nationaliteit en landsverdediging. Een rapport is hierover in bewerking. Arbeidsvoorwaarden bij arbeidersorganisaties in 't buitenland; reglementen en statuten voor op te richten vereenigingen; het inrichten van een onderzoek naar woningtoestanden; het oprichten van bouwvereenigingen; economische toestanden en wetgeving in Nederland en 't buitenland; hoofdelijke omslag; handelsbalansen; onderzoek naar vonnissen; literatuuropgave voor de propaganda en voor studie; statistieken, cijfers enz. enz.

Een enquête, door de studieclub zelf te ondernemen, naar den toestand der jeugdige arbeiders in Nederland, voorloopig beperkt tot de kleedingindustrie, moest, door het uitbreken van den oorlog, worden uitgesteld. Een andere enquête, naar den toestand en den levensstandaard der oude arbeiders in Nederland, met het oog op de ouderdomsverzekering, ook voorloopig uitgesteld, zal begonnen worden. Het economisch demografisch overzicht voor de provincie Groningen, door de studieclub ondernomen, is nog in bewerking. Het plan, propagandamateriaal te verzamelen voor sprekers enz. en dit geregeld te zenden, moest om financieele redenen bij de proef blijven. Zeer vaak werd naar een artikel in „Het

Volk" gevraagd, en kon de aanwijzing gegeven worden. Verschillende der rapportjes der studieclub werden meermalen gevraagd. De bibliotheek werd weder als elk jaar gekompleteerd met het officieel tijdschrift der verschillende landen en met de officieele rapporten, in Nederland verschenen, met de uitgaven van partij- en vakorganisaties in Nederland en eenige buitenlandsche vakbladen. Terwijl eenige voor de bibliotheek belangrijke werken werden aangeschaft. Evenals de buitenlandsche tijdschriften, wordt „Het Volk" geregistreerd. Het lidmaatschap van de studieclub verplicht niet tot financieelen steun. Naast een toelage van de Partij ontvangt de studieclub jaarlijks een toelage van verschillende vakvereenigingen en coöperaties.

In de plaats van R. Eldering, bibliothecaris, die bedankte, werd J. v. Gelderen in deze functie benoemd. Verder onderging het bestuur geen verandering.

Dr. TH. v. d. WAERDEN, voorz.
H. ANKERSMIT, secr.

Het adres der Soc.-Dem. Studieclub is: J. v. Campenstraat 29², Amsterdam.

Jaarverslag van den Penningmeester der Soc.-Dem. Studieclub.

(10 Januari 1914—19 Januari 1915.)

De o n t v a n g s t e n in het afgeloopen	
jaar bedroegen	f 521.28
t. w.	
Kassaldo op 10 Januari 1914	„ 3.28
Partij-subsidie (tweede halfjaar 1913 en	
eerste halfjaar 1914)	„ 200.—
Partij-afdeelingen en Federaties	„ 101.—
Coöperaties	„ 50.—
Vakbonden	„ 75.—
Personen	„ 71.—
Lokaalhuur van C. C. v. A.	„ 21.—
Totaal	f 521.28
De uitgaven bedroegen	f 420.27
t. w.	
Bureau-huur over 12 maanden	„ 125.—
Onderhoud, belasting, vuur en licht enz.	„ 102.81 ¹ / ₂
Boeken, periodieken en abonnementen	„ 70.50 ¹ / ₂
Bureau-kosten (kantoorbeh. porti, enz.)	„ 107.69
Drukwerk	„ 12.75
Diverse kleine onkosten	„ 1.51
Totaal	f 420.27

Kassaldo op 19 Januari dus f 521.28 — f 420.27 = **f 101.01.**

O p m e r k i n g e n : Ondanks de crisis voldeden de contribuanten over het geheel goed aan hun verplichtingen. De coöperatie „Vooruit" te Delft steunde met f 50.—. De volgende vakbonden droegen bij: A. N. D. B. f 50.—, Metaalbewerkers f 10.—, Meubelmakers, Textielarbeiders en Machinisten en Stokers ieder f 5.—.

De post bureau-kosten is dit jaar vrij hoog, doordat de Studieclub een schrijfmachine aanschafte.

De rekening en verantwoording van den penningmeester werd in orde bevonden.

Penningmeester S. D. S. C. :
Amsterdam, Maart 1915. P. VOOGD.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE VOOR DE SCHRIFTELIJKE PROPAGANDA.

De tijdsomstandigheden beperkten ook onze commissie ditmaal gedurende een belangrijk deel van het jaar in hare werkzaamheid. Er werden geruimen tijd slechts zeer weinig openbare vergaderingen ge houden, waar brochures gesleten konden worden. Daarenboven had de koopkracht der massa te zeer geleden dan dat duurdere uitgaven ondernomen konden worden. Ook moest de Brochurenhandel zoo goed als alle andere partij-instellingen in financieel opzicht extra op zijn tellen passen. Eindelijk was er alleen belangstelling voor oorsluitliteratuur en werd geoordeeld dat verspreiding daarvan minder gewenscht was, voordat na de eerste ontsteltenis een klaarder bezinning zich in de partij baan gebroken had.

Toen men echter zoover was, ging de commissie met kracht aan den arbeid, gelijk uit onderstaand lijstje blijkt. Overigens ontving de commissie ditmaal bijzonder veel brochure-copy toegezonden, die zij om peil, onderwerp of strekking van den inhoud niet wenschte uit te geven. Voor een dier geschriften, Kuyper's brochure „Geen man en geen cent”, verleende de Brochurenhandel niettemin haar handelsbemiddeling; desgevraagd verklaarde de commissie geen reden te hebben zich hier tegen te verzetten; zij miste daartoe immers de bevoegdheid. De Brochurenhandel sleet hiervan vier oplagen van te zamen 6000 stuks.

Van weldra te wachten uitgaven noemen wij het boek over Socialistische Gemeentepolitiek, op den grondslag der door het Partijbestuur in den winter 1913—1914 georganiseerde Amsterdamsche en Hengelosche cursussen opgemaakt. Blijkens de talrijke aanvragen om diepergaande lectuur over dit onderwerp zal het in een behoefte voorzien. Was dit boek reeds in den voor-zomer van 1914 gereed, toen werd het met het oog op het debiet niet gewenscht geacht het vóór het najaar uit te geven; daarop trad intusschen de oorlog storend tusschenbeide.

De oorlog was ook de reden dat nog geen gevolg gegeven werd aan een reeds in onderdeelen met het bestuur van het N. V. V. besproken plan, om een reeks propaganda-brochures voor verschillende vak-groepen uit te geven. Het plan is echter geenszins afgesteld; zoodra een beter tijd is aangebroken hopen wij het ten uitvoer te leggen.

Voor de commissie,
J. F. ANKERSMIT,
Secretaris.

Hieronder volgt een opgave van wat door de commissie sedert het vorig congres uitgegeven werd:

TITELS.	Naam van den schrijver(ster).	Aantal oplagen.	Aantal exempl.
1. Dokters-Tyrannie	J. H. Schaper.	3e	3000
2. Ten strijd voor het Algemeen Vrouwenkiesrecht	M. Wibaut—B. v. B.	2e	3000
3. Het Taylor-gevaar	Dr. Th. v. d. Waerden.	2	1000
4. Sociaal Sprookje	A. H. Gerhard.	2	5000
5. De S. D. A. P. wat zij is en wat zij wil	P. J. Troelstra.	6e	1000
6. Wilt gij Staatspensioenning?	J. J. de Roode.	2	10000
7. Socialistische Liederenbundel			25000
8. De S. D. A. P. en de Oorlog	A. B. Kleerekoper.	2	8000
9. De schuld van het Kapitalisme aan de Oorlog	Dr. Th. v. d. Waerden.	2	8000
10. Uit de volle zakken.	W. H. Vliegen.	1	2500
11. De Wereldoorlog en de Sociaaldemokratie	P. J. Troelstra.	2	10000
	Totaal		95000

Voorts werd het Jaarboekje uitgegeven.

VERSLAG VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE KAMERFRACIE OVER HET TIJDPERK VAN MAART 1914 TOT MAART 1915.

Voor den schrijver van het jaarlijksch overzicht der handelingen, door de sociaal-democraten in de beide Kamers der Staten-Generaal verricht, is ditmaal de chronologische volgorde niet de meest aangewezen. De groote wereldgebeurtenissen, die sedert het einde van Juli plaats grepen, hebben hetgeen vóór dien tijd heeft plaats gevonden in onze aandacht zoowel als in onze herinnering op den achtergrond gedrongen, en hetgeen daarna in het parlement is geschied op den voorgrond gebracht.

Daarom zal in dit verslag eerst worden gesproken over het optreden der sociaal-democratische fractie in den oorlogstijd. Een overzicht van de behandeling der voornaamste onderwerpen, die in de eerste maanden van het verslagjaar aan de orde zijn geweest, zal daarachter volgen.

A. Het oorlogsgevaar en de oorlogscrisis.

I. De handhaving der neutraliteit.

Ook de Nederlandsche sociaal-democratie werd door het plotseling losbarsten van den grooten wereldoorlog voor ernstige moeilijkheden geplaatst.

Midden in den strijd voor het algemeen kiesrecht en de staatspensioneerings, werden eensklaps al haar aandacht en al haar geestkracht gevraagd voor de oplossing der vraagstukken, uit den ingetreden oorlogstoestand voortgekomen.

De eerste groote plicht, dien de omstandigheden de fractie oplegden, was er toe mede te werken, dat het directe oorlogsgevaar voor Nederland zooveel mogelijk werd beperkt. Waar uit de verklaringen en uit de geheele houding der regeering bleek, dat deze met allen ernst ernaar streven wilde, het Nederlandsche volk voor ellende door oorlogsgeweld te behoeden, mocht de sociaal-democratische fractie niet anders doen dan zich in deze „princiepelijk aan de zijde der regeering” scharen, gelijk Troelstra het op 3 Augustus uitdrukte.

De fractie aanvaardde de consequenties aan deze houding verbonden en door de omstandigheden vereischt. Zij werkte er toe mede, dat noodloos en vruchteloos politieke strijd achterwege bleef, opdat alle aandacht van regeering en Staten-Generaal kon worden gewijd aan de groote zorgen, door den bijzonderen toestand voortgebracht en opdat, ook tegenover het buitenland, zou blijken, dat, waar de regeering zich beijverde het oorlogsgevaar af te wenden, zij alle politieke partijen en het geheele volk achter zich had. Troelstra drukte dit uit door de woorden, dat de „nationale gedachte de nationale geschillen overheerschte.”

Evenwel ging de fractie, waar de oplossing van moeilijkheden, uit de bijzondere omstandigheden voortgekomen, tot belangentegen-

stelling en meeningsverschil leidde, den strijd niet uit den weg. Integendeel bond zij herhaaldelijk den strijd hierover zelve aan.

Toen op 3 Augustus de beide Kamers der Staten-Generaal waren bijeengeroepen, gold het in beide vergaderingen in de eerste plaats de vraag van het crediet van 50 miljoen gulden, door de regeering voor de mobilisatie van het leger gevraagd.

De fractie heeft, zonder aarzeling en met volkomen eenstemmigheid, gemeend aan dat crediet haar goedkeuring niet te mogen onthouden.

Waar de mobilisatie een der voornaamste maatregelen was, noodig voor de handhaving der onzijdigheid, welke de regeering door een strikte naleving der verplichtingen, neutralen staten opgelegd en uit de omstandigheden voortvloeiende, zooveel mogelijk wilde bewaren -- mocht de fractie niet anders doen dan aan het crediet haar goedkeuring hechten.

Uitdrukkelijk stelde Troelstra in zijne redevoering van den 3den Augustus vast, „dat de oproep van de troepen naar de grens niet plaats had met het doel om een oorlog te voeren, maar om Nederland van medegeslept te worden in een oorlog te vrijwaren”, zoodat hij „de werkelijke bedoeling van den oproep der militaire krachten pacifistisch noemde.”

Aanstonds deed de spreker evenwel uitkomen, dat de goedkeuring, door de fractie aan de mobilisatie gehecht, niet beteekende een verandering van haar houding tegenover het militaristische stelsel. Het ging hier immers niet om „het creëren van nieuwe militaire verdedigings- of aanvalsmiddelen”, het ging hier slechts om „het in werking stellen van een orgaan der staatsmacht voor het doel, waartoe dat orgaan door de grondwet is bestemd.”

En hij voegde er aan toe, dat „wanneer een volksleger in ons land ware ingevoerd, ook dat volksleger met onze instemming zou worden opgeroepen om dezen duren plicht te vervullen.”

Aan den strijd tegen het militarisme herinnerend, zeide Troelstra, dat deze door ons „wordt gevoerd op groote, breede principieele en internationale grondslagen” en dat deze strijd is „in wezen een strijd tegen het kapitalistisch stelsel in zijn geheel.” Voor het oogblik de vraag ter zijde latende, in hoever het sociaal-democratisch standpunt „door de feiten wordt bewaarheid”, sprak hij als zijn overtuiging uit, dat, „wanneer de moeilijke tijden, die thans over ons zijn gekomen, voorbij zijn, dat dan, maar ook eerst dan onze propaganda tegen het militarisme en het kapitalisme met dubbele kracht zal worden voortgezet.”

Den sociaal-democraten, die onder de wapenen waren geroepen, hield Troelstra voor, dat er alleen dan reden zou zijn deswege over de Nederlandsche regeering ontevreden te zijn, „indien het conflict dat tot de oproeping dwong,

of door deze regeering ware uitgelokt, of indien zij gelegenheid had gehad dat conflict te voorkomen, en van die gelegenheid geen gebruik had gemaakt." Waar deze verwijten tot de regeering van dit land niet konden worden gericht, behoorden de sociaal-democratie te bedenken, dat zij hun afkeuring nu te richten hadden „tegen het stelsel dat wij bestrijden en niet tegen deze regeering."

Hetzelfde standpunt, door Troelstra op 3 Augustus namens de fractie ten opzichte der mobilisatie-credieten ingenomen, nam de fractie ook bij de volgende gelegenheden, waarbij credieten voor militaire maatregelen werden gevraagd, in. Op 26 Augustus ging het om een crediet van 5 miljoen gulden voor de mobilisatie der vloot. Troelstra vestigde bij die gelegenheid de aandacht erop, dat het mindere marinepersoneel, waarvan achter de regeeringstafel zoo menigmaal in het Nederlandsche parlement kwaad is besproken, weges het georganiseerd streven naar lotsverbetering en geestelijke verheffing, blijk had gegeven den ernst van den toestand ten volle te befeffen en zich met toewijding te geven aan de gewichtige taak van de handhaving der onzijdigheid. De spreker kondigde aan, dat hij niet zou nalaten hieruit te zijner tijd tegenover de bestrijders der matrozen-organisaties de noodige conclusiën te trekken.

Op 9 October kwam opnieuw een crediet van 50 miljoen gulden voor de mobilisatie in behandeling. Op dezelfde gronden, die door Troelstra op 3 Augustus waren blootgelegd, en die ditmaal door K. ter Laan werden aangewezen, gaf de fractie andermaal haar stem.

Intusschen had zich ten aanzien van den omvang der mobilisatie tusschen onze fractie en de regeering een verschil ontwikkeld. Op 3 Augustus merkte Troelstra reeds op, dat de fractie van de regeering verlangde „dat zij met hare maatregelen niet verder zou gaan dan de strikte noodzakelijkheid gebod."

Toen nu in December een tweetal wetsontwerpen in behandeling kwamen, strekkende tot het langer in dienst houden van dienstplichtigen bij de landweer en van ingelijfden bij de militie, wenschte onze fractie nadere gegevens, waaruit de noodzakelijkheid dezer maatregelen zou kunnen blijken. In een nota, door K. ter Laan gevoegd bij het voorloopig verslag over het eerste der bedoelde wetsontwerpen, werd door hem de noodzakelijkheid der voorgestelde maatregelen betwijfeld en drong hij erop aan, dat zou worden overgegaan tot gedeeltelijke demobilisatie in dezen zin, dat alle lichten der landweer voorzoover de mannen het wenschten, met verlof huiswaarts zouden worden gezonden. Met het verzet tegen de voorstellen der regeering werd bereikt, dat op 23 December de regeering het tweede wetsontwerp wijzigde door in plaats van voor onbepaalde tijd, voorloopig slechts voor den duur van een maand den dienstdag van de oudste landweerlichting te verlengen. Niettemin handhaafde de fractie haar verzet en stemde zij tegen Art. 1 der wet (waarbij van de burgerlijke fracties alleen de heer Eerdman aan haar zijde stond).

In Januari kwam toen een nieuw regeeringsontwerp in behandeling, waarin machtiging werd gevraagd de oudste landweerlichting uiterlijk tot 31 Juli onder wapens te houden. De fractie heeft toen opnieuw, nadat K. ter Laan en Troelstra het ontwerp hadden bestreden, haar stem ertegen uitgebracht, ditmaal

alleen door den heer Bichon van IJsselmunde gesteund.

Door het stemmen tegen het ontwerp, protesteerde de fractie in den scherpst mogelijken vorm tegen het feit dat de regeering weigerde aangaande den internationalen toestand aan de Staten-Generaal inlichtingen te verstrekken.

II. Medezeggenschap der Staten-Generaal.

De debatten van 25 en 26 Januari naar aanleiding van het landweer-ontwerp gehouden, liepen hoofdzakelijk over het feit, dat de regeering aan de Staten-Generaal elke mededeeling aangaande den stand van het oorlogsgevaar bleef onthouden.

Reeds in zijn redevoering van 3 Augustus had Troelstra opgemerkt, dat de volksvertegenwoordiging er recht op heeft, voorzoover de veiligheid van den Staat het gedooft, op de hoogte te worden gesteld van de dreigende gevaren en van de gewichtige feiten der buitenlandsche politiek, en sprak hij de verwachting uit, dat de regeering daarmede rekening zou houden.

Bij de behandeling van de begroting van Buitenlandsche Zaken was het Van Leeuwen, die in een breedvoerig betoog erop aandrong, dat door de regeering aan de Staten-Generaal meer vertrouwen zou worden geschonken en die de wenschelijkheid van een herziening der grondwetsartikelen 57, 58 en 59 bepleitte, opdat de beslissing over de verhouding tot andere staten niet aan de Kroon overgelaten blijve.

De regeering bleef evenwel aan de Kamers alle mededeelingen onthouden.

Onze fractie gevoelde zich toen verplicht op den 26sten Januari een motie in te dienen, luidende:

„De Kamer, betreurende, dat haar geen gelegenheid is geboden nader kennis te nemen van de politieke gronden der Regeering voor de volle handhaving der mobilisatie, zij het ook in comité generaal, gaat over tot de orde van den dag."

Deze motie door Troelstra uitvoering verdedigd en door Minister Cort van der Linden met een groote redevoering bestreden, werd met 62 tegen 14 stemmen verworpen. De sociaal-democraten stonden alleen tegenover alle burgerlijke Kamerleden.

III. Het herstel van den vrede.

Dadelijk op den 3den Augustus heeft Troelstra namens de fractie erop aangedrongen dat de Nederlandsche regeering alles zou beproeven, wat in haar vermogen zou zijn, om den uitgekomen oorlog te doen eindigen. Hij sprak den wensch uit dat het eerste geschikte oogenblik door de regeering zou worden aangegrepen, om, in overleg met de regeeringen van andere kleine landen, den uitweg der arbitrage voor de strijdende mogendheden te openen.

Op 26 Augustus sprak Troelstra een door de fractie vastgestelde verklaring uit, waarin de socialistenvan alle landen werden opgeroepen, de Internationale ondanks alles, trouw te blijven en bij het eerst dagen der vredesmogelijkheid hun politieke macht te gebruiken voor het tot stand brengen van een vrede, waarbij de zelfstandigheid van ieder volk wordt geëerbiedigd.

De verklaring luidde aldus:

„De sociaal-democratische fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal brengt

op een oogenblik, dat de door het imperialisme ontketende wereldkrijg de burgers der strijdende natiën ter wederzijdsche vernietiging tegen elkaar ten oorlog heeft gevoerd, aan alle volkeren en rassen haar broederlijken groet.

In het bijzonder begroet zij de socialistische arbeidersklassen der strijdende mogendheden, die wel het diepst de pijn moeten gevoelen, die de dwang tot broedermoord hun aandoet, omdat het jaar, waarin zij het 25-jarig bestaan hunner Internationale hadden willen gedenken, tevens het jaar is, waarin de tot het laatst volgehouden pogingen dezer grootste vredesmacht om den oorlog te keeren, zijn mislukt.

Nu de slagvelden worden gedrenkt met het bloed van duizenden proletariërs, die geen de minste reden hadden om elkander te haaten, integendeel in hun internationale vak- en politieke organisaties broederlijk voor de verheffing hunner klasse vereenigd waren, — nu aldus de nationale strijd tijdelijk de internationale broederschap brak, bindt zij de arbeidersklassen aller landen op het hart de ellende, waarin de oorlog hen stortte, niet te wijten aan elkander, maar aan het kapitalisme, dat den oorlog voortbracht en aan de nog te geringe eenheid van wil en macht bij het proletariaat, om hem te keeren. En zij wekt hen op, de Internationale, ondanks het nog onvoltooid zijn van haar wereldmacht, trouw te blijven; haar ook onder de grootste verschrikkingen van den noodtoestand, waarin de oorlog hen plaatst, in het hart te blijven dragen en hun politieke macht te gebruiken, om bij het eerste dagen der vredesmogelijkheid er voor te ijveren, dat de vrede wordt gesloten met erkenning van de zelfstandigheid der volkeren.

Als de partij van den arbeid in een klein land, welks regeering in geen opzicht aansprakelijk is voor het uitbreken van dezen oorlog en dat alleen door strikte handhaving zijner neutraliteit zijn taak, om buiten den oorlog te blijven, kan vervullen, acht zij zich dubbel geroepen, alle vrienden van den vrede en speciaal de arbeidersklasse aan te sporen, om ook bij de vervulling van hun nationalen plicht verre te belijven van elke chauvinistische of nationalistische ophitselij en alles te doen, opdat uit de gruwelen van dezen oolog het inzicht geboren worde, dat de vestiging van een internationaal verbond der vrije volkeren van Europa hun onderlingen wedstrijd naar macht en winst moet vervangen, opdat voortaan elke oorlog onmogelijk zij."

Werden in deze verklaring de oorzaken van den oorlog kortelijk aangewezen, P o l a k had gelegenheid in de Eerste Kamer datzelfde te doen, toen daar, bij de begrotingsdebatten, door een der sprekers van den oorlog werd gesproken als van een door de volkeren gewenschten krijg.

IV. Belangen der gemobiliseerden.

Van den aanvang af heeft de fractie, zooveel als het haar mogelijk was, voor de belangen der gemobiliseerden en van hunne gezinnen gewaakt.

Op 26 Augustus werd door S c h a p e r, de Minister van Oorlog erop opmerkzaam gemaakt,

dat bij de toekenning en bij de uitbetaling der vergoedingen aan de gezinnen van gemobiliseerden sommige burgemeesters op zeer afkeurenswaardige wijze te werk gingen en dat militaire commandanten den soldaten menigmaal een geheel verkeerde behandeling deden ondervinden.

Over de vergoedingen is daarna nog verscheidene malen gesproken. In deze maanden is duidelijk gebleken, hoe verkeerd de Kamer heeft gehandeld, toen zij destijds, bij de behandeling der Militiewet een amendement der soc.-dem. fractie, bedoelende de bedragen der vergoedingen te verhoogen, verwierp.

Als maxima golden nu voor de militia f 1, voor de landweer f 1.50 en voor den landstorm f 2 per dag. Dat de burgemeesters van vele gemeenten van hunne bevoegdheid tot het toekennen van vergoedingen een zeer bekrompen gebruik maakten, zoodat in talloze gezinnen noodeloos gebrek werd geleden, is door onze fractie herhaaldelijk in het licht gesteld. K. t e r L a a n sprak op 9 October erover, toen het tweede mobilisatie-crediet werd behandeld. Op 15 December diende hetzelfde lid der fractie een paar schriftelijke vragen in, waarin de regeering werd verzocht de wettelijke maxima voor militia en landweer te verhoogen en maatregelen te nemen, waardoor een ruimere toepassing door de burgemeesters kon worden verzekerd. In de nota, gevoegd bij het Voorloopig Verslag over het landweernetje hierbovenbedoeld, betoogde K. t e r L a a n nogmaals, dat verhooging der vergoeding noodzakelijk was, en bij de openbare behandeling van het wetsontwerp stelde hij een amendement voor, strekkende om voor de landweer het maximum der vergoeding op f 2.— te brengen, waarmee onmiddellijk dit succes werd verkregen, dat deze verhooging voor de laatste landweerlichting door de regeering werd aangevaard, terwijl ook het maximum voor de militia op f 1.50 werd gebracht. Bij de behandeling der nieuwe wetsontwerpen betreffende de indiensthouding van militia en landweer, op 25 Januari, werd nogmaals door K. t e r L a a n over de toelage vergoeding geklaagd.

Reeds op 26 Augustus was door K. t e r L a a n aan de ministers van Oorlog en Marine schriftelijk gevraagd, of zij bereid waren aan gemobiliseerden, die met verlof naar hunne haardsteden gaan, vrij vervoer toe te staan. In September antwoordden de ministers, dat aan dezen wensch zou worden voldaan. Over de wijze, waarop de daarna tot stand gekomen regeling toegepast werd, is nog meer dan eens door hetzelfde lid der fractie gesproken, o. a. op 9 October.

Ook over de verlof-regelingen en over het straffen met inhouding van verlof, alsmede over het opleggen van collectieve straffen, werd hij verschillende gelegenheden door den spreker der fractie geklaagd.

Veel aandacht is voorts gewijd aan de beperking van de politieke rechten en vrijheden van gemobiliseerden. T r o e l s t r a had reeds op 3 Augustus den wensch uitgesproken, dat socialistische soldaten in de uiting hunner gevoelens niet noodeloos zouden worden gehinderd. Intuschen kwam een verbod om „Het Volk" te lezen, aan vergaderingen deel te nemen, arbeidersverenigingsgebouwen te bezoeken, herhaaldelijk voor, en richtte daarom K. t e r L a a n op 16 December tot den minister van Oorlog de vraag of hij maatregelen wilde nemen, waardoor deze dingen zouden worden voorkomen. Bij verschillende gelegenheden, waarbij over mobilisatie of

over het in dienst doen blijven van gemobiliseerden werd gehandeld, bracht onze partijgeenot deze zaken opnieuw ter sprake, het uitvoerigst op 9 October en 23 December.

Ook werd door K. ter Laan herhaaldelijk geklaagd over gebrekkige huisvesting van gemobiliseerden en over onvoldoende geneeskundige hulp en verpleging.

J. ter Laan vroeg den minister van Financiën den gemobiliseerden ambtshalve vrijstelling te verlenen van het achterstallige der door hen verschuldigde rijksbelastingen. De minister antwoordde (5 Dec.) dat persoonlijke verzoeken om ontheffing in ernstige overweging zouden worden genomen.

Aan al deze zaken blijft de fractie bij voortdurend haar volle aandacht wijden.

V. De economische crisis en de leniging van den nood.

Reeds op 31 Juli had Schaper, door middel van een schriftelijke vraag, bij de regeering erop aangedrongen, dat maatregelen zouden worden genomen, waardoor prijsstijging van levensmiddelen en andere volksbehoeften zou kunnen worden voorkomen. De regeering beloofde toen wetsontwerpen tot het verbieden van den uitvoer van sommige artikelen en tot de voorkoming van prijsopdrijving en vasthouding van levensmiddelen.

Die wetsontwerpen werden o.a. op den 3den Augustus door de Kamer aangenomen.

Hoewel de fractie tot de spoedige aanneming ervan medewerkte, stelde Troelstra onmiddellijk vast, dat zij hiermede niet wilde zeggen de voorgestelde maatregelen voldoende te achten. Hij verlangde van de regeering, dat zij verder zou gaan en maatregelen zou nemen, waardoor het Nederlandsche volk voor den honger zou worden beschermd. Behalve door maatregelen van economischen aard, wilde hij ook door bepalingen ten opzichte van de belastingbetaling en van de woninghuur de noodlijdenden voor noodlottige gevolgen behoed zien. En hij gaf tevens de regeering den raad, voor de organisatie van ondersteuning der hulpbehoevenden de hulp der vakverenigingen in te roepen.

In de Eerste Kamer werd dienzelfden dag door Polak eveneens van de regeering gevraagd, dat zij krachtige maatregelen zou nemen ten behoeve dergenen, die door de oorlogscrisis in armoede zouden worden gedompeld.

Op 26 Augustus had Troelstra gelegenheid nogmaals en uitvoeriger over de voorziening in den nood te spreken. Hij onderwierp de tot dien datum door de regeering genomen maatregelen aan een kritische beschouwing, en stelde wederom vast, dat niet genoeg was gedaan. Hij vroeg van de regeering, dat zij de Kamer een volledig overzicht zou geven van den economischen toestand en van de door haar genomen maatregelen ter verbetering ervan. Aan dit verzoek werd later door de regeering voldaan, toen zij bij haar aanvraag om een crediet voor nood-maatregelen de zoogenaamde „economische nota" voegde.

Langs den weg der schriftelijke vragen vestigden eenige leden der fractie op verscheidene economische maatregelen, die zij wenschelijk achtten, de aandacht der regeering. Sannes vroeg 6 Oct. maatregelen tot het doen dalen der roggebroodprijzen, die voornamelijk in het Noorden des lands verbazend hoog werden. Schaper vroeg, op 5 November een uitvoer-

verbod van vee, in 't bijzonder van varkens. Sannes vroeg op 16 November maatregelen, om te voorkomen, dat de aardappelmeelfabrieken zouden moeten worden stop gezet. Gerhard had, in 't belang der volksvoeding, reeds op 31 Aug. gevraagd om een verbod tot het gebruiken van graan voor alcoholbereiding. Later diende hij hierover een nota in en nog later, op 26 Febr., bepleitte hij te vergeefs mondeling deze zaak in de Kamer.

De begrooting voor de noodmaatregelen (aanvulling en verhooging van hoofdstuk X der Staatsbegrooting) kwam eerst in Februari in openbare behandeling.

Onzerzijds werd behalve door Gerhard (zie hierboven) door Schaper, Spiekman en Kleerekoper aan de discussies deelgenomen. Schaper behandelde de z.g. economische maatregelen. Hij wees op de onrustbarende prijsstijging van tal van artikelen en drong op krachtige maatregelen (uitvoerboden, bepaling van maximum-prijzen enz.) en op het geregeld verstrekken van volledige inlichtingen aan de Staten-Generaal aan.

De beide laatstgenoemden behandelde de steunbeweging. Spiekman stelde in het licht in welke opzichten de steuncomité's tekort schoten bij de bestrijding der buitengewone ellende, en hij nagelde de aansprakelijkheid der regeering voor den heershenden en niet voldoende gelenigden nood vast, een aansprakelijkheid waaraan minister Treub trachtte zich te onttrekken.

Kleerekoper besprak meer in 't bijzonder de gebreken der steunbeweging te Amsterdam.

Over de buitengewone maatregelen op 't gebied van werklozen-verzekering was reeds eerder in de Kamer gesproken, nl. bij de behandeling van het wetsontwerp, dat bedoelde de afdeling Arbeiders-verzekering naar het departement van Financiën over te brengen. Albarða betoogde toen, op 16 December, dat wegens den langen duur van de crisis de tarieven der uitkeeringen dienden te worden verhoogd en deze met kindertoeslag, huurbon, enz. moesten worden aangevuld. Tevens vroeg hij maatregelen tot het afwenden van de arbeiders der nadeelige gevolgen van de houding van gemeenten, die geweigerd hebben tijdelijke werklozenfondsen op te richten.

Bij de behandeling van de begrooting van Financiën in de Eerste Kamer hield Polak een rede, waarin hij de steunbeweging en de werklozenverzekering besprak. Hij betoogde, dat zoowel het belang der industrie als dat der arbeiders, verhooging van de ondersteuning en van de uitkeeringen der fondsen hoog noodig maakte, wilde men lihamelijk en geestelijk verval der noodlijdende arbeiders voorkomen. In den loop der discussie verdedigde hij de vakverenigingen tegen het verwijt, dat zij de controle onvoldoende zouden uitoefenen. Ook noemde hij het een gebrek, dat het den gemeentebesturen vrij stond de noodregeling voor de werklozenfondsen naar welgevallen te accepteren of te weigeren.

VI. De huurwet-Mendels.

Zooals hierboven werd medegedeeld, had reeds op 3 Augustus Troelstra van de regeering maatregelen gevraagd, waardoor de noodlijdende gezinnen voor uitzetting uit hunne gehuurde woningen zouden worden bewaard.

Op 31 Augustus had Mendels gelegenheid,

toen hij bij de behandeling der zoogen. „uitwinningswet” een rede hield, dezen aandrang te herhalen, daar de uitwinningswet den noodlijdenden huurders geen voldoende bescherming bood.

Toen de regeering niet bereid bleek bijzondere wettelijke maatregelen voor te stellen, werd door onze fractie aan Mendels het samenstellen en indienen van een wetsontwerp opgedragen.

Dit wetsontwerp verscheen weldra en werd op 3 en 4 December in het openbaar behandeld. Van schier alle zijden werd het ontwerp dat door Mendels, bijgestaan door Spiekman en Troelstra, werd verdedigd, bestreden. Achter het voorwendsel, dat de behoefte aan een wettelijke regeling, gelijk door Mendels werd beoogd, niet zou zijn gebleken, werd de onwil der burgerlijke Kamerleden om deze wet tot stand te brengen vruchteloos verborgen. Het ontwerp werd na twee dagen van warmen strijd verworpen. De beslissing viel door de stemming over artikel 1, dat met 37 tegen 14 stemmen werd verworpen. Alleen de liberalen Patijn, Van Doorn, De Meester, Fock en Goeman Borgesius steunden bij deze stemming de sociaal-democraten.

De behandeling van het ontwerp leidde intusschen tot de indiening, door den heer Limburg, van een motie, waarin de regeering werd uitgenoodigd, een wetsontwerp voor te stellen, waardoor de noodlijdende huurders zouden kunnen worden geholpen. Zelfs deze motie kon geen meerderheid krijgen. Wel staakten op 4 December de stemmen, maar op 8 December verklaarden zich 50 Kamerleden er tegen en slechts 31 ervoor. Tot de voorstemmers behoorden natuurlijk de leden onzer fractie.

VII. Nood-kieswet.

Namens de fractie had Albarda, door middel van een schriftelijke vraag, de regeering opmerkzaam gemaakt op het feit dat, als geen bijzondere voorziening werd getroffen, ten gevolge van den crisis-toestand zeer velen in 1915 het kiesrecht zouden missen, die, ware de crisis niet gekomen, kiesgerechtigd zouden zijn geweest. Hij vroeg de regeering of zij dit wilde voorkomen. De fractie zou, als de regeering hierop ontkennend had geantwoord, zelve het initiatief tot een nood-wet hebben genomen, hoe weinig ook het lot van Mendels' huurwet hiertoe aanmoedigde.

De regeering gaf aan den uitgesproken wensch gevolg door de indiening van een ontwerp, dat op 23 December in openbare behandeling kwam. Daar de erin belichaamde regeling de fractie niet bevredigen kon, diende Albarda een stel amendementen in, waardoor het beoogde doel beter zou worden bereikt. Evenwel voerde de regeering tegen deze amendementen bezwaren van formeelen aard aan, die het onmogelijk maakten ze te handhaven zonder de totstandkoming der regeling in gevaar te brengen. Albarda nam de gelegenheid te baat, hieruit af te leiden, dat met grondwetsherziening voor algemeen kiesrecht zooveel mogelijk spoed moest worden gemaakt. Toen, wat er in het regeerings-ontwerp goed was, door een combinatie van rechts en vrij-liberaal werd bestreden, stond Albarda de regeering in de verdediging ter zijde.

Toen de nood-kieswet in de Eerste Kamer het gevaar liep verworpen te worden, hield Polak daar een rede waarin hij, het onvoldoende van

de regeling niet verbloemende, de oppositie het kwasi-gewichtige en gezochte harer bezwaren verweet en aantoonde dat, ondanks den z.g. Godsvrede, deze regeling niet door de arbeidersklasse kon worden gemist.

VIII. Belangen van vluchtelingen en geïnterneerden.

Opbouwende critiek was het, die door Hugenholtz en Schaper bij de behandeling van een begroting van Binnenlandsche Zaken, op 17 December, op de behandeling der hier te lande verpleegde vluchtelingen werd uitgebracht. Beide sprekers spraken met waardeering over het goede, dat kon worden aangewezen, maar lieten niet na verschillende gebreken in de organisatie en de inrichting van vlucht-oorden enz., te doen uitkomen. Daarbij gaven zij de wegen aan waarlangs, naar hunne meening en ervaring, verbeteringen konden worden bereikt.

De toestanden in de interneringskampen trokken vooral de aandacht der fractie na het gebeure op 3 December in het kamp te Zeist. Troelstra vroeg toen den minister van Oorlog of deze zoo spoedig en zoo volledig mogelijk de resultaten van een door hem in te stellen onderzoek aan de Kamer zou willen mededeelen. Hierdoor werd het rapport uitgelokt, dat den 2den Januari door den minister aan de Kamer is toegezonden.

Intusschen had de fractie een commissie benoemd, samengesteld uit Troelstra, Van Kol, Mendels, Van Leeuwen Kleerekoper en Albarda, welke naar de toestanden in de interneringsdepôts een onderzoek zou instellen. De leden dezer commissie Albarda, Kleerekoper en Van Leeuwen, legden eenige resultaten van dit onderzoek neer in een nota, die werd gepubliceerd met het Voorloopig Verslag omtrent het derde mobilisatie-crediet.

IX. De leening-wet.

Dat de fractie den politieken strijd, wanneer die door de houding der regeering wordt geboden, niet ontwijkt, is bij de behandeling der leening-wet ten duidelijkste gebleken.

Reeds op 9 October, in zijn rede over het tweede mobilisatie-crediet, had K. ter Laan te verstaan gegeven, dat de sociaal-democraten zich ten aanzien van de wijze, waarop voor de bijzondere uitgaven dekking zou worden gezocht, hun volle vrijheid voorbehielden.

Het was bekend, dat in sociaal-democratische kringen het denkbeeld, het geld voor de bijzondere uitgaven te vinden door een heffing van de groote vermogens, het juiste werd geacht. Het denkbeeld genoot ook in vele andere kringen sympathie. Zoowel door sommige vrij-liberalen, vrij-dem. en unie-liberalen als door organen der rechterzijde was het aanbevolen. Niettemin kwam de regeering met het voorstel, een leening te sluiten tot een bedrag van 275 miljoen gulden, en het geld voor aflossing en rentebetaling te vinden door de heffing van opcenten op directe en indirecte belastingen, welke opcenten 15 jaren lang op het volk zouden blijven drukken.

Aanstonds maakte onze fractie tegen deze plannen front. Zoewel in als buiten het parlement voerde zij den strijd er tegen, die, met den tegenstand uit burgerlijke kampen (voornamelijk uit het vrijzinnig-democratische) tegen de plannen der regeering gericht, aanvankelijk

reeds dit resultaat opleverde, dat minister Treub in het wetsontwerp eenige wijzigingen aanbracht. De extra belastingen, door opcenten, zouden niet voor 15 jaren, maar slechts voor 3 jaren vastgelegd worden. Vóór 1 Januari 1917 moest dan een wetsontwerp ingediend worden, strekkende om te beslissen of die extra belastingen, al of niet onveranderd, zullen worden bestendigd, dan wel of zij door een heffing in eens of op andere wijze zullen worden vervangen. Een andere wijziging bestond hierin, dat de voorgestelde opcenten op de invoerrechten en op den geslachtaccijns vervielen en dat in plaats van 20 opcenten op de inkomstenbelasting en de vermogensbelasting daarop 33 opcenten zouden worden gelegd.

De bezwaren der fractie tegen het beginsel van het ontwerp waren hierdoor natuurlijk geenszins verminderd. Op 9 Dec. zette Vliegen deze bezwaren in zijn redevoering uiteen. Hij verdedigde het beginsel van een heffing in eens, ten laste van de vermogenden, en verklaarde het indienen van een motie, waarin zulk een heffing zou worden gewenscht, alleen na te laten, omdat de verwerping ervan vast stond. Evenwel noemde hij het noodzakelijk, dat thans zou worden beslist, dat over drie jaar niet met de opcentenheffing zou worden voortgegaan, maar dat dan de aflossing van het geleende bedrag door een heffing in eens van de aangslagene in de vermogensbelasting en van die in de bedrijfsbelasting (met vrijstelling van kleine inkomen) zou geschieden. Hij diende een amendement in, door welks aanneming dit denkbeeld kon worden verwezenlijkt. Vliegen critiseerde scherp de opcenten-voorstellen der regeering, zoo dreigend voor de arbeidersklasse, die toch reeds in den oorlogscrisis zulke groote ontberingen heeft te doorstaan en voor wie het na den oorlog ook geen weelde-bestaan belooft te zullen worden. In verband met een amendement, door vrijzinnige Kamerleden ingediend, dat strekte om in de eerste 3 jaren geen aflossingen te doen plaats hebben, stelde Vliegen voor gedurende die jaren dan de rente te betalen uit uitsluitend directe belastingen, op zulk een wijze, dat alleen de bezitters zouden worden getroffen, terwijl de niet-bezittenden zouden worden ontzien.

De agitatie, in den lande tegen het regeeringsvoorstel gevoerd, was het onderwerp van een redevoering door Troelstra gehouden. Hij verdedigde het goed recht dier agitatie tegenover de verwijten en beschuldigingen, door Kamerleden en regeering gericht tegen degenen, die haar leidden en eraan deelnamen. Hij stelde in het licht, dat, waar zulke groote volksbelangen op het spel stonden, die agitatie niet achterwege mocht blijven, ook niet ter wille van den zoogenaamden Godsvrede. Onze spreker gispte scherp het optreden van minister Treub, die, in strijd met de leuzen van zijn verleden, zich door een deel der rechterzijde drijven liet op een weg, die van democratische belastingheffing en van sociale wetgeving af leidde. Hij waarschuwde de regeering dat de rechterzijde, als 't er op aankomt, de verantwoordelijkheid voor de totstandkoming dezer slechte wet geheel op de regeering zal laden. Hij stelde vast dat als het ontwerp werd aangenomen, de agitatie nog drie jaren lang zou moeten worden onderhouden, opdat de op het volk gelegde zware last zal worden afgewenteld.

Na de zeer uitvoerige rede, waarmede minister Treub op 10 December de verschillende

sprekers beantwoordde, kreeg op 11 December Vliegen het woord voor repliek. Hij protesteerde ertegen, dat de minister tegenover den wensch, nu tot een heffing in eens te besluiten, feitelijk de kabinetskwestie had gesteld en dat hij ook had aangekondigd vóór 1917 een voorstel van die strekking niet te zullen doen. Hij noemde in de gegeven omstandigheden deze politiek een roekeloosheid, die later moeilijk te verantwoorden zou zijn. De spreker weerlegde nog 's ministers argumenten en hij hield het door hem in eersten termijn beweerde, dat het leenings- en aflossingsplan voor de naaste toekomst de sociale wetgeving zou stop zetten, staande. Troelstra verdedigde tegenover den minister nogmaals het goede recht der agitatie, gevoerd tegen een ontwerp dat zwaren druk zal opleggen en sociale wetgeving zal belemmeren. Hij voorspelde, dat, als het ontwerp werd aangenomen, dit de ontwikkeling van een nog veel scherpere agitatie zou ten gevolge hebben. Evenals Vliegen stak Troelstra den draak met de opzienbarende belastingplannen, door den heer Treub in zijn rede aangekondigd.

Het eerste sociaal-democratische amendement, strekkende om nu te beslissen, dat het voor de aflossing der leening benodigde geld vóór 1 Mei 1918 door een bijzondere oorlogsheffing zou worden verkregen, door Vliegen toegelicht, werd met 59 tegen 23 stemmen verworpen. Met onze fractie stemden de vrijzinnig-democraten en 4 unie-liberalen er vóór.

Onmiddellijk daarna werd met 42 tegen 40 stemmen verworpen een amendement-Bos-De Meester, door onze fractie gesteund, dat gedurende de eerste jaren, zoolang over de definitieve aflossing niet is beslist, geen aflossingen wilde doen plaats hebben.

Door deze beslissing verloor het tweede sociaal-democratische amendement, dat de opcenten-regeling wilde verbeteren, zijn toepasselijkheid, zoodat het moest worden ingetrokken. Troelstra constateerde, dat het niet doenlijk was inderhaast het amendement zoo te wijzigen, dat het op de wet paste. J. ter Laan vond intusschen nog gelegenheid in den breede het ondemocratisch karakter van het door de regeering ontworpen opcenten-stelsel bloot te leggen.

Bij de eindstemming werd het wetsontwerp aangenomen met 61 tegen 22 stemmen. Met de sociaal-democraten stemden alleen de vrijzinnig-democraten en 3 unie-liberalen tegen.

In de Eerste Kamer kwam de leeningwet op 23 December in behandeling. Polak bestreed het ontwerp op dezelfde gronden, die in de Tweede Kamer waren aangevoerd: de zware druk op de arbeiders en de kleine burgers, de belemmering der sociale wetgeving, het gevaar voor verhooging van invoerrechten, de te hooge rentevoet, enz. Ook hij verdedigde de gevoerde agitatie, en stelde de voordeelen van een heffing in eens in het licht. Van Kol en Polak verklaarden zich ten slotte beide tegen het ontwerp.

X. Begrooting Ned.-Indië, enz.

De begrooting van Ned.-Indië werd op 28, 29 en 30 October behandeld. Aan de algemeene beschouwingen nam Schaper deel. Hij kwam op tegen de te ver gedreven bezuinigingspogingen, waarvan o.a. de slecht bezoldigde districts-hoofden de slachtoffers worden. Ook mocht z.i. niet bezuinigd worden op pest-bestrijding, woningverbetering, enz. Dat de vlootplannen uit-

gebleven zijn, juichte hij toe. Hij noemde een aantal belangen, waarvan de behartiging weinig of geen geld behoeft te kosten en zeer noodig is: herziening van het drukpersreglement, van de koelie-ordonnantie, enz. Spr. besprak den toestand der koelies uitvoeriger en drong aan op maatregelen ter bestrijding van crisis-nood in Indië.

K. ter Laan protesteerde den volgenden dag tegen de bezuiniging op onderwijs-uitgaven, waarin een groot gevaar schuilt. Hij drong aan op raadpleging der onderwijzers-vakverenigingen omtrent onderwijs-zaken en sprak voorts over het schooltoezicht en over de opleiding der onderwijzers en hunne positie. Hij bepleitte de instelling van een bureau voor de uitzending van onderwijzers naar Indië. Over de opleiding der onderwijzers in Indië zelf sprak hetzelfde lid der fractie ook nog den volgenden dag een rede uit.

Op 30 October toonde Albar da aan, dat door de bezuinigingswoede de belangen van irrigatie en waterverdeling en die der werkverschaffing waren geschaad. Hij pleitte voorts opnieuw voor een onderzoek naar de werking der z.g. dag- en nacht-regeling bij de waterverdeling, een regeling die z.i. de Indische bevolking schaaft ten voordeele der suikerfabrieken.

In de Eerste Kamer kon Van Kol met voldoening erop wijzen, dat verschillende hervormingen, door hem jarenlang bepleit, en telkens bestreden, toch voor en na tot stand zijn gekomen. Hij keurde de gevolgde financiële politiek af, voornamelijk omdat gewone inkomsten worden besteed voor doeleinden, waarvoor behoorde geleend te worden. Hij betreunde dat, ter bezuiniging, tal van sociale maatregelen en salaris-verbeteringen achterwege bleven. Hij drong op uitbreiding der staats-exploitatie, o.a. van de petroleumvelden van Djambi, aan. Voorts verdedigde hij bevordering van het inlandsch onderwijs, alsmede van de irrigatie, die niet aan particuliere ondernemingen mag worden overgelaten. Hij drong aan op forsche bestrijding van de pest en ijverige zorg voor de volksgezondheid, en trok opnieuw tegen het opium-kwaad te velde. Ten slotte hield hij een pleidooi voor de geestelijke en stoffelijke verheffing van de inlanders.

De begrotingen van Suriname en Curaçao werden op 17 December in de Tweede Kamer behandeld.

Kleerekoper besprak de „trieste positie” waarin de kolonie Suriname verkeert, en maakte aanmerkingen op de manier waarop de minister de bezuinigingen had aangebracht, die door de tijdsomstandigheden gemotiveerd werden. Hij drong aan op de uitvoering van groote en hoog noodige openbare werken, en op productieve werkverschaffing en sprak verder over de toepassing van de adviezen der Suriname-commissie.

XI. De Staatsbegroting voor 1915.

Toen op Vrijdag 11 December werd besloten den daarop volgenden Dinsdag met de openbare behandeling der Staatsbegroting aan te vangen, werd herinnerd aan een, geruimen tijd geleden, in het senioren-convent gemaakte afspraak, dat wegens de bijzondere omstandigheden algemeene beschouwingen achterwege zouden blijven. Troelstra verklaarde nu, dat hij zich door die afspraak gebonden achtte, maar dat hij anders in de gewijzigde verhoudingen

tot het houden van politieke beschouwingen zeker aanleiding zou hebben gevonden.

Bij de behandeling van hoofdstuk II, op 15 December, sprak Helldingen een woord in het algemeen over de terugneming van posten voor loonsverhooging van rijkswerklieden, welke posten aanvankelijk op de begrooting hadden gestaan. Noodgedrongen legde de spreker zich bij deze terugneming neer, en zag hij er van af ditmaal voorstellen tot lotsverbetering te doen. Hij behield zich echter, namens de fractie, het recht voor, zoo spoedig de omstandigheden het zullen toelaten op de zaak terug te komen en de actie voor lotsverbetering van werklieden en beampten, in 's rijks dienst, weer op te vatten.

Kleerekoper verweet de regeering, dat deze, terwijl ze ter bezuiniging alle lotsverbetering voor personen in staatsdienst uitselde, een post voor ridderorden op de begrooting had gehandhaafd.

Bij de begrooting van Justitie (hoofdstuk IV) sprak Mendels over het optreden der regeering tegenover loterij-maatschappijen, hetwelk hij vergeleek met de passieve houding der overheid ten opzichte van allerlei beurs-operaties. Voorts bracht hij de noodzakelijkheid van een hooger beroep voor notarissen tegen waar-schuwingen van de zijde van de Kamers van Toezicht nogmaals ter sprake. Daarna critiseerde hij de wijze, waarop een gevangenisambtenaar te Alkmaar beperkt was in zijn vrijheid om buiten diensttijd met „Het Volk” te colporteeren en ten slotte besprak hij de wijze van uitvoering van op elkaar gestapelde vrijheidsstraffen.

J. ter Laan herinnerde eraan, hoe reeds jarenlang uitgezien wordt naar een wettelijke regeling van de rechtspositie van ambtenaren, en hij drong erop aan, dat zoo spoedig mogelijk een einde zal worden gemaakt aan den toestand van rechteloosheid, waarin de ambtenaren verkeerden. Verder besprak onze partijgenoot de houding van den minister tegenover den Alg. Nederl. Ambtenaarsbond, en de weigering van gevangenisdirecteuren om aan deze organisatie inlichtingen te geven aangaande de diensttijden van het gevangenis-personeel. Later op den dag sprak hij nog over deze diensttijden zelve, en beval hij de invoering van den 10-urendag voor het personeel van gevangnissen en rijkswerkinrichtingen aan.

Door Hugenholtz werd erop aangedrongen, dat de subsidieering der vereeniging „Zedelijke Opvoeding” behoorlijk zou worden geregeld.

Polak vestigde, bij de behandeling der Justitie-begrooting in de Eerste Kamer, de aandacht op de slappe berechting van overtredingen der arbeids- en veiligheidswetten, waardoor het ontzag voor die wetten allerminst wordt bevorderd.

Van Van Leeuwen's redevoering, bij de begrooting van Buitenlandsche Zaken gehouden, is hierboven reeds melding gemaakt.

De behandeling van hoofdstuk V (Binnenlandsche Zaken) begon op 18 December.

Gerhard critiseerde toen het stelsel, door de regeering bij de bezuinigingen gevolgd. Hij noemde dat stelsel nadeelig voor groote volksbelangen, in 't bijzonder wegens de schrapping van belangrijke posten ten behoeve van het onderwijs, speciaal van het vakonderwijs. De minister liet zich echter tot verandering van het stelsel niet bewegen.

Kleere koper sprak een woord over de toestanden bij de politie te Arnhem, naar aanleiding van daar plaats gehad hebbende gebeurtenissen. Hij liet hierop volgen een beschouwing over de nadeelen, aan de particuliere exploitatie van openbare vervoermiddelen verbonden, welke nadeelen door de Haagsche tramstaking duidelijk aan den dag waren getreden.

Gerhard wekte de regeering op tot de bestrijding van het alcoholisme, waarvan juist in deze tijden het belang duidelijk was.

Schaper vroeg de regeering, welke plannen zij nu ten aanzien van het algemeen kiesrecht koesterde. Hij drong erop aan, dat zij haar voornemen, om spoedig voorstellen tot grondwetsherziening in te dienen, zou getrouw blijven.

K. ter Laan toonde aan, dat de burgermeester van Zaandam, in de dagen der houtwerkersstaking een aantal Deutsche onderkruipers uitwijzende uit de gemeente, gehandeld had overeenkomstig een algemeene opdracht, in 1907 door den toenmaligen minister van Binnenlandsche Zaken gegeven.

Uit het antwoord van den Minister, worde meegedeeld, dat de regeering aan het kiesrechtvraagstuk den voorrang blijft geven, en de voorbereiding der grondwetsherziening doet voortzetten. De minister herinnerde evenwel aan de niet te ontkennen waarheid, dat, zoolang er oorlogsgevaar is, de grondwetsherziening zelve niet kan plaats hebben.

Bij de afdeling „Volksgezondheid” sprak Albarda over de maatregelen tot bestrijding van de pokziekte. Hij constateerde dat het door hem verleden jaar gevraagde „pokkenbesluit” in het „Staatsblad” was verschenen. Hij wenschte echter nog dat personen, die ten behoeve van de bestrijding eener besmettelijke ziekte afgezonderd worden, een recht op schadevergoeding zal worden gegeven.

Schaper toonde tegen het knoeien van cacao-fabrikanten, en tegen het bedrog van vleeschhandelaren die paardevleesch voor rundvleesch verkoopen. Verder drong hij erop aan, het aanvankelijk beloofde subsidie aan den „Nationalen Woningraad” alsnog toe te kennen.

Door Albarda werd erop gewezen, dat tengevolge der mobilisatie het leerarenpersoneel van vele hogere burgerscholen onvoltallig is en dat het onderwijs dientengevolge schade lijdt. Ook sprak hij over de eischen, door den minister verbonden aan een subsidie voor cursussen tot opleiding van leeraren, welke eischen hij te laag achtte.

Gerhard vestigde op 21 December de aandacht op de te lage bezoldigingen in tal van gemeenten door tijdelijke onderwijzers genoten. Hij achtte het gewenscht, dat aangaande het instituut der tijdelijke onderwijzers door de regeering gegevens worden verzameld.

K. ter Laan sprak over de onderwijskwestie der gemeente Veenendaal. Hij vond hierin o.a. aanleiding den minister te verzoeken, ertoe mede te werken, dat de gemeenten aan ouders, die wegens de bijzondere omstandigheden het schoolgeld voor hunne kinderen niet kunnen betalen, vrijstelling of uitstel van betaling verleenen. Hij wees voorts op de belemmeringen, voor het onderwijs voortvloeiend uit de herberging van gemobiliseerde troepen in schoolgebouwen.

Nogmaals aan het woord gekomen, behandelde

Gerhard de opleiding der onderwijzers, die hij meer dan slecht noemde, terwijl K. ter Laan over de omzetting van avond-normaalscholen in dag-normaalscholen nog eenige opmerkingen maakte.

De Minister verklaarde in zijn antwoord het tijdstip, om een ingrijpende verandering in de opleiding der onderwijzers te brengen, niet gekomen te achten, en van het plan om avond-normaalscholen in dag-normaalscholen om te zetten, niet te willen terugkomen.

Bij het hoofdstuk Financiën besprak J. ter Laan op 21 December in de eerste plaats de voorgenomen wijziging der personeele belasting en de z. i. onjuiste wijze, waarop de schatting van verschillende perceelen der Algemeene Woningbouwvereniging te Amsterdam is geschied. Voorts toonde hij aan, dat het Koninklijk Besluit betreffende den vrijen invoer, door schepen, van goederen bestemd voor voeding der schepelingen, verouderd is. Eindelijk behandelde hij nog in het kort enkele zaken, de Pensioenwet voor gemeente-ambtenaren en hare uitvoering betreffende.

De Minister zegde onzen partijgenoot op verschillende punten onderzoek en overweging toe.

Denzelfden dag hield J. ter Laan nog een redevoering over de bezoldiging der belastingcommiezen, over de instelling van den nieuwen rang van assistent en over de bevordering bij het corps belasting-ambtenaren, en pleitte hij ook voor de periodieke bevordering van de rijksboekhouders bij de betaalmesters.

De Minister beloofde ten aanzien van sommige der besproken punten overweging.

Door Dujs werd op 21 en 22 December verdedigd een amendement, strekkende om het buitengewoon hooge salaris van den nieuwen secretaris-generaal der Rijksverzekeringsbank te verminderen. De spreker betwijfelde sterk of de benoemde de geschikteste persoon voor het ambt moest worden genoemd, en hij protesteerde scherp tegen de buitensporig hooge bezoldiging, die, buiten de Staten-Generaal om, dezen ambtenaar was toegekend.

Toen de Minister het amendement onaanvaardbaar had verklaard, trok Dujs het amendement in, omdat duidelijk gebleken was, dat de meerderheid der Kamer met de voorstellers het gebeurde afkeurden en dit, na 's ministers verklaring, bij een stemming niet blijken zou.

Hoofdstuk X (Landbouw, enz.) bracht een oude quaestie aan de orde. De nieuwe minister stelde nl. voor, op de begrooting een post uit te trekken voor het verleenen van subsidies aan kerkgenootschappen in de mijnstreek uit de kas der Staatsmijnen. In Juni 1914 was hieromtrent door minister Treub een principieele beslissing uitgelokt. Albarda had toen voorgesteld, die beslissing te doen strekken tot de weigering van het subsidie, betoogende dat de kosten van het kerkelijk leven behooren te worden gedragen door hen, die eraan deelnemen. Dujs had hem daarbij gesteund. De Kamer verwierp, na breedvoerig discussie, het subsidie met 38 tegen 31 stemmen (16 Juni). Minister Posthuma kwam nu op de zaak terug. Albarda betwistte, op 22 December, dat hiervoor reden bestond, en hij betoogde, dat vooral nu allerwege bezuiniging werd noodzakelijk geacht, dit subsidie niet mocht worden verleend. Uitdrukkelijk stelde hij vast, dat de sociaal-democraten, met hun verzet tegen het subsidie, geen bestrijding van den godsdienst beoogden. Intusschen bleek uit

de redevoeringen van verschillende sprekers, dat de vrijzinnigen, behoudens enkelen, sedert Juni bekeerd waren. Duidelijk sprak uit hunne redevoeringen de vrees voor de kerkelijke kiezers. Het voorstel van Albar da werd nu met 61 tegen 13 stemmen verworpen. Alleen de heeren Schim van der Loeff, De Jong en Van Raalte, stemden met de onzen mee.

H u g e n h o l t z maakte bij de onderafdeeling „Visscherijen”, een drietal opmerkingen: ten eerste over het wegvangen van jonge visch uit de Zuiderzee, waaraan hij paal en perk wilde gesteld zien; ten tweede over de noodzakelijkheid om wijzigingen te brengen in het reglement der Zuiderzeevisscherij; ten derde over de sluiting der ansjovis-visscherij op 1 Juli 1914 en in verband daarmee over de wenschelijkheid om de organisatie der visschers te raadplegen.

De M i n i s t e r gaf een in menig opzicht bevredigend antwoord.

Bij de onderafdeeling „Scheepvaart” sprak S p i e k m a n, over de noodzakelijkheid eener zee-ongevallenwet met het oog op het mijnegevaar, waarop hij reeds vroeger door middel eener schriftelijke vraag de aandacht der regering had gevestigd, en over het logies van schepelingen aan boord. Sedert heeft de regering een ontwerp zee-ongevallenwet ingediend.

A l b a r d a vond gelegenheid den Minister erop opmerkzaam te maken dat z.i. de bezuinigingsmaatregelen verkeerdelijk waren toegepast op de salariering van de ambtenaren van het Kon. Meteorologisch Instituut en van het IJkwezen. De M i n i s t e r beloofde de zaak te zullen onderzoeken. Hetzelfde antwoord kreeg J. t e r L a a n die meende, dat de rechten der ambtenaren van het Bureau voor den Industrieelen Eigendom miskend worden.

Bij de afdeeling „Arbeid” drong A l b a r d a aan op spoedige uitvoering van de ministerieele belofte, dat voor de textielnijverheid de vrije Zaterdagmiddag zou worden voorgeschreven. Hij betoogde, dat hiermede niet tot na de crisis mocht worden gewacht, en dat ook eenige takken der textielnijverheid niet behoorden te worden uitgezonderd. Het antwoord van den M i n i s t e r was niet geheel bevredigend.

Bij de W a t e r s t a a t s b e g r o o t i n g, waarmede op 22 December werd aangevangen, bestreed K l e e r e k o p e r een amendement van den heer De Muralt, strekkende tot verhooging van de jaarwedden der opzichters en adjunct-opzichters. Onze partijgenoot waardeerde wel de bedoeling van het amendement, maar zou de aanneming ervan een onrechtvaardige bevoordeeling achten, waar op alle mogelijk andere ambtenaren het bezuinigings-systeem werd toegepast, hoe laag hunne jaarwedden ook mochten zijn.

H u g e n h o l t z sprak, in verband met een subsidie voor het stoomgemaal te Tacozijl, over de afwatering van de Linde, welke hij spoedeischend noemde. S c h a p e r drong aan op verbetering van de dienstregeling der spoorwegen in het Noorden des lands, in 't bijzonder op het traject Zuidbroek-Delfzijl.

K l e e r e k o p e r diende een motie in, welker aanneming zonder hoofdelijke stemming beteekent, dat de toestand van het spoorwegpersoneel nader in de Kamer zal worden behandeld, nu de behandeling der begrooting niet voldoende tijd daarvoor bood. Aan de verdediging dier motie verbond de spreker een woord van scherpe critiek op de houding van den minister, die heeft toegelaten dat de H. S. M.

de vrijheid der organisaties van spoorwegpersoneel, om zich met elkaar te verbinden, op ergelijke wijze heeft aangerand. Vervolgens vroeg hij van den minister maatregelen, waardoor kon worden verhinderd, dat de S. S. den gemobiliseerden spoorwegarbeiders het volle loon onthoudt. In de derde plaats wees hij erop, dat ondanks de opvatting van den minister, militaire autoriteiten nóg steeds meenden de regelingen van dienst- en rusttijden voor het spoorwegpersoneel als krachteloos te mogen beschouwen.

Minister Lely gaf een ontwijkend antwoord, waarbij hij naar te voeren gedachtenwisseling over den toestand van het spoorwegpersoneel verwees.

De terugneming van de toegezegde salarisverbetering voor het personeel van posterijen, telegraphie en telephonie noemde H e l s d i n g e n een grooté teleurstelling, en hij drong er op aan dat deze salarisverbetering zou worden tot stand gebracht, zoo spoedig dit maar zal kunnen. Spr. besprak vervolgens nog enkele detailpunten en stelde voor, de begrooting met f 29.200 te verhoogen, opdat den conducteurs der brievenmalen de hun toekomende vergoedingen zouden worden uitbetaald. Dit voorstel werd den volgenden dag met 52—18 stemmen verworpen. De voorstellers waren 8 sociaal-democraten, 4 vrijzinnig-democraten en 6 unie-liberalen.

H u g e n h o l t z prees het, bij de behandeling der Marinebegrooting op 23 December, in minister Rambonnet, dat hij den nieuwen aanbouw stopzette. Onze partijgenoot achtte het noodig de lessen van den oorlog af te wachten, die wellicht tot vermindering van bewapening zullen strekken. Intusschen bleef hij de instelling van een vloot-commissie (gelijk vroeger door hem bepleit) noodig achten. Het goed recht van de matrozen-organisatie en van haar kritiek hield hij staande. Maatregelen tot verzekering van de rechten van het personeel noemde hij hoog noodig. Het antwoord van den minister kon Hugenholtz in zijn repliek niet anders dan teleurstellend noemen. De minister handhaafde ten aanzien van den matrozenbond het verleden jaar door hem ingenomen standpunt.

Voor het personeel der rijks-werven trad H e l s d i n g e n wederom in het krijt. Hij vroeg de aanvankelijk voorgenomen lotsverbetering ter hand te nemen, zoo spoedig dit zou kunnen. Daarna drong hij aan op verbetering van de arbeidsvoorwaarden der marine-bakkers.

Het den vorigen dag met het subsidie voor de kerkgenootschappen in de mijnstreek behaalde resultaat, had de rechterzijde klaarblijkelijk moed geschonken tot een nieuwen aanslag op de schatkist. De heer De Visser en eenige andere leden der rechterzijde, mitsgaders de heeren De Meester en Teenstra, stelden voor, aan de Ned. Herv. Gemeente te Den Helder subsidie te geven voor de aanstelling van een tweeden vloot-predikant. H u g e n h o l t z bestreed dit voorstel, o. a. door er op te wijzen, dat het vloot-personeel had getoond de werkzaamheid van een vlootpredikant niet zeer op prijs te stellen. Ook K l e e r e k o p e r en S c h a p e r namen aan het debat deel. Onze sprekers dienden den vrijzinnigen, wegens hun nieuwe gulheid jegens de kerk, een welverdiende afstraffing toe. Slechts 7 vrijzin-

nigen stemden met de sociaal-democraten tegen het voorstel.

Toen geen eindstemming over de marine-begroting werd gevraagd, legde Hugenholtz de verklaring af, dat onze fractie wilde geacht worden er tegen te hebben gestemd.

's Avonds kwam te Oorlogsbegroting aan de orde. K. ter Laan, die wegens de debatregeling slechts een korte rede mocht houden, stelde in het licht dat de minister het den sociaal-democraten gemakkelijk had gemaakt hun houding tegenover de begroting te bepalen. Waar de minister uitbreiding van het militaristisch stelsel, ook voor den tijd na den oorlog, voorstelde (uitbreiding der bereden artillerie en oprichting van een houtwiter-afdeeling), kon de fractie niet anders dan tegenover hem staan. De minister bleek niet te willen afwachten, welke lessen uit den oorlog zullen zijn te trekken. Voor hem moest het toch ook een vraag zijn, of misschien de mogelijkheid voor ontwapening zal komen. Maar de minister holt door op den weg der opdriving van militaire uitgaven, die zijn voorgangers volgden, een weg die tot economische verzwakking leidt. Ter Laan vroeg nog, dat voorstellen tot het invoeren van algemeen dienstplicht in geen geval zullen worden ingediend vóór de oorlog geëindigd is.

Het spreekt vazelf, dat het antwoord van den Minister ons weinig hoop gaf voor de toekomst. Het eenige, wat er in bevredigde, was datgene wat gericht was tot H e l s d i n g e n, die er op aandrang, dat nu toch eindelijk eens ernst zou worden gemaakt met de lotsverbetering der Rijkswerklieden. De Minister deelde mede, dat een desbetreffende regeling nu voorbereid is.

Bij de artikelen der begroting wees K. ter Laan op de onbillijke salarisregeling voor de kwartiermeesters, en bestreed hij nader de uitbreiding der artillerie. Hij stelde een amendement voor om deze uitbreiding te weigeren, welk amendement echter van geen enkelen burgerlijken kant ondersteuning kreeg. Vervolgens behandelde hij de gebreken van den geneeskundigen dienst. Er is gebrek aan behoorlijke hospitaal-ruimte en gebrek aan dokters en verplegers. De Minister stelde zijn antwoord betreffende den geneeskundigen dienst tot later uit.

Dat de ambtenaren der artillerie-inrichtingen aan de Hembrug aanspraak mogen maken op vergoeding voor overwerk werd door K. ter Laan betoogd en door den Minister vrijwel toegegeven.

K. ter Laan verklaarde, namens de fractie, dat deze geacht wilde worden tegen de begroting van Oorlog haar stem te hebben uitgebracht.

XII. Verschillende onderwerpen.

De behandeling der Staatsbegroting geschiedde in de Tweede Kamer in een overhaast tempo. Verscheidene keeren moesten de beraadslagingen daaronder lijden. Meer dan eens trachtte onze fractie dit te voorkomen. Zoo verzetten zich K. ter Laan, Kleerekoper en Albarda op 22 December er tegen, dat de spreektijd bij de nog te behandelen hoofdstukken tot een maximum van 10 minuten, die bij de artikelen tot een van 5 minuten werd beperkt. Deze beperking

werd echter met 56 tegen 16 stemmen door de Kamer aangenomen.

Bij het ontwerp tot aanvulling en verhooging der marine-begroting voor 1914 sprak Hugenholtz, op 6 October, over de opleiding van het marinepersoneel. Hij besprak daarbij verschillende elementen van de positie der schepelingen en waarschuwde tegen plannen om een militie-marine in het leven te roepen. In de Eerste Kamer herhaalde Van Kol deze waarschuwing.

Troelstra hield op 8 October een rede bij de wijziging van de overgangsbepalingen der Auteurswet. Hij betoogde de noodzakelijkheid om de voorgestelde wijziging het karakter van een nood-wet te doen dragen.

Denzelfden dag voerde Kleerekoper het woord over een voorstel tot het verleenen van groote voorschotten aan de spoorwegmaatschappijen, wijzende op de onbevredigende arbeidsvoorwaarden van het personeel der werkplaatsen.

Bij de „Wijziging der wet op het Lager onderwijs” besprak K. ter Laan, op 21 Dec., de subsidieering van het m. u. l. o., en andere belangen van dit onderwijs.

Hugenholtz behandelde op 23 December, bij een suppletoire begroting van Indie, de onlusten, op Borneo voorgekomen.

Aan de behandeling van de „Wijziging van art. 276 B. W.” werd door Mendels deelgenomen, die ten vorigen jare om zulk een wijziging had gevraagd. De wijziging betrof de echtscheidings-procedure. Mendels stelde op 17 Febr. bij amendement voor, te bepalen, dat de publicatie der echtscheiding de gronden, waarop het vonnis berust, niet mag vermelden. Het amendement werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

B. Vóór den oorlogstijd.

I. De Inkomstenbelasting.

De behandeling van het „Ontwerp tot heffing eener inkomstenbelasting”, een wijziging oorspronkelijk ondernomen door minister De Meester, door minister Kolkman naar een ander stelsel voortgezet, toen herzien door minister Bertling, gaf aanleiding tot uitvoerige beschouwingen omtrent ons belastingstelsel. Toen Vliegen op 17 April aan het woord kwam, had hij zich dan ook allereerst te richten tegen de opvattingen, door een aantal burgerlijke Kamerleden beleden. In 't bijzonder bestreed onze partijgenoot de redevoering van den heer De Savornin Lohman, die geklaagd had over de stijging der staatsuitgaven door de groeiende neiging der arbeiders om „op kosten der rijken” in allerlei behoeften te voorzien. Onze partijgenoot stelde vast, dat de heer Lohman en de zijnen zich alleen plachtten te verzetten tegen de verhooging van uitgaven voor doeleinden, die hun niet bevallen, maar dat zij geestdriftig meewerken tot verhooging van uitgaven voor andere doeleinden, zooals bijv. het militarisme. Vliegen toonde aan, dat de opbrengst der directe belastingen lang niet in gelijke mate met de rijkdommen en de winsten der kapitaal-bezittenden is gestegen en dat dus verhooging der directe belastingen zeer goed mogelijk is. Hij wees verschillende wegen hiervoor aan en keerde zich tegen den heer De

Monté verLoren en anderen, die verhooging der indirecte belastingen hadden aanbevolen. Hij veroordeelde ook de voornemens der regering, om met belastingen op bier en tabak voor den dag te komen. De spreker achtte het gewenscht, dat het ontwerp zoodanig werd gewijzigd, dat van de groote vermogens en inkomens zou worden gevorderd, wat zij zonder bezwaar opbrengen kunnen.

In zijn repliek van 23 April verdedigde Vlieg en zijn stellingen nader tegen de daarop gerichte aanvallen.

Op 28 April bestreed Vlieg en een amendement van den heer Tydeman, dat bedoelde de opbrengst van een bedrijf niet te stellen op het gemiddelde der laatste drie jaren, maar op de zuivere opbrengst over het laatst verlopen jaar.

Dienzelfden dag bestreed hij een amendement van den heer Van Vuuren, die de kinder-af trek in plaats van op een standvastig bedrag, wilde bepalen op een grooter bedrag naarmate de belastingschuldige een grooter inkomen geniet, en een van den heer Drion, die, op andere wijze, hetzelfde beoogde. Vlieg en betoogde, dat het dwaasch is, den menschen meer ontheffing van belasting te geven naarmate zij rijker zijn. De beide amendementen werden met behulp van de stemmen der sociaal-democraten verworpen.

J. ter Laan verdedigde op den 1sten Mei een sociaal-democratisch amendement om in plaats van f 650 een inkomen van f 700 te bepalen als de grens, beneden welke men van belastingbetaling wordt vrijgesteld. Hij deed dit o.a., door te wijzen op den zwaren druk, door de indirecte belastingen reeds op de kleine inkomens gelegd. Ook Vlieg en verdedigde het amendement, dat ten slotte met 65 tegen 20 stemmen verworpen. Onze fractie werd gesteund door 2 Unie-liberalen en 6 vrijzinnig-democraten.

Vlieg en verdedigde ook het amendement van den heer Bos, dat de progressie in de belasting der inkomens wilde versterken. Hij noemde aanneming van dit amendement vooral noodzakelijk, nu de minister blijk had gegeven de successie-belasting niet flink te willen verhoogen en neiging had vertoond tot het verzwaren der indirecte belastingen. Het amendement-Bos werd den 5den Mei met 59 tegen 26 stemmen verworpen.

Amendementen van de heeren Van Vuuren en Van Nispen tot Sevenaer (Rheden) tastten het stelsel der door den minister voorgestelde dividend-belasting, van de naamlooze vennootschappen geheven, aan. Het amendement van den heer Van Vuuren bedoelde de dividend-belasting te verlagen en dat van den heer Van Nispen ze progressief te maken. Vlieg en bestreed op 6 Mei deze amendementen. Hij betoogde, dat de naamlooze vennootschappen en hare aandeelhouders de belasting best zouden kunnen dragen en dat het stelsel van den heer Van Nispen door ontduiking waardeeloos zou worden gemaakt. Voorts verdedigde hij de heffing van 50 procenten op de dividend-belasting ten behoeve der gemeenten. Beide amendementen werden met groote meerderheid verworpen.

De groote strijdvrage of de aanslagregeling der nieuwe belasting aan den dienst der directe belastingen of aan dien der registratie moest worden opgedragen, werd door J. ter Laan op 12 Mei in een uitvoerige rede beantwoord ten gunste van de directe belastingen. Zijn voor naameste argument was, dat deze diensttak

beter bij machte was tegen te lage aangiften te waken.

Vlieg en en Schaper bestreden op 13 Mei een voorstel van den heer De Meester, om hen die verzuimen tijdig aangifte te doen, met verhooging der belasting te straffen. Onze pargenooten wilden personen, die buiten hun schuld nalatig blijven met de tijdige aangifte, daarvoor niet gestraft zien.

Het amendement-Knobel, om de benoeming van vrouwen in de schattingcommissies mogelijk te maken, werd door Schaper verdedigd, waardoor hij in een fel debat met den heer Beumer geraakte. Het amendement werd aangenomen.

Toen door den heer Van Vuuren een amendement was ingediend, om de verplichting tot het overleggen van boeken ter staving van de aangifte uit de wet te lichten, en de heer Lohman voorstelde deze verplichting alleen voor kooplieden te handhaven, bestreed Vlieg en op 14 Mei deze beide voorstellen, waardoor het knoeien van belastingplichtigen zou worden vergemakkelijkt. Het amendement-Lohman werd evenwel met 39 tegen 36 stemmen aangenomen.

Troelstra en Vlieg en namen op 15 Mei deel aan een discussie over de belasting der Indische vennootschappen. Beiden verenigden zich met een, later door den minister overgenomen, amendement, hetwelk bepaalde, dat deze zaak vóór 1 Mei 1915 bij de wet zou worden geregeld. Troelstra waarschuwde de Kamer, dat zij niet op de in die wet neer te leggen beslissing ontijdig zou vooruitloopen.

Op 19 en 20 Mei had een groot debat plaats over de belasting op de inkomens uit vermogen. Op hetgeen de minister te dezen aanzien had voorgesteld, waren twee amendementen ingediend. De heer Bos wilde de groote inkomens zwaarder treffen dan de minister voorstelde. De heer Patijn wilde eveneens de belasting verhoogen. Zijn amendement trof evenwel de middelbare vermogens zwaarder en de groote vermogens minder zwaar dan dat van den heer Bos. Bovendien was de belasting der groote inkomens volgens het amendement-Patijn niet, en volgens het amendement-Bos wel progressief.

Vlieg en gaf daarom, in zijn rede van 20 Mei, aan het amendement-Bos de voorkeur. Hij stelde den vrijzinnigen den eisch, dat zij nu zouden bewijzen, met recht zich aan de kiezers te hebben voorgesteld als voorstanders eener goede belastingpolitiek.

Schaper kon in den loop der discussie al vaststellen, dat de vrijzinnigen door onderlinge verdeeldheid tot het voeren van zulk een politiek onmachtig waren. Dit bleek ook bij de stemming. Het amendement-Bos werd verworpen met 44 tegen 28 stemmen; vóór stemden 6 vrijz.-dem., 8 unie-liberalen en 14 soc.-dem., tegenstemmers waren 29 leden der rechterzijde, 10 unie-lib. en 5 vrij-liberalen. Het amendement-Patijn viel met 39 tegen 33 stemmen. Bij de 29 rechtsche tegenstemmers schaarden zich 5 unie-liberalen en 5 vrij-liberalen.

Bij de eindstemming, op 3 Juni, werd de wet aangenomen met 68 tegen 12 (rechtsche) stemmen.

Bij de behandeling van de inkomstenbelasting in de Eerste Kamer werd door Polak opgekoemen tegen het door sommige Kamerleden ingenomen standpunt, dat de Staat zgn. de tering naar de nering moet zetten, m. a. w. dat de regering steeds moet zorgen te blijven binnen

het raam der beschikbare inkomsten. Hij betoogde, dat de Staat geen vast inkomen heeft, doch zich inkomen verschafft, in verhouding tot den omvang der noodige uitgaven. De Staat heeft dus na te gaan, wat er in het belang der gemeenschap moet geschieden en moet de daarvoor noodige gelden weten te vinden. Hij wees er op, dat het minimum-inkomen, waarvan belasting moet worden betaald, veel te laag gesteld is en dat voor het minst geen inkomstenbelasting behoorde te worden geheven van inkomens beneden duizend gulden, in welk verband hij verwees naar Engeland, waar twee duizend gulden het minimum is. Daarnevens drong hij aan op sterk doorgevoerde progressie en extra-heffing van zeer groote inkomens. Tegen de gemaakte opmerking, dat de arbeiders zich zelf wel vrij hooge belastingen opleggen in den vorm van vakverenigingscontributies, voerde hij aan, dat die contributies voor driekwart waren verzekeringspremies om te voorzien in hetgeen door werkgevers, de gemeenten en den Staat verwaarloosd wordt, en voor het overige te beschouwen waren als bedrijfskosten, dienende om te zorgen, dat het inkomen niet daalt beneden het bestaans-minimum. Hij wees er voorts op, dat de arbeiders reeds zeer veel betalen aan allerlei indirecte belastingen en ten slotte al hunne medeburgers in staat stellen belasting te betalen. Daar voorts het minimum-inkomen van f 650.— in verschillende deelen des lands verschillende graad van welstand verbeeldt, drong hij aan op een indeeling des lands in belasting-klassen, op de wijze als met de personeele belasting het geval is.

II. De Stuwadoorswet.

De algemeene beschouwingen over dit wetsontwerp, op de behandeling waarvan door de soc.-dem. zoo herhaaldelijk was aangedrongen, ving op 26 Mei aan.

Spiekman bewees in de groote rede, die hij op 27 Mei uitsprak, met een forsche schildering van de toestanden in het havenbedrijf, hoe hoog noodig krachtige wettelijke maatregelen waren ter beteugeling van veel en velerlei kwaad. Hij toonde aan, hoe de havenarbeiders jaren lang aan hun hard lot overgelaten waren en hoe eerst nadat zij zich als strijdende massa hebben doen gelden er belangstelling voor hunne noden is ontwaakt. Hij betoogde dat, ook als deze wet tot stand komt, de organisatie der havenarbeiders de voornaamste kracht tot lotsverbetering voor hen zal zijn. Dat de hulp der wet niet kan worden gemist, hangt o. a. samen met de technische omwenteling in het bedrijf. De vergelijking, door onzen spreker gemaakt tusschen het oorspronkelijk wetsontwerp van minister Talma en datgene, waartoe min. Treub het had vervormd, viel zeer ten nadeele van het ontwerp-Traub uit. Hij verklaarde, dat de sociaal-democraten hun best zouden doen het ontwerp te verbeteren. Ook Schaper besprak den volgenden dag het onderscheid tusschen het ontwerp-Talma en het ontwerp-Traub. Hij trok de zuiverheid van de sociale hervormingsliefde der rechtsche sprekers bij deze gelegenheid in twijfel, maar stelde tegelijk de starre behoudzucht der vrij-liberalen op de kaak, voor wie alleen de werkgevers-belangen schenen te wegen.

In zijn repliek van 28 en 29 Mei hield Spiekman een strafgericht over den vrij-liberaal Nierstrasz, die zijn kracht had gezocht in het belachelijk maken van de maatregelen tot ver-

betering der misstanden. Tegenover den heer Lohman, die de sociaal-democraten had verweten dat zij hun amendementen aan het ontwerp-Talma ontleenden, herinnerde onze woordvoerder eraan, dat de sociaal-democraten altijd waardeering hadden getoond voor het werk van den heer Talma, wanneer het waardeering verdiende. Uitvoerig critiseerde Spiekman de beschouwingen door minister Treub over de beginselen van eenige sociaal-democratische amendementen ten beste gegeven. Hij deed uitkomen, hoe de heer Treub zich verwijderde van de principes, vroeger door hem aangeprezen. En hij protesteerde ertegen, dat de minister reeds bij voorbaat eenige amendementen onaannemelijk wilde verklaren. Hij waarschuwde den minister tegen de gevolgen van deze houding.

Ook Schaper beantwoordde in zijn repliek de heeren Nierstrasz en Lohman. Hij richtte zich voorts tegen de rechtsche sprekers, die hadden voorspeld, dat de sociaal-democraten wel voor minister Treub's bedreigingen zouden zwichten.

Reeds dadelijk bij artikel 1 kwam een soc.-dem. amendement aan de orde. Het strekte om den arbeid in de expeditie-ondernemingen, voorzoover deze geschiedt ten behoeve van zeeschepen, onder de wet te doen vallen. Spiekman verdedigde het op 3 Juni. Hij toonde aan, dat aanneming van het amendement noodig was om te bereiken: verkorting van arbeidsduur en voorkoming van ongevallen. Toen de minister verklaarde, dat de bedoeling van het amendement zijn instemming had en hij deze bedoeling door een redactiewijziging in de wet duidelijk maakte, kon het amendement worden ingetrokken.

Het tweede amendement, door Spiekman op 4 Juni voorgesteld en verdedigd, beoogde weder in de wet te brengen het voorschrift, in het ontwerp-Talma voorkomend, dat voor het uitoefenen van het stuwadoorsbedrijf een vergunning noodig is, die in bepaalde gevallen geweigerd en ingetrokken kan worden. De spreker betoogde, dat dit stelsel aanvaard moest worden wilde men een goede naleving der wettelijke bepalingen ten behoeve der arbeiders zooveel mogelijk verzekeren. Na minister Treub's scherpen aanval op het amendement, diende Spiekman van repliek. Het amendement kreeg alleen de stemmen der sociaal-democraten. Als een gevolg van Spiekman's voorstel kan worden beschouwd, dat de minister althans het beginsel van de registratie der stuwadoorsbedrijven in de wet opnam.

Dienzelfden dag kwamen in behandeling Spiekman's amendementen om de arbeidskaart, door het ontwerp geëischt, te vervangen door het arbeidsboekje, door het ontwerp-Talma bedoeld. Spiekman legde uit, dat het arbeidsboekje noodig was om een controle op de naleving van arbeidstijd-voorschriften mogelijk te maken, en ook om een overzicht te krijgen over het geheel der in het havenbedrijf aanwezige arbeidskrachten, waardoor een behoorlijke arbeidsregeling mogelijk zou worden gemaakt. Ook Mendels verdedigde de amendementen, door op den 5den Juni aan te toonen, dat de principiële en juridische bezwaren ertegen geen steek hielden. Nadat de minister de amendementen had bestreden en Spiekman en Mendels in hunne replieken ze nogmaals hadden verdedigd, verklaarde de minister de amendementen onaannemelijk. Schaper deelde toen mede, dat defractie zich

hierdoor niet zou laten weerhouden de amendementen te handhaven, aangezien zij liever een nieuwe wet wilde hebben dan één zonder waarborgen voor goede controle. De stemming leidde tot verwerping met 44 tegen 28 stemmen.

Op 9 Juni liep de strijd over de werktijd-bepalingen. Spiekman's voorstel was, dadelijk in de wet de maximum-werktijden per etmaal (10 uren) en per week (60 uren) vast te leggen, terwijl voor de groepen arbeiders, voor wie de arbeidstijd nog niet tot 10 uren per etmaal kan worden beperkt, langer arbeid dan 24 uren achtereen en 60 uren per week zou worden verboden. In zijn toelichting gaf onze spreker de Kamer een overzicht van de lange werktijden in het havenbedrijf en toonde hij de uitvoerbaarheid van het amendement aan. De loop der discussies gaf de fractie aanleiding in het amendement nog een bepaling op te nemen, waardoor, voor buitengewone omstandigheden, de mogelijkheid voor overwerk werd geopend. Schaper lichtte deze wijziging toe. De fractie behaalde het succes, dat minister Treub de amendementen overnam en zij zonder stemming aangenomen werden, waardoor voor het eerst in de Nederlandsche arbeidswetgeving de wettelijke beperking van den arbeidsduur der havenarbeiders is vastgelegd.

J. ter Laan lichtte een amendement toe, eischende dat de stoomwinch door een havenarbeider wordt bediend. Hij liet uitkomen, dat dit ter wille van de veiligheid noodig was. Toen de minister beloofde deze zaak bij een algemeen maatregel van bestuur te zullen regelen, werd het amendement ingetrokken.

Spiekman en Mendels verdedigden een door den minister voorgesteld artikel, volgens hetwelk werkgevers, die de bepalingen van een collectieve arbeidsovereenkomst niet naleven, strafbaar zouden worden gesteld. Mendels hield ook op 10 Juni nog een uitvoerige rede hierover. Het artikel werd evenwel met 38 tegen 29 stemmen verworpen.

Een breed debat had op 11 en 12 Juni plaats over den Zondagsarbeid en de vaststelling van de daarvoor te betalen minimum-loonen. De fractie stelde voor, bij algemeen maatregel van bestuur de Zondagsloonen te doen vaststellen, met dien verstande dat bij collectieve arbeidsovereenkomst hogere loonen konden worden bepaald. Schaper, die het amendement het eerst verdedigde, liet de gelegenheid niet voorbijgaan om over het beginsel van minimum-loon-bepaling een rede te houden. Hij wees op de toepassing, dit dit beginsel gaandeweg in verschillende landen krijgt, en op de goede gevolgen daarvan. Hij vroeg de medewerking van den minister om het amendement te doen aannemen. In den loop der discussie zette Spiekman tegenover burgerlijke sprekers uiteen, dat de bedoeling van het amendement was den Zondagsarbeid tegen te gaan en den werktijd te bekorten, terwijl hij ook aantoonde, dat het verkeer zou zijn de verhooging van het loon voor Zondagsarbeid in procenten vast te stellen. De Minister bleek tot medewerking niet bereid; hij verklaarde het amendement niet te willen aanvaarden. In zijn repliek trachtte Schaper nog den minister te bewegen, dat deze de bepaling der Zondagsloonen door de commissie uit het bedrijf zou doen geschieden. Sannes behandelde in het bijzonder de principiële bezwaren van den minister. Hij liet uitkomen, dat de bijzondere toestanden in het havenbedrijf bijzondere maatregelen

noodzakelijk maakten en dat hierdoor niet een precedent werd geschapen, dat tot algemeene toepassing van het beginsel der minimum-loonen zou dwingen, al zal ongetwijfeld dat beginsel in vele gevallen gehuldigd moeten worden. Toen de minister zijn verzet volhield, verklaarde Schaper, dat de fractie haar amendement, dat geen beginsel-quaestie inhield, introk, omdat na hetgeen ten aanzien der arbeidstijden door haar was bereikt, zij de wet niet in onnoodig gevaar wilde doen komen. Onze fractie stemde om die reden ook tegen een amendement van den heer Van der Voort van Zijp, van soortgelijke strekking, dat met 50 tegen 30 stemmen verworpen werd.

Nogmaals bereikte de fractie een succes, door op 12 Juni haar amendement aangenomen te doen krijgen, dat beoogde de leden der „Commissie van advies voor den havenarbeid" niet door de regering te doen aanwijzen, maar door de belanghebbenden (patroons en werklieden) te doen kiezen. Spiekman verdedigde het amendement. De stemmenverhouding was 41 tegen 39. Bij de overigens allen tot de rechterzijde behorende, tegenstemmers voegde zich de heer Nierstrasz.

Het door dezen vrij-liberaal op den 12den Juni verdedigde amendement, om havenarbeiders in dienst van publiek-rechtelijke lichamen buiten de werking der wet te stellen, werd door J. ter Laan en Kleerekoper bestreden.

De stuwadoorswet werd op 23 Juni zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

III. Verschillende onderwerpen.

Drie leden der fractie vroegen en verkregen verlof tot het houden van interpellaties. Troelstra wenschte den minister van Marine te interpeleeren omtrent de maatregelen, zogenoemd dienende ter verbetering van den geest op de vloot, in werkelijkheid strekkende tot bestrijding van het socialisme onder het vloot-personeel. Kleerekoper kreeg verlof den minister van Waterstaat te interpeleeren omtrent de moeilijkheden door de spoorweg-directies aan leden van haar personeel bij de vervulling van het lidmaatschap van een gemeenteraad in den weg gelegd. Aan Mendels werd toegestaan, eenige vragen te richten tot den minister van Koloniën, naar aanleiding van de toepassing van eenige artikelen van het wetboek van strafrecht in Ned.-Indië.

De interpellaties zullen op nader te bepalen dagen worden gehouden.

Troelstra sprak op 25 Maart over het wetsontwerp tot heffing eener bijzondere belasting ten behoeve van Friesland; het betrof hier de verbetering der afwatering van Friesland.

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot openstelling van hooger beroep van vonnissen, in Ned.-Indië door krijgswaarden bij de zee macht geweest, drong Hugenholtz erop aan, dat zoodanig hooger beroep ook zou worden ingevoerd voor vonnissen van krijgswaarden buitengaats.

Denzelfden dag (25 Maart) sprak J. ter Laan over het verzoekschrift van den gepensionneerden brigadier der marechaussée E. Kinn en gaf Schaper de Kamer den raad, ten aanzien van de plannen, om een nieuw Kamergebouw te doen verrijzen, onbekrompen en doortastend te zijn.

Het voorstel van minister Lely tot het goedkeuren van een contract tusschen de S. S. en

den heer Doude van Troostwijk, nopens het stilhouden van treinen te Nieuwsluis, werd op 26 Januari door Troelstra bestreden, met het betoog dat het recht van den heer Doude van Troostwijk op de bedongen schadevergoeding betwistbaar was.

Aan de debatten van 29 en 30 April, geopend door mr. Van Deventer's interpellatie over de bestrijding van de pestziekte in Indië, nam onzerzijds Schaper deel. Hij verweet de regeering en de Indische bureaucratie, dat ze veel te lang de ziekte nagenoeg onbestreden hadden gelaten. De geneeskundige dienst, het onderwijs, de woningverbetering, de watervoorziening, al deze dingen laten veel te wenschen over en daardoor kon de ziekte zich zoo hevig ontwikkelen. Men moest nu de inlanders krachtig te hulp komen, en niet schrielen bij een zaak, die van zoo groot belang is. Voor de uitzending van medici, verplegers en technici moest men het noodige geld over hebben.

Bij de behandeling van een crediet voor de gebouwen van het medisch onderwijs te Leiden pleitte Schaper voor behoorlijke huisvesting van het verplegend personeel.

Een supplettoire landbouw-begrooing voor 1914 gaf op 16 en 17 Juni gelegenheid verschillende onderwerpen te behandelen. Schaper sprak een enkel woord over konijnenfokkerij. Albarda en Duijs bestreden een voorstel tot het verleenen van een subsidie uit de kas der staatsmijnen aan kerkgenootschappen in de mijnstreek. Door Schaper werd bezwaar gemaakt tegen het plan, om een enquête in te stellen naar de arbeidsverhoudingen in het koffiehuisbedrijf. Hij vreesde, dat deze enquête de tot-stand-koming van wettelijke maatregelen ten behoeve van het koffiehuispersoneel onnoodig zou vertragen. Duijs keurde het scherp af, dat aan de ambtenaren van de Rijksverzekeringsbank geen vergoeding werd gegeven voor het door hen, in verband met bijzondere werkzaamheden, verrichte overwerk. Schaper sprak den wensch uit, dat kleine visschers op de Maas en de Merwede verlof zouden krijgen in rijkswateren vrij te visschen, behalve op de speciale trekvisch.

Bij een wetsontwerp nopens een onteigening te 's Gravenhage vond Helsdingen op 17

Juni gelegenheid een woord te spreken over den woningnood in de hofstad

J. ter Laan nam deel aan de behandeling van het wetsontwerp betreffende den wijnaccijns. Hij had op het ontwerp eenige amendementen ingediend, strekkende om fraude van den kant der wijnhandelaren beter tegen te gaan, die hij op 23 en 24 Juni toelichtte. Minister Bertling verklaarde de amendementen onaannemelijk, die daarna met 56 tegen 8 stemmen werden verworpen.

Bij de behandeling eener supplettoire begrooing van Binnenlandsche Zaken vestigde Helsdingen, op 24 Juni, de aandacht op de belangen van het personeel van het krankzinnigengesticht te Medemblik.

Hugenholtz sprak dienzelfden dag over de hervorming van het korps inlandsche schepelingen. Hij vond hierin aanleiding nogmaals tegen de plannen, om een militie-marine in het leven te roepen, te waarschuwen. Hij betoogde, dat er geen gebrek aan vlootpersoneel behoefde te zijn, als men de matrozen maar behoorlijk wilde behandelen. De vrees van den minister, dat de omgang met de Hollandsche matrozen op de inlandsche schepelingen een slechten invloed zou hebben, gaf hem aanleiding tot een scherp protest tegen de houding, door de regeering nog altijd jegens de matrozen-organisatie en haar verheffend werk aangenomen.

Toen op 25 Juni een wetsontwerp, bedoelende dat aan personen, wien in afwijking van de beslissing der Rijksverzekeringsbank door een der Raden van Beroep een ouderdomsrente is toegekend, deze rente onmiddellijk zou worden uitbetaald, totdat eventueel door den Centralen Raad van Beroep uitspraak zal zijn gedaan, door de heeren Rutgers en Kooien bestreden werd, trad Sannes ter verdediging van het ontwerp in het krijt. Hij stelde in het licht, dat de principieele en practische bezwaren der bestrijders vergeleken met de belangen der ouden van dagen, wien het hier gold, van geringe waarde moesten worden geacht. Het wetsontwerp werd met 40 tegen 28 stemmen aangenomen. Het is echter eenige maanden later, vóór het nog in de Eerste Kamer in openbare behandeling was gekomen, door de regeering ingetrokken.

HET INTERNATIONAAL SOCIALISTISCH BUREAU.

Getrouw aan de taak, die het Congres van Parijs (1900) het voorgeschreven had, heeft het Internationaal Socialistisch Bureau het begonnen werk voortgezet in den geest der resoluties van de Internationale Congressen. Het periodiek Bulletin van het Bureau verscheen regelmatig en bracht een volledig overzicht van de werkzaamheden der verschillende aangesloten partijen, zowel op nationaal als internationaal gebied. Ook de Interparlementaire Commissie van het Bureau zette regelmatig hare werkzaamheden voort.

Verleden jaar betrok het Secretariaat de nieuwe bureaux in het Volkshuis te Brussel, waar de Internationale Bibliotheek ingericht wordt, een arbeid die ondanks den oorlog niet onderbroken werd.

Voor het Tiende Internationaal Congres, dat op 23 Augustus l.l. te Weenen aanvangen moest, had het Internationaal Bureau reeds al het noodige werk geleverd. Voor de zeer belangrijke vraagstukken, die op de dagorde stonden, waren verscheidene belangrijke rapporten door de zorgen van het Secretariaat uitgegeven, zooals o. a. het rapport van Vliegen over het Imperialisme; de rapporten van Bauer, Sidney Webb en Justo over de duurte; de rapporten van Vandervelde en Wurm over het Alcoolisme; het rapport van Karl Liebknecht over de Russische Gevangenissen; het rapport van Vaillant over de Werkloosheid e. a.

De voorbereidingen tot het Congres waren klaar. Over gansch Oostenrijk waren meetings belegd ter gelegenheid van het Congres. De afgevaardigden van Zuid-Afrika waren reeds gedeeltelijk in Europa, die van de Vereenigde Staten waren onderweg, toen de oorlog uitbrak, die het Congres onmogelijk maakte.

* * *

Van de vele en veelsoortige werkzaamheden van het Internationaal Socialistisch Bureau kan en dient vooral vermeld te worden het streven tot toepassing der Resoluties van Amsterdam (1904) en van Kopenhagen (1910), aangaande de éénheid in de verschillende nationale partijen.

De bijeenkomst van het Bureau in Londen in December 1913, waar Vliegen de Nederlandsche partij vertegenwoordigde, kon beschouwd worden als de basis van de éénheid in de politieke Engelsche arbeidersbeweging.

In Juni 1914 kwamen te Brussel, op uitnodiging van het Bureau, de afgevaardigden der sociaal-demokratische partijen van Rusland en Polen bijeen, ten einde de éénheid te herstellen in het proletariaat van die landen. De dagorden daar aangenomen, zouden met bekrachtiging van het Congres van Weenen, de éénheid waarschijnlijk verwezenlijkt hebben.

Het Bureau streefde er ten slotte ook naar om de geschillen in Bulgarije op te lossen. Voor dat doel óók werd een manifest door het Uitvoerend Comité uitgegeven.

* * *

Nieuw opgerichte partijen vroegen aansluiting

bij het Internationaal Bureau; o. a. Griekenland en Zuid-Afrika.

* * *

Toen het oorlogsgevaar in Europa dreigde werden op Zondag 26 Juli de leden van het Internationaal Bureau telegrafisch opgeroepen tot de bekende zitting welke op 29 Juli l.l. te Brussel gehouden werd en waar vooreerst besloten werd het Internationaal Congres, dat te Weenen onmogelijk kon plaats hebben, op 9 Augustus te Parijs te doen samenkomen (wat later ook onmogelijk werd) en waar vervolgens de volgende resolutie werd aangenomen:

„Het Internationaal Bureau heeft heden, den 29en Juli, in zijne zitting het bericht gehoord van de vertegenwoordigers aller natien, die door den wereldoorlog zijn bedreigd, over den politieke toestand in hunne landen. Het roept eenstemmig de proletariërs van alle bij den oorlog betrokken landen op, de demonstraties tegen den oorlog, vóór den vrede en voor de oplossing van het Oostenrijksch-Servische geschil door een scheidsgerecht, niet slechts voort te zetten, maar te versterken.

„Het Duitsche en Fransche proletariaat zullen beide sterker dan ooit op hunne regeeringen inwerken, in dien zin, dat Duitschland op Oostenrijk een matigenden invloed uitoefent en dat Frankrijk bij Rusland bewerkt, dat het zich niet mengt in het conflict. De proletariërs van Groot-Brittanje en Italië zullen deze pogingen hunnerzijds op de meest energieke wijze ondersteunen.

„Het Congres, op dringende wijze naar Parijs opgeroepen, zal den vastbesloten vredeswil van het gezamenlijke proletariaat der gansche wereld op de meest besliste wijze tot uiting brengen.”

* * *

De oorlog had de betrekkingen der verschillende partijen grootendeels verbroken en het Bureau te Brussel scheen geïsoleerd. In verschillende partijen rees de vraag op, hoe de betrekkingen tusschen de partijen het best waren te bewaren, vooral ter wille van het herstellen van den vrede. In Zwitserland wilde men het secretariaat naar Zwitserland brengen. Holland was van meening, dat het doelmatiger was het secretariaat over te brengen naar Den Haag. In zekere oorlogvoerende landen wilde men het Uitvoerend Comité toevertrouwen aan een neutraal land. In andere landen ging een verzet op tegen deze verplaatsing, omdat België tegen zijn wil in den oorlog was gemengd. Het Uitvoerend Comité, dat besloten had het secretariaat naar Den Haag te verplaatsen, vergaderde toen met het Hollandsche Partijbestuur, en besprak den toestand. Op voorstel van het secretariaat werd met algemeene stemmen besloten:

1. Het secretariaat zou blijven wat het was.
2. De Belgische delegatie zou blijven functioneren als Uitvoerend Comité.
3. De Hollandsche delegatie zou aan het

Uitvoerend Comité tijdelijk worden toegevoegd met gelijke rechten om te beantwoorden aan den wensch van talrijke neutrale staten die mandaat gegeven hadden aan de Nederlandsche delegatie.

Deze regeling is ter goedkeuring voorgelegd aan alle aangesloten partijen. Alle ingekomen antwoorden, op één onthouding na, luiden bevestigend. Sinds half December is het Bureau in Den Haag in werking. Het Bureau heeft zich met de verschillende aangesloten partijen in verbinding gesteld en op dit oogenblik laat het streven naar het herstel der internationale verbindingen den besten uitslag verwachten.

* * *

In de Nederlandsche delegatie van het Bureau werd K. ter Laan vervangen door J. W. Albarda, secretaris van de Soc.-Dem. Kamerfractie, als derde afgevaardigde.

Drie leden van het Bureau stierven in het afgelopen jaar: Daniel Deleon van de Amerikaanse Socialist Labor Partij, Jean Jaurès, die vermoord werd, en Tucovitz, die aan Servischen kant in den oorlog sneuvelde.

H. VAN KOL.
TROELSTRA.
J. W. ALBARDA.